

АҚПАРАТТЫ- ӘДІСТЕМЕЛІК БЮЛЛЕТЕНЬ

№ 2 (22) 2016

Бас редактор – Б.Ә. Жапаров

Бас редактордың орынбасары –
Қ.Ш. Әлімғазинов
Жауапты редактор –
Ә.Т. Сүлейменова

Редакциялық алқасы:
Ж.Ү. Әбдіқадырова,
Г.О. Бекішева,
М.Т. Жылгелдинов,
Н.Т. Исаева,
Ж.А. Сатаева,
Е.В. Чиликова,
В.М. Чупров

050010, Алматы қ.,
Достық даңғылы, 87-б
тел. (727) 264-69-07
факс (727) 264-68-21
E-mail: office@archive.president.kz
www.archive.president.kz

Мазмұны Оглавление

М. Жақыпов. «Ашық үкімет».....	4
«Казахстанский путь созидания и успеха!». Из материалов Круглого стола, посвященного 25-летию Независимости Республики Казахстан. 8 декабря 2016 года	8
Ж. Сатаева. 25-летие Независимости Казахстана в Архиве Президента Республики Казахстан	12
НОРМАТИВТІК-ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ НОРМАТИВНО-ОРГАНИЗАЦИОННОЕ И МЕТОДИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ	
В. Чупров. Методика составления Регламента работы организации или учреждения	15
Г. Бекишева. Порядок приема-передачи документов на государственное хранение в архивные учреждения	19
А. Сейсенбаева. Усовершенствование информационно-поисковых систем фондов Архива Президента РК. Классификатор	27
К. Мурзабекова. Основные требования по составлению исторической справки к фонду и предисловия к архивным описям	29
ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ТЕХНОТРОНДЫҚ АРХИВТЕР НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНОТРОННЫЕ АРХИВЫ	
А. Сәлменбаева. Электронды құжаттарды архивке тапсыру мәселелері	32
ОТАНДЫҚ ЖӘНЕ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ	
Н. Исаева. Подготовка справочно-информационных изданий, путеводителя по фондам Архива, методическое обеспечение архивных работ	41
Г. Марьяна, Ф. Дуванова. Из опыта работы Национального центра по правам человека по организации делопроизводства и архивного хранения документов	45
А. Сейсенбаева. ҚР Президенті Архиві қорлары бойынша Жөнсілті даярлау тәжірибесінен	47
Ш. Тулеуова. Личные фонды представителей дипломатической службы Казахстана в Архиве Президента РК	50
М. Жылгелдинов. Мәскеу қаласына іссапар	53
Ж. Байқаш. «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, деректер, мәліметтер базасы» ғылыми-зерттеу жобасы жұмыстарының орындалуы туралы	54
АРХИВТІК ҚҰЖАТТАР БОЙЫНША ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕР МЕН ЖАРИЯЛАНЫМДАР ИСТОРИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ И ПУБЛИКАЦИИ ПО АРХИВНЫМ ДОКУМЕНТАМ	
А. Несипбаев. Сельское хозяйство на территории Карлага до коллективизации (по документам Научного кабинета Карлага ОГПУ)	56
К. Кәбдулова. Политические партии Независимого Казахстана	59
Ж. Байқаш. Алматы қаласындағы метрополитен құрылысы туралы тарихи деректер	63
ТАРИХИ ТҰЛҒАЛАР. АРХИВТІК ҚҰЖАТТАР МЕН ОЛЖАЛАР ИСТОРИЧЕСКИЕ ЛИЧНОСТИ. АРХИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ И НАХОДКИ	
Б. Зәуірбекова. Молдажанов Илияс Ысмайұлы өмірінен бір үзінді	66
А. Мухамеджанова. Сейтғали Мөндешев. Эпизоды жизни	69
АТАУЛЫ КҮНДЕР ПАМЯТНЫЕ ДАТЫ	
А. Төлетбеков. Семей ядролық сынақ полигонының жабылғанына 25 жыл	74
25 лет со дня закрытия Семипалатинского испытательного ядерного полигона	75
БКП (б) Орталық комитеті саяси бюросының «Түркістан-Сібір темір жолының құрылысы туралы» Қаулысының қабылдануына 90 жыл	76
90 лет со дня принятия постановления Политбюро ЦК ВКП (б) «О строительстве Туркестано-Сибирской железной дороги	77
Қазақстан Президентін Тұңғыш жалпыхалықтық сайлау өткізілгеніне 25 жыл	79
25 лет со дня проведения Первых всенародных выборов в Президенты Казахстана	80
Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жыл-дығы	81
25-летие Независимости Республики Казахстан	81
Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының құрылуы туралы Алматы Декларациясына қол қойылғанына 25 жыл	82
25 лет со дня подписания Алма-Атинской Декларации о создании Содружества Независимых Государств	83
В. Чупров. 10 лет со дня выхода первого номера «Бюллетеня Архива Президента Республики Казахстан»	84
Ж. Байқаш. «Друг или враг. Сталинские репрессии и система лагерей» Дөңгелек үстел туралы	86
Ж. Зейнелов. Қазақстан халқы тілдерінің күніне орай қоғам қайраткері Асылы Әлиқызының қатысуымен «Архив және қоғам: тарихи сананың қалыптасуындағы мемлекеттің рөлі» тақырыбында өткен іс шара туралы	87

С. Шайжанова. «Еуразияның түркі және мұсылман халықтарының саяси көшбасшылары: тұлғалар, идеялар, тағдырлар. XX ғасырдың басы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы туралы.....	89
ПІКІРЛЕР МЕН РЕЦЕНЗИЯЛАР ОТЗЫВЫ И РЕЦЕНЗИИ	
Ю. Серовайская. Отзыв на книгу Павел Мариковский «Воспоминания натуралиста, зоолога, писателя».....	91
ЖАҢА КІТАПТАРҒА ШОЛУ ОБЗОР КНИЖНЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ	
Б. Зәуірбекова. Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві кітапханасына 2016 жылғы төртінші тоқсанда түскен жаңа кітаптар топтамасы.....	94
РЕСМИ БӨЛІМ. ІС-ШАРАЛАР ХРОНИКАСЫ ОФИЦИАЛЬНЫЙ РАЗДЕЛ. ХРОНИКА МЕРОПРИЯТИЙ	
Іс-шаралар хроникасы.....	99

«Ашық үкімет»

– коммуникацияның электрондық құралдары мен ақпараттық жүйелерді пайдалану негізінде мемлекеттік билік пен қоғам арасындағы өзара іс-қимылды үйлестіруші

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев ұсынған ауқымды реформалардың жаңа кезеңі – Ұлт жоспарын іс жүзіне асыру осы жылғы қаңтардан басталды.

Ұлт жоспарының «оларды іске асыру жөніндегі 100 нақты қадамда» егжей-тегжейлі баяндалған 5 институттық реформадан тұратыны белгілі. Бұл реформалар бір-бірімен тығыз байланысты әрі сабақтас. Мемлекеттік қызметте 40 жылдық өтілі бар және Президент Әкімшілігінде 1990 жылдың мамырынан жұмыс істейтін мемлекеттік қызметші ретінде маған Мемлекет басшысының жаңа реформаларының эволюциялық логикасы түсінікті. Жаңа мемлекеттің негізін қалаушы тұлға болғандықтан да Президентіміз Қазақстанның Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының (ЭЫДҰ), яғни ең дамыған елдердің барлық параметрлеріне сай келетіндей қазіргі заманғы мемлекеттілікті кезең-кезеңімен қалыптастыруда.

1-қадамдағы «Кәсіби мемлекеттік аппарат құру» бойынша реформа жүргізуде Қазақстан көшбасшыға айналды деп айтуға толық негіз бар. Біздің тәжірибемізді көптеген алыс-жақын көршілер зерделеуде. Алайда, жетістіктерімізді місе тұтпай, біздің Президент оларды еселей түсудің жаңа міндеттерін алға қойды. Қазіргі кезеңде тапсырмалардың үштен екісі орындалды.

Осы арада атап көрсететін бір жайт – орындалуы күрделі қадамның бірі «Заңның үстемдігін қамтамасыз ету» 2-реформасы бойынша жұмыс қауырт жүруде. Қазіргі кезде 19 қадамның 11-і бойынша жұмыстар орындалды деуіміз керек.

Ауқымы жағынан аса көлемді «Индустрияландыру және экономикалық өсім» – 3-реформасы 50 қадамды қамтиды. Бүгінде олардың 13-і орындалды, 33-і орындалуда, 4-еуі 2017-2021 жылдарда орындалатын болады. Ал «Біртектілік пен бірлік» – 4-реформасы бойынша нақты іс-шаралар мен «жол карталары» қабылданып, іске асырылуда.

«Есеп беретін мемлекетті қалыптастыру» – 5-реформасына нақтырақ тоқтала кеткен жөн. Себебі, ол түбегейлі өзгерістер әкеледі деп ойлаймын (атап айтқанда, 4 қадамы орындалды, 4-еуі жыл соңына дейін орындалатын болады, 2-еуі – 2017-2018 жылдары орындалуы тиіс).

Бүгінгі таңда мемлекетті басқаруға қоғамды белсенді қатыстыру, мемлекеттік шешімдер қабылдау процесіне азаматтарды тарту және халық пен бизнес-қоғамдастықтың азаматтық белсенділігін көтеру міндеті тұр. Бұл орайда біраз жұмыс атқарылды. Барлық саланы дерлік қамтитын үкіметтік емес ұйымдардың айтарлықтай пулы қалыптасты. Жақында ғана Дін істері және азаматтық қоғам министрлігі құрылды. Ақпараттандырудың президенттік бағдарламасын кезең-кезеңімен іске асырудың арқасында қажетті технологиялық жағдайлар жасалды: 2006 жылы «Электрондық үкімет» (eGov) құрылды, интернет-ресурстар дамытылуда. Осының базасында «Азаматтарға арналған үкімет» корпорациясы жұмыс істей бастады.

5-реформа шеңберіндегі 94-қадамда «Ашық үкіметті» енгізу, мемлекеттік құпиялар мен заңнамамен қорғалатын өзге де ақпараттарды қоспағанда, мемлекеттік органдар иелігіндегі кез келген ақпаратты ашық етуге мүмкіндік беретін ақпаратқа қолжетімділік туралы заң әзірлеу сияқты жаңалықтар көзделген.

Азаматтар мен олардың бірлестіктерінің мемлекеттік істерді басқаруға іс жүзінде қатысуы үшін министрліктердің, ведомстволар мен әкімдіктердің құжаттарына қолжетімділік болуға тиіс. Өздеріне қажетті әрі қызықтыратын ақпаратты сұрату және алу құқығы болуға тиіс. Бұл ретте қабылдау бөлмелері мен түрлі деңгейдегі шенеуніктерге кезекке тұрмау керек. Ал мемлекеттік органдар, өз кезегінде, белгіленген мерзімде оларға қажетті мәліметтерді беруге міндетті.

Күні кешеге дейін мемлекеттік мекемелер халық үшін жабық болды десек, артық айтқандық емес, ақпарат тіпті, сұрату арқылы да шектеулі түрде беріліп келді. Ал Парламент еліміздің «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» Заңын қабылдап, оған ел Президенті 2015 жылғы 16 қарашада қол қойғаннан кейін Қазақстанда азаматтық қоғам қалыптастырудың жаңа кезеңі басталды. Осы жылғы мамырда Женевада өткен Ақпараттық қоғам мәселелері жөніндегі дүниежүзілік форум барысында біздің заңның сарапшылар тобы жағымды рецензияларды айтарлықтай көп алғанын айта кеткен жөн.

Айтпақшы, Норвегия, Ұлыбритания, Бразилия, Индонезия, Мексика, Филиппин, ОАР және АҚШ сияқты елдер негізін қалап, 2011 жылы құрылған халықаралық «Ашық үкімет» бойынша серіктестік (Open Government Partnership – OGP) ұйымына еліміз дәл осы заң қабылданғаннан кейін мүше бола алады. Қазіргі уақытта серіктестікке әлемнің 66 елі кіреді.

2015 жылғы қазанда Мехикода «Ашық үкімет» бойынша серіктестік саммиті өтіп, оған 60-тан астам елдің, БҰҰ Даму бағдарламасының, Дүниежүзілік банктің, бизнес-қоғамдастық пен басқа да халықаралық ұйымдардың өкілдері қатысты. Саммит жұмысына Президент Әкімшілігінің, Үкімет, Парламент Мәжілісі аппараттарының, Инвестициялар және даму министрлігінің, «Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ-тың өкілдерінен тұратын қазақстандық делегация да қатысты. Саммит барысында біздің делегация OGP өкілдерімен кездесу өткізді. Біз Қазақстандағы «Ашық үкіметтің» дамуы туралы шолу жасадық, Қазақстанның OGP-ға мүшелікке өту тәртібін талқыладық.

Жыл сайын қараша-желтоқсан айларында OGP «Ашық үкіметті» дамыту бойынша елдерге және олардың OGP-ға мүше болу дайындығына бағалау жүргізеді. Бағалау 16 балдық шкала бойынша жүзеге асырылады. Соңғы бағалау бойынша Қазақстан 12 балл алды. Бұған «Ақпаратқа қол жеткізу туралы» Заңды қабылдау мүмкіндік берді.

Серіктестікке қатысушы елдер «Ашық үкіметті» дамыту жөнінде іс-шаралар жоспарын қабылдайды, ол қоғамдық бірлестіктермен келісіледі. OGP Доктринасына сәйкес «Ашық үкімет» «демократияның жаңа шекарасы» және оның үстіне «сыбайлас жемқорлықты азайту мен халықтың билікке сенімсіздігін жоюдың айтарлықтай ұтымды антидоты» болып табылады.

Мемлекеттік аппарат пен азаматтар қарым-қатынасының ыңғайлы болуы мақсатында «Электрондық үкімет» ақпараттық жүйесінде 2014 және 2015 жылдары «Ашық үкіметтің» мынадай веб-порталдары ашылды: «Ашық үкімет», «Ашық деректер», «Ашық НҚА (нормативтік-құқықтық актілер)», «Ашық бюджеттер», «Ашық диалог», сондай-ақ «Мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігін бағалау» (үстіміздегі жылдың соңына дейін іске қосылады).

Порталдардың атауларынан көріп отырғанымыздай, кез келген азамат өз компьютерінен немесе ХҚО-дан он-лайн режимінде мемлекеттік органдардың басшыларына тікелей өтініш жасай алады. Ел азаматтарының инфокоммуникация жүйелерін пайдаланып, қажетті ақпаратты немесе мәліметтерді сұратып ала алатыны маңызды. Ел аумағының ұлан-ғайыр екенін ескерсек, бұл адамдардың уақыты мен қаражатын үнемдеуге септігін тигізеді.

Оның үстіне, азаматтарымыз заңдар жобаларымен, Үкімет пен министрліктердің актілерімен, бюджеттік жоспарлаудың жобаларымен танысып, оларды талқылауға қатысады, мемлекеттік органдардың жұмысына баға береді және т.б. Ақпаратқа қол жеткізу мәселелері жөніндегі комиссия құрылды.

Жаңадан құрылған Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің «Ашық нормативтік құқықтық актілер» порталында бүгінде БАҚ қызметі, байланыс және ақпараттандыру туралы заң жобасының өздері өзірлеген тұжырымдамасы көпшілік талқылауына ұсынылып, бұл ведомство ашықтықтың үлгісін көрсетуде.

Заңда қол жеткізу шектелмеген ақпараттар тізбесі бекітілді. Демек, қандай да бір ақпарат бойынша монополияға ие мемлекеттік органдар мен мекемелер, басқа да ұйымдар мен компаниялар азаматтардың заңнамамен белгіленген мәліметтер қатарына жататын ақпараттарға қолжетімділігін шектеп, олардан жасыруға құқығы жоқ. Бұған мына бағыттағы ақпараттар жатады: азаматтардың қауіпсіздігі мен денсаулығына қатер төндіретін төтенше жағдайлар мен апаттар, олардың салдарлары мен ресми болжамдар; денсаулық сақтаудың жай-күйі, санитария, демография, көші-қон, әлеуметтік қорғау,

экономика, ауыл шаруашылығы туралы, сондай-ақ қылмыстылықтың жай-күйі; терроризм актілерінің жасалу фактілері туралы; экология, өрт қауіпсіздігі, сонымен қатар, санитарлық-эпидемиологиялық және радиациялық ахуал, тамақ өнімдерінің қауіпсіздігі туралы; мемлекет жеке және заңды тұлғаларға ұсынатын артықшылықтар, өтемақылар мен жеңілдіктер туралы; адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарының бұзылу фактілері туралы; Ұлттық банктің алтын-валюта резерві туралы; нормативтік құқықтық актілердің мәтіндері (мемлекеттік құпияларды қамтитын актілерді қоспағанда), сондай-ақ олардың жобалары; республикалық және жергілікті бюджеттердің қаражатын қалыптастыру мен оны жұмсау туралы, сонымен қатар, осы қаражаттың жұмсалуды бақылау туралы (мемлекеттік құпияларды қамтитын мәліметтерді қоспағанда); ақпаратты иеленушілердің, олардың лауазымды адамдарының заңды бұзу фактілері туралы; саяси, әлеуметтік және басқа да себептермен жаппай қуғын-сүргінге ұшырағандар туралы, оның ішінде архивтердегі ақпарат туралы (мемлекеттік құпияларды қоспағанда).

Алғаш рет заңда барлық орталық атқарушы органдар (Қорғаныс министрлігін қоспағанда) басшыларының, әкімдер мен ұлттық жоғары оқу орындары басшыларының халық алдында өз жұмысы туралы есеп беретіндігі нақты көрініс тапқан. Мәселен, жыл басынан бері барлық деңгейдегі әкімдер 7 мыңдай есепті кездесу өткізді, оған 800 мыңдай адам қатысты. Есеп беру барысында 18 мыңдай адам сөз сөйлеген, олардың тарапынан 16 мыңдай проблема көтерілген, олардың 18-і орталық мемлекеттік органдардың және ұлттық компаниялардың құзыретіне жатады (олардың көпшілігі орындалған және шешімін тапқан). Азаматтарға өздерін толғандырған барлық сұрақтар бойынша дәлелді жауаптар, түсініктер берілді. Мамыр-маусым айларында жұртшылық алдында 12 министр есеп берді. Барлық есеп берулер жергілікті және республикалық БАҚ-тарда жарияланып, мемлекеттік органдардың сайттарында орналастырылды. Азаматтарды бейне-конференцбайланыс арқылы қабылдау да тәжірибеге енгізілді.

Министрліктер мен ведомстволардың алқа отырыстарына қолжетімділік пен Парламент палаталарының ашық отырыстарының, облыстар, Астана және Алматы қалалары мәслихаттары отырыстарының, министрліктер мен ведомстволардың жыл қорытындысы бойынша өткізген алқа отырыстарының интернет-ресурстардағы онлайн-трансляциялары жаңашылдық болып табылады.

Билік органдарының барынша ашық болуына БАҚ-тарда, интернет-ресурстарда және «Электрондық үкімет» веб-порталының компоненттерінде өздерінің атқарған жұмысы туралы ақпарат орналастыруы оң әсерін тигізуде. Интернет-ресурста ақпарат қазақ және орыс тілдерінде ұсынылады, сонымен қатар, басқа тілдерде де болуы мүмкін. Пайдаланушылар веб-портал компоненттерінде орналастырылған ақпаратты алып, пайдаланады, сондай-ақ «Электрондық үкімет» веб-порталында тіркелген жағдайда оның талқылауына да қатысады. Жазбаша сұратуға жауап беру автордың таңдауы бойынша қағазда және (немесе) электрондық түрде өтініш тілінде ұсынылады. Ауызша сұратуға жауап та ауызша беріледі.

«Ашық диалог» порталы үш сервистен тұрады: меморгандардың бірінші басшыларының блог-тұғыры, интернет-конференция, сауалдамалар. Осы жылдың қазан айындағы есеп бойынша порталда 152 мың өтініш тіркелген.

Сондай-ақ, заңда ақпарат ұсынудан бас тарту мүмкіндігі де заңда қарастырылған. Бұл орайда сұрату тіркелген күннен бастап бес жұмыс күні ішінде бас тарту жөніндегі дәлелді жауап сұратушының назарына жеткізіледі. Егер ақпаратқа қолжетімділік құқығы заңсыз шектелгенде, жоғары тұрған мемлекеттік органға немесе сотқа шағымдануға болады.

Орталық мемлекеттік органдардың 17 интернет-ресурсына заңның талаптарына сәйкестігіне жүргізілген тексеру орташа алғанда интернет-ресурстарда міндетті 52 индикатордың 38-і бар екенін көрсетті, бұл 74%-ды құрайды. Осы орайда мемлекеттік органдар интернет-ресурстарын ақпараттың толықтығы мен өзектілігін қамтамасыз етуге сәйкес келтіру жөнінде жұмыс жүргізуде. Бұл бағыттағы жұмыстар әкімдіктердің интернет-ресурстарымен де жүргізілуде.

Заң іс жүзінде жұмыс істеуде. Мәселен, «Ашық НҚА» порталында нормативтік құқықтық актілер мен заң тұжырымдамаларының 3438 жобасы көпшілік талқылауы үшін орналастырылған. Жыл басынан бері «Ашық бюджет» порталында бюджеттік

бағдарламалардың 3374 жобасы (олардың ішінде 366 жоба көпшілік талқылауынан өтуде, 2485 жоба қоғамдық кеңестерге берілген) және 1,5 мыңдай есеп орналастырылған, олар республикалық және жергілікті бюджеттердің орындалуы туралы есептерді, сондай-ақ орталық және жергілікті органдардың өткен қаржы жылындағы бюджеттік бағдарламаларды іске асыруы туралы есептерді қамтиды.

Атап айтсақ, Open Budget Index (Бюджет бойынша халықаралық серіктестік) есебінің қорытындылары бойынша 2015 жылы Қазақстан мүмкін болатын 100-ден 51 балл алды, бұл – орташа әлемдік көрсеткіштен 45 балл жоғары. Ал Global Open Data Index-тің 2015 жылғы рейтингінде Қазақстан бір жыл ішінде ғана 48 орынға жоғары көтеріліп, әлемнің 122 елінің арасынан 50-орынға тұрақтады (2014 жылы 98-орында болған). Биыл бұдан да жоғары көтерілеміз.

Министрлердің және басқа да меморгандардың бірінші басшыларының блог-тұғырына 2012 жылдан бері 190 мыңнан астам өтініш түскен, оның 143 мыңына жауап берілген. Ал «Электрондық үкімет» порталын бүгінгі күні 5,6 миллионнан астам адам пайдаланады – бұл елдің экономикалық белсенді тұрғындарының жартысынан астамы. 10 жыл ішінде оның сервистері 150 миллионнан астам қызмет көрсеткен. 2008 жыл мен 2016 жылдың қазаны аралығында қазақстандықтарға 12,5 миллионнан астам электрондық-цифрлы қолтаңба тегін берілген, олардың 5 миллиондайы адамдардың жеке басын куәландыратын құжатында жазылған. 2013 жылдан бастап 84 мыңнан астам бизнес-компания он-лайн режімінде тіркеуден өткен. eGov төлем шлюзі арқылы шамамен 25 миллиард теңге сомасына 3,4 миллион транзакция жүргізілген, оның ішінде 2015 жылы 10 миллиард теңге болған.

БҰҰ-ның «Электрондық үкіметті» дамыту рейтингінде еліміз 2008-2016 жылдар кезеңінде 81-орыннан 33-орынға көтерілді. Бұл Отанымыздың 48 сатыға жоғарылағанын білдіреді.

Жаңа заңның нормаларын халыққа жан-жақты түсіндіру үшін БҰҰ Даму бағдарламасымен және ЕҚЫҰ-мен бірлесіп, елдің барлық өңірінде семинарлар циклі өтуде. 2016 жылдың ақпанындағы «Ашық үкімет» порталының жұмысы туралы азаматтар біле ме?» деген сауалдамаға сұралғандардың: 30%-ы оң жауап берсе, «енді танысамыз» дегені 20%-ды құраған, «маған қызықты емес» деушілер – 4%, «жоқ, білмеймін» деп жауап бергендер 46% болған. Шымкентте сәуір айында мемлекеттік қызметшілер, жергілікті өзін өзі басқару органдарының, үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері мен журналистер үшін алғашқы семинар өтті. Мұндай жұмыс тек оқыту алаңы ғана емес, сондай-ақ қайтарымы мол байланыс арнасы болмақ.

«Ашық үкімет» тақырыбында сөз қозғай отырып, Президент Әкімшілігі аталған заң қабылданғанға дейін де жұртшылықпен ашық жұмыс жүргізгенін атап айтқан жөн. Мәселен, «Мемлекет басшысының веб-сайты» ақпараттық жүйесі 2005 жылдан жұмыс істейді, ол Елбасының, Президент жанындағы комиссиялар мен кеңестердің және оның Әкімшілігінің Интернет жаһандық желісінде елдің бет-бейнесін халықаралық қоғамдастыққа танымал ету мен олардың қызметі туралы қазақстандық және әлемдік Интернет қолданушыларын хабардар ету мақсатына арналған.

Сайтта «Президенттің бизнесті қорғауы» (2010 жылдан жұмыс істейді және кәсіпкерлердің Мемлекет басшысына тікелей өтініш жасауына арналған), «Президентке хат» (2015 жылы енгізілген, қайтымды байланыс жүйесін білдіреді) сервистері жұмыс істейді. 2016 жылы Президент Әкімшілігіне 2 мыңдай электрондық хат келсе, «Президенттің бизнесті қорғауы» сервисіне 81 өтініш түскен.

Еліміздің кез келген өңірінің тұрғындары akorda.kz сайты арқылы Президент Әкімшілігі басшылығының азаматтарды қабылдау кестесімен таныса алады, нақты лауазымды адамның қабылдауына жазыла алады. Қабылдауға келушілердің көпшілігі қабылдау кезінде осындай ыңғайлы жағдай жасалғаны үшін алғыс білдіріп, Президент Әкімшілігіне қабылдауға кіру өз ауданы әкімінің қабылдауына кіруден жеңілдеу болғанын айтады.

Сондай-ақ, Президенттің баспасөз қызметі 2012 жылы әлеуметтік желілерде ресми аккаунттар ашты: бүгінде Twitter сервисін қолданушылар саны 193 мыңдай жазылушыны, Instagram – 164 мың, Facebook – 22 мыңдай адамды, YouTube видеосервисі 1530 жазылушыны құрайды, ал қарап шыққандар саны – 250 мың адам. Осылайша, Мемлекет

басшысы көрсетіп отырған ашықтық – мемлекеттік органдар мен ұлттық холдингтердің барлық басшысы үшін айқын үлгі.

Қазіргі уақытта елімізде «Ашық үкіметтің» қолайлы заңнамалық базасы жасалғанын мақтанышпен айта аламыз. Ол іс жүзінде әрқайсымыздың кез келген заңды тәсілмен ақпаратты алуға және таратуға деген конституциялық құқымызды іске асыруға мүмкіндік береді. Бұл – Қазақстанды әлемнің ең дамыған елдерінің қатарына қосатын Президенттің «100 нақты қадам» Ұлт жоспарының бір қадамының орындалуы! Ең бастысы, осы ұлттық идеяның өмірімізде ойып орын алуы жөніндегі маңызды міндетті атқаруда азаматтарымыздың өз үлесі бар екенін сезінуі.

/// <https://egemen.kz/2016/10/29/70097>

**«Казахстанский путь созидания и успеха!».
Из материалов Круглого стола, посвященного 25-летию Независимости Республики
Казахстан. 8 декабря 2016 г.**

Выступление директора Архива Президента РК, профессора Б.А. ДЖАПАРОВА

Құрметті қонақтар, әріптестер!

Тәуелсіздік қазақ халқының сан ғасырлық арманының орындалуы еді. ҚР Президенті Н. Ә. Назарбаев: «Тәуелсіздік жасампаз халқымызға сарқылмас қуат беретін, көзіне нұр, көңіліне шуақ құятын кәусар бұлағымыз. Біз кемеңгерлігі мен көрегендігі, бірлігі мен бірегей мақсаткерлігі қатар өрілген Мәңгілік елімізді мақтан тұтамыз. Тәуелсіздіктің туын тігу бақыты мен оны баянды етіп нығайту міндеті біздің маңдайымызға жазылды», – деп атап көрсетті.

Тәуелсіздік мемлекеттілікті қайта қалпына келтіруге және жеке мемлекет ретінде алға басуға тарихи мүмкіндік берді. Тәуелсіздік Семей ядролық сынақ полигонын жабу, экономикалық реформаларды жүргізу, экономикадағы өткір құрылымдық тепе-теңдіктің бұзылуын жою, еліміздің табиғи ресурстарын халық пайдасына жаратуға міндеттеу сияқты республикадағы күрделі мәселелерді шешуге мүмкіндік берді. Дәстүрлі мәдени құндылықтардың құлдырауын тоқтатуға, қазақ тілін өркендетуге көмектесті.

Қазіргі Қазақстан – жоспарлы реформаларды жүзеге асыра білген, табысты даму үстіндегі және жарқын болашағына сенімді қалыптасқан мемлекет. Демократиялық процестердің шапшаң дамуы мен ұлттық сананың көтерілуіне бағытталған қайта құру идеялары егемендікке жасаған қадамдардың басты стратегиясын анықтап алуға мүмкіндік берді. Егемендік үшін күрестің басты мақсаты – Қазақстан халқының саяси, әлеуметтік және рухани дамуы мен республика азаматтарына лайықты өмір сүру деңгейін қамтамасыз ету еді.

1990 жылдардың бірінші жартысында анықталған қазақстандық мемлекеттілікті құрудың стратегиялық міндеті мықты президенттік билігі бар егеменді мемлекет ретінде даму еді. Бұл міндеттер еліміздің Президентінің 1992 жылғы «Қазақстанның егеменді мемлекет ретінде құрылу және даму стратегиясында» орын алды. Бүкіл қоғам дүниетанымында қалыптасқан көзқарасты ескерген Стратегия Қазақстан халқы үшін саяси бағдар қалыптастырды.

Ширек ғасыр – тарих үшін көп уақыт емес! Алайда бірнеше жылдар да ғасырлардың орнын басады және көптеген ұрпақ тағдырын шешеді. Тәуелсіздігіміздің дәл осы 25 жылында экономикада, саясат бен қоғамдық құрылыста зор игіліктерге қол жеткіздік. Көп этникалық халқы бар елімізде бейбітшілік пен тұрақтылық толықтай орнап, ұлттық құрылыстың қазақстандық моделі дүние жүзіне үлгі болды. Кез-келген қазақстандық еліміз жеткен жетістіктердің куәсі, өз отанының патриоты. Бұл кезең бүкіл әлем мойындаған Қазақстанның мемлекет ретінде қалыптасуымен тарихта қалады.

**Выступление М. МУДИ,
Генерального консула Соединенных Штатов Америки в г. Алматы**

Директор Архива Президента господин Жаппаров, члены дипломатического корпуса, ветераны казахстанских дипломатических корпусов! Друзья! Для меня большая честь приветствовать Вас здесь сегодня во время открытия столь важной выставки в честь 25-летия независимости Республики Казахстан. Позвольте мне поздравить вас с этим историческим событием!

Объявив о своей Независимости 16 декабря 1991 г., Казахстан присоединился к миру в кризисном состоянии. 25 декабря, когда над Кремлем в последний раз был спущен Советский флаг, Казахстан и другие страны, только получившие свою независимость, испытывали экономические трудности, нехватку электроэнергии и нестабильность в регионе.

На следующий день Президент Джордж Буш направил письмо Президенту Назарбаеву об официальном признании Казахстана в качестве независимого государства, так Соединенные Штаты стали первой страной, признавшей независимость Казахстана.

В тот холодный декабрьский день, когда мир будто распадался на части, Президенты Буш и Назарбаев начали сотрудничество, которое поможет обеспечить стабильность и развитие в Казахстане и в целом во всем регионе.

Сегодня я очень горд иметь с собой копию того письма, направленного Президентом Бушом Президенту Назарбаеву 26 декабря 1991 г., об официальном признании независимости Казахстана, также в этом письме Президент Буш официально пригласил Президента Назарбаева совершить свой первый визит в Вашингтон. Для меня честь преподнести сегодня это письмо! Мы счастливы подарить это письмо, состоящее из двенадцати исторических абзацев, Архиву Президента РК в честь 25-летия дружеских отношений между США и Казахстаном.

[...] Наша история начинается с первого визита Президента Назарбаева в Белый Дом 19 мая 1992 г. Во время визита Президент Назарбаев продемонстрировал миру инициативность Казахстана, приняв решение придерживаться соглашения о сокращении стратегических вооружений. Это было началом сотрудничества в сфере нераспространения ядерного оружия, что продолжается по сей день.

Обращаясь к Президенту Назарбаеву Президент Буш сказал: «Наша сегодняшняя встреча является началом новых отношений, которые стали возможными к концу долгой эры восточно-западного конфликта или так называемой «холодной войны». С завершением эры этого неприятного для всех конфликта мы пришли к эре надежды на более демократическое и свободное направление в восточной Европе и в Центральной Азии... От имени всех американцев я уверяю, что Соединенные Штаты поддерживают Казахстан, который стремится к миру, процветанию и свободе.

Во время визита Президент Буш также узнал о том, что казахстанцы нацелены на успех во всем, в том числе и в американской игре «Подковы».

В сентябре 1992 г. посол У. Кортни прибыл в Алматы для открытия первого Посольства США в бывшем Советском Союзе. Вскоре после приезда посла Кортни Казахстан и Соединенные Штаты установили широкое двустороннее сотрудничество в сфере образования, здравоохранения, предпринимательства, а также в сфере нераспространения ядерного оружия. Соединенные Штаты, Казахстан и Россия незамедлительно начали совместную работу по оказанию помощи Казахстану в освобождении от 1400 ядерных боеприпасов, а также в вывозе радиоактивных и биологических материалов, оставшихся от советской программы вооружения. Наши совместные усилия получили крайне важную поддержку со стороны сенаторов США С. Нанна и Р. Люгера, которые в то время возглавляли усилия США по оказанию помощи в области обеспечения безопасности советских опасных ядерных материалов. Первый визит в Алматы состоялся в ноябре 1992 г., когда они встретились с Президентом Назарбаевым для обсуждения вопросов о предотвращении потенциальных рисков для здоровья и окружающей среды, связанных с оружием массового поражения Советского Союза. Я очень рад отметить, что наше сотрудничество в данной области продолжается по сей день.

Во время службы посла Кортни, Президент Назарбаев встретился со следующим Президентом США Уилльямом Джефферсоном Клинтонем. Наш второй посол, Элизабет Джонс, прибыла в Казахстан в 1995 г. для продолжения работы над развитием партнерства. На фотографии [представленной в презентации] она вместе с Министром наук и технологий и акимом Семипалатинска на церемонии закрытия первого ядерного испытательного туннеля в горном массиве Дегелен Семипалатинского полигона. Проект профинансированный программой Нанна-Лугара.

Наши послы всегда отличались глубокой связью с народом Казахстана и посол Джонс не была исключением. Когда из-за жутких зимних бурь больницы Казахстана остались без электричества, посол Джонс обеспечила детские больницы в каждой из областей большими электрогенераторами. Посол Джонс имела особую связь с Казахстаном также и благодаря члену своей семьи. Ее сестра удочерила здесь сироту по имени Ажима. Ажима сейчас студентка первого курса Университета Вирджинии. Действительно, за последние 25 лет американцы и казахстанцы стали больше чем партнерами – мы стали родственниками.

К 2000 г. становилось очевидным региональное лидерство Казахстана. Наш следующий посол, Ричард Джонс, во время встречи с казахстанскими официальными лицами в преддверии ЦЕНТРАЗБАТ 2000 – межгосударственных учений по поддержанию мира и оказанию гуманитарной помощи, профинансированных Центральным командованием США. Значимость Казахстана в региональном сотрудничестве в области безопасности станет крайне высокой по прибытию нашего следующего посла, Лэрри Нэппера, 6 сентября 2001 г.

Пять дней спустя после прибытия Нэппера в Казахстан, регион был потрясен трагическими событиями 11 сентября. Вспоминая те тяжелые дни после террористических атак в США, посол написал: «Я никогда не забуду как руководство и народ Казахстана продемонстрировали поддержку американскому народу в час беды и опасности, соорудив стийный мемориал из цветов на улице перед нашим посольством.

Несмотря на то, что я на тот момент еще официально не вступил в полномочия посла, проявив большое сострадание и солидарность, Президент Назарбаев посетил Посольство США, чтобы выразить соболезнования и заявить о намерении Казахстана поддерживать США в борьбе с терроризмом».

Посол Нэппер был признателен Казахстану за поддержку в то трудное время, и от его имени и я сегодня выражаю благодарность Казахстану.

Следующий посол США в Казахстане, Джон Ордуэй, показал на своем примере что американец, однажды побывав в Казахстане, никогда не захочет из него уезжать. Он отметил тем, что четыре раза служил Главой Дипломатической Миссии США в Казахстане. Один раз он служил послом с августа 2004 г. по сентябрь 2008 г., и три раза следом за этим в качестве Поверенного в делах Посольства США в Казахстане.

Под его руководством мы выполнили просьбу Президента Н. Назарбаева о переносе нашего посольства в Астану. Таким образом, Дж. Ордуэй стал последним послом США в Алматы и первым американским послом в Астане. Данная фотография снята в новом посольстве в день его открытия 14 ноября 2006 г.

Вспоминая время службы в Казахстане, посол Дж. Ордуэй позднее сказал: «Любой, кто проводил время в Казахстане, не может остаться не впечатленным культурой страны, гостеприимством и успехом народа Казахстана в построении цветущего, успешного, многонационального и мультирелигиозного общества». Посол Дж. Ордуэй имел возможность сопровождать Президента Н. Назарбаева на встрече в 2006 г. в Белом доме с уже другим Президентом США – Джорджем Уокером Бушем.

Президент Дж. Буш приветствовал Президента Н. Назарбаева во время их встречи в Овальном кабинете и поблагодарил его за ценную помощь Казахстана в Афганистане. Через 15 лет после независимости Казахстана, президенты двух стран подтвердили свою приверженность общему видению стабильности, процветания и общих демократических реформ в Центральной Азии и регионе в целом.

Мы понимаем, что хотя Казахстан является независимым в течение 25 лет, он имеет древнюю и богатую культуру, которая существовала на протяжении многих веков.

Вскоре после прибытия посол Крол поднял шанырак над юртой позади своей резиденции в посольстве США.

Президенты Обама и Назарбаев обсудили международное сотрудничество в ходе двусторонней встречи в штаб-квартире ООН в сентябре 2015 г. Было много поводов для празднования. Казахстан только присоединился к Всемирной торговой организации и МАГАТЭ открыл банк низкообогащенного уранового топлива в Казахстане.

Очевидно, что Казахстан вышел из неопределенных дней 1991 г. как растущий, уверенный в себе и амбициозный глобальный партнер. 25 лет назад будущее Казахстана было неясным. Сегодня мы рассчитываем на Казахстан как на страну, которая заняла свое место в Совете Безопасности ООН. На самом деле, это история, где лучшие главы еще впереди. Большая часть этого успеха достигнута благодаря ветеранам казахстанского дипломатического корпуса, находящимся сегодня в этом зале, и я приглашаю всех приветствовать их за свои достижения от имени Казахстана [...].

Поздравляем Казахстан с 25-летием независимости, и поздравления обеим нашим странам с 25-летием плодотворных двусторонних отношений!

**Выступление А.С. ШЕВЕЛЕВА,
директора Кластерного Бюро ЮНЕСКО
в Алматы по Казахстану, Кыргызстану, Таджикистану и Узбекистану**

С момента вступления в ЮНЕСКО 22 мая 1992 г., Казахстан является одним из самых активных государств-членов этой организации.

Выступление Республики Казахстан в ЮНЕСКО придало качественно новый импульс развитию гуманитарного сотрудничества на всех уровнях, способствовало расширению разнообразных культурных обменов.

20 лет назад в далеком 1996 г., в г. Алматы впервые прошел международный семинар по содействию развитию независимых и плюралистических средств массовой информации в Азии.

Результатом этого семинара стало принятие Алма-Атинской Декларации о содействии развитию независимых и плюралистических СМИ. Этот документ заложил основу развитию первых независимых СМИ в нашей стране. Алматинская декларация стала одним из первых значимых событий в процессе развития сотрудничества между Казахстаном и ЮНЕСКО.

Важным событием стало выступление Н. Назарбаева на 38-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО на праздновании 70-летнего юбилея организации в ноябре 2015 г. Для нас важно, что во время своего выступления Президент выдвинул инициативу создания общего фронта борьбы с радикализацией молодежи и терроризмом.

Особое значение мы придаем Манифесту, «Мир. XXI Век» с которым Президент РК Н. Назарбаев обратился к человечеству.

Приоритетным в сотрудничестве с ЮНЕСКО в области образования является оказание поддержки обновлению и укреплению национальных систем образования. Необходимо отметить тот факт, что Бюро ЮНЕСКО в Алматы установило отношения со всеми ведущими университетами страны.

В научной сфере сотрудничество с ЮНЕСКО активно осуществляется также по линии трех Национальных научных комитетов, работающих в контексте глобальных программ – «Человек и Биосфера», «Международная гидрологическая программа» и «Международная программа по геонаукам».

В июле 2008 г. в перечень уникальных памятников природы был включен объект «Сары-Арка – степь и озера Северного Казахстана», ставший первым природным объектом Центральной Азии в Списке Всемирного наследия.

В Стамбуле 17 июля 2016 г. в ходе заседания Комитета Всемирного наследия ЮНЕСКО в Список Всемирного наследия был включен трансграничный объект от Казахстана, Кыргызстана и Узбекистан – Западный Тянь-Шань.

В 2017 г. в Казахстане состоится ЭКСПО – национальный проект, величайшая возможность для Казахстана получить новые энергетические и зеленые технологии. ЮНЕСКО представит свою экспозицию на ЭКСПО.

Генеральная конференция ЮНЕСКО провозгласила период 2013–2022 г. Международным десятилетием сближения культур. Республика Казахстан выступила инициатором данного начинания и весной этого года было принято решение о создании Международного центра сближения культур в г. Алматы.

Основные задачи Центра сближения культур созвучны с Планом действий по проведению Международного десятилетия сближения культур ЮНЕСКО. Мы рады, что его возглавил академик, К. Байпаков.

Особо хочется подчеркнуть вклад Бюро ЮНЕСКО в Алматы в разработку закона о доступе к информации, вступившего в силу 1 января 2016 г. Наша организация активно занимается защитой свободы журналистов, свободы прессы.

В конце прошлой недели из Эфиопии пришла радостная весть, на 11-й сессии Межправительственного комитета по охране нематериального культурного наследия сразу четыре номинации от Казахстана были одобрены для включения в Репрезентативный список нематериального культурного наследия человечества.

Благодаря усилиям Национального Комитета РК по сохранению нематериального культурного наследия, в этом году Казахстан присоединился сразу к трем многонациональным заявкам это: «Наурыз – традиционное празднование Нового года и начала весны», «Культура приготовления и разделения тонкого хлеба – лаваша, катырмы, жупки, юфки» и соколиная охота, а также подал национальную заявку – по курес.

Мы были рады принять участие в праздновании 1000-летия г. Алматы. Особо хотелось бы отметить о том, что 12 октября 2016 г. во Франции в г. Париж, состоялась масштабная выставка, посвященная 1000-летию г. Алматы, в которой приняла участие делегация города во главе с акимом города.

В заключении хотелось бы отметить, что все эти достижения были достигнуты за 25-летнюю историю Независимости страны. В этой связи, хотели бы пожелать Казахстану новых, выдающихся достижений. От имени Кластерного Бюро ЮНЕСКО в Алматы позвольте выразить нашу готовность способствовать дальнейшим достижениям всех намеченных целей.

Ж. Сатаева,
пресс-секретарь
Архива Президента РК

25-летие Независимости Казахстана в Архиве Президента Республики Казахстан

2016 г. прошел под знаком 25-летия Независимости Казахстана. Уникальные материалы Архива Президента РК раскрывают историческую хронику становления нашего государства. Юбилею Независимости было посвящено большинство мероприятий Архива прошедшего года. В целях повышения уровня информированности общественности о деятельности Архива был разработан и согласован с соответствующими структурами Администрации Президента РК Медиа-план мероприятий Архива в рамках празднования 25-летия Независимости Казахстана.

Общее количество проведенных мероприятий составило 40, по формату – историко-документальные выставки, круглые столы, презентации, тематические встречи, олимпиада по архивному делу, дни открытых дверей и др.

Мероприятия были организованы в гг. Алматы, Астана, Туркестан, Мойынкумском районе Жамбылской области. Спикерами и участниками стали известные государственные и общественные деятели, руководители государственных органов, депутаты, отечественные и зарубежные ученые, представители культуры, дипломатического корпуса, преподаватели и студенты вузов, коллеги из казахстанских и зарубежных архивов.

Среди мероприятий стоит отметить выставку, приуроченную Дню благодарности, которая состоялась в Астане с участием Главы государства. Архив предоставил докумен-

ты по истории депортаций народов в Казахстан прошлого века, документы были включены в обобщенную выставку, подготовленную казахстанскими архивами, в Библиотеке Первого Президента.

Успешно прошли историко-документальные выставки, организованные совместно с Министерством иностранных дел РК: «Многовекторность – внешнеполитическая доктрина Независимого Казахстана», «Инициативы Президента РК Н. Назарбаева по укреплению глобальной и региональной безопасности», посвященная 25-летию подписания Указа о закрытии Семипалатинского полигона, и «Под стягом Независимости».

Большой общественный резонанс получила выставка Архива в историко-культурном музейном комплексе «Әзірет Сұлтан». Впервые знаменитый Музей обратился к архивным источникам и предоставил выставочную площадку для архивистов. Выставка «Интеллектуальный капитал страны – духовная основа Независимости» была посвящена 25-летию Независимости Казахстана и объявлению ЮНЕСКО 2016 г. годом Ходжа Ахмета Яссави.

В 2016 г. Архив приступил к научно-исследовательскому проекту «Голод 1930-х гг. в Казахстане: документы и факты», который был презентован на историко-документальной выставке и круглом столе «Халық жады». Этой же теме были посвящены круглый стол с ведущими учеными-историками в рамках цикла «Архивы и общество: ценности Независимости» и творческие встречи «Мәңгілік Ел қайраткерлері» с известным писателем, лауреатом Государственной премии Республики Казахстан Б. Нуржекеевым и известным поэтом Г. Жайлыбай, в произведениях которых рассказывается о трагическом периоде массового голода 1930-х годов в Казахстане.

В течение продолжительного времени в Архиве ведется научно-исследовательская работа по истории депортации и эвакуации народов СССР в Казахстан в XX веке. В январе 2016 г. Архив совместно с посольством Государства Израиль в Казахстане, Ассоциацией еврейских общин и культурных центров Казахстана «Мицва» организованы историко-документальная выставка и круглый стол «Холокост: историческая память – основа жизнеспособной нации».

В развитии сотрудничества с региональными архивами в Мойынкуме была проведена выездная выставка «Жер тарихы – Ел тарихы», посвященная 25-летию Независимости и 120-летию дважды Героя Социалистического труда, животновода-селекционера Жазылбека Куанышбаева. Выставка подготовлена совместно с Управлением культуры, архивов и документации Жамбылской области и акиматом Мойынкумского района Жамбылской области.

В алматинском пресс-центре Службы Центральных Коммуникаций при Президенте РК состоялась пресс-конференция «Реализация 87 шага пяти институциональных реформ Главы государства «Укрепление гражданской идентичности «Менің елім» с участием руководства Архива Президента РК. На пресс-конференции была презентована первая часть электронного справочника «Номенклатурные кадры Советского Казахстана. 1919–1991 годы», охватывающая 1919–1936 гг.

Тематическая встреча «Нация единого будущего» со студентами Казахского Национального университета им. аль-Фараби, Казахского университета международных отношений и мировых языков им. Абылай хана, Назарбаев Университета была посвящена обсуждению патриотического акта «Мәңгілік ел» и приурочена к 25-летию Независимости Казахстана. Еще одно интересное мероприятие для молодежи было организовано совместно с КазНУ им. аль-Фараби – 1-я Олимпиада по архивоведению для студентов и магистрантов исторических факультетов.

Совет молодых архивистов Архива в рамках цикла «Архивы и общество: ценности Независимости» организовал встречи с ведущими учеными и обществоведами Казахстана и зарубежных стран. Проведены встречи с доктором исторических наук, профессором, президентом Ассоциации историков Казахстана М.К. Койгельдиевым, профессором факультета русских и славянских исследований университета Аризоны (США) Н. Кафей, директором Центра по изучению России, Евразии и стран Восточной Европы д. и. н., профессором Университета штата Северной Каролины (США) Д. Рейли, докторантом Гарвардского университета (США) М. Блэквуд, с ученым-историком из Венгрии, профессором М. Куном. Во встречах принимали участие преподаватели и студенты вузов Алма-

ты, сотрудники Института истории и этнологии им. Ч. Валиханова, представители консульств зарубежных стран, корреспонденты СМИ. Известные ученые делились опытом работы, рассказывали об исследованиях, делились планами на будущее.

В течение года в Архиве прошли презентации четырех изданий: книги писателя, почетного журналиста Казахстана Н.С. Колинко «Реквием» о государственном деятеле Б.А. Ашимове, сборника документов «Т. Джангельдин. К 100-летию государственного деятеля», П.Мариковский «Воспоминания натуралиста, зоолога, писателя» и юбилейного выпуска Информационно-методического бюллетеня Архива Президента РК (10 лет со дня выпуска первого номера в 2006 г.).

В развитии партнерских связей с научными и общественными организациями Архив провел ряд совместных мероприятий с Министерством иностранных дел, Ассамблеей народа Казахстана, Институтом истории и этнологии им. Ч. Валиханова, национальными культурными центрами, Алматинским городским филиалом партии «Нұр Отан», Музеем истории города Алматы и другими.

В последнее время в Архиве уделяется большое внимание проработке концепции и форматов мероприятий. Архивные материалы историко-документальных выставок дополняются музейными экспонатами, художественными произведениями – картинами и скульптурами, редкими фотографиями. Особый интерес у участников мероприятий вызывает видеосопровождение – архивная хроника, современная документалистика.

Итоговым мероприятием юбилейного года стали историко-документальная выставка и Круглый стол «Казахстанский путь созидания и успеха!», осветившие достижения страны за годы суверенитета во главе с Первым Президентом РК – Лидером Нации Н.А. Назарбаевым. На выставке впервые были представлены оригиналы законодательных и нормотворческих документов по истории становления Независимости Казахстана, стратегические планы, документы внутренней и внешней политики Казахстана, фотохроники из истории Независимости.

Свыше 3 тыс. человек стали участниками мероприятий Архива, что на треть больше в сравнении с 2015 г. Мероприятия Архива широко освещались в средствах массовой информации, это привело к увеличению упоминаемости об Архиве Президента Республики Казахстан в информационном пространстве. Участники мероприятий неоднократно подчеркивали воспитательную, просветительскую и культурную значимость подобных мероприятий для подрастающего поколения, в целом для общества. Иностранные гости и представители зарубежных и международных организаций подчеркивали, что через архивные документы история Казахстана раскрывается во всем многообразии и полноте, и эти знания делают наши страны и народы ближе, политику понятнее, дают толчок новым совместным проектам.

Активное участие Архива в мероприятиях по празднованию 25-летия Независимости Казахстана, позволило Архиву Президента РК занять достойное место среди самых популярных выставочных площадок Казахстана.

*В. Чупров,
архивист Архива Президента РК*

Методика составления Регламента работы организации или учреждения

Мы продолжаем тему составления и оформления организационно-распорядительных документов. В предыдущих статьях читатели ознакомились с технологиями составления: устава, приказов, протоколов, распоряжений, указаний. Сейчас обратимся к методике составления регламента.

Следует помнить, что слово «регламент» происходит от французского слова *reglement*, означающего «приведение в порядок», которое в свою очередь происходит от слова *regle*, означающего «порядок», «правило». Регламент по своей сути свод правил, цель которых – достижение **слаженности организации работы и действий** исполнителей. «Слаженность» применительно к процессу означает, что: исполнители нацелены на достижение определенных результатов, их действия синхронизированы; и обеспечивается единство процесса. С правовой точки зрения **регламент «легализует» горизонтальные взаимодействия** подразделений или работников, чем существенно облегчает управление организацией. Кроме того регламентированный процесс обеспечивает **получение информации** о достигнутых результатах, в том числе и промежуточных, о ходе процесса. Наличие регламента служит доказательством прозрачности деятельности организации. Вместе с тем, чрезмерная регламентация снижает гибкость работы.

В соответствии со статьей 9-1 Закона Республики Казахстан от 27 ноября 2000 г. «Об административных процедурах» Правительство Республики Казахстан утвердило постановлением от 26 марта 2008 г. N 289 Типовой регламент центрального государственного органа Республики Казахстан. Учреждения и организации всех форм собственности могут ориентироваться на структуру и содержание Типового регламента при условии соответствующей адаптации к собственным задачам. Необходимо отметить, что организация, которая не располагает наличием официальных регламентирующих документов, несет дополнительные издержки на управление, связанные с необходимостью доведения решений до исполнителей, объяснением им методов работы и контролем их деятельности. Отсюда следует, что должен существовать некий оптимальный уровень регламентации деятельности организации. Таким образом, можно заключить, что регламентации подлежат:

- процессы, осуществить, которые необходимо в силу действующего законодательства;
- часто повторяющиеся, типовые процессы;
- процессы с большим количеством участников или связанные с формированием и обработкой большого объема информации;
- процессы, нуждающиеся в повышении прозрачности деятельности.

В организациях, как правило, регламентируются процессы, связанные с обеспечением безопасности жизнедеятельности, документооборота, работы органов управления и контроля. Можно составить регламент для всего учреждения или для какого-либо направления: планирование, подготовка и проведение заседаний коллегиальных органов или подготовка, оформление и согласование нормативных правовых актов и т. п.

Перечисленные выше цели регламента позволяют определить общие требования к структуре документа:

- наименование;
- содержание;
- общие положения;
- назначение;
- область применения;
- нормативные ссылки;
- порядок утверждения, внесения изменений и дополнений;
- описание требований, процессов, методов работы;

ответственность;
контроль;
термины определения и сокращения;
формы и правила оформления документов.

Наименование регламента должно быть кратким, точно характеризующим регламентируемый процесс, обеспечивающим правильную классификацию регламента в системе локальных нормативных актов организации. Таким образом, недопустимы наименования документа типа «Регламент порядка организации работы коллегии» Правильным будет наименование «Регламент работы коллегии». В наименовании регламента, как правило, не допускаются сокращения, римские цифры, математические знаки, буквы иностранного алфавита, кроме условных обозначений продукции.

Например: «*Регламент подачи заявок на материально-технические ресурсы*» или «*Регламент технического обслуживания копировально-множительного оборудования*».

Основное требование к содержанию регламента, особенно в разделе, описывающем процессы и методы работы должно четко устанавливать перечень конкретных действий, а также краткость названий разделов, которые свидетельствуют о правильной постановке целей процессов.

В разделе «Общие положения» должны быть указаны: назначение, область применения регламента, ссылки на нормативные, в том числе, внутренние документы, на основе которых разработан регламент, порядок утверждения, внесения изменения и дополнений в текст регламента.

В разделе «Назначение» устанавливается конкретное назначение регламента с описанием процесса, а также полное наименование организации.

В разделе «Область применения» описывается кратко, но достаточно определенно область применения (предмет) регламента:

- основные объекты, задействованные в регламентируемом процессе (например: затраты, основное оборудование, объекты социальной инфраструктуры и т.п.);
- процессы, на которые распространяется регламент;
- работники организации, задействованные как субъекты или объекты регламентируемого процесса.

Если описываемый в регламенте процесс достаточно обширен, то для удобства дальнейшего восприятия целесообразно дать краткое его описание.

Например:

«Настоящий Регламент устанавливает порядок действий, объем полномочий, обязанностей и ответственности работников и структурных подразделений при планировании, подготовке, проведении коллегии». Указывается круг подразделений или работников, для которых регламент является обязательным для исполнения.

В разделе «Нормативные ссылки» указываются документы, которые послужили основанием для разработки регламента:

- документы с указанием их полных реквизитов, предписывающие или требующие разработку регламента (например: закон, подзаконный акт, приказ руководителя организации);
- внешние или внутренние нормативные документы, специальная методическая литература, являющиеся методической основой для разработки регламента.

При этом следует учитывать функции государственного органа, которые подразделяются на стратегические, регулятивные, реализационные и контрольные:

стратегическими являются функции по разработке, принятию плановых документов, определению системы государственного планирования, обеспечению международных отношений, национальной безопасности и обороноспособности;

регулятивными являются функции по нормативному правовому обеспечению реализации государственных функций, регистрации и ведению анализа исполнения нормативных правовых актов, координации деятельности государственных органов, управлению государственными активами;

реализационными являются функции, направленные на исполнение плановых документов, нормативных правовых актов, достижение целей и задач, предусмотренных плановыми документами государственного органа, оказание государственных услуг, в том

числе выдачу, продление, переоформление, возобновление и осуществление других предусмотренных законодательством Республики Казахстан действий в отношении решений, а также приложений к ним;

контрольными являются функции по проверке и наблюдению на предмет соответствия деятельности физических и юридических лиц, в том числе государственных учреждений, требованиям, установленным нормативными правовыми актами. Государственным органам запрещается осуществлять функции, не предусмотренные за ними в законодательстве Республики Казахстан.

В разделе «Порядок утверждения, внесения изменений и дополнений» описываются действия, и условия при которых документ приобретает юридическую силу или прекращает свое действие.

В разделе «Ответственность» устанавливаются нормы ответственности работников или структурных подразделений за достоверность, актуальность и защиту информации, соблюдение требований по работе с документами ограниченного распространения с пометкой «ДСП» и нормативных правовых актов по защите государственных секретов, размещаемой на сайтах организации.

В разделе «Контроль» описываются действия по своевременному и качественному исполнению поручений, которые осуществляются в соответствии с Конституционным законом Республики Казахстан от 18 декабря 1995 г. «О Правительстве Республики Казахстан», законами Республики Казахстан от 27 ноября 2000 г. «Об административных процедурах», от 12 января 2007 г. «О порядке рассмотрения обращений физических и юридических лиц», от 16 ноября 2015 г. «О доступе к информации».

В разделе «Термины определения и сокращения» приводятся соответствующие расшифровки, которые должны быть доступны в смысловом понимании для всех исполнителей.

Предлагаю рассмотреть более подробно состав Регламента «Планирование, подготовка и проведение коллегий». Напомню, что коллегиальными органами являются органы организации, решения которых принимаются большинством голосов членов этих органов. Ответственность за законность принимаемых коллегиальным органом решений возлагается на всех членов коллегиального органа, принимавших участие в голосовании, за исключением тех, кто голосовал при принятии решения против. Основной формой деятельности коллегиальных органов являются их заседания, на которых принимаются решения.

При подготовке и проведении заседаний коллегиальных государственных органов уполномоченными органами (их структурными подразделениями) и должностными лицами решаются следующие вопросы:

планирование заседаний – разрабатывается и утверждается план проведения этих заседаний. Данный план разрабатывается сроком соответственно на квартал и на год, а утверждается руководителем коллегиального органа. Утвержденный план доводится до сведения заинтересованных органов и должностных лиц;

подготовка вопросов, выносимых на заседание коллегиального государственного органа, иные организационные мероприятия по проведению заседания осуществляются его соответствующими структурными подразделениями либо органом, обеспечивающим деятельность коллегиального органа. Секретарем коллегии составляется повестка дня, список участников, проводится сбор выступлений, справок и других документов для обсуждения на коллегии, проекты решений и замечания к ним, листы согласования и организуется их изучение.

Заседание коллегиального органа протоколируется. Решения оформляются по установленной форме и доводятся до сведения исполнителей. В случае необходимости разрабатывается и утверждается план мероприятий по реализации принятых решений, устанавливается контроль за их исполнением.

Очень важное место в регламенте занимают сроки исполнения документов или заданий:

срок, установленный законодательством, определяется календарной датой или указанием на событие, которое должно неизбежно наступить. Срок может устанавливаться

ся также как период времени, который исчисляется годами, кварталами, месяцами, неделями, днями или часами;

срок, исчисляемый годами, начинается с календарной даты или со дня наступления события, которыми определено его начало, и истекает в соответствующие месяц и число последнего года срока. Если окончание срока приходится на месяц, в котором нет соответствующего числа, то срок истекает в последний день этого месяца;

срок, исчисляемый месяцами, начинается с календарной даты или со дня наступления события, которыми определено его начало, и истекает в соответствующий день (число) последнего месяца срока. Если окончание срока приходится на месяц, в котором нет соответствующего числа, то срок истекает в последний день этого месяца;

срок, исчисляемый неделями, начинается с календарной даты или со дня наступления события, которыми определено его начало, и истекает в соответствующий день последней недели срока;

срок, исчисляемый днями, начинается с календарной даты или со дня наступления события, которыми определено его начало, и истекает в последний день установленного периода;

если последний день срока приходится на нерабочий день, днем окончания срока считается ближайший следующий за ним рабочий день;

срок, исчисляемый часами, начинается с минуты наступления события, которой определено его начало, и истекает в последнюю минуту установленного периода.

В регламенте необходимо подробно описать механизм организации контроля исполнения. В частности на контроль берутся следующие, в том числе секретные документы:

акты Президента РК, в которых даются поручения организации;
постановления Правительства, протоколы заседаний Правительства РК, распоряжения Премьер-Министра, в которых имеются поручения организации;

поручения Президента РК, Премьер-Министра, его заместителей, руководства Администрации Президента, Руководителя Канцелярии Премьер-Министра в адрес организации, в которых указаны сроки исполнения или имеются указания о взятии на контроль, пометки «срочно», «доложить», «внести предложения», а также поручения, из содержания которых вытекает необходимость постановки на контроль;

запросы депутатов Парламента и инициированные ими законопроекты, по которым необходимо заключение Правительства;

письма государственных органов, из содержания которых вытекает необходимость представления ответа, разъяснения, внесения предложений по тем или иным вопросам; обращения и запросы физических и юридических лиц;

проекты нормативных правовых актов, поступающие в организацию для согласования;

приказы, протоколы, решения коллегии, поручения руководства организации;

документы, подготовленные во исполнение контрольных документов со сроком исполнения от 5 до 10 календарных дней, передаются на визирование руководству организации согласно распределению обязанностей и на подпись первому руководителю не позднее, чем за один рабочий день до окончания срока исполнения;

документы, подготовленные во исполнение контрольных документов со сроком исполнения до 5 календарных дней, передаются на визирование руководству организации согласно распределению обязанностей и на подпись первому руководителю немедленно по их готовности и незамедлительно рассматриваются указанными должностными лицами во внеочередном порядке.

*Г. Бекишева,
руководитель Управления обеспечения
сохранности и государственного учета
архивных фондов
Архива Президента*

Порядок приема-передачи документов на государственное хранение в архивные учреждения

Каждый документ имеет цикл жизни, в соответствии с которым ему нужно пройти путь от создания к сдаче в архив. Конечным пунктом может стать как ведомственный, так и государственный архив. Передача документов на архивное хранение, выполненная в соответствии с требованиями законодательства Республики Казахстан, обеспечивает необходимые условия для последующего использования документов.

Этапы подготовки передачи документов на архивное хранение состоят из нескольких видов работы:

первый этап – экспертиза научной и практической ценности документов. Начинать процедуру подготовки передачи дел на хранение следует с проведения экспертизы ценности документов. При проведении экспертизы ценности сроки хранения документов определяются в соответствии с Перечнем типовых документов, образующихся в деятельности государственных и негосударственных организаций, с указанием сроков хранения от 26 января 2016 г. № 22 или номенклатуры дел. Экспертиза ценности позволяет выявить документы с временными сроками хранения. Помимо этого, экспертиза ценности подразумевает анализ документации, в ходе которого происходит отбор документов на постоянное и временное хранение. Те документы, которые нужно сохранить, необходимо будет сформировать в дела, описать их, переплести и передать на хранение в архив;

второй этап – составление описей дел. Важным условием передачи документов на архивное хранение является составление описей дел (приложение 1). Архивная опись – архивный справочник, который позволяет быстро ориентироваться в большом объеме информации. Опись представляет собой структурирование документов, подлежащих хранению и использованию.

Все дела, подготовленные на архивное хранение, делят на три группы: дела по основной деятельности организации, т.е. постоянного хранения, дела по личному составу и личные дела. На каждую группу дел составляются отдельные описи (опись № 1 – дел постоянного хранения, опись № 2 л/с – дел по личному составу, опись № 3 л/д – личные дела уволенных сотрудников). На документы, подлежащие уничтожению, составляется акт (приложение 2). В акте указываются наименования документов или дел, количество и сроки хранения;

третий этап – техническое оформление дел. Оформление предусматривает систематизацию документов в деле, подшивку или переплет, нумерацию листов, составление листа-заверителя и в необходимых случаях, внутренней описи документов. Дела постоянного хранения, подшиваются на четыре прокола в твердую обложку из картона с учетом возможности свободного чтения текста всех документов, дат, виз, резолюций на них. При подготовке дел к подшивке металлические скрепления (булавки, скрепки) из документов удаляются. В конце каждого дела подшивается лист-заверитель, а в начале, после внутренней описи в обязательном порядке располагается лист использования документов (приложение 3).

В целях обеспечения сохранности и закрепления порядка расположения документов, включенных в дело, все листы этого дела (кроме листа-заверителя и внутренней описи) нумеруются арабскими цифрами валовой нумерацией в правом верхнем углу листа черным графитным карандашом или нумератором. Употребление чернил и цветных карандашей для нумерации листов запрещается.

Листы дел, состоящих из нескольких томов или частей, нумеруются по каждому тому или по каждой части отдельно.

Фотографии, чертежи, диаграммы и другие иллюстративные документы, представляющие самостоятельный документ в деле, нумеруются на оборотной стороне в левом верхнем углу.

Сложенный лист разворачивается и нумеруется в правом верхнем углу. При этом лист любого формата, подшитый за один край, нумеруется как один лист.

Подшитые в дело конверты с вложениями нумеруются; при этом, вначале нумеруется сам конверт, а затем очередным номером каждое вложение в конверте. Подшитые в дело документы с собственной нумерацией листов могут нумероваться в общем порядке или сохранять собственную нумерацию, если она соответствует порядку расположения листов в деле. В случаях обнаружения большого числа ошибок в нумерации листов дела проводится их перенумерация. При этом старые номера зачеркиваются, и рядом указывается новый номер листа.

Лист-заверитель по установленной форме (приложение 4), в которой указываются цифрами и прописью количество пронумерованных листов) подшивается в дело. В листе-заверителе оговариваются следующие особенности нумерации документов дела:

- наличие литерных номеров листов дела, пропущенных номеров;
- номеров листов с наклеенными фотографиями, документами, вырезками из газет;
- номера крупноформатных листов;
- номера конвертов с вложениями и количество вложенных в них листов.

Лист-заверитель подписывается его составителем. Все последующие изменения в составе и состоянии дел (повреждения, замена подлинных документов) отмечаются в листе-заверителе со ссылкой на соответствующий акт.

четвертый этап – передача дел в архив. От учреждений-источников комплектования архива документы принимаются на государственное хранение по истечении сроков ведомственного хранения, установленными нормативными правовыми актами РК. Ведомственные архивы исполняют роль связующего звена между организацией и государственным архивом. На хранение в ведомственный архив поступают:

- законченные делопроизводством документы, образовавшиеся в деятельности структурных подразделений или подчиненных ему учреждений;
- фонды ликвидированных организаций и предприятий, входивших в систему учреждения, а также их предшественников;
- личные фонды государственных, политических и общественных деятелей науки, культуры и работающих в данном учреждении;
- страховой фонд особо ценных документов в виде микрофильмов, микрофиш, дисков или других копий;
- научно-справочный аппарат к архивным документам (титульный лист, историческая справка на архивный фонд, предисловие, указатели, оглавление, список сокращенных слов).

Прием документов Национального архивного фонда от источников комплектования осуществляется в соответствии с планом-графиком, который утверждается руководством архива по согласованию с учреждениями-источниками комплектования. Досрочный прием документов осуществляется в случае ликвидации учреждения или при угрозе утраты архивных документов.

Документы передаются в государственный архив в упорядоченном состоянии по описям, утвержденным экспертно-проверочной комиссией соответствующего архивного органа. При приеме архивных документов проводятся проверка их физического, санитарно-гигиенического, технического состояния и комплектности описей дел.

Необходимо соблюдать правила оформления дела и его обложки. На обложке должны присутствовать следующие реквизиты:

- наименование организации;
- наименование структурного подразделения;
- номер дела;
- заголовок дела;
- даты документов;
- количество листов;
- архивный шифр дела.

Если в организации поменялось название или наименование подразделения, на обложке дела указывается новое название, а старое нужно прописать в скобках.

Прием дел производится поединично; особо ценные дела принимаются с их полистной проверкой. При отсутствии единиц хранения, указанных в описи дел, документов, в ней делается новая итоговая запись. Номера отсутствующих единиц хранения и причины отсутствия оговариваются в акте приема-передачи документов. Источник комплектования принимает меры по розыску не поступивших на хранение архивных документов и представляет письменные объяснения причин отсутствия дел.

Поступление архивных документов оформляется актом приема-передачи документов на хранение, составляемым в двух экземплярах (приложение 5). Один экземпляр остается в государственном архиве, другой в учреждении-источнике комплектования. Вместе с архивными документами в архив передаются три экземпляра описи дел. В акте должно быть зафиксировано наименование организации, передающей документы на постоянное хранение, а также наименование государственного архива, который принимает документы и их страховые копии на хранение. В справочном аппарате следует отобразить информацию о документах, подлежащих приему-передаче: название и номер описи, а также количество экземпляров описи, количество принятых государственным архивом дел страховых копий. В случае, если в ходе приема-передачи документов в них были выявлены некоторые особенности, их следует зафиксировать в описи в графе «Примечания».

Акт приема-передачи документов на государственное хранение должен отображать наименования должностных лиц организации, производивших передачу единиц хранения, а также представителей государственного архива, осуществляющих прием документов, с расшифровкой их подписей.

Аудиовизуальные документы принимаются на хранение в следующем комплекте: кинодокументы (фильмы) - негатив изображения, контратип; негатив фонограммы, промежуточный позитив изображения (лаванда); фотодокументы; видеодокументы. Одновременно принимается текстовая сопроводительная документация: для кинодокументов - монтажные листы, аннотации, для фотодокументов – аннотация, для фоно и видеодокументов – акты технического состояния.

Научно-техническая документация принимается на хранение по описям, составленным по следующим группам: научно-исследовательская, конструкторская, проектно-сметная, картографическая и др.

Прием секретных документов осуществляется в соответствии с законодательством РК о государственных секретах.

При ликвидации организации, не являющейся источником комплектования архива, документы по личному составу, в случае отсутствия у организации правопреемника, подлежат приему в государственный архив.

Прием полученных из-за рубежа архивных документов в архив осуществляется на основании договора между собственниками или владельцем указанных документов и архивом о продаже, возврате, дарении подлинных документов и др. Все поступившие документы, принятые на постоянное хранение, подлежат государственному учету.

Приложение № 1

Утверждаю

Наименование должности
руководителя организации

_____ (личная подпись)

_____ 20 г.

Фонд № _____
ОПИСЬ № _____
дел постоянного хранения

за _____ год

№ пп	Делопроизводственные индексы или номера по старой описи	Заголовок дела	Крайние даты	Количество листов	Примечания
1	2	3	4	5	6

В опись внесено

_____ (цифрами и прописью)

_____ дел с № _____ по № _____

Наименование
должности
составителя

Подпись

Расшифровка подписи

Дата

К описи составляется титульный лист в установленном порядке.

Приложение 2

Акт

№ _____
(дата)

ка подписи

Утверждаю
Директор

(название архива)
Подпись Расшифров-

Дата

**О выделении к уничтожению
документов, не подлежащих хранению**

К уничтожению отобраны: документы фонда № ____
(название фонда)

на основании:

(ссылки на нормативно-методические документы

для проведения экспертизы)

№ пп	Названия групп документов	Крайние даты	Номера описей	Номера ед. хр. по описям	Количество ед. хр.	Примечания
1	2	3	4	5	6	7

Итого _____ ед. хр. за _____ год (ы)
(цифрами и прописью)

Количество ед. хр., крайние даты и краткая характеристика
документов, остающихся на хранении _____

Заведующий отделом

(архивохранилищем)

Подпись

Расшифровка подписи

Наименование должности

работника

Подпись

Расшифровка подписи

Документы сданы

(название организации)

на переработку по приемо-сдаточной накладной № _____
(дата)

(подпись хранителя фондов)

Изменения в учетные документы внесены

Наименование должности

работника

Подпись

Расшифровка подписи

Согласован

протоколом ЭПК _____

(наименование местного

исполнительного органа, архива)

от _____ № _____

ЛИСТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДОКУМЕНТОВ ДЕЛА № _____
ОПИСИ № _____ ФОНДА № _____

Дата	Тема работы	Лист № _____	Фамилия исследователя и сотрудника Архива (разборчиво)

Приложение 4

Лист-заверитель дела

Фонд № _____ Описание № _____ Дело № _____
В дело подшито и пронумеровано _____ лист (ов), в т. ч.:

(цифрами и прописью)

литерные №№ листов _____

пропущенные №№ листов _____

пронумерованные чистые листы _____

+ листов внутренней описи _____

Особенности формирования, оформления, физического состояния и учета документов дела	№№ листов
1. Брошюры, др. печатные издания	
2. Листовки	
3. Вырезки из газет	
4. Открытки	
5. Конверты	
6. Фотодокументы	
7. Карты, планы, чертежи и др. нтд	
8. Рисунки, гравюры и акварели	
9. Склеенные листы	
10. Утрата части листа	
11. Угасающий текст	
12. Биологические повреждения	

Наименование должности лица, _____ Расшифровка
заполнившего лист-заверитель дела _____ подписи
(личная подпись)

Дата

Акт приема-передачи документов на государственное хранение

Утверждаю _____ Утверждаю
(наименование должности руководителя) Директор
_____ (название архива)
_____ (название организации-сдатчика)
Подпись _____ Подпись _____
Расшифровка подписи _____ Расшифровка подписи _____
Дата _____ Печать _____ Дата _____ Печать _____

АКТ

№ _____
(дата)

Приема-передачи документов на хранение

_____ (основание передачи)
_____ (название передаваемого фонда)
_____ сдал,
_____ (название организации-сдатчика)
_____ принял
_____ (название архива)

документы названного фонда и научно-справочный аппарат к ним:

№ пп	Название, номер описи	Количество экземпляров описи	Количество ед. хр.	Примечания
1	2	3	4	5

Итого принято _____ ед. хр.
Передачу произвели: _____ Прием произвели: _____
Должность Подпись Расшифровка Должность Подпись Расшифровка
подписи подписи подписи подписи
Дата _____ Дата _____
Фонду присвоен № _____
Изменения в учетные документы внесены
Должность Подпись _____ Расшифровка подписи _____
Дата _____

*А. Сейсенбаева,
главный эксперт
Управления информационно-
методической работы*

Усовершенствование информационно-поисковых систем фондов Архива Президента РК. Классификатор

Классификатор является ключевым элементом в создании каталогов фондов архива, позволяющим классифицировать документы по иерархической структуре, и предназначен для организации оперативного поиска сведений.

Проблема в классификации архивной документной информации в Казахстане, на сегодняшний день, – это одна из основных проблем современной организации архивного информационного пространства. В настоящее время в отечественных архивах обсуждаются вопросы по созданию классификатора архивной документной информации.

В процессе работы архивных учреждений было создано немало классификаторов, но каждый из них был актуален только в определенный период времени.

Известно, что, в советский период партийный архив являлся структурным подразделением Института истории партии, который подчинялся Институту марксизма-ленинизма при ЦК КПСС, в котором методические инструкции по архивному делу разрабатывались и рассылались по республикам.

• С 1960 г. началась складываться единая система научно-справочного аппарата Государственного архивного фонда СССР. В 1962 г. была составлена «Схема единой классификации документной информации». В схеме был установлен единый принцип построения систематических каталогов по отраслям народного хозяйства. Так же была определена цель – унифицировать и централизовать работу по каталогизации документов, создать единый порядок в организации сводных каталогов.

• С 1970 г. система научно-справочного аппарата (далее – НСА) определена, как комплекс взаимосвязанных архивных справочников и учетных документов, основанных на единых методах классификации, описания и учета. Так в январе 1971 г. были разработаны «Методические рекомендации по составлению НСА по фондам партархивов», в которых имелась «Примерная схема единой классификации документальных материалов партийных архивов филиалов ИМЛ, крайкомов и обкомов партии в систематическом каталоге». Чуть позже, на основе этого образца Центральным партархивом разработана Схема единой классификации документальных материалов партийных архивов филиалов ИМЛ, крайкомов и обкомов партии. Схема состояла из 8 разделов отраслей партийной работы и охватывала основные направления и формы организационно-партийной и идеологической работы партийных организаций, партийного руководства хозяйственным и культурным строительством, государственными и общественными организациями.

• Указанные схемы были рекомендованы для применения во всех партархивах страны и для разработки схем классификации единых систематических каталогов архивов и систематизации карточек. По этой схеме без особой доработки с 1976 г. в партийном архиве Института истории партии при ЦК КП Казахстана была начата работа по описанию документов на карточках систематического каталога фонда №708 «ЦК КП Казахстана»

В 2000 гг. ВНИИДАД приступил к разработке Единой классификации документной информации, что было востребовано временем.

• Архивисты Архива Президента РК, изучив опыт российских коллег, осуществили некоторые наработки по систематизации НСА в электронном виде. Создан проект Классификатора к базе данных «Электронный систематический каталог». (АП РК, 2009), Классификатор к базам данных «Акты Президента РК» и «Электронный Архив». (АП РК, 2011); Классификатор к базе данных на документы ЦК Компартии Казахстана.

•Понятия, включенные в разделы Классификатора, отражают государственное устройство, социально-экономическое состояние и политические реалии, сложившиеся в казахстанском обществе с конца 1991 г. по 2008 г.; По классификаторам проводится работа каталогизации документов фондов «Президент РК», «ЦК Компартии Казахстана».

•Указанные классификаторы к базам данных составлены на разные исторические периоды. Основные различия от предыдущих версий – исключены отдельные понятия, составленные излишне подробно. Названия разделов, тем, рубрик разделены единичными словами или не более двух–трех словосочетаний. Классификаторы имеют свои специфики по построению, так как предназначены для группировки документов в электронном формате. Система иерархического построения формируется при описании документов конкретным исполнителем по необходимым подрубрикам индивидуально, что в дальнейшем вызывает трудности при поиске документов. Эта главная причина вызвавшая доработку классификаторов.

В 2007 г. с целью дальнейшего развития информационно-поисковых систем документов Архива Президента РК было составлено и введено в эксплуатацию «Дополнение к «Схеме единой классификации документальных материалов партийных архивов филиалов Института марксизма-ленинизма, крайкомов, обкомов партии». 1945–1991 гг.», предназначенное для классификации документов на бумажной карточке. Названное дополнение к схеме было рассчитано лишь на часть документов 708 фонда по «ЦК Компартии Казахстана» и не всегда соответствовало его хронологическим рамкам. При составлении каталожных карточек возникали сложности, например, к каким рубрикам относить те или иные документы.

В 2014 г. Схема классификации была дополнена темами, подтемами, рубриками и подрубриками с 1937 г. по 1991 г. В 2015 г. была продолжена работа по совершенствованию Классификатора, охватывающего документы фондов Компартии Казахстана в целом, и в результате был подготовлен «Классификатор документальных материалов фондов Компартии Казахстана 1917–1991 гг.»

Последняя версия Схемы классификации составлена непосредственно по материалам описей и отчасти по делам фондов Компартии Казахстана и существенно дополнена новой информацией. Классификатор отражает важнейшие периоды в жизни партии и состоит из 10 разделов, разделы разбиты по важнейшим темам и подтемам, представляющим наибольшее политическое, научное и практическое значение. Подтемы в свою очередь делятся в некоторых случаях на рубрики. В них отражаются отдельные события, вопросы и особенности партийной работы, вытекающие из обстановки и конкретных задач определенных периодов. В темах, подтемах и рубриках сведения о документах группируются в логической и хронологической последовательности и закрепляются системой условных знаков-индексов. Каждому подразделению схемы присваивается буквенно-цифровое обозначение: буквами – разделы, цифрами – темы, цифрами в скобках – подтемы. Рубрикам и подрубрикам индексы не присвоены, таковые установлены при необходимости.

Добавлены в схему разделы А – «В.И. Ленин», Ә – "Органы управления казахским краем», Б – «Революционные движения. Формирование общественно-политических организаций в Казахстане» (большевистская партия, ячейки, партия «Алаш», партия «Уш-жуз»). Так же в этом разделе указаны «Международные политические организации». Д – «Народное хозяйство». Д-1 – «Создание основ социалистической экономики с 1917 г.» Ж-1 – Ж-3, Ж-4 – «Военно-оборонная работа и вооруженная борьба советского народа» (гражданская война, ВОВ), Е-4 – «Экология», И – «Персоналии» (жизнь и деятельность общественно-государственных деятелей и творческих лиц страны по алфавиту).

Раздел «Народное хозяйство» разделен на три темы по этапам развития – построение социализма, восстановление народного хозяйства в послевоенный период, попытка построения коммунизма, под темы, рубрики такие как «промышленность», «капитальное строительство», «сельское хозяйство» повторяются в каждом разделе.

С 1937 г. по 1991 г. добавлены рубрики, подрубрики, подтемы, которых было не достаточно. В разделах добавлены темы «Политические репрессии. Голод. Коллективизация. Народные восстания» и т. д. Некоторым группам тем дано название: Д-15(10)

«Развитие научно-технического прогресса»; Д-14(11) «Хозяйственное обслуживание населения (торговля, общепит, кооперация, ЖКХ, бытовое обслуживание)». Многие разделы, темы отредактированы более конкретно, для раскрытия вопросов, для удобства отражения на карточках сделаны сокращения. Во все отрасли добавлены темы, подтемы, рубрики, которые были унифицированы.

Классификатор по фондам Компартии в корне изменить не позволяют специфика фондов и эн-ое количество составленных по старому варианту и влитых в каталог карточек. Работа по усовершенствованию научно-справочного аппарата должна была начата с оптимально разработанного классификатора. В России этим занимается группа ученых и практиков-архивистов, которые работают организованно и системно. В Казахстане не было комплексного подхода по организации разработки классификатора архивных фондов.

Таким образом, в Архиве Президента РК имеются три вида действующего классификатора. Однако принципы и методика их разработки разные, так как предназначены они для различных видов каталогов и документов, относящимся к различным периодам исторических эпох. В настоящее время ведется работа по созданию методических пособий, архивных справочников, в том числе и Классификатора. Архивом Президента РК инициируется создание единого республиканского классификатора документов Национального архивного фонда периода независимости. Вышеуказанные, Классификатор к базам данных «Акты Президента РК, "Электронный Архив» и «Классификатор документальных материалов фондов Компартии Казахстана 1917–1991 гг.» являются основой для представления данного проекта коллегам из других архивов республики.

Единый классификатор документной информации современного периода должен быть универсальной классификационной системой иерархического типа, специально разработанной для систематизации архивной документной информации Национального архивного фонда РК, независимо от вида носителя информации, времени создания документов и места постоянного хранения. Универсальность Классификатора должна определяться всеобъемлющим составом и политематическим содержанием НАФ.

Единый классификатор должен отвечать наиболее существенным требованиям, предъявляемым к классификационным системам: универсальности, динамичности, то есть возможности отражения новых отраслей деятельности и человеческих знаний с сохранением общей схемы понятий. Он призван быть базовым элементом в системе поисковых средств архивов, позволяющим объединить все архивные информационные ресурсы в единое информационное пространство.

*К. Мурзабекова,
главный эксперт
Управления Архива Президента РК
в г. Астана (филиал)*

Основные требования по составлению исторической справки к фонду и предисловия к архивным описям

По итогам проведения научной экспертизы составляется научно-справочный аппарат – НСА. От того насколько качественно он составлен зависит дальнейшее использование документов и дел, отобранных на государственное хранение. Если архивная опись раскрывает содержание дел, архивные шифры единиц хранения, то научно-справочный аппарат дает возможность исследователям более подробно, не имея документов на руках, узнать историю учреждения-фондообразователя и обобщенную характеристику состава и содержания документов, их хронологические рамки. И именно эти сведения отражаются в исторической справке к архивному фонду и в предисловии к описи. Они по со-

держанию очень похожи, но по структуре и объёму сведений имеют существенные различия, вызванные разными целями их применения.

Историческая справка представляет собой документ, содержащий сведения по истории учреждения-фондообразователя и архивного фонда, краткую характеристику состава и содержания его документов и системы научно-справочного аппарата. Ошибкой многих составителей является, то, что иногда в справку включают ненужные сведения о штатной численности аппарата, об объемах выполняемой работы, экономические показатели, приводится динамика их развития и, наоборот – в ней нет других элементов, действительно необходимых. В этом случае историческая справка не выполняет своего назначения.

В Правилах приема, хранения, учета и использования документов Национального фонда и других архивных документов ведомственными и частными архивами (2015) установлены требования по составлению исторической справки. Она состоит из следующих разделов. Первый раздел содержит сведения об истории фондообразователя, который включает в себя характеристику исторических условий возникновения организации. В справке указывается официальное наименование организации – предшественника, и далее в хронологической последовательности всех реорганизаций, если они были, даты создания, преобразования и ликвидации организации со ссылкой на нормативные правовые акты или распорядительные документы, наименование организации – правопреемника. Эти сведения можно найти в учредительных документах, приказах, протоколах. Затем необходимо указать основные задачи, функции организации и их изменения. Данную информацию можно найти в уставах или положениях об организации, необходимо указать только основные в обобщенной форме.

В справке обязательно указывается структура организации, которая необходима для анализа состава документов в архивном фонде, созданных для выполнения установленных задач и функций – это позволит выяснить, все ли участки работы представлены комплексом документов. В этой связи необходимо отметить особенности. Наряду с основными подразделениями в организации имеются и вспомогательные, которые входят в структуру, но их документы не имеют постоянного срока хранения и не включены в опись.

В случае если организация прекратила свое существование, приводятся следующие сведения.

Пример: Указом Президента Республики Казахстан от 2015 года № учреждение прекратило свою деятельность. Функции и полномочия были переданы вновь образованному учреждению (название учреждения). Приведенные сведения должны иметь отсылки на номера фонда, описи дела, листов, которые располагаются в подстрочном тексте исторической справки.

Пример: _____
См. Ф. _____ Оп.14. Д.8. Л.18. Подлинник.

Второй раздел исторической справки освещает историю архивного фонда и включает следующие сведения:

- дата первого поступления документов архивного фонда в ведомственный или частный архив организации;
- объем дел и крайние даты впервые поступивших документов, номера описей;
- состав научно-справочного аппарата к архивному фонду (архивные описи, список фондов, каталог, указатели, обзоры документов, информационно-поисковые в том числе автоматизированные).

Так же данный раздел включает в себя аннотацию – это краткая обобщенная характеристика состава документов по структуре архивного фонда и по видам документов, содержания документов отражающим направления деятельности фондообразователя, с обозначением их географических (административно-территориальных) границ и указанием хронологии тем.

В третьем разделе необходимо указать краткую обобщенную характеристику архивного фонда по составу и содержанию документов в целом и отдельных групп документов; сведения о наличии документов, выходящих за хронологические рамки фонда, о видах носителей информации.

В конце исторической справки при необходимости приводятся сведения о наличии в фонде документов учреждений предшественников или документов данного учреждения в других фондах и архивах, о степени сохранности фонда и отсутствии в нем документов за отдельные периоды деятельности.

Для фондов личного происхождения историческая справка состоит из кратких биографических данных о фондообразователе: фамилия, имя, отчество, псевдоним, девичья фамилия, даты жизни, профессия, род служебной и общественной деятельности. Историческая справка подшивается в дело фонда.

Предисловие к описи представляет историко-археографическое описание, которое помогает получить не только обобщенные исторические сведения об организации – фондообразователе, и археографические – о составе и содержании документов. Предисловие может составляться как общее ко всем описям фонда, так и к отдельной описи. В предисловии, общем ко всем описям фонда излагаются: история учреждения, история фонда; аннотация состава и содержания документов фонда; состав справочного аппарата к описям.

В первой части предисловия аналогично исторической справке кратко излагаются следующие сведения:

- исторические условия, в которых возникло и действовало учреждение;
- дата образования, подчиненность со ссылкой на законодательные акты, а так же название учреждения-предшественника;
- задачи, функции, структура;
- изменение названия, функций, задач, структуры и подчиненности с указанием основных вызвавших их причин;
- дата ликвидации или реорганизации со ссылкой на законодательные акты, а так же название учреждения-преемника.

В археографической части указывается характеристика документов фонда и его состояния. Необходимо указать следующие сведения:

- о месте хранения документов до поступления в архив;
- время поступления дел и за какой период;
- наличие дел, выходящих за хронологические границы фонда;
- названия учреждений-предшественников или преемников.

В краткой характеристике состава и содержания дел в описи отмечаются наиболее типичные группы дел, как по их видам и разновидностям документов (положения, протоколы, приказы, планы, отчеты, переписка и т. д.) так и по их содержанию. Указываются основные признаки формирования и описания дел, приемы раскрытия содержания документов фонда, построения описи (хронологически-структурный, хронологически-номинальный), особенности систематизации переходящих дел (когда дело начато в одном году, а завершено в другом). В заключительной части предисловия дается характеристика справочного аппарата к описи. Предисловие подписывается составителем и помещается в начале описи после оглавления.

*А. Сәлменбаева,
ҚР Президенті Архивінің
Жинақтау және құжаттама
басқармасының бас сарапшысы*

Электронды құжаттарды архивке тапсыру мәселелері

Бұл мақалада электронды құжатқа түсініктеме берілген, электронды құжаттарды архивке тапсыру, қағаздағы құжаттарды сандық түрге аудару мәселелері қарастырылған.

Қазақстан Республикасында «электронды құжат» түсінігі келесі нормативтік-құжаттық актілермен анықталған [1]:

1) «Электрондық құжат және электрондық цифрлық қолтаңба туралы» Қазақстан Республикасының 2003 ж. 7 қаңтардағы № 370-II Заңы (өзгерістер мен толықтырулармен);

2) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 17 сәуірдегі № 430 қаулысымен бекітілген электрондық құжат айналымы ережесі (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 26 қаңтардағы № 35 қаулысымен енгізілген өзгерістермен).

Заңда электрондық құжат – ақпарат электрондық-цифрлық нысанда ұсынылған және электрондық цифрлық қолтаңба арқылы куәландырылған құжат, ал құжаттың электрондық көшірмесі – төлнұсқа құжаттың түрін және ақпаратын (деректерін) электрондық-цифрлық нысанда толығымен көрсететін құжат деп көрсетілген.

Қазақстан заңнамасымен электрондық цифрлық қолтаңбаларды беретін өкілі орган белгіленген.

Заңға сәйкес, шетелдік тіркеу куәлігі бар шетелдік электрондық цифрлық қолтаңба мынадай жағдайларда:

- 1) Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарға сәйкес;
- 2) шетелдік куәландырушы орталықтар Қазақстан Республикасының сенім білдірілген үшінші тарапында тіркелгеннен кейін;
- 3) шет мемлекеттердің сенім білдірілген үшінші тараптары Қазақстан Республикасының сенім білдірілген үшінші тарапында тіркелгеннен кейін Қазақстан Республикасының аумағында электрондық цифрлық қолтаңба деп танылады.

Электрондық құжат айналымы ережесінде **қағаздағы құжаттың электрондық көшірмесі** – тиісті түпнұсқа қағаздағы құжаттың ақпаратын (деректемелердің мәліметтерін) электрондық-цифрлық нысанда толық баяндайтын және осы құжатты растауға өкілеттігі бар адамның электрондық цифрлық қолтаңбасымен куәландырылған электрондық құжат, ал **қағаздағы құжаттың электрондық телнұсқасы** – бірдей қағаздағы құжатпен бірге жүргізілген және өңделген, сондай қағаздағы құжаттың түпнұсқасына сәйкес келетін деректемелері, құрылымы бар және мазмұндағы және қағаздағы құжат түріндегі түпнұсқасына қол қойған адам электрондық цифрлық қолтаңбамен куәландырған (қол қойған) құжат деп көрсетілген.

Электрондық құжат екі бөліктен тұрады: мазмұнды және деректемелік.

Электрондық құжаттың мазмұнды бөлігі мынадай форматтардағы бір немесе бірнеше файлдардан тұрады:

- 1) PDF, TIFF, JPEG – графикалық формат;
- 2) RTF, DOC, DOCX – мәтіндік формат;
- 3) XLS, XLSX – кестелік формат;
- 4) PPT – таныстырулар;
- 5) RAR, ZIP – архивтелген формат.

Электрондық құжаттар электрондық құжаттардағы қалыптастырылған электрондық цифрлық қолтаңбалардың бір мезгілде сақталуын қамтамасыз ете отырып, қалыптастырылған, жөнелтілген немесе алынған форматта (салынған файлдарға қатысты) сақталады.

Электрондық құжаттарды сақтау тиісті электрондық дерекқорды, пайдаланылған электрондық цифрлық қолтаңбаның ашық кілттері (электрондық цифрлық қолтаңбаның тіркеу куәліктері) мен электрондық құжаттардың электрондық цифрлық қолтаңбасын

қалыптастыру және тексеру үдерісін іске асыратын бағдарламаларды сақтаумен бірге жүреді.

Істер номенклатурасында ұсынылған нысаны тіркеледі: құжаттың ақпарат жеткізгіші көрсетілген электрондық немесе қағаздағы.

Электрондық түрде болатын құжаттарды сақтау мерзімін мұрағаттарды және құжаттаманы басқарудың уәкілетті органы айқындайды.

Ұйымдар архивтер мен құжаттамаларды уәкілетті мемлекеттік басқару органымен келісілген құжаттарды сақтаудың мерзімдерін көрсетумен тек қана электрондық түрде олардың қызметін көрсететін құжаттардың тізбесін әзірлейді және істер номенклатурасында құжаттардың түрлерін көрсетеді.

Сақтау мерзімі 5 жылдан асатын электрондық құжаттардың қағаздағы түпнұсқа құжаттары болады.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің 2014 ж. 22 желтоқсандағы № 146 бұйрығымен бекітілген Ұлттық архив қорының құжаттарын және басқа да архив құжаттарын ведомстволық және жеке меншік архивтердің қабылдауы, сақтауы, есепке алуы және пайдалануы қағидаларында ұйымның қызметінде қалыптасатын электрондық құжаттар оның орындайтын міндеттері мен функцияларына байланысты:

- 1) электрондық басқарушылық құжаттар;
- 2) электрондық дыбыс-бейне жазу құжаттары;
- 3) электрондық ғылыми-техникалық құжаттар;
- 4) қағазда тасығышта аналогы жоқ ерекше ақпараттық ресурстар (электрондық ка-дастрлар, тіркелімдер, тізілімдер, базалар және дерекқорлар, интернет-жарияланымдар және т. б.) болып бөлінеді деп көрсетілген.

Мемлекеттік сақтауға электрондық басқарушылық, дыбыс-бейне жазу және ғылыми-техникалық құжаттарды іріктеу олардың дәстүрлі тасығыштардағы аналогтары үшін қабылданған өлшемдер негізінде жүргізіледі.

Ерекше ақпараттық ресурстар мемлекеттік сақтауға мынадай өлшемдер негізінде іріктеп алынады:

- 1) осы ақпараттық қорды жинақтау толықтығы, яғни заттардың немесе құбылыстардың осы сыныбы бойынша Қазақстан Республикасында бар ақпараттың жалпы көлемімен осы ақпараттық ресурс құрамында бар ақпараттың арақатынасы;
- 2) ақпараттың шынайылығы;
- 3) ақпаратты жинау жүйесімен айқындалатын ақпараттық ресурстың бірегейлігі;
- 4) ақпараттық ресурстың әлеуметтік маңыздылығы.

Электрондық құжаттар мен ақпараттық ресурстарды мемлекеттік архивке тапсырған кезде:

- 1) тапсырылатын құжаттардың толық жинағы;
- 2) ілеспе құжаттаманың толық жинағы және дұрыстығы;
- 3) тасығыштардың физикалық және техникалық жай-күйі;
- 4) вирустардың және өзге де зиянды компьютерлік бағдарламалардың бар-жоғы;
- 5) мемлекеттік архивтің бағдарламалық құрылғыларымен жаңғыртудың (көшірме түсірудің) бақылау сипаттамасы тексеріледі.

Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрінің 2014 ж. 22 желтоқсандағы № 145 бұйрығымен бекітілген Ұлттық архив қорының құжаттарын, басқа да архив құжаттарын мемлекеттік және арнаулы мемлекеттік архивтердің толықтыруы, сақтауы, есепке алуы мен пайдалануы қағидаларына сәйкес, электронды құжаттар сақтауға оларды жаңғыртуға мүмкіндік беретін бағдарламалық құралдарымен және керекті ілеспе құжаттар жиынтығымен қоса қабылданады.

Ресей Федерациясында Бүкілресейлік құжаттандыру және архив ісі ғылыми-зерттеу институты (ВНИИДАД) дайындаған Мемлекеттік және муниципалдық архивтерді электронды құжаттармен толықтыру, оларды есепке алу және сақтауын ұйымдастыру жөнінде нұсқаулықтарға [2] сәйкес, электронды құжаттар мемлекеттік (муниципалдық) архивке архивтік сақтаудың PDF/A-12 форматында тапсырылады.

Электронды құжаттарды жүйелеу және электронды құжаттарды мемлекеттік (муниципалдық) архивке тапсыру үшін толықтыру көзі болып табылатын ұйымның

архивінде электронды құжаттар контейнерін тиісті ақпараттық жүйеде қалыптастырады. Мемлекеттік (муниципалдық) архивке тапсыруға дайындалған электронды құжат контейнері zip-архивтен (қысылған zip-папкасы) тұрады. Электронды құжат контейнеріне мыналар кіреді:

- барлық тиісті қосымшаларымен бірге архивтік сақтау түріндегі электронды құжат;
- электронды қолтаңбалар файлдары;
- электрондық қолтаңбаларды тексеріп, оң нәтижесін растайтын электронды қолтаңбаларды растайтын файлдар;
- құжатты электронды тіркеу карточкасының деректемелері қосылған XML4 түріндегі электронды құжаттың метадеректер файлы (кейін ұйым архивінің ақпараттық жүйесіне метадеректерді аударуды қамтамасыз ету үшін).

Толықтыру көзі болып табылатын ұйымның архивінің ақпараттық жүйесінде электронды құжат контейнерінің келесі көрсеткіштері өлшенеді:

- Мб алғандағы электронды құжат контейнерінің көлемі;
- электронды құжат контейнерінің бақылау сомасы.

Электронды құжат контейнерін мемлекеттік (муниципалдық) архивке қабылдаған кезде электронды құжаттың метадеректеріне архивтік шифр қосылады. Электронды құжатты мемлекеттік (муниципалдық) архивке қабылдағанда оның ақпараттық-телекоммуникациялық жүйесінде:

- деректер базасында электронды құжат туралы жазба жасалады;
- осы жазба электронды құжаттың сақталу орнына сілтемемен толықтырылады.

Дәл сол уақытта электронды құжаттарда зиян келтіретін компьютерлік бағдарламалардың жоқ болуы және электронды құжаттардың оқылуын тексеру жүзеге асырылады.

Архивтік деректерді ұзақ уақыт сақтауды ұйымдастыру үшін оптикалық дискілердегі жинақтауыштарды қолданған дұрыс [3]. Ақпараттың өзгермейтіндігі бағдарламамен жүзеге асырылатын қатты дискілер мен таспалық тасығыштардан айырмашылығы, оптикалық дискілер ақпараттық тұрақтылыққа аппараттық деңгейде кепіл береді (TRUEWORM стандартына сәйкес). Қатты дискілер мен таспалық тасығыштармен салыстырғанда, оптикалық дискілер:

- ұзағырақ сақталады;
- сақтау ортасына талап қоймайды;
- жетектің (привод) механикалық немесе электр-қабылдамау жағдайында деректердің сақталуын қамтамасыз етеді;
- тез қол жетуді және бір уақытта ақпаратты өңдеуді жүргізуге мүмкіндік береді (таспа тасығыштармен салыстырғанда)
- форматтардың бір біріне ұласуын және үйлесімділігін қамтамасыз етеді;
- электрқуатын аз пайдаланады;
- қолдану шығындары төмен;
- архивтік деректерді off-line сақтауды ұйымдастыру мүмкіндігі.

Ақпаратты архивтік сақтау жүйелерін құрудағы оптикалық тасығыштардың негізгі түрлері – DVD, BD және UDO. M-DISC DVD және 25 Гб Blu-ray тасығыштарының бір түрі және деректердің толассыз сақталуын қамтамасыз етеді. M-DISC-інің негізгі ерекшелігі – оның 1000 жылдық «өмірі». Технология құпиясы органикалық емес материалды қолдануда, ол органикалық бояумен салыстарғанда уақыт өте келе, өз қасиетін жоғалтпайды. Технология Millenniata компаниясына тиесілі, Ritek – Blu-rayM-DISC және DVD M-DISC шығаруға лицензиясы бар жалғыз өндіруші. DVDM-DISC-ке жазу үшін арнайы оптикалық жетек пайдалану қажет, Blu-rayM-DISC оқу және жазу үшін кәдімгі BD-рекордер жеткілікті.

Деректерді ұзақ уақыт сақтау үшін тасығышты таңдаудың негізгі талабы оның құнының төмендігі емес, архивтік деректерді сақтау және қорғау механизмі болу керек.

Тағы бір мәселе – ақпаратты оқу және жазу құрылғыларының моральдық және физикалық ескіруі. Технологияның өмірлік циклі 10–15 жылды құрайды, одан кейін ол өндірістен алынып тасталады. Ақпарат тасығыштардың моральдық ескіруі әрқашан болатын процесс, себебі сақтау технологиясындағы жетістіктер электронды құжаттарды физикалық сақтау тәсілдерін өзгертеді (мысалға, жазу технологиясында, диск жетектерінің

бағдарламалық жабдықталуында/жабдықтардың интерфейстерінде), құжаттандырылған ақпарат негізіндегі бит легін физикалық көрсету әдісі (мысалы, қателерді түзету кодтарын қолдану), тасығыштардың конструктивті көрсеткіштері өзгереді. Осының нәтижесінде, ақпараттың ескі тасығыштары кейін шыққан тасығыштармен, құрылғылармен үйлеспейді. Осындай технологиялық өзгерістерді электронды құжаттардың ұзақ уақыт сақталуын ұйымдастырғанда ескеру қажет.

Түрлі құжаттық жүйелерінің қағаздағы құжаттарын сандық түрге аудару кеңінен орын алды. Бұның себебі әртүрлі. Филиал мен бөлімдері көп ірі ұйымдар ол арқылы ақпаратты алуды жеделдетуге ұмтылады. Кейбір ұйымдар шығындарды қарастырғанда қағаз архивтерді арзанырақ қоймаларға көшіруге мүмкіндік ретінде қарайды. Сандық түрге аудару мақсаттары ұйымдардың ағымдағы мұқтаждықтарымен байланысты, көп жағдайда оны электронды құжаттама жүйесі – электронды архив жасаудың қарапайым және арзан тәсілі ретінде көреді. Расында, ресми құжаттың сандық бейнесін алғаннан кейін, оны күнделікті басқару қызметінде пайдалануға болады. Мұндай құжаттама жүйесінің кемшілігіне құжаттарды жүйелеудің қатаңдығы және іздеу жүйесінің шектеулігі (құжат деректемелері бойынша) жатады. Кілт сөздердің қолданыстағы жүйесінің тиімділігі төмен болып шығады, себебі операторлар мен жүйе қолданушылардың «түсінік аппараты» әртүрлі болы мүмкін.

Осыған орай, ресми құжаттардың мәтіндік компьютерлік форматтардағы электронды көшірмелерінен тұратын құжаттама жүйелері (электронды архив) кеңінен қолданылып келеді. Индекстелген текст іздеу жүйесін қолданыста жеңілдетеді. Табылған электронды құжаттарды жаңа үлгілік құжат жасау үшін шаблон ретінде қолдануға болады. Ұйымдар толық мәтінді құжаттама жүйесін жасағанда түрлі жолдар таңдайды. Біреулер құжаттарды сандық түрге аударса (түпнұсқа мен көшірменің біркелкілігін қамтамасыз етеді), одан мәтінді түрлі бағдарламалар (мысалы, АBBYҮ өнімдері) арқылы оқиды. Енді біреулер ішкі және шығыс құжаттарын мәтіндік түрде жасайды да, қол қойылғаннан кейін, аударады (аударған жағдайда). Бірінші тәсілді қолданғанда мәтінді оқу кезінде қателер болуы мүмкін, бұл іздеу дәлдігін төмендетеді. Кейбір ұйымдарда ішкі және шығыс құжаттарын сандық түрге аудару қажетсіз процедура деп саналатынын атап өту керек. Олардың толық мәтінді құжаттама жүйесінің құрылымы түпнұсқа мен көшірменің біркелкілігін бағдарламалық тәсілмен (мысалы, Lotus Notes құрған ақпараттық жүйелерде), немесе электронды құжатты PDF архив форматына аудару арқылы қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Сандық түрге аударылған графикалық форматтардағы электронды құжаттар ең көп көлемді болып келеді. Іс жүзінде ұйымдардың басым бөлігі құжаттарды TIFF форматында сканерлеп, сақтайды. Нәтижесінде кейбіреуінде сандық түрге аудара бастағаннан кейін үш-төрт жыл өткенде, серверлік ресурстың таусылуымен кездеседі. Бұған екі себеп бар: сандық түрге аудару жөніндегі нұсқаулықтар және сканерлеу құрылғыларының тек TIFF форматын қолданатындығы. Аталған нұсқаулықтар 1990-жылдардың басында жасалған және олар бейнелеу құжаттарына қатысты екендігі, ол кезден кейін Интернет пен сандық фото дамығанын, ал онда де-факто стандарт – үнемді, кең тараған және сапалы JPG форматы екендігін ескеру қажет. Қазіргі графикалық браузерде әрбірдің әрбірінде конвертерлер бар, олар арқылы автоматты түрде жиналған сандық түрге аударылған құжаттарды JPG форматына аударуға болады. Сонымен қатар, электронды бейнелерді кең тараған және «архивтік» формат PDF-ке аудару мүмкіндігі бар.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

1. Электронная БД «Әділет» // www.adilet.zan.kz
2. Рекомендации по комплектованию, учету и организации хранения электронных архивных документов в государственных и муниципальных архивах, разработанные Всероссийским научно-исследовательским институтом документирования и архивного дела (ВНИИДАД) // www.rusarchives.ru/met-rekomendacii
3. Тихонов В.И. «Уничтожить нельзя хранить? Методологические и практические аспекты экспертизы ценности электронных документов» // www.aik-sng.ru/text/krug/8/16-62.pdf

*А. Сальменбаева,
главный эксперт
Управления комплектования
и документации
Архива Президента РК*

Вопросы передачи электронных документов в архив

В этой статье дается определение электронному документу, рассматриваются вопросы по передаче электронных документов в архив, конверсии бумажных документов в цифровую форму.

В Республике Казахстан понятие «электронный документ» определено следующими нормативно-правовыми актами [1]:

3) Закон Республики Казахстан от 7 января 2003 г. № 370 «Об электронном документе и электронной цифровой подписи» (с изменениями и дополнениями);

4) Правила электронного документооборота, утвержденные постановлением Правительства Республики Казахстан от 17 апреля 2004 г. № 430 (с изменениями, внесенными постановлением Правительства Республики Казахстан от 26 января 2011 г. № 35).

В законе указано, что **электронный документ** – документ, в котором информация представлена в электронно-цифровой форме и удостоверена посредством электронной цифровой подписи, а **электронная копия документа** – документ, полностью воспроизводящий вид и информацию (данные) подлинного документа в электронно-цифровой форме.

Законодательством Казахстана определен уполномоченный орган, выдающий электронные цифровые подписи.

Согласно закону, иностранная электронная цифровая подпись, имеющая иностранное регистрационное свидетельство, признается электронной цифровой подписью на территории Республики Казахстан в следующих случаях:

1) в соответствии с ратифицированными Республикой Казахстан международными договорами;

2) после регистрации иностранных удостоверяющих центров в доверенной третьей стороне Республики Казахстан;

3) после доверенных третьих сторон иностранных государств в доверенной регистрации третьей стороне Республики Казахстан.

В Правилах электронного документооборота указано, что **электронная копия бумажного документа** – электронный документ, полностью воспроизводящий информацию (данные реквизитов) соответствующего подлинного бумажного документа, в электронно-цифровой форме, и удостоверенный электронной цифровой подписью лица, обладающего полномочиями на заверение данного документа, а **электронный дубликат бумажного документа** – документ, произведенный и обработанный вместе с идентичным бумажным документом, имеющим те же реквизиты, структуру и содержание, соответствующее подлиннику бумажного документа, и удостоверенный (подписанный) электронной цифровой подписью тем же лицом, которое подписало подлинник в виде бумажного документа.

Электронный документ состоит из двух частей: содержательной и реквизитной.

Содержательная часть электронного документа состоит из одного или нескольких файлов в следующих форматах:

1) PDF, TIFF, JPEG – графический формат;

2) RTF, DOC, DOCX – текстовый формат;

3) XLS, XLSX – табличный формат;

4) PPT – презентации;

5) RAR, ZIP – архивированный формат.

Содержательная часть проектов актов Президента Республики Казахстан в Единой системе электронного документооборота формируется только в формате DOC, PDF.

Электронные документы хранятся в том формате (касательно вложенных файлов), в котором они были сформированы, отправлены или получены, с обеспечением одновременного хранения сформированных электронных цифровых подписей под соответствующими электронными документами.

Хранение электронных документов сопровождается хранением соответствующих электронных баз данных, использованных открытых ключей электронных цифровых подписей (регистрационных свидетельств электронных цифровых подписей) и программ, реализующих процессы формирования и проверки электронных цифровых подписей электронных документов.

В номенклатуре дел фиксируется форма представленного документа: электронная с указанием носителя информации или бумажная.

Сроки хранения документов, составляющихся только в электронном виде, определяются уполномоченным органом управления архивами и документацией.

Организации разрабатывают перечень документов, образующихся в их деятельности только в электронном виде с указанием сроков их хранения, согласованный с уполномоченным органом, и отражают в номенклатуре дел виды документов.

Электронные документы со сроками хранения свыше 5 лет имеют подлинники бумажного документа.

В Правилах приема, хранения, учета и использования документов Национального архивного фонда и других архивных документов ведомственными и частными архивами, утвержденными приказом Министра культуры и спорта Республики Казахстан от 22 декабря 2014 г. № 146, указано, что электронные документы, образующиеся в деятельности организации, в зависимости от выполняемых ею задач и функций подразделяются на:

- 1) электронные управленческие документы;
- 2) электронные аудиовизуальные документы;
- 3) электронные научно-технические документы;
- 4) специфические информационные ресурсы, не имеющие аналогов на бумажных носителях (электронные кадастры, регистры, реестры, базы и банки данных, интернет-публикации и тому подобное).

• Отбор на государственное хранение электронных управленческих, аудиовизуальных и научно-технических документов проводится на основе критериев, принятых для их аналогов на традиционных носителях.

• Специфические информационные ресурсы отбираются на государственное хранение на основании следующих критериев:

- 1) полнота комплектования данного информационного ресурса, то есть соотношение информации, имеющейся в составе данного информационного ресурса, с общим объемом информации, имеющейся в Республике Казахстан по данному классу предметов или явлений;
- 2) достоверность информации;
- 3) уникальность информационного ресурса, определяемая системой сбора информации;
- 4) социальная значимость информационного ресурса.

При передаче электронных документов и информационных ресурсов в государственный архив проверяются:

- 1) комплектность передаваемых документов;
- 2) комплектность и правильность составления сопроводительной документации;
- 3) физическое и техническое состояние носителей;
- 4) наличие вирусов и иных вредоносных компьютерных программ;
- 5) воспроизводимость контрольных характеристик программными средствами государственного архива.

Согласно Правилам комплектования, хранения, учета и использования документов Национального архивного фонда, других архивных документов государственными и специальными государственными архивами, утвержденным приказом Министра культуры и спорта Республики Казахстан от 22 декабря 2014 года № 145, электронные документы

принимаются на хранение в сопровождении программных средств, позволяющих их воспроизвести, и с необходимым комплектом сопроводительной документации.

В Российской Федерации, согласно Рекомендациям по комплектованию, учету и организации хранения электронных архивных документов в государственных и муниципальных архивах [2], разработанным Всероссийским научно-исследовательским институтом документирования и архивного дела (ВНИИДАД), электронные документы передаются в государственный (муниципальный) архив в формате архивного хранения PDF/A-12.

Систематизация электронных документов и формирование контейнеров электронных документов для передачи электронных документов в государственный (муниципальный) архив осуществляются в архиве организации – источника комплектования в соответствующей информационной системе. Контейнер электронного документа, подготовленный для передачи в государственный (муниципальный) архив представляет собой zip-архив (сжатую zip-папку). В контейнер электронного документа включаются:

- электронный документ в формате архивного хранения со всеми относящимися к нему приложениями;
- файлы электронных подписей;
- файлы проверки электронных подписей, подтверждающие положительный результат проверки электронной подписи;
- файл метаданных электронного документа в формате XML4 (для обеспечения последующей конвертации метаданных в информационную систему архива организации), включающий реквизиты электронной регистрационной карточки документа.

В информационной системе архива организации – источника комплектования рассчитываются следующие параметры контейнера электронного документа:

- объем контейнера электронного документа в Мб;
- контрольная сумма контейнера электронного документа.

При приеме контейнера электронного документа в государственный (муниципальный) архив к метаданным электронного документа добавляется присвоенный в государственном (муниципальном) архиве архивный шифр. При приеме электронного документа в государственный (муниципальный) архив по информационно-телекоммуникационной сети в информационной системе государственного (муниципального) архива:

- формируется запись об электронном документе в базе данных информационной системы государственного (муниципального) архива;
- запись об электронном документе дополняется ссылкой на место хранения электронного документа.

Одновременно проводится проверка электронных документов на наличие вредоносных компьютерных программ и проверка воспроизводимости электронных документов.

Для организации долговременного хранения архивных данных представляется целесообразным использовать накопители на оптических дисках³. В отличие от жестких дисков и ленточных носителей, где неизменность информации достигается программным способом, оптические диски гарантируют информационную стабильность на аппаратном уровне (соответствие стандарту TRUEWORM). По сравнению с жесткими дисками и ленточными носителями оптические диски:

- более долговечны;
- не требовательны к среде хранения;
- обеспечивают сохранность данных в случае механических или электрических отказов приводов;
- обеспечивают быстрый доступ и параллельную обработку информации (в сравнении с ленточными носителями);
- обеспечивают преемственность и совместимость форматов;
- имеют низкое потребление электроэнергии;
- низкие эксплуатационные расходы;
- возможность организации off-line хранения архивных данных.

Основные виды оптических носителей, используемых при построении систем архивного хранения информации – это DVD, BD и UDO. M-DISC является разновидностью DVD и Blu-ray 25 ГБ носителей, обеспечивает почти бессрочную сохранность данных. Главной особенностью M-DISC является заявленное время «жизни» в 1000 лет. Секрет технологии заключается в использовании неорганического материала, который практически не теряет своих качеств со временем, в отличие от органического красителя. Технология принадлежит компании Millenniata, а Ritek является единственным производителем, получившим лицензию на выпуск Blu-rayM-DISC и DVDM-DISC. Для записи данных на DVDM-DISC необходимо использовать специальные оптические приводы, для записи и чтения Blu-rayM-DISC используются обычные BD-рекордеры.

Основным критерием в выборе носителя для долговременного хранения данных должна быть не дешевизна, а механизм сохранения и защиты архивных данных.

Еще одна проблема – моральное и физическое устаревание устройств считывания и записи информации. Жизненный цикл технологий составляет 10–15 лет, после чего следует их быстрое вытеснение из производства. Моральное устаревание носителей информации представляется неизбежным, поскольку достижения в технологиях хранения постоянно изменяют способы физического хранения электронных документов (происходят, например, изменения в технологии записи, в интерфейсах оборудования/программного обеспечения дисковых приводов), изменяются способ физического представления потока битов, лежащего в основе документированной информации (например, использование кодов с коррекцией ошибок) и конструктивные параметры носителей. Как следствие, со временем более старые носители информации становятся несовместимыми с появившимися позднее носителями и оборудованием. Такие технологические изменения нужно учитывать при организации долговременного хранения электронных документов.

Набирает обороты конверсия и ретроконверсия бумажных документов (самых разных документальных систем) в цифровую форму. Причины такой конверсии могут быть разные. Крупные организации, имеющие разветвленную сеть филиалов и отделений, таким образом стремятся повысить оперативность получения информации. Другие организации рассматривают конверсию как средство перевода бумажных архивов в более дешевые хранилища для оптимизации расходов. Хотя цели оцифровки зависят от текущих потребностей организации, чаще всего в ней видят относительно простой и дешевый способ создания электронной документационной системы – электронного архива. В самом деле, получив оцифрованный образ официального документа, можно свободно им оперировать в повседневной управленческой деятельности. К недостаткам такой документационной системы следует отнести жесткую схему классификации документов и ограниченность поискового аппарата (только лишь по реквизитам документа). Применяемая система ключевых слов часто оказывается малоэффективной, так как «понятийный аппарат» операторов и пользователей информационной системы может не совпадать.

В связи с этим, все большее распространение получают документационные системы (электронные архивы), содержащие электронные копии официальных документов в текстовых компьютерных форматах. Индексированный текст делает поисковую систему более гибкой и функциональной. Найденные электронные документы можно, например, использовать как основу (шаблон, черновик) для создания нового типового документа. Создавая полнотекстовые документационные системы, организации идут разными путями. Одни сначала оцифровывают документы (чем добиваются визуальной идентичности копии и оригинала), а затем распознают текст с помощью разнообразных программ (например, продуктов ABBYY). Другие, напротив, изначально создают внутренние и исходящие документы в текстовом формате и лишь после их подписания проводят конверсию (если вообще проводят). Первый способ чреват ошибками при распознавании, и вследствие этого – снижением точности поиска. Второй способ дает положительный эффект при жестком разграничении прав пользователей и неукоснительном соблюдении порядка и процедур документирования, к чему не всегда стремятся заказчики и разработчики информационных систем. Наконец, нужно отметить, что оцифровка внутренних и исходящих документов в некоторых организациях вообще рассматривается как избыточная процедура. Их полнотекстовые документационные системы построены таким образом, что визу-

альная идентичность копии и оригинала документа достигается либо программными средствами (например, в информационных системах, построенных в Lotus Notes), либо преобразованием электронного документа в «архивный» формат PDF.

Наибольшие объемы имеют электронные документы в графических форматах – оцифрованные документы. Практика показывает, что в подавляющем числе организаций документы сканируются и хранятся в формате TIFF. В итоге, кое-где через три-четыре года после начала оцифровки сталкиваются с исчерпанием серверных ресурсов. У такого подхода есть два главных объяснения: существующие рекомендации по оцифровке и технологические характеристики оборудования, на котором производится сканирование (только в TIFF). При этом упускается из виду, что рекомендации по оцифровке разрабатывались до середины 1990-х гг. и касаются они, главным образом, изобразительных документов, что с тех пор развился Интернет и цифровое фото, где стандартом де-факто стал формат JPG – более экономичный и распространенный и не менее качественный формат. Любой современный графический браузер имеет конверторы, с помощью которых можно в автоматическом режиме быстро конвертировать в JPG накопленные оцифрованные документы. Кроме этого, существует возможность конвертирования электронных образов в столь же распространенный и не менее «архивный» формат PDF. [3]

Список использованных источников

1. Электронная БД «Әділет» // www.adilet.zan.kz
2. Рекомендации по комплектованию, учету и организации хранения электронных архивных документов в государственных и муниципальных архивах, разработанные Всероссийским научно-исследовательским институтом документирования и архивного дела (ВНИИДАД) // www.rusarchives.ru/met-rekomendacii
3. Тихонов В.И. «Уничтожить нельзя хранить? Методологические и практические аспекты экспертизы ценности электронных документов» // www.aik-sng.ru/text/krug/8/16-62.pdf

*Н. Исаева,
руководитель Управления
информационно-методической работы
Архива Президента РК*

Подготовка справочно-информационных изданий, путеводителя по фондам Архива, методическое обеспечение архивных работ

Одним из направлений информационно-методической работы является сбор, изучение и распространение отечественного и зарубежного опыта в области архивного дела, организация методической работы, выпуск справочно-информационных изданий, оказание методической помощи.

Изучение вопроса о методическом обеспечении архивной работы за последние 5 лет показало, что Архив Президента РК в своей деятельности использует нормативно-методические разработки, утвержденные Министерством культуры и спорта РК, другую методическую литературу, подготовленную архивистами стран СНГ, учеными ВНИИДАД (г. Москва), коллегами из других государственных архивов Казахстана. Вместе с тем, сотрудниками Архива проводится работа по подготовке инструкций, памяток, рекомендаций, методических пособий. Все они в целом ориентированы на распространение положительного опыта, совершенствование работы архивиста и архивной службы в Казахстане. Конкретизируются общие методические положения, определяются особенности работы применительно к специфике Архива Президента РК.

Особенно активно методическая работа стала проводиться начиная с 1997 г. Именно к этому времени был накоплен определенный опыт, произошло осмысление таких новых для архива направлений, как комплектование документами различных общественно-политических партий, документами личного происхождения, развитие научно-справочного аппарата, работа читального зала, обеспечение сохранности архивных документов.

В Архиве регулярно ведется работа по разработке **Правил** («Правила работы Архива Президента РК», «Правила внутреннего распорядка работы с документами, находящимися на государственном хранении в Архиве Президента РК», «Основные правила документирования и управления документацией в Архиве Президента РК», «Правила приема на государственное хранение, обеспечения сохранности и использования аудиовизуальных документов», «Правила работы читального зала Архива Президента РК», «Правила работы библиотеки Архива Президента РК», «Правила паспортизации средств вычислительной техники», «Правила регистрации пользователей в локальной вычислительной сети и др.»); **Методических рекомендаций** («Методические рекомендации по написанию научных статей», «Методические рекомендации по организации и проведению проверок состояния документирования и архивного хранения в учреждениях-источниках комплектования», «Методические рекомендации по экспертизе ценности документов общественных объединений», «Методические рекомендации по выявлению, учету, описанию и хранению ОЦД», «Методические рекомендации по составлению описей и научно-справочного аппарата к ним», «Методические рекомендации по составлению архивных коллекций», «Методические рекомендации по проведению экспертизы ценности документов в фондах личного происхождения государственных, общественных, политических деятелей», «Методические рекомендации по проведению учета, анализа документооборота в государственных учреждениях»); **Памяток** («Памятка по организации работы по рассекречиванию и технике снятия ограничительных грифов с документов с истекшим сроком хранения», «Памятка по обзору документов на страховое копирование», «Памятка о работе по комплектованию Архива Президента РК документами политических, общественных и государственных деятелей», «Памятка по научному описанию фотодокументов в составе личных дел», «Памятка по публикации визуальных документов», «Памятка пользователю средств вычислительной техники», «Памятка по составлению описей дел, научно-справочного аппарата к ним, акта о выделении к уничтожению дел, не подлежащих хранению, «Памятка об организации работы ведомственных архивов», «Памятка

эксперту ЭПМК Архива Президента РК», «Памятка по архивной эвристики», «Памятка по научному описанию видеофонограмм», «Памятка по составлению справочного аппарата к описям», «Памятка для работы по составлению именной картотеки о персоналиях», «Памятка по вводу в открытый доступ документов фондообразователей, имеющих гриф «Для служебного пользования», «Памятка по составлению номенклатуры дел для организаций источников комплектования Архива Президента РК»; **Инструкций** («Инструкция по созданию архивных фондов первичных партийных организаций Алма-Атинской области», «Инструкция по выявлению, описанию ОЦД в ф.140 – Областное бюро РКП(б) Киркыра (1920–1921 гг.)», «Рабочая инструкция по каталогизации документов ф.708 «ЦК КП Казахстана» за 1937–1991 гг.»), «Инструкция по обеспечению сохранности документов на бумажных носителях при чрезвычайных ситуациях», «Инструкция по делопроизводству в Архиве Президента РК», «Рабочая инструкция по созданию микрофиш», ко всем, имеющимся в архиве электронным базам данных имеются соответствующие методические руководства по их ведению. Разработан «Рубрикатор (временный) научно-технической информации по документоведению, архивному делу и археографии»; **Положений** («Об утверждении Положения об Архиве Президента РК», «Положение о Научном совете Архива Президента РК», «Положение об экспертно-проверочной методической комиссии Архива Президента РК», «Положение о справочно-информационном фонде Архива Президента РК»); а также ежегодно разрабатываются Календари знаменательных и памятных дат (по документам Архива Президента РК). Каждое разрабатываемое методическое пособие обсуждается членами Экспертно-проверочной методической комиссии Архива – коллегиального органа по вопросам научно-исследовательской и методической работы.

За последние 5 лет сотрудниками Архива было разработано свыше 55 методических пособий (правила, методические рекомендации, памятки, перечни, план-проспекты документальных выставок, лекции и т. д.).

- Из них по: 1) Документоведение. Делопроизводство – 5;
- 2) Архивное дело. Архивоведение – 16;
- 3) Организация использования документов – 27;
- 4) Архивные технологии – 21.

Подготовленные к настоящему времени методические разработки удовлетворяют потребности в методическом обеспечении деятельности Архива, имеют практический характер (см. Приложение №1).

Научно-методический характер носит и ежегодно издаваемый Бюллетень (с 2006 г. вышел 21 номер), где размещаются нормативные правовые акты в сфере архивной деятельности, методические рекомендации по различным направлениям архивного дела, примерные типовые номенклатуры дел организаций, образцы составления предисловий, описей дел и другое. Журнал направляется для ознакомления в Администрацию Президента РК, государственные архивные учреждения, учреждения – источники комплектования.

Кроме этого, для методического обеспечения архивных работ Управлением ведется выявление новых методических разработок в области архивного дела, путем просмотра и отслеживания информации на сайтах государственных архивных учреждений, работой с каталогами библиотек г. Алматы. Выявленный материал распечатывается и поступает в СИФ Архива. На постоянной основе ведется работа по обмену методической литературой с государственными архивными учреждениями Казахстана. Ежегодно составляются Перечни информационно-методических документов, поступивших в СИФ Архива, которые направляются для ознакомления в Администрацию Президента РК.

Во исполнение Плана научно-издательской деятельности осуществляется подготовка и издание справочно-информационных изданий. Коллектив составителей справочника «Административно-территориальное деление Республики Казахстан (16 декабря 1991 г. – 1 января 1997 г.): Краткий справочник. Вып. 1.»; «Административно-территориальное деление Республики Казахстан (1 января 1997 г. – 1 января 1999 г.): Краткий справочник. Вып. 2.» провели изучение административно-территориальных преобразований в Республике Казахстан с 1991 г. по 1999 г. Итогом стало издание справочного пособия объемом 100 страниц.

С 2004 г. издается Справочник по органам государственной власти Республики Казахстан, обобщающий все имеющиеся сведения по этому вопросу с 16 декабря 1991 г. по состоянию на 1 января 2011 г. В настоящее время ведется подготовка выпуска 4-го издания, которое включает сведения за 2012–2014 гг. В 2017 г. будет начат компьютерный набор на казахском и русском языках. Выпуск запланирован на конец 2017 г.

Такого рода работа ранее в республике уже частично проводилась. Главным архивным управлением при Совете Министров Казахской ССР (Кабинет Министров РК) было подготовлено и издано несколько выпусков справочника «Государственные учреждения Казахской ССР», которые охватили период с 1920 г. по 1977 г. включительно.

Одной из главных задач работы Архива в современных условиях является создание источниковой базы общественно-политической истории нашей страны. В этом особое место занимают документы по новейшей политической истории Казахстана.

Качественная система научно-справочного аппарата является непременным условием научно-информационной деятельности Архива. Необходимость своевременного и качественного исполнения запросов, быстрого поиска информации, совершенствования учета документов и обеспечения их сохранности требуют создания наиболее полной системы архивных справочников о составе и содержании фондов архива.

Отсутствие справочников в определенной степени сдерживало интенсивность использования документов Архива Президента РК.

В 2001 г. был издан Путеводитель по фондам Архива Президента РК. Это было первое справочно-информационное издание, дающее представление о структуре, составе и содержании фондов по состоянию на 1 января 2000 г.

Далее перед сотрудниками была поставлена цель – ознакомить пользователей с составом и содержанием документов фондов, переданных на хранение в последующие годы, в связи с произошедшими изменениями в содержании, составе и объеме документов. Так, была начата работа по изданию 2-го выпуска Путеводителя. В 2013 г. была подготовлена Концепция путеводителя, в марте 2014 г. составлен план-проспект, в 2016 г. проект 2-го выпуска был передан в печать. Планируется размещение электронного формата путеводителя на сайте Архива Президента РК, а также перевод на казахский язык.

Издано 2 выпуска Справочника по фондам личного происхождения. В 2009 г. был издан «Справочник о месте хранения документов по личному составу, находящихся в Архиве Президента РК и ведомственных архивах учреждений – источников комплектования». В первую очередь такие издания предназначены для сотрудников архивных учреждений, историков, краеведов, пользователей информацией государственного архива.

Практика показывает, что изучение методических разработок, издание справочников способствует повышению общего информационного и профессионального уровня специалистов архива в области организации различных видов работ.

На сегодняшний день Архив располагает необходимыми методическими разработками по основным направлениям архивной деятельности, но вместе с тем возникает необходимость проведения ревизии и их пересоставления, в соответствии с новыми нормативными требованиями. Наряду с поиском информации в Интернете, требуется проведение параллельного мониторинга традиционных источников информации (журналы, газетные публикации, опубликованные материалы научно-практических конференций по архивному делу), составление графика выявления актуальных методических пособий, возобновление работы по приобретению методической литературы из ВНИИДАД РФ, БелНИИДАД.

Также одной из актуальных задач, требующих сегодня своего решения, является обеспечение деятельности Архива нормативными и методическими документами на государственном языке. Как показывает анализ, 99% всех публикуемых изданий выпускаются на русском языке. Это приводит к тому, что не полностью удовлетворяются потребности казахскоязычных потребителей в получении информации.

Методическая работа Архива, направленная на совершенствование работы по обеспечению сохранности и использования документов Архива, правильное формирование дел в учреждениях источников комплектования, развитие научно-справочного аппарата к фондам Архива Президента Республики Казахстан будут развиваться и в дальнейшем.

**Перечень нормативно-методических разработок,
подготовленных сотрудниками Архива Президента РК (2013–2016 гг.)**

2013 год

1. «Памятка по составлению топографических указателей в хранилищах АП РК» (Сост. Дуванова Ф.Т.)
2. «Руководство администратора БД «Справочно-информационный фонд Архива Президента РК» (Сост. Печерских В.Е., Исаева Н.Т.)
3. «Методические рекомендации по составлению и оформлению официальных документов в соответствии с государственными стандартами Республики Казахстан» (Сост. Абдукадырова Д.Ю.)
4. «Памятка по вводу в открытый доступ документов фондообразователей, имеющих гриф «Для служебного пользования» (Сост. Чупров В.М.)

2014 год

5. «Памятка по ведению основных и вспомогательных учетных документов на бумажной основе в АП РК» (Сост. Бекишева Г.О.)
6. «Методические рекомендации по работе с документами личного происхождения в Архиве Президента РК» (Сост. Зейнелов Ж.С.)
7. «Памятка по организации ведомственного хранения и обеспечению режима хранения документов в учреждениях – источниках комплектования Архива Президента РК» (Сост. Абдукадырова Д.Ю.)
8. «Правила паспортизации вычислительной техники и использования информационных ресурсов вычислительной сети» (Сост. Шайлазымов Б.Д.)
9. «Правила регистрации пользователей в локальной вычислительной сети Архива Президента РК» (Сост. Шайлазымов Б.Д.)

2015 год

10. «Методические рекомендации по написанию научных статей» (Сост. Алимгазин К.Ш.)
11. «Памятка по публикации визуальных документов» (Сост. Чиликова Е.В.)
12. «Памятка по составлению номенклатуры дел для организаций источников комплектования Архива Президента РК» (Сост. Сатаева Ж.А.)

2016 год

13. «Памятка по составлению проектов электронных документов в ЕСЭДО в Архиве Президента Республики Казахстан» (Сост. Токтабаева М.Ж.)
14. «Методические рекомендации по организации и проведению историко-документальных выставок (виртуальных и в формате стендовых презентаций) на документах Архива Президента Республики Казахстан» (Сост. Касенов Б.А.)
15. «Методика подготовки организации книжных выставок» (Сост. Исаева Н.Т.)
- 16–17. «Памятка средств вычислительной техники Архива Президента РК», «Инструкция по оцифровке данных с аудионосителей на магнитно-ленточной основе» (Сост. Шайлазымов Б.Д.)
18. «Инструкция о порядке подготовки и проведения сканирования бумажных документов» (Сост. Шайлазымов Б.Д., Бекишева Г.О.)

*Г. Марьина,
главный эксперт Управления
административной работы
Национального центра по правам человека*

*Ф. Дуванова,
эксперт Управления
Архива Президента РК
в г. Астане (филиал)*

**Из опыта работы Национального центра по правам человека
по организации делопроизводства и архивного хранения документов**

Национальный центр по правам человека (далее – Национальный центр) создан Указом Президента Республики Казахстан 10 декабря 2002 г. № 992 в целях реализации Указа Президента Республики Казахстан от 19 сентября 2002 г. № 947 «Об учреждении должности Уполномоченного по правам человека». Национальный центр обеспечивает деятельность Уполномоченного по правам человека в Республике Казахстан (далее – Уполномоченный) по восстановлению нарушенных прав и свобод человека и гражданина; содействует в выработке предложений по совершенствованию законодательства Республики Казахстан в области прав и свобод человека, форм и методов их защиты, приведению законодательства в соответствие с принципами и нормами международного права, развитию международного сотрудничества в области прав человека. Кроме того, Национальный центр осуществляет организационно-методическое обеспечение деятельности Экспертного совета при Уполномоченном, обеспечивает выполнение Омбудсманом координирующей роли в реализации в Казахстане Национального превентивного механизма, направленного на предупреждение пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, созданного в соответствии с Факультативным протоколом к Конвенции ООН против пыток, а также формирует и ведет архив и делопроизводство Уполномоченного.

Особенность состава документов Национального центра заключается в формировании архивной базы обращений граждан. Согласно статистическим данным по работе с обращениями граждан за 2015 г., в Национальный центр поступило 1090 письменных, 216 устных обращений. В обращениях содержатся жалобы на действия и бездействие правоохранительных органов и органов прокуратуры, пытки и избиения в пенитенциарных учреждениях, о несогласии с решениями судов, поднимаются вопросы ненадлежащего администрирования в государственных органах, граждане информируют Уполномоченного о нарушениях прав детей и инвалидов, в частности, о неисполнении решений судов о взыскании алиментов, нарушении прав детей в сфере образования, медицинского обеспечения, жилищных и социальных вопросах инвалидов. Также являются актуальными вопросы жилищных прав граждан, особенно, многодетных семей, качества оказания медицинской помощи, ее доступности, обеспечения лекарственными препаратами и др. Заявителей беспокоят проблемы, возникающие при предоставлении жилья из государственного жилищного фонда, выплата компенсации в связи с подтоплением жилых домов в результате паводка, несогласии с судебными решениями о признании жилья бесхозным, обращении взыскания задолженности по банковскому займу на залоговое имущество и ряд других вопросов. Работа, проводимая сотрудниками аппарата Уполномоченного в целях восстановления нарушенных прав граждан, анализ поступающих обращений, сообщения в средствах массовой информации о нарушениях прав являются основой для разработки предложений и заключений по совершенствованию законодательства в области прав человека в Республике Казахстан, представляемых различным государственным органам, а также ежегодного отчета, направляемого в адрес Главы

государства. В ведомственном архиве имеются документы по взаимодействию с правозащитными казахстанскими и зарубежными организациями.

Жалобы рассматриваются путем направления запросов в соответствующие уполномоченные государственные органы с целью установления истинных обстоятельств дела, изучения описанной в ней ситуации, проведения анализа действий сотрудников государственных органов на соответствие нормам законодательства. По наиболее острым, имеющим большой резонанс, вопросам сотрудники аппарата Уполномоченного выезжают на место событий и проводят проверку доводов, указанных гражданами в своих обращениях. При этом иногда для этих целей привлекаются эксперты из правозащитных неправительственных организаций. Также по фактам пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания, ставшим известными Уполномоченному, с проверкой на место выезжают члены групп национального превентивного механизма соответствующей области. Материалы проверок, при необходимости, направляются в Генеральную прокуратуру Республики Казахстан для принятия мер прокурорского надзора. В целом анализ работы государственных органов при рассмотрении и предоставлении ответов на запросы Уполномоченного и его аппарата с запрашиваемой информацией и разъяснениями представляет ситуацию об уровне соблюдения прав граждан сотрудниками государственных органов республики.

После проведения полного объема работы по рассмотрению обращения заявителя формируются в дела по месяцам, в боксы, в алфавитном порядке с целью облегчения поиска необходимого обращения в случае надобности. Дела с обращениями граждан хранятся в течение 5 лет со дня поступления последнего обращения от данного заявителя. Полному оформлению подлежат дела постоянного хранения и по личному составу. Так в аппарате Уполномоченного проведена подшивка, нумерация листов в деле, составлены лист-заверитель дела и внутренняя опись документов, оформлены обложки и подшиты на четыре прокола в твердую обложку из картона дела за период деятельности с 2002 г. по 2009 г.

Принимая во внимание значимость и важность формируемых документов, учитывая имеющиеся сложности в организации документационного обеспечения деятельности Национального центра, связанные с ограниченностью кадровых ресурсов, Архив оказывает не только методическую, но и практическую помощь. В соответствии с Планом совместных мероприятий Архива и Национального центра в 2015 г. состоялось рабочее совещание, на котором обсуждены актуальные вопросы ведомственного хранения документов и организации управления документацией. 15 марта 2016 г. была проведена проверка порядка ведения работы с документами и архивного хранения документов в Национальном центре. По результатам обследования выявлено, что в данном государственном органе проводится определенная работа по совершенствованию процессов документирования и управления документацией. 11 мая 2016 г. на заседании Дирекции Архива был заслушан отчет руководителя Национального центра Калюжного В.А. о состоянии документирования, управления документацией и архивного хранения документов. В выступлении Калюжным В.А. было отмечено, что в Национальном центре создана достаточная нормативно-методическая база по делопроизводству и архивному делу. Разработаны и утверждены положения о ведомственном архиве и экспертной комиссии, номенклатура дел в соответствии с Перечнем типовых документов, образующихся в деятельности государственных и негосударственных организаций с указанием сроков хранения. Ведется работа по полистной экспертизе ценности документов Национального центра за 2010–2011 гг. Сотрудник, ответственный за делопроизводство и ведомственный архив, регулярно принимает участие в семинарах по дальнейшему развитию архивного дела и документирования, организованных Архивом.

*А. Сейсенбаева,
ҚР Президенті Архивінің
Ақпарат-әдістемелік жұмыс
басқармасының бас сарапшысы*

ҚР Президенті Архиві қорлары бойынша Жөнсілтер даярлау тәжірибесінен

ҚР Президентінің халыққа арнаған «Қазақстан 2030» жолдауында белгіленген стратегиялар мен ұзақ мерзімді басымдықтарға байланысты ҚР Президенті Архиві дамудың ұзақ мерзімдік қағидалары, тенденциялары мен негізгі межелерін анықтап алды. Архив қызметі мынадай басымды қағидаттарға негізделді: архив деректерінің ашықтығы және оған белгіленген заң шеңберінде қол жетімділігі; архив қорын жүйелі және ғылыми негіздей отырып түрлі дерек сақтау нысандарында, соның ішінде аудиовизуалды және электронды құжаттама кешенімен толықтыру; архив технологияларын дамыту және архив жұмысының жекелеген салалары бойынша халықаралық стандарттарды енгізу [1].

1998–2000 жылдардағы еліміздегі экономикалық дағдарысқа қарамастан Архив өз дамуында көзделген қағидаттар бойынша едәуір қарқын алды. Әсіресе ҚР Президентінің Архиві Халықаралық архивтер кеңесінің мүшесі болғаннан кейін шетелдік архив мекемелерімен байланыс орнатылып, әдістемелік тәжірибе алмасылды. Нәтижесінде бірқатар ғылыми-әдістемелік шаралар кешені жүзеге асырылды. Осы жылдары Архивте алғаш рет архив қорлары бойынша даярланып, жарыққа шықты [2].

ҚР Президенті Архивінің қазіргі кезеңдегі перспективалық жоспарына сәйкес Архив қорларының 2015 ж. желтоқсандағы жай-күйі бойынша Жөнсілтер 2 басылымы даярланып, үстіміздегі жылдың 9 маусымда Ғылыми Кеңесте баспаға ұсынылды. Бұл басылымға 2001 жылдан бері Архивте құрастырылған қорлар мен сақталып келген қорлар құрамындағы өзгерістер енгізілді. Көрсетілген мерзімде Архивте қорлар саны 1141 құрады, оның 46-сы – Тәуелсіздік кезеңде түзілген.

Архив қорлары бойынша Жөнсілтер даярлау қалай жүргізілді?

Алдымен Жөнсілтер даярлаудың әдістемелік құралдарын зерделеу жұмысы жүргізілді. ҚР Президенті Архиві бұрынғы Қазақстан Коммунистік партия архивінің мұрагері болғандықтан оның қорқұраушыларының басым көпшілігі – Қазақстан Коммунистік партиясы және оның жас қанаты Қазақстан Лениншіл Коммунистік Жастар одағы, сондай-ақ оларға бағынысты органдар. Ал партия архиві Партия тарихы институтының бір секторы ретінде қызмет еткендіктен тікелей орталыққа бағынды. Сәйкесінше құжаттарды пайдалану мен ғылыми ұйымдастыру, анықтамалық аппарат мәселелерінің архивтік әдістемелік ережелері мен қағидаттарының жобалары орталықтан құрастырылып жіберіліп отырды [3]. Партия құжаттары КОКП ыдырағанға дейін мұқият түрде жабық болып келгендіктен ғылыми-анықтамалық аппарат құралдарының да деректерді сипаттау механизмдері мейлінше тар болды. Ал партия құжаттары бойынша жөнсілтер құрастыру мүлдем болмады. Тек қорларға шағын шолу жасауға ғана болатын еді. Ал қазақстандық партия архивінде ол да болмады. «Қазақстандағы қазан төңкерісі мен азамат соғысы тарихы бойынша архивтік дереккөздер» атты тақырыптық жөнсілтер қазан төңкерісі тарихын күшейту үшін ғана жасалған еді [4]. 1994 ж. ҚР Президенті Архиві құрылғаннан кейін орталық көрсеткен жоба бойынша жасалса да жөнсілтер даярлау жөніндегі қазақстандық әдістемелік құрал өңделді [5]. Партия құжаттарын сипаттау – жүйелік каталогтауға арналған жіктеу құралы да орталық салып берген жоба негізінде жасалған, оның өзі партия тарихы шеңберін толық қамтымаған және ол соңғы жылдарға дейін жетілдірілмеген. Оның толыққанды нобайы тек 2014 ж. ғана құрастырылды [6].

Жөнсілтер даярлау барысында басқа да отандық мемлекеттік архивтердің, ТМД елдері архивтерінің тәжірибесі зерделенді. Әр архив қорлары құжаттарының құрылымы мен мазмұны әр түрлі болғандықтан ғылыми анықтамалық аппарат құралдары да құжаттар болмысына сәйкес, яғни дифференциалды қатынаста жасалған. Дегенмен Бүкілресейлік құжаттану және архив ісі ғылыми-зерттеу институты (БҚАІҒЗИ) әдістемелік құралдарының электронды архивті дамыту ісіне аса тиімді қазіргі заманғы озық үлгілерін жасауда. Ресей мен Қазақстан белгілі бір тарихи кезеңді бірге кешкендіктен

құрастырылған құжаттар, іс жүргізу ісі ортақ болды. Яғни бізде Ресей архивтері қорларымен бірдей және мазмұндас құжаттар жетерлік. Бұл Ресейлік құжаттану мекемесінде архив ісіне маманданған жұмысшылар ғана емес, саланың докторлары мен академик ғалымдары еңбек етеді. Жөнсілтері, классификатор сияқты әдістемелік құралдардың ғылыми-әдістемелік қыры ғалымдардың өңдеуінен өтеді. Сондықтан БҚАІҒЗИ әдістемелік құралдарынан үлгі алсақ ұтылмайтынымыз анық. Қазіргі кезде олардан үлгі алып қана қоймай архив ісін дамытудың механизмін өзгерткен абзал болып тұр.

Жөнсілтер даярлау үшін алдын ала дайындық кезеңі өтті. Осы кезеңде бірнеше анықтамалық құрал даярланды. Оның бірі – кесте жоспары. Онда жөнсілтер даярлаудың дайындық кезеңінен оны басып шығаруға дейінгі жұмыс түрлері мен көлемін, бюджетін анықтайтын жоспар жасалды. Оны құрастыру үшін Архив қорларының көлемін зерделеуді қажет етті. Кесте бойынша Жөнсілтер ің жалпы орындалу жоспары жасалды. Екінші құжат – Тұжырымдама даярланды. Бұл да өз алдына талдау жасала отырып құрылатын жоспар. Онда жөнсілтердің мәні мен мазмұны, қорлардың жай-күйі мен көлемі, санаттары, маңыздылары мен сипаттауға жатпайтындарының саны туралы мәліметтер келтірілді. Осы Концепция негізінде жөнсілтер жөнсілтердің жоспар-жобасы [7] құрастырылды. Мұнда Архив қорларының тізімі мен құрылымы анықталып, қорлардың нөмірі, атауы, құжаттарының мерзімдік шеңбері, санаты, тізімдемелері мен істерінің саны қоса көрсетілген тізбе түрінде жасалды. Жоспар-жобадан Архив қорларына қысқаша шолу көруге болады және оны Жөнсілтерің сұлбасы деп атауға болады. Бұл құжат жөнсілтер даярлау жөніндегі әдістемелік құралдардың [8] ережелері бойынша Сараптау-тексеру әдістемелік комиссиясы талқылауының өтіп, бекітілді. Архив қорқұрушыларының қызметі мен міндеттері, кезеңдері жағынан екі түрлі қоғамдық формацияны қамтығандықтан Жөнсілтердің құрылымы дифференциалды қатынасты талап етті.

ҚР Президенті Архивінің негізгі қорларының құжаттары негізінен саяси-қоғамдық сипаттағы екі тарихи – кеңестік және тәуелсіздік кезеңді қамтиды. Кеңестік дәуір қорқұрушыларының басым көпшілігі – Қазақстан Коммунистік партиясы және оның жас қанаты Қазақстан Лениншіл Коммунистік Жастар одағы, сондай-ақ оларға бағынысты органдар, және бұл кезеңге 1990–1991 жж. шағын аралықты қамтитын Қазақ КСР Президенті қызметі қоры да енгізілді. Тәуелсіздік кезеңіндегі қорқұрушылар – ҚР Президенті 1991 жылдан кейінгі қызметі, ҚР Президентіне тікелей бағынысты және оған есепті органдар, сондай-ақ қоғамдық ұйымдар. Бұл кезеңдегі қорлар тізімде ерекшелу мақсатымен "Н" әрпімен белгіленген. Тәуелсіздік кезеңінің қорлары "Қазақстан Республикасы" деген тақырыппен 1-тарауға, кеңестік кезең қорлары "Қазақ КСР" тақырыбымен 2-тарауға енгізілді. 3-тарау иллюстрацияға берілді. 4-тарауға сипатталуға жатпайтын қорлар тізбе түрінде кестемен ұсынылды. 5-тарауға плакаттар мен буклеттер, фотоальбомдар мен фотосуреттер топтамалары, сондай-ақ еліміз тарихындағы қуғын-сүргін құрбандары туралы жинақталған 122-Н қоры енгізілді. 6-тарауға кітапхана, мерзімдік басылымдар қоры мен анықтамалық-ақпараттық қоры орналастырылды.

Осындай алдын ала дайындық-сараптамалық жұмыстарынан кейін жобаның негізгі бөлімі – ҚР Президентінде түзілген қорларына сипаттама беру жүргізілді. Құжаттарды сипаттауға мына мәліметтер кірді: қордың атауы, архивтік анықтама – қордың нөмірі, тізімдемелерінің, істерінің саны, ғылыми-анықтамалық аппаратының жайы туралы мәліметтер; қорқұраушы туралы тарихи шолу – мекеменің құрылған, атауы өзгерген, қызметін тоқтатқан жылдары, міндеттері мен функциялары туралы мәліметтер; құжаттардың құрылымы мен мазмұны туралы аңдатпа.

Республикалық партия және комсомол ұйымдарына, аумақтық-өндірістік мекемелердегі партия комитеттеріне жалпы тарихи анықтама берілді. Партия, комсомол қатарында болмаған кейінгі жас және орта жас зерттеушілері үшін бұл аса қажет ақпарат.

Құжаттарды сипаттау барысында Жөнсілтердің алғашқы басылымындағы мәліметтің барлығы қайта қаралды, тексерілді. Онда қорқұрушы мекемелердің тарихи анықтамалары тым жұтаң еді, әрі қате мәліметтері болды. Осындай олқылықтар жойылды, тиісті сенімді ақпараттармен толықтырылды. Қордың ішіндегі құжаттардың мазмұнына аңдатпалардың барлығына дерлік қосымша мәліметтер енгізілді. Аңдатпада құжаттардың мазмұнын жан-жақты ашуға ұмтылыс жасалды. Кеңестік жүйеде жабық

болып келген 1930 жылдардағы ашаршылық, босқыншылық, әлеуметтік-саяси қуғын-сүргін, Ұлы Отан соғысы тақырыптары кеңінен баяндалды. Барлығы 52 қорға жеке сипаттама берілді. Олар 1-ші санаттағы республикалық маңызды басқарушы мекемелер қорлары. 70 қор өзара жүйеленіп біріктірілген топтық сипаттама алды. Олар қалалық аудандық, ауылдық аудандық партия комитеттерінің, Қазақстан Компартиясының өндірістік, ауылдық өнеркәсіптік органдарының, фракцияларының, баспасөз ұйымдарының, сондай-ақ қалалық аудандық, ауылдық аудандық комсомол комитеттерінің, комсомол баспасөз ұйымдарының қорлары.

Архивте сипаттауға жатпайтын 800-ден аса қор бар. Арнайы әдістемелік құралдардың ережесі бойынша мұндай қорларға біртектес қызмет атқарған, істерінің көлемі аз, төменгі санаттағы қорлар кіргізіледі. ҚР Президенті Архивінің жағдайы бойынша оның көбісі мекемелер мен ұйымдар, кәсіпорындардың партия комитеттері мен бастауыш партия ұйымдарының қорлары. Сипаттауға жатпайтын қорлар таблицанда өзара жіктелген тізбе түрінде берілді. Осының ішіндегі бастауыш партия комитеттері тізімдеменің сыртында солай көрсетілгенмен кейінгі жылдары партия комитеті болып қайта құрылған. Осы жерде қай партия ұйымы қай жылдан бастап өзгергені туралы фактілерді анықтау бойынша күрделі жұмыс жүргізілді. Тізімдемелерінің ғылыми-анықтамалық аппараттары жоқтың қасы және құжаттары толық емес болғандықтан мәлімет іздестіру қиынға соқты. Түпкі құжаттарын зерделеу мен басқа да дереккөздерді пайдалану бірқатар нәтиже берді. Анықталған даталар тізбеде қорлар тақырыптарында көрсетілді.

Алғашқы басылымда осы тізбеде болған мына қорларға: «Ұйғыр» революциялық одағының Жетісу облыстық комитеті» – 895-қ; «КСРО-ғы саяси қуғын-сүргін құрбандары мен зардап шегушілер құжаттарының топтамалары» – 122-қ; «1935–1985 жж. фотоальбомдар мен альбомдардың архивтік топтамаларын»; «1907–1997 жж. фотоқұжаттар архивтік топтамалары (фототека)», сондай-ақ «Алма-Ата құрылыс» тресті, Алматы ет-консервілеу комбинаты, С. М. Киров ат. Еңбек Қызыл Ту орденді машинақұрылысы заводы, Ленин орденді «Қазақ темір жолы» кәсіпорындары мен Қазақ КСР Ішкі істер министрлігі, Мемлекеттік қауіпсіздік комитеті сияқты т. б. ірі-ірі органдардың партия комитеттеріне сипаттама жасалды. Партия комитеттері қорларын сипаттауда оның тарихи анықтамаларын құрастыру едәуір қиындық туғызды. Аталған қорқұрушылардың негізгі қызметтік құжаттары ҚР Президенті Архивінің (ҒАА) бейініне жатпағандықтан мәліметтер табу оның түпкі құжаттарынан да мүмкін болмады, сондықтан басқа әдебиеттер және интернет мәліметтеріне жүгінуге тура келді.

Жөнсілтер ғылыми-анықтамалық аппаратпен жабдықталды. ҒАА үш бөліктен тұрды. Біріншісінде жүйелік каталогқа енгізілген құжаттардың түрлері мен көлемі, мәліметтер базалары, анықтамалықтар көрсетілген. Екіншісінде «Қазақстан Компартиясы архивтік қорын ұйымдастыру және оның құжаттарымен жұмыс істеудің негізгі бағыттары» ауқымды тарихи анықтамасы орналастырылды. Үшінші бөлігінде дәстүрлі қысқарған сөздер тізімі, атаулы, тақырыптық, географиялық, библиографиялық көрсеткілер орын алды.

Архивтің жинақтау көздері болып табылатын Қазақстан мемлекет және қоғам қайраткерлерінің жеке қорлары (88 қор) жеке Жөнсілтерде өңделу көзделіп отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер мен дереккөздер

1. Концепция развития Архива Президента РК до 2030 г. АП РК, 1998 г. 9 с. Дополнение к Концепции развития Архива Президента до 2030 г. АП РК, 2011 г. 1 с.
2. Архив Президента Республики Казахстан. Путеводитель: Справочно-информационное издание /Сост. Грибанова Е.М. – Алматы: Жетіжарғы, 2001. 164 с.
3. Методические рекомендации по составлению научно-справочного аппарата по фондам партийных архивов. Центральный партархив при ЦК КПСС. №А-104. 29 января 1971.; Теория и практика архивного дела в СССР. – М.: Высшая школа, 1980.
4. Архивные источники по истории Октября и гражданской войны в Казахстане. Тематический путеводитель. – Алматы, 1958.
5. Путеводитель по фондам Архива Президента РК. Методические рекомендации по подготовке. – Алматы, 1995. Сост. Л.А. Могильная.

6. Классификатор единого систематического каталога документов Коммунистической партии Казахстана 1917–1991 гг. – Алматы, 2014. /Сост. А. А. Сейсенбаева.

7. План-проспект Путеводителя по фондам Архива Президента РК, – Алматы, 2014. /Сост. А. А. Сейсенбаева.

8. Подготовка путеводителей по фондам бывших партийных архивов и государственных архивов, хранящих документы советского периода. Методические рекомендации. Федеральная архивная служба. – М., 1999. Стр.2.

Ш. Тулеуова
*главный эксперт Управления
комплектования и документации
Архива Президента РК*

Личные фонды представителей дипломатической службы Казахстана в Архиве Президента РК

Одним из приоритетных направлений в деятельности Архива Президента Республики Казахстан является комплектование Национального архивного фонда документами личного происхождения государственных, политических и общественных деятелей республики. В составе фондов личного происхождения содержатся личные фонды представителей дипломатической службы Казахстана.

В результате деятельности в этом направлении на государственное хранение были приняты документы, которые имеют определенную ценность как источники по изучению личного вклада казахстанских дипломатов в процессе формирования внешнеполитического ведомства республики и создании национальной доктрины в области внешней политики и определении статуса страны в мировом сообществе.

Документы личного архива М.И. Исиналиева, министра иностранных дел КазССР, Посла по особым поручениям РК, были приняты одними из первых среди представителей дипломатического корпуса Казахстана. Они составляют значительный объем, ведя отчет с должности заведующим отделом культуры ЦК КП Казахстана. Особый интерес представляют документы периода работы Послом по особым поручениям МИД Республики Казахстан. М.И. Исиналиев успешно занимался организацией деятельности вновь созданных посольств, подбором профессиональных кадров, их профессиональным ростом; проведением встреч с представителями иностранных государств.

В фонде отложились статьи и выступления о внешнеполитической деятельности Министерства иностранных дел Казахской ССР, о международных связях республики, о некоторых проблемах внутренней политики СССР, КНР, советско-китайских, казахстанско-китайских отношениях, о пребывании иностранных корреспондентов, официальных зарубежных делегаций в Казахстане.

Также размещены статьи, информационные справки об участии М.И. Исиналиева в работе 31-, 37-, 41-, 42-й сессий Генеральной Ассамблеи ООН, экономической и социальной комиссии ООН для Азии и Тихого океана в Нью-Йорке, Бангкоке, международного семинара Специального комитета ООН против апартеида в Будапеште.

Личный фонд К.К. Токаева, министра иностранных дел РК, заместителя Премьер-Министра РК, Премьер-Министра РК, Государственного секретаря, имеет особую ценность, как одного из первых профессиональных дипломатов, руководившего внешнеполитическим ведомством независимого Казахстана. В фонде содержатся дела с документами официальных визитов Президента РК Н.А. Назарбаева, К.К. Токаева в зарубежные страны для участия в работе саммитов, конференций, встреч глав государств и внешнеполитических ведомств стран-членов международных организаций.

Также размещены тексты выступлений К.К. Токаева на сессиях Генеральной Ассамблеи ООН, заседаниях комиссий и комитетов ООН, ОБСЕ и других международных организаций, на различных международных форумах, встречах с послами иностранных

государств. Имеются документы о деятельности К.К. Токаева на посту Премьер-Министра РК по ключевым вопросам экономики и внутренней политики РК.

Значительный объем в фонде составляют служебные письма К.К. Токаева, а также письма руководителей зарубежных внешнеполитических ведомств, международных организаций, институтов, послов иностранных государств в Казахстане и представителей посольств РК в зарубежных странах по различным вопросам.

Документы личного происхождения А.Х. Арыстанбековой, министра иностранных дел КазССР, первой женщины-посла в истории Казахстана, первого Постоянного Представителя РК при ООН (США, г. Нью-Йорк), освещают её научную, служебную и общественную деятельность.

В составе описи размещены дела с документами Акмарал Хайдаровны периода её работы секретарём ЦК ЛКСМ Казахстана, председателем Президиума Казахского общества дружбы и культурной связи с зарубежными странами, министром иностранных дел РК, Чрезвычайным и Полномочным Послом во Французской Республике. В фонде содержатся фотографии А.Х. Арыстанбековой с первыми руководителями зарубежных стран, с государственными и общественными деятелями мирового значения.

Служебные документы личного фонда Т.С. Сулейменова, министра иностранных дел РК, Чрезвычайного и Полномочного Посла РК в США, Постоянного представителя РК в ООН, отражают период развития основных направлений международного сотрудничества Казахстана со странами Восточной Европы. В фонде размещены статьи, интервью и воспоминания Т.С. Сулейменова периода его работы в Генеральном консульстве СССР в г. Мазари-Шарифе (Афганистан), послом в различных странах, министром иностранных дел РК, директором Института дипломатии – вице-ректором Академии государственного управления при Президенте РК.

Фонд содержит фотографии Т.С. Сулейменова в группе с Президентом РК Н.А. Назарбаевым и другими лицами во время международных переговоров и других официальных встреч за рубежом.

В личном фонде Б.К. Тайжана, второго секретаря Посольства СССР в Йемене, заместителя Министерства внешнеэкономических связей РК, Чрезвычайного и Полномочного Посла РК в Египте, Марокко, Тунисе, Алжире и других странах представлены документы служебной и общественной деятельности. Письма Б.К. Тайжана в МИД РК о деятельности Посольства РК в Египте, о развитии внешнеэкономических связей между Казахстаном и Египтом, о подготовке к участию в работе саммита ОИК. Имеются доклады, выступления Б.К. Тайжана о стратегии и тактике внешней политики Казахстана, об отношениях Казахстана с арабскими странами, об определении приоритетов во внешней политике Казахстана в странах Ближнего Востока и др.

На государственном хранении в Архиве размещен личный фонд С.А. Курмангужина, первого секретаря, советника Генерального секретариата МИД СССР, советника Посольства СССР в Эфиопии, первого заместителя министра иностранных дел РК, Чрезвычайного и Полномочного Посла РК в Венгрии и др. Это доклады, справки С.А. Курмангужина о региональной интеграции государств Центральной Азии, политике Казахстана по отношению к странам содружества, о развитии ситуации вокруг Каспийского моря и др. Его статьи о глобализации и роли СМИ в создании имиджа Казахстана, о культуре ведения международных переговоров, об экономическом и политическом сотрудничестве Казахстана со странами СНГ.

Значительный объем личных документов содержит фонд К. Султанова, Чрезвычайного и Полномочного Посла РК в Китае, Северной Корее и Вьетнаме по совместительству, депутата Парламента РК. В состав фонда входят автобиографические документы и служебные, отражающие его деятельность в составе первого правительства независимого Казахстана в должности министра печати и массовой информации, заместителя Премьер-Министра РК. Размещены в фонде доклады, выступления, аналитические записки, подготовленные К. Султановым в период его дипломатической работы в Китае, по проблемам внутренней и внешней политики, о ходе экономических реформ Китая, по вопросам двусторонних экономических отношений между Казахстаном и Китаем и др. Также стенограммы встреч К. Султанова с видными государственными деятелями Китая.

Документы и фотографии архивных фондов личного происхождения представленной группы являются неотъемлемой частью документального наследия Казахстана. Документы личного архива в отличие от источников официального характера в большей степени раскрывают особенности принятия тех или иных решений на определенных этапах развития дипломатических отношений Казахстана.

Фонды личного происхождения представляют интерес для пользователей архивной информацией, и с течением времени значимость и ценность этих документов будет только возрастать, а значит, будет возрастать и интерес общества к ним.

На заседании 50-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН.
Слева направо: 1. А.Х. Арыстанбекова – представитель РК в ООН,
2. К.К. Токаев – министр иностранных дел РК, 3. Президент РК Н.А. Назарбаев.
22 октября 1995 г.

Вручение верительной грамоты Королевству Бельгия.
Слева направо: 1. Т.С. Сулейменов, 2. король Альберт II, г. Брюссель, 2002 г.

*М. Жылгелдинов
ҚР Президенті Архивінің
Құжаттарды ғылыми жариялау
басқармасының бас сарапшысы*

Мәскеу қаласына іссапар

2016 ж. 14–25 қараша аралығында Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің Құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының жетекшісі Е.В. Чиликова, бас сарапшы М.Т. Жылгелдинов және «Ерлік жолымен» зерттеу орталығы» қоғамдық қорының директоры Д.З. Игсатова «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, дереккөздер және мәліметтер базасы» ғылыми-зерттеу жобасы бойынша мәліметтерді табу мақсатында Подольск қаласындағы Ресей Федерациясы Қорғаныс министрлігінің Орталық архивінде және Мәскеу қаласындағы РФ Мемлекеттік Архивінде іздестіру жұмыстарын жүргізді.

РФ Қорғаныс министрлігінің Орталық архивінің құрылу тарихы 1936 ж. 2 шілдесіндегі КСРО Қорғаныс халық комиссарының №126 «Қорғаныс халық комиссариаты Іс басқармасының құрамында КСРО Қорғаныс халық комиссариатының Архивтер бөлімін ұйымдастыру туралы» бұйрығынан бастау алады. Қазіргі күнде Архивтің барлық әскери округтар мен флоттардағы құжаттардың сақталуын қамтамасыз ететін, 20 млн. аса істерді сақтап отырған 13 филиалы бар. Архивтің басты құнды жәдігерлері – 1941–1945 жж. аралығын қамтитын Ұлы Отан соғысына қатысты құжаттар (10 млн. жуық іс) болып табылады. Осы кезеңнің қорларында стратегиялық, майдандық және әскери қорғану, шабуылдау операцияларына қатысты, сонымен қатар әскери стратегия және тактика саласындағы әскери ғылымның дамуына қатысты құжаттар сақталуда.

ҚР Президенті Архивінің қызметкерлері РФ Қорғаныс министрлігінің Орталық Архиві бастығының орынбасары Н.М. Емельяновамен кездесіп, Архивте қолға алынған «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, дереккөздер және мәліметтер базасы» ғылыми-зерттеу жобасы бойынша атқарылып жатқан жұмыстар және олардың нәтижелерімен таныстырды. Өз кезегінде Н.М. Емельянова 2007 ж. РФ Қорғаныс министрлігінің бастамасымен жүзеге асырылып бастаған «Мемориал» ЖДБ таныстырып, қазіргі күнде деректер қорында Ұлы Отан соғысы жылдарында қаза тапқан 20 млн. жуық Кеңес әскерлерінің тізімі енгізіліп, 5 млн. жуық қатардағы жауынгерлер мен офицерлердің жер қойнына тапсырылған орындарының жарияланғанын атап өтті.

ҚР Президенті Архивінің кітапханасына Архивтің 80 жылдығына орай арнайы жарияланған, мекеменің тарихы мен дамуына, сонымен қатар РФ Қарулы күштерінің архив ісінің қалыптасуы жайында баяндайтын «Сохранить время» кітабын сыйға тартты. ҚР Президенті Архивінің қызметкерлері Орталық архивтің қонақтарға арналған естелік кітабына ізгі тілектерімен өз қолтаңбаларын қалдырды. Н.М. Емельянова қазақстандық әріптестермен түскен ұжымдық сурет, кітаптағы АҚШ, Корея, Қытай елдері өкілдерінің суреттері арасында лайықты орын алатынын атап өтті.

Іздестіру жұмыстары барысында Ұлы Отан соғысы жылдарында Қазақстанда жасақталған 196, 100, 102 және т. б. ұлттық әскери құрамаларға қатысты бірқатар құжаттар табылып, олардың көшірмелері алынды. Сонымен қатар Архивтің кітапхана қорындағы Ұлы Отан соғысына, әскери тұтқындар мәселесіне қатысты әдебиеттер қарастырылды. Нәтижесінде Б. Шмыровтың «Страницы истории: Место гибели –

германский концентрационный лагерь Аушвиц» кітабындағы тұтқындар тізімінен Польша территориясында орналасқан Освенцим (Аушвиц) концентрациялық лагерінде қамауда болған 15 қазақстандық тұтқындардың аты-жөні табылды.

Қарашаның 21–25 аралығында Архив қызметкерлері Ресей Федерациясының Мемлекеттік Архивінде жұмыс істеді. Бұл Архив Екінші дүниежүзілік соғыс, Ұлы Отан соғысына қатысты өте бай құжаттар қорын сақтап отырған Ресейдің ең іргелі архивтерінің бірі. 1942 ж. 2 қарашасында КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының қаулысы бойынша «Неміс-фашист басқыншыларының және олардың жақтастарының КСРО азаматтарына, қоғамдық ұйымдарына, колхоздарына, мемлекеттік мекемелеріне тигізген зардаптары мен зұлымдықтарын анықтау және тергеу мақсатында Мемлекеттік төтенше комиссия» (ЧГК) құрылғаны белгілі. Осы комиссияның құжаттарының түгелі дерлік осы Архивте сақтауда. Осы қор құжаттарынан Польша, Германия, т. б. мемлекеттердің территорияларында орналасқан Ламсдорф, Маутхаузен, Бухенвальд, Освенцим, Люкенвальд, Демблин, Штутгоф концентрациялық лагерлеріндегі кеңестік әскери және азаматтық тұтқындарға қатысты құжаттар табылып, олардың көшірмелері мен электронды бейнелері алынды.

Қарашаның 22-де Архив қызметкерлері Ресей Федерациясындағы Қазақстан Елшілігінің қызметкерлері және Волоколамск қаласы әкімшілігінің Москва түбіндегі шайқасқа 75 жыл толуына орай ұйымдастырған «Велика Россия, а отступать некуда, позади Москва!» іс-шарасына қатысты. Іс-шара барысында Волоколамск қаласының орталығында Ұлы Отан соғысы жауынгерлеріне арналған алаңда митинг өткізілді. Архив қызметкерлері Москва үшін шайқаста ерлікпен шайқасқан 28 панфиловшылардың

құрметіне 28 шырша отырғызуға қатысты. Іс-шара Қазақстандық дипломаттар мен Мәскеу қаласының ЖОО-дағы қазақстандық студенттер тарапынан Дубосеково түбіндегі 28 панфиловшыларға орнатылған мемориалды кешенге гүл шоқтарын қоюмен аяқталды.

Іссапар барысында Ұлы Отан соғысы жылдарында неміс тұтқынында болған 60-тан аса қазақстандықтың аты-жөні анықталды. Тұтқында болған кейбір отандастарымыздың жеке суреттері мен тұтқыннан босатылғаннан кейінгі жоғарыда аталған Комиссия тергеушілері жазып алған тергеу қағаздары да табылды. Бұл құнды құжаттардың барлығы 2015 ж. ақпан айынан ҚР Президенті Архивінде қолға алынып, жүзеге асырылып келе жатқан «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары» жобасының мәліметтер базасына орналастырылады.

Ж. Байқаш
ҚР Президенті Архивінің
Құжаттарды ғылыми жариялау
басқармасының бас сарапшысы

«Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, деректер, мәліметтер базасы» ғылыми-зерттеу жобасы жұмыстарының орындалуы туралы

Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві 2015 жылғы қаңтарда «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, дереккөздер, мәліметтер базасы» ғылыми-зерттеу жобасын қолға алған болатын. Осы жобаның аясында www.tutkun.kz веб-сайты іске қосылды, онда қазақстандық әскери тұтқындардың тізімі бар онлайндық республикалық ақпараттық базасы орналастырылды.

Жобаны жүзеге асыру барысында тарихшы ғалымдармен кездесулер өтіп, кеңестер алынды, тақырып бойынша архив құжаттары, мақалалар мен естеліктер жинақталуда, жобаға облыстардан архивистер келіп қосылды. Архивистер тұтқында болған соғыс ардагерлерімен кездесіп, сол кездегі қиыншылықтары мен зардабы туралы естеліктерін жазып алды. Бір жарым жыл ішінде 35 мыңға жуық қазақстандық әскери тұтқындардың есімдері ақпараттық базаға енгізілді.

Бұл жоба қоғамда үлкен қызығушылық тудырды, із-түзсіз жоғалған жауынгерлердің туысқандары оларды әлі де іздеуде. Жоба жұмысы туралы БАҚ-да кеңінен жария етілді, республикалық телеарналар бұл тақырыпқа орай телебағдармалар мен сұхбаттар, жаңалықтар көрсетті. Ақпараттандыру нәтижесінде жоба туралы біліп, халық Архивке тұтқында болған немесе хабарсыз кеткен туысқандары туралы сұрау салуларын жібере бастады.

Жоба туралы Қазақстан телеарнасы 2015–2016 жж. Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары тақырыбына арнап, ҚР Президенті Архивінің директоры, профессор Б.Ә. Жапаров пен директордың орынбасары, тарих ғылымдарының докторы Қ.Ш. Әлімғазиннің қатысуымен журналистік зерттеулер жүргізіп, бағдарламалар түсірді. Телеэфирде көрсетілген деректер негізінде 70 жылдан астам туысқандары Әбдірахманов Шаймерденді хабарсыз жетті деп ойлап жүрген Ержан Молдабеков атасының әскери тұтқында болғаны туралы жеке карточкасын көріп қалды, онда Ақмола облысының Шортанды ауданына қарасты Жолымбет ауылында дүниеге келгені, 1944 ж. 24 наурызда тұтқында қаза болғаны туралы жазылған. Сонымен бірге, телесюжетті көріп, Павлодар облысының тұрғыны Иманберлинов Қанат өзінің атасы Иманберлинов Ками Дулатұлының тұтқында болғаны туралы білді. Шығыс Қазақстан облысының тұрғыны Сыдықова Айнагүл өзінің туысқаны Қабдолдин (Кабдулин) Сейдахметті (Сеидахмад) 1941 ж. 28 желтоқсанда соғыс жылдары Польша аумағындағы Гродно қаласында жерленгені (қазіргі таңда Белорусь Республикасында орналасқан) туралы мәлімет тапты. Бұл солдаттардың отбасылары осы күнге дейін оларды хабар-ошарсыз кетті деп күдерін үзген еді.

2015 жылдың мамырында Германия Федеративтік Республикасы бұрынғы кеңестік әскери тұтқындарға төленетін 2500 еуро көлеміндегі өтемақыны тағайындау туралы шешім қабылдады. Соның негізінде ҚР Президентінің Архиві жоба негізінде табылған 8 қазақстандық бұрынғы әскери тұтқынға төленетін өтемақыны алуға байланысты құжаттарды ресімдеуге көмек көрсетті.

Оңтүстік Қазақстан облысының тұрғыны, соғыс ардагері Мамытбай Жанаев (20 ақпан 1923 ж. – 8 шілде 2016 ж.) қайтыс болар алдында Германиядан өтемақыны алып үлгерді.

Мамытбай Жанаев 1942 жылғы 27 мамырда Сарыағаш аудандық әскери комиссариатының шақыруымен Қызыл армия қатарына аттанды, 105-ші атқыштар полкінде қатардағы жауынгер болып соғысты. 1942 жылғы 17 тамызда жаудың қоршауына түсіп тұтқындалды. 1942 жылғы тамыздан 1945 жылғы сәуір аралығында Майкоп, Керчь, Севастополь, Кассель, Остер қалаларындағы тұтқындарға арналған лагерьлерде болды. 1945 жылғы мамырда Мамытбай Жанаевты америкалық әскерлер азат етті.

ҚР Президенті Архивінің директоры Борис Әлікенұлы Жапаров жау тұтқынында болған Мамытбай Жанаев сияқты ардагерлерді екінші дүниежүзілік соғыстың майдангер-қатысушысы ретінде тану маңызды деп атап көрсетті. Осындай ілтипат үшін олардың туысқандары Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің және Шымкент өңірлік мемлекеттік архив қызметкерлеріне алғыс білдіруде.

Бұл қазіргі таңдағы Қазақстан Республикасы Президентінің Архивінде жүргізіліп жатқан қоғамдық маңызы бар қоғамды ретроспективті ақпаратпен қамтамасыз етудегі ғылыми-іздеу жұмыстарының нәтижесінің бір көрінісі. Қазақстандық әскери тұтқындар тізімі бар ақпараттық базасы (www.tutkyn.kz) толықтырылуда, отандастарымыз туысқандары туралы көбірек ақпарат алатынына сенеміз.

А. Несипбаев
Директор КГУ
«Государственный архив
Карагандинской области
по научно-технической документации»

Сельское хозяйство на территории Карлага до коллективизации (по документам Научного кабинета Карлага ОГПУ)

С момента организации Карлага началось изучение (исследование) состава населения, занятость в сельскохозяйственном производстве, видов производимых сельхозпродуктов, их продуктивность, климат, гидрометеорологические условия. «До начала 20-го столетия территория строительства совхозов Карлага ОГПУ была полностью заселена полукочующим казакским¹ населением. За 20–30 лет выходцами из европейской части России здесь образованы 12 поселков с европейским населением (**далее – ЕН**, сокращение автора) на юго-западе от Караганды. В южной части основан только лишь один поселок Просторное, остальная территория до 1930 г. «оставалась в руках казакского населения (**далее – КН**)».

С 1930 г. на территории Карлага начинает организовываться в крупный совхоз. В 1931 г. огромная территория, именуется совхозом «Гигант», которая простиралась с севера на юг на 220 км, с запада на восток более чем на 135 км или, 17 тыс. кв. км (1 млн. 700 тыс. гектар), в которую вошли большая часть Тельмановского р-на (северная часть совхоза), часть Жана-Аркинского р-на (южная часть), небольшие участки Нуринского р-на (западная часть) и Четского р-на (восточная часть).

На территории организуемого совхоза «Гигант» в 1931 г. было 631 хозяйство (8 108 чел.) **ЕН** и 4 202 дворов (17 959 чел.) **КН**.

Сельское хозяйство.

Во всех исследованиях, проводимых Научным кабинетом Карлага, ведется сравнение достижений по всем отраслям сельского хозяйства между местным и переселенным ЕН.

Земледелие. «По данным 1909 г., до прихода ЕН, казаки имели посевы 7-8 тыс. га, общее поголовье скота 170 тыс. в т. ч.: лошадей – 34 тыс., КРС – 29 тыс., овцы, козы – 85 тыс., верблюды – 1,7 тыс.».

На данной территории в земледелии использовалась залежно-переложная система посевов. Под посевы использовались только пахотнопригодные земли. «По данным опроса ЕН, **все пахотно-пригодные земли уже были использованы**. Впервые годы переселенцы использовали земли худшего качества, даже брали в аренду у местного населения пахотноспособные земли. Из 1,7 млн. га территории совхоза «Гигант» пахотнопригодным оказалось 8% (140 тыс. га)». Суть залежно-переложной системы заключалась в следующем. «КН поднятую целину использовало 3–4 года, редко 5 лет, из которых первые 2–3 года засевались пшеницей или просом, затем овес или ячмень, после чего земля забрасывалась на 5–7 лет, а иногда и более. После отдыха брался 1–2 урожая, и земля забрасывалась в залежь на 10–15 лет до полной спелости». ЕН наряду с хорошими землями, использовало и плохие земли, а также использовало большее количество лет (на 2–3 года на каждом этапе), т. к. оседлый образ жизни затруднял выбор земель на отдаленных участках. КН до 100% земель использовало под зерновые культуры (пшеница, просо, ячмень, овес), тогда как ЕН 10–15% площадей отводило под огороды и бахчевые культуры.

У КН имевшего небольшие посевы, была большая возможность выбрать лучшие земли. Так в течение 10 лет было 3 хороших, 4 средних, 3 плохих урожаяев.

¹ Таково написание национальности во всех документах

У ЕН имевшего большие площади, но худшие в среднем земли за 10 лет было: 2 хороших, 3 средних и 5 плохих урожаев.

Урожайность посевов у казакского и ЕН по Северной и Южной зоне Карлага приведена в таблице 1.

Таблица 1

Культура	1. Северная зона						2. Южная зона		
	Европейское население			Казакское население			Казакское население		
	хорошее	среднее	плохое	хорошее	среднее	плохое	хорошее	среднее	плохое
Пшеница	9,1	4,5	1,9	16,9	6,8	1,4	16,5	7,9	0,9
Просо	8,0	4,8	1,3	19,7	7,6	1,8	14,2	5,4	0,9
Овес	8,4	4,8	1,5	11,6	5,0	0,8	12,1	5,2	0,7
Ячмень	9,2	4,3	1,7	-	-	-	7,5	3,4	1,1
Подсолнух	5,9	2,4	1,4	12,0	5,0	0,8	-	-	-
Бахчевые	62,6	31,5	7,7	-	-	-	-	-	-
Картофель	55,5	30,8	10,7	-	-	-	-	-	-
Рожь озим.	-	4,5-6,0	-	-	-	-	-	-	-

«По всем, наиболее распространенным культурам хорошие и средние урожаи у казаков выше, чем у ЕН в 1,5–2,0 раза. В неурожайные годы казаки не собирали урожай вообще, а скармливали скоту».

Поливное земледелие (ПЗ). «Кроме богарного земледелия КН занималось и поливным. В последние годы (1928–30 гг.) поливным земледелием занимались мало, но 20–30 лет назад поливное земледелие было в значительных размерах и составляло 7-8 тыс. га.. ПЗ велось по долинам рек Нуры, Черубай – Нуры, Джаксы Сары су, Сулу и т. д. Особенно в больших размерах ПЗ местное население занималось по долинам р. Джаксы Сары су, Черубай – Нуры. Об этом свидетельствует хорошо сохранившаяся арычная система. Из объема производимого продукта можно предположить, что в казакских хозяйствах посеы носили исключительно потребительский характер».

Животноводство. «По данным ранних переписей общее поголовье скота в 1917 г. составляло 86 758 000 голов, а в 1928 году – 41 454 000. Скотоводство Казахстана по своему удельному весу составляло 13–15 % от поголовья скота СССР».

«Район Караганды, до обследуемого периода, в сельскохозяйственном отношении, был районом экстенсивного животноводства. У КН в продуктивном производстве первое место занимало овцеводство, а у ЕН – крупный рогатый скот (КРС)».

В таблице 2 приведены соотношения видов скота КН и ЕН по состоянию на 1928 г.

Таблица 2

Административный район	Лошади, %	КРС, %	Овцы, козы, %	Свиньи, %	Верблюды, %	Итого, %
Промышленный (ЕН)	8,3	45,2	42,7	3,6	0,2	100
Жана-Арка (КН)	11,3	20,8	62,2	—	5,7	100

Среднее количество голов скота на одно хозяйство в 1928 г. у КН и ЕН в таблице 3.

Административный район	Лошади	КРС	Овцы, козы	Верблюды
Промышленный (ЕН)	1,5	8,0	7,6	—
Жана-Арка (КН)	3,9	7,2	21,3	2,0

Из таблицы 3 видно, что у ЕН КРС была товарной частью животноводства, а овцеводство отчасти. У КН товарной частью животноводства было овцеводство, КРС и частично коневодство.

Молочная продуктивность в обследуемой зоне у КН составляла 691-720–кг., у ЕН около 750 кг.

Мясная продуктивность у ЕН составляла 432 кг., при выходе мяса 48,2 %, тогда как у КН при живом весе 390 кг. выход мяса составлял 54,8 %. Зафиксированы случаи выхода мяса до 60%! Высокий выход мяса у КН объясняется его хорошей упитанностью.

Коневодство. «В Казахстане коневодство было одним из ведущих отраслей сельского хозяйства. Так, если в 1891 г. было – 1,7 млн., 1901 г.– 2,2 млн., 1911 г – 2,9 млн., то в 1916 г. уже было 3,0 млн. голов».

«В годы революции поголовье лошадей сократилось на 2/3(!), т. е. из 3 млн. осталось 1 млн. В послереволюционные годы был хороший рост поголовья лошадей, так уже в 1927 г. составил 2,29 млн. Поголовье овец восстановилось и составило 106%, а КРС даже 125,7%».

«У КН разведение лошадей, – это не только гужевой и ездовой транспорт, но и источник мясного и молочного производства. По исследованиям хозяйств им. К. Маркса, «Айгыржал», «Елтай» выявлено, что молочная продуктивность кобылиц казахских пород весьма высока, так на севере – 830 кг, без учета кормления жеребенка, на юге – 1100 кг. Это значительно больше чем у КРС! Надо заметить, что более богатые хозяева не брали таких удоев, зато приплод был более упитанным».

«Мясная продуктивность лошадей ЕН составляла 313 кг., тогда как у КН от 368 до 385 кг. при выходе мяса 56 – 59,5 %, что говорит о высокой мясной продуктивности лошадей казахских пород».

Верблюдоводство. «На 1927 г. общее количество верблюдов в КАССР составляло 2,2% от всего поголовья скота и насчитывало 1 241 300 голов. В СССР 67,4% всех верблюдов было в Казахстане».

«В исследуемом регионе верблюды разводились 2-х пород: одногорбый и 2-х горбый. Верблюды работают 18-20 лет, живут 25-30 лет. Цель выращивания верблюдов: вьючная, тягловая рабочая сила, производство шерсти, получение молока (шубат), мяса».

Анализируя документы Научного кабинета Карлага можно резюмировать, что состояние сельского хозяйства на территории строительства Карлага, можно сказать и Центрального Казахстана, на начало коллективизации, и связанного с этим голода, было на высоком уровне. Необходимый объем посевных площадей, наличие поливного земледелия, достаточное поголовье всех видов скота были залогом гарантированного проживания. Необходимо отметить, что при этом уровень продуктивности, практически по всем отраслям сельского хозяйства, у казахского населения был не ниже, а зачастую значительно выше, чем у переселенцев из европейской части СССР.

Ф.26 КГУ ГАКО по НТД

К. Кабдулова
главный эксперт
Управления комплектования
и документации
Архива Президента РК

Политические партии Независимого Казахстана

Деятельность политических партий в любой стране вызывает закономерный интерес, так как они выполняют связующую роль между государством и обществом. Меняются функции и названия партий, методы политической борьбы, но важно то, что партии существуют и продолжают играть одну из ведущих ролей в современной политической жизни Казахстана.

Казахстан с самого начала обретения независимости последовательно и поэтапно движется по пути демократических преобразований. За пройденные годы Казахстану удалось достичь весомых результатов в этом направлении.

Переход от монопартийной системы к политическому плюрализму – один из важнейших итогов построения политического строя, предоставивший возможность диалога между представителями всех политических партий и взаимодействию с государственными структурами.

Первым шагом в становлении многопартийной системы стала Декларация о государственном суверенитете Казахской ССР, принятая 25 октября 1990 г. Это первый в истории страны документ, который дал целостное определение статусу республики как независимого, самостоятельного государства и установил, что всем общественным и политическим организациям, массовым движениям были гарантированы равные правовые возможности участвовать в государственной и общественной жизни.

В начале 90-х гг. в Казахстане не было политических партий, прообразами их были общественно-политические движения различных направлений. В 1991 г. был принят Закон «Об общественных объединениях в Казахской ССР», однако в нем четких разграничений между политическими партиями и другими общественными объединениями.

В конце 1991 г. были зарегистрированы первые партии: Народный конгресс Казахстана и Социалистическая партия Казахстана [1, с. 24].

В условиях образовавшегося в результате ухода с политической арены КПСС вакуума власти заполнить его попытались Советы народных депутатов во главе с Верховным Советом, но безуспешно. Реформы обострили противоречия и обнажили неспособность Советов отвечать вызовам нараставшего социально-экономического кризиса и обеспечить переход страны к рыночной экономике. В этих условиях система Советов, сосредоточившая в своих руках всю полноту власти, превратилась фактически в тормоз на пути дальнейшего развития Казахстана. Более того, она противоречила фундаментальной основе демократического общества – принципу разделения властей.

В связи с этим назрела необходимость конституционной реформы, которая получила свое воплощение в Конституции от 28 января 1993 г. [2, с. 6].

Именно после принятия Конституции началась системная либерализация общественно-политической жизни, выразившаяся в создании условий для политического самовыражения, развития негосударственного сектора и т. д.

Однако политический кризис возник сразу же после принятия Конституции, ввиду отсутствия в ней норм системы сдержек и противовесов, механизма взаимодействия ветвей власти, что привело к самороспуску Верховного Совета в декабре 1993 г. и проведению досрочных выборов.

В марте 1994 г. казахстанские партии впервые получили возможность участвовать в выборах в представительные органы власти всех уровней – Верховный Совет и местные маслихаты. В этих выборах приняли участие партии – Социалистическая партия Казахстана, Народный конгресс Казахстана, Республиканская партия и различные общественные объединения и движения, такие как Федерация профсоюзов, Республиканский союз женских организаций, Союз молодежи и другие [1, с. 62–63].

По данным Центральной избирательной комиссии Республики Казахстан, из 176 депутатов Верховного Совета Республики Казахстан 13-го созыва, 75 человек были избраны от партий и других общественно-политических организаций [1, с. 159]. По итогам выборов от СНЕП избрано 39 депутатов, СПК – 14, Народного конгресса Казахстана – 13, Республиканской партии – 1 депутат [1, с.62–63].

Но в политической жизни страны произошел беспрецедентный случай, когда решением Конституционного суда Республики Казахстан от 6 марта 1995 г. выборы в Верховный Совет 1994 г. были признаны нелегитимными, в связи с иском бывшего кандидата в депутаты Т. Квятковской о нарушениях при проведении выборов. На основании решения Конституционного суда полномочия депутатов были прекращены досрочно [3].

Политический кризис, связанный с роспуском Верховного Совета, показал необходимость принятия новой Конституции, в котором были бы закреплены основные аспекты жизни общества и государства.

Конституция 1995 г., вобрав в себя лучший мировой опыт, создала условия для реализации принципа разделения власти, системы сдержек и противовесов, формирования институтов гражданского общества, тем самым заложив основу современной государственности. Благодаря политике Первого Президента Республики Казахстан, заложенные в Конституции принципы идеологического и политического многообразия воплотились в повседневную реальность.

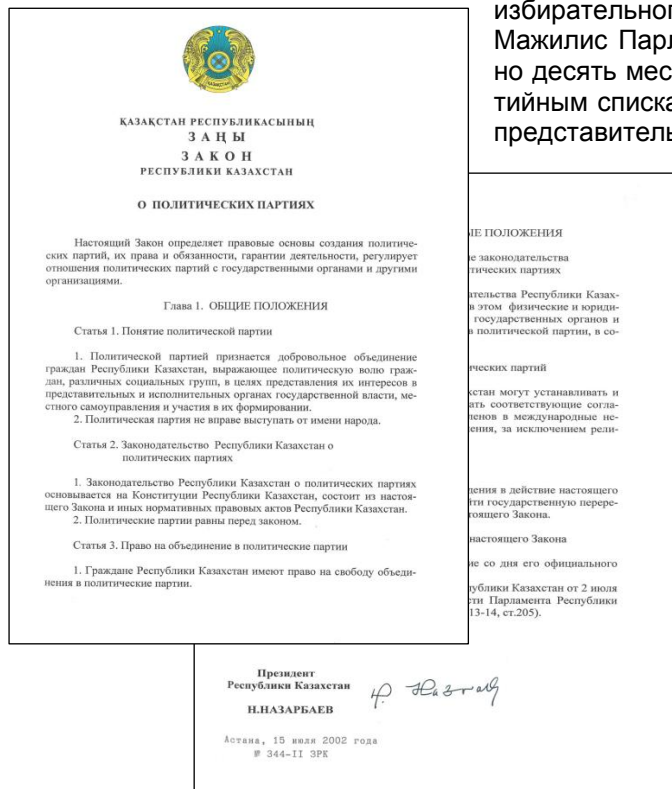
Политические партии середины 90-х гг. были весьма ограничены в возможностях, так как не имели законодательного механизма прихода к власти по партийным спискам. Мажоритарная система выборов без института партийных списков, которая была принята в Казахстане, не способствовала формированию сильных политических партий и исключала их непосредственное участие в предвыборной борьбе [1, с. 37].

В июле 1996 г. был принят первый Закон «О политических партиях», который предоставил право партиям выдвигать своих кандидатов на пост Президента страны, в Парламент, маслихаты, но в то же время установил запрет на вмешательство партии в государственные дела и государства в дела партии [1, с. 30].

Введение в 1998 г. изменений и дополнений в Конституцию о пропорциональном представительстве партий в Парламенте существенно повысило роль партий в системе избирательного права. Согласно этим поправкам в Мажилис Парламента дополнительно было введено десять мест для депутатов, избираемых по партийным спискам, наряду с мажоритарной системой представительства по одномандатным территориальным избирательным округам [1, с. 38].

Таким образом, партии, набравшие 7 или более процентов голосов избирателей, боролись между собой за эти 10 депутатских мест. Ярким примером активизации их деятельности было появление в стране в течение восьми месяцев 7 политических партий.

В выборах в Мажилис Парламента Республики Казахстан 10 октября 1999 г. по новой, смешанной избирательной системе приняли участие 10 политических партий. По результатам выборов, 67 депутатов были избраны по одномандатным округам, 10 – по партийному списку. Победили партии «Отан», «Гражданская», «Аграрная» и «Коммунистическая».

15 июля 2002 г. был принят новый Закон Республики Казахстан «О политических партиях». Его Особенностью было то, что если партия дважды не приняла участие в выборах депутатов Мажилиса Парламента, то она распускалась по решению суда, ужесточились требования к созданию партии и его статусу, количеству членов партии, т. е. не менее 50 тыс. членов партии (в настоящий момент планка снижена до 40 тыс.), введен заградительный барьер в 7% и многое др. Тем самым новый закон с самого начала обязал политические партии на активную деятельность по избранию своих представителей в Парламент, участие в парламентском процессе и постоянную, разностороннюю политическую работу с электоратом.

Также принятие нового закона незамедлительно внесло в партийное строительство определенные изменения. Главное из них – число политических партий сократилось больше чем в два раза: с 19 на момент принятия нового закона до 8 на 1 ноября 2003 г.

Таким образом, закон способствовал активной работе по укреплению партий в политической жизни общества и государства, ликвидации незарегистрированных партий. Вступление в силу нового закона привело к качественному изменению партийной системы.

2004 г. стал для Казахстана по-настоящему прорывным в вопросах политической модернизации. Так, законодательно было разрешено создание предвыборных блоков на партийной основе. Четыре партии объединились в два блока, принявших активное участие в выборах: Аграрная и Гражданская партии создали блок АИСТ (Аграрно-индустриальный союз трудящихся), а Коммунистическая партия Казахстана и Народная партия «Демократический выбор Казахстана» – избирательный блок «Оппозиционный народный союз коммунистов и ДВК» [4, с. 37].

В 2006 г. произошло политическое событие, которое кардинально изменило архитектуру политико-партийного развития Казахстана. 4 июля 2006 г. произошло объединение двух крупных политических партий страны – «Отан» и «Асар». Принятое решение стало результатом партнерских отношений, которые прошли самую серьезную проверку и закалились в ходе избирательной кампании. Ведь именно они составляли ядро Народной коалиции Казахстана, которая стала для Президента РК Н.А. Назарбаева надежной опорой в ходе ответственной предвыборной кампании. Начавшийся процесс консолидации сил пропрезидентского блока продолжился в ноябре–декабре, когда к «Отан» присоединились Гражданская и Аграрная партии Казахстана.

В декабре 2006 г. обновленная и укрупненная партия была переименована в Народно-демократическую партию «Нур Отан». Ее председателем был избран Н.А. Назарбаев. В целом появление «Нур Отан» стало логичным действием общественной поддержки проекту Президента страны по созданию в Казахстане основ инновационной экономики, инициации программы кардинальных политических реформ, началу реализации мощного блока экономических и социальных инициатив [5, с. 11].

В 2007 г. была проведена конституционная реформа и последовавшие 18 августа выборы в Мажилис Парламента, ставшие новой ступенью в государственно-политическом развитии Казахстана. Так, была исключена пропорциональная система выборов, увеличено количество депутатов в Мажилис с 77 до 107, из которых 98 избирались по партийным спискам [4, с. 48].

Во внеочередных парламентских выборах 2007 г. приняли участие 7 политических партий, победу в которой одержала партия «Нур Отан» с 88,41% голосов, завоевавшая все 98 депутатских мандатов и ставшая доминирующей партией в Мажилисе.

В конце ноября 2011 г. ввиду предстоящих парламентских выборов Н.А. Назарбаев председательствовал на XIV съезде народно-демократической партии «Нур Отан», на котором был обсужден проект предвыборной платформы партии Национальный план действий «Казахстан. Цели

2017», а также был утвержден партийный список на выборах депутатов Мажилиса Парламента [6, 7].

По итогам внеочередных парламентских выборов в Мажилис, состоявшихся 15 января 2012 г., в котором приняли участие 7 партий, был сформирован многопартийный Парламент в составе представителей Народно-демократической партии «Нур Отан», Демократической партии Казахстана «Ак жол» и Коммунистической народной партии Казахстана. При этом абсолютное большинство депутатского корпуса составили представители возглавляемой Н.А. Назарбаевым партии «Нур Отан».

Выступая перед депутатами на открытии сессии Парламента V созыва, состоявшейся 20 января 2012 г., Глава государства подчеркнул, что прошедшие выборы стали еще одним важным шагом в модернизации политической системы страны [7, с. 5].

В нынешних выборах 2016 г., согласно данным ЦИК РК, победителем избирательной кампании стала партия «Нур Отан», набравшая 6 183 757 (82,20%) голосов избирателей. Почти одинаковое количество голосов набрали Коммунистическая народная партия Казахстана и демократическая партия Казахстана «Ак Жол» – 537 123 и 540 406 соответственно, в процентном соотношении – 7,14% и 7,18%.

Народно-демократическая патриотическая партия «Ауыл» – 151 285 голосов или 2,01%, принявших участие в голосовании. 88 813 граждан РК проголосовали за Общенациональную социал-демократическую партию, что составило 1,18% от общего количества голосовавших. 21 484 человека отдали свои голоса за политическую партию «Бірлік», в процентном соотношении это составило 0,29%.

Таким образом, в соответствии с законом о выборах, партия «Нур Отан» получила 84 мандата депутатов Мажилиса Парламента, демократическая партия Казахстана «Ак Жол» – 7 мандатов и Коммунистическая Народная партия Казахстана – 7 мандатов [8].

Глава государства как дальновидный политик упорно формировал в стране многопартийную систему. Сегодня с уверенностью можно сказать, что за годы независимости в Казахстане сформировалась оптимальная система политических партий. Несомненно, что политические партии страны должны идти в ногу со временем для решения новых задач на благо казахстанского народа и страны.

Список использованной литературы:

1. Булуктаев Ю.О. «Партийно-политическое строительство в Республике Казахстан (1991– 2012 гг.). Книга 1. ст. 24, 37, 62–63, 159.
2. Касымбеков М.Б. и др. Первый Президент Республики Казахстан Нурсултан Назарбаев. Хроника деятельности. 1992–1993 годы.
3. Архив Президента Республики Казахстан. Ф.5-Н. Оп.1. Д.4859. Л.4–14.
4. Булуктаев Ю.О. «Партийно-политическое строительство в Республике Казахстан (1991– 2012 гг.). Книга 2. ст. 31, 48
5. Касымбеков М.Б. и др. Первый Президент Республики Казахстан Нурсултан Назарбаев. Хроника деятельности. 2006 год.
6. Касымбеков М.Б. и др. Первый Президент Республики Казахстан Нурсултан Назарбаев. Хроника деятельности. 2011 год.
7. Касымбеков М.Б. и др. Первый Президент Республики Казахстан Нурсултан Назарбаев. Хроника деятельности. 2012 год..
8. ЦИК РК подвела итоги выборов. //Казахстанская правда. – 2016, 24 марта.

*Ж. Байқаш
ҚР Президенті Архиві
Құжаттарды ғылыми жариялау
басқармасының бас сарапшысы*

Алматы қаласындағы метрополитен құрылысы туралы тарихи деректер

2011 ж. 1 желтоқсанда ҚР транспорт саласында айтулы оқиғаға, алматылықтар және барлық қазақстандықтар куә болды, Алматы қаласында метро бекеттері ашылды. Жолкептеліс мәселесі және экологиялық жағдайдың ушығуы өзекті мәселелердің бірі болған уақытта метрополитеннің іске қосылуы алматылықтар керемет жаңалықтардың бірі ретінде қабылдады.

Метрополитен құрылысының қысқаша тарихына тоқталатын болсақ, 1978 ж. Алматы қаласының 2000 ж. дейінгі бас жоспарында метроның бірінші трассасы көрсетілген [1].

Өткен ғасырдың 70-жылдарында КСРО бойынша Алматы қ. лас қалалардың тізіміне кірген болатын [2]. Қалада 1960 ж. халықтың саны 470 мыңнан 1980 ж. 1 қаңтарда 934 мыңға дейін өсті. 1979 ж. статистикалық мәлімет бойынша қалада қоғамдық көлікпен 462,8 млн. жолаушылар тасымалданды, олардың 347,7 млн. автокөлікпен [3]. Халық санының өсуі және автокөлік құралдарынан пайданылған газдың бөлінуі ауа бассейнінің ластануына ықпалын тигізді.

Қалыптасқан жағдайды шешуде магнитті аспада (ілмеде) жылдам жолаушы көлігі жүйені енгізу жоспарланды, бұл бағытта зерттеу-жобалау жұмыстары жүргізілді, бірақ нәтижесінде магистральдардың сәулетті көркіне нұқсан келтіретін, оларда гүрілдің деңгейін жоғарылататын, тасымалдау мүмкіндік қабілетінің төмен және жер үсті болғандықтан магнитті аспада жылдам жолаушы транспортты жүйені салу құрылысы тоқтатылды.

1980 ж. қаңтарда Қазақстан Компартиясының Алматы қалалық комитеті және қалалық Кеңесінің халық депутаттары атқару комитеті Қазақстан КП Орталық Комитетіне кеңес органдарына жоғарыда көрсетілген себептерге орай магнитті аспада жылдам жолаушы көлігі жүйені жобалау жұмыстарын тоқтатуға және Алматы қ. метрополитенді жобалау мен құрылысына кірісуге өтініш хаттарын жолдауды сұраған болатын [4].

Сөйтіп, 1980 ж. КСРО министрлер кеңесінің төрағасы А. Косыгин «Алматы қ. метрополитен құрылысын бастауға, техника-экономикалық негіздемесін әзірлеу және жобалау жөнінде» қаулы қабылдады. 1981 ж. маусымның 3-інде Қазақ ССР министрлер кеңесінің «Алматы қ. метрополитеннің құрылысын дайындық шұғыл шаралары туралы» қаулы қабылдайды [5, 362, 363 б.]. 1981 ж. «Ленметрогипротранс» Ленинградтық институтының қатысуымен «Метрогипротранс» Мәскеу жобалау институты техника-экономикалық негіздеме әзірленіп, 8 бекеттің жобасы дайындалды. Дайындық жұмыстары жүргізілген соң, 1988 ж. Н.Ө. Назарбаевтың өкімі негізінде метрополитен құрылысы қарқынды салына бастады. Бұл құжат бойынша метрополитен құрылысының бекеттерінің бірінші желісі 1997 ж. аяқталуы көзделген еді [6].

1988–1997 жж. аралығында метрополитеннің 12,3 км құрайтын бірінші желісін салу көзделді 2,6 км таулы үңгісі өтілді [7, 5 б.], 137 ғимарат пен имараттар, соның ішінде 92 тұрғын үй бұзылды [5, 363 б.], метро бекеттері салынатын аймақта инженерлік коммуникациялар шығару жұмыстары атқарылды. Мәселен, 1991 ж. ақпан 28 күнгі мәлімет бойынша Қазақ КСР министрліктері мен ведомстволары және Алматы қалалық атқару комитеті жалпы ауданы 1990 шаршы метр 36 пәтер көлемінде тұрғын үй бұзды, құрылыс аймағына түсетін магистральдік және ішкіорамдық коммуникацияларды, яғни 2,8 км су өткізетін торабын, 2 км канализациялық торапты, 1,1 км жылуды қамтамасыз ететін торапты, 1,5 км газөткізгіш торабын, 4 дана газсыйымдылықты, 39,8 км байланыс торабын шығарды [9, 37 б.]. 1992 ж. наурызындағы мәлімет бойынша жалпы 53 км құрайтын инженерлік коммуникациялар шығарылды [10]. Метроқұрылыстың бірінші кезектегі базасы салынды, екінші кезектегі базасының құрылысы басталды. «Алмаатаметрострой» тресті құрылды, «Алмаатастрой» концерні, «Южшахстрой» (Кентау қ.), «Казшахторудстрой»

(Рудный қ.), «Казшахстрой», «Союзгтдстрой», «Тоннельный отряд №27» (Новосибирск қ.) трестері, «Бамтоннельстрой» метробекеттердің құрылысына жұмылдырған еді [7, 10 б.]. Кәсіби деңгейі жоғары мамандары метроқұрылысына шақырылды. Қазақ КСР-інің Білім министрлігінің оқу комбинаттарында метрополитен құрылысына жұмыс кадрларын дайындау курстары ұйымдастырылды, мұнда 1990 ж. 10 адам, 1991 ж. 1 жартысында 21 адам даярланды [7, 11б.]. 1992 ж. ақпарат бойынша метрополитеннің құрылыс-монтаждық жұмыстарына 2680 адам, 1993–1997 жж. 4200 жұмысшы істейді деп көзделген [8, 5 б.]. 1992 ж. ақпанның 7-сінде жұмысшылардың саны 1173 болған [9, 14 б.], сол жылдың 4 наурызында 1500 жұмысшыға өскен. Метро құрылысына жұмылдырған жұмысшыларды тұрғын үймен қамтамасыз ету мәселесі күрделі болды. 1992 ж. наурыздың 4-індегі ақпаратқа сүйінсек, 720 жұмысшы ғана тұрғын үймен қамтылған еді [10, 11 б.].

Алматылық метрополитен құрылысының ерекшеліктеріне тоқталатын болсақ, бұрынғы Кеңес Одағында метро құрылысында болмаған қиыншылықтарға тап болды, яғни, құрылысшылар сусымалы және құм аралас топырақпен жұмыс істеді, бұл кей бекеттерде тәулігіне 3 метрден ғана жүріп отыруға себепші болды [10, 3 б.]. Әлемде мұндай топырақ түрлерімен австриялықтар ғана жұмыс істеген, оларда арнайы жабдық та бар екен. 1989–1990 жж. Алма-Аты қалалық атқару комитеті «Австрой» және «Бетон және Монирбау» фирмаларымен, технологиялар мен жер үңгу жабдықтарын сатып алуға, сондай-ақ жердің терең қабатынан жаңаавстриялық тәсілмен бекет салу туралы келіссөздер жүргізілді. Жоғары көсетілген фирмалардың зерттеуі негізінде бұл технологиямен бір бекетті салуға шамамаен 2,5 жыл құраса, ал отандық технологиялар бойынша бір бекеттің құрылысына 4–5 жыл екен [7, 10–12 б.]. Бірақ КСРО-ның ыдырауы, экономикалық жағдайдың өзгеруі бұл фирмалармен келісімшартқа отыруға мүмкіндік болмады.

Республикамыз егемендігін алған уақытта, экономикалық тұрақсыздыққа қарамастан метрополитен құрылысын тоқтатпады, өйткені кеңес заманында басталып кеткен құрылысты тоқтатса, болашақта құрылысты қайта жаңғыртуға бірнеше есе қаражат кетер еді және де Алматыда қалыптасқан жағдайдың бірден бір шешімі болып отыр, мұны уақыт та көрсетті, нарық заманының дамуында – жекеменшіктің пайда болуы, яғни авткөліктің көбеюі, жолкөптелісінің, ұлғоюы, экологиялық жағдайдың нашарлауы, халықтың мегаполиске көптеп тартылуы. Сияқты мәселелерді шешуде Алматы метрополитеннің жаңа бекеттерінің салынуы болашақта көп көмегін тигізетіні анық.

1988 ж. Н.Ә. Назарбаевтың өкімі бойынша метрополитен құрылысының бекеттерінің бірінші бағыты 1997 ж. аяқталуы көзделген, бірақ КСРО-ның ыдырауы, экономикалық қиындықтар құрылыстың мерзімде аяқталуына бөгет болды. 2011 ж. желтоқсанның 1-інде жалпы ұзындығы 8,56 км құрайтын 6 метробекет: «Райымбек батыр», «Жібек жолы», «Алмалы», «Абай», «Байқоңыр», «Әуезов театры» және «Алатау» іске қосылды [1].

Метробекеттерінің атаулары бастапқы уақытта басқаша аталған еді. Мәселен, «Жібек Жолы» – «Достық», «Абай» – «Жетісу», «Әуезов театры» – «Тұлпар» [8, 3–4 б.]. 2004 ж. метрополитеннің бірінші кезектегі бірінші желісінің құрылысының шығындарын азайту үшін, «Абай» бекетіне жақын орналасқандықтан Абай даңғылы мен Желтоқсан көшесінде жоспарланған «Республика алаңы» бекеті құрылыстан алынып тасталды [10].

2015 ж. сәуір айының 21-інде алматылықтарға және қала қонақтарына сыйлықтарының бірі «Сайран» және «Мәскеу» метробекеттерін пайданылысқа берілуі. «Сайран» бекеті – Абай даңғылы мен Брусилковский және Тілендиев көшелерінің қиылыстарының астында жатыр. «Мәскеу» бекеті – Абай даңғылы мен Өтеген батыр және Алтынсарин даңғылының қиылысында орналасқан. Жаңа қосылған бекеттері метрополитенді 2,74 км ұзартты [1].

«Сайран» және «Мәскеу» метробекеттерінің салтанатты түрде ашылу рәсімінде ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев: «Қазақстандағы метросы бар бірден-бір қала – Алматы. Метро құрылысының арқасында 1350 жаңа жұмыс орны ашылды. Метрополитен жұмысы, біріншіден, тұрғындардың уақытын үнемдеуге мүмкіндік береді. Екіншіден, бір жарым миллион халық тұратын қаланың экологиясы жақсарайды. Метроны күн сайын 24 мың адам пайдаланады. Жаңадан екі стансаның ашылуына байланысты олардың саны арта түседі. Жаңа стансаның бірі «Мәскеу» деп аталады, ал Мәскеуде «Алматы» стансасы бар.

Осылайша елдеріміздің арасындағы достық байланыстар нығаюда» [12] деп аталған көрсетті.

Сонымен, 1970 жылдардың аяғы мен 1980 жылдары метро салудың техника-экономикалық негіздемесін жасау, жобасын және құрылысын бастау сол жылдары өзекті проблемаға айналса, қазір тіптен маңызы жоғары. Болашақта жер асты көлігінің жаңа бекеттерінің құрылысы жалғасып, ашылып, пайдалануға берілуі халық игіліне айналғанының куәсі боар күн алыс емес.

Әдебиеттер және деректер:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Алма-Атинский_метрополитен#.D0.A1.D0.BE.D0.B2.D0.B5.D1.82.D1.81.D0.BA.D0.B8.D0.B9_.D0.BF.D0.B5.D1.80.D0.B8.D0.BE.D0.B4 9 қыркүйек 2015 ж.
2. Шамсутдинов Р. «Обоснование строительства алмаатинского метрополитена и проблемы реализации» // Студент и наука: взгляд в будущее: Сб. материалов XII ежегодной Республиканской научно-студентской конференции – Алматы: КазГАСА, 2012. ч.2. – 363 п.
3. ҚР ПМ. 708 қ. 91 т. 9 іс. 8 п.
4. Сонда. 9–10 п.
5. Шамсутдинов Р. «Обоснование строительства алмаатинского метрополитена и проблемы реализации» // Студент и наука: взгляд в будущее: Сб. материалов XII ежегодной Республиканской научно-студентской конференции – Алматы: КазГАСА, 2012. ч.2. – 362–363 п.
6. https://ru.wikipedia.org/wiki/Алма-Атинский_метрополитен#.D0.A1.D0.BE.D0.B2.D0.B5.D1.82.D1.81.D0.BA.D0.B8.D0.B9_.D0.BF.D0.B5.D1.80.D0.B8.D0.BE.D0.B4 9 қыркүйек 2015 ж.
7. ҚР ПМ. 5–Н қ. 1 т. 173 іс. 5 п.
8. Шамсутдинов Р. «Обоснование строительства алмаатинского метрополитена и проблемы реализации» // Студент и наука: взгляд в будущее: Сб. материалов XII ежегодной Республиканской научно-студентской конференции – Алматы: КазГАСА, 2012. ч.2. – 363 п.
9. ҚР ПМ. 5–Н қ. 1 т. 914 іс. 37 п.
10. Сонда. 173 іс. 10 п.
11. Сонда. 5 п.
12. Сонда. 914 іс. 51 п.
13. Сонда. 173 іс. 11 п.
14. Сонда. 914 іс. 60 п.
15. Сонда. 173 іс. 11 п.
16. Рубцов Н. «Метростроевская хроника с необходимыми и небольшим заключением» // Казахстанская правда. – 28 февраля 1992 – №49 – с.3.
17. ҚР ПМ. 5–Н қ. 1 т. 173 іс. 10–12 п.
18. <http://metroalmaty.kz/?q=kk/node/717> 9 қыркүйек 2015 ж.
19. ҚР ПМ. 5–Н қ. 1 т. 914 іс. 3–4 п.
20. Рубцов Н. «Метростроевская хроника с необходимыми и небольшим заключением» // Казахстанская правда. – 28 февраля 1992 – №49 – с.3.
21. https://ru.wikipedia.org/wiki/Алма-Атинский_метрополитен#.D0.A1.D0.BE.D0.B2.D0.B5.D1.82.D1.81.D0.BA.D0.B8.D0.B9_.D0.BF.D0.B5.D1.80.D0.B8.D0.BE.D0.B4 9 қыркүйек 2015 ж.
22. <http://metroalmaty.kz/?q=kk/node/717> 9 қыркүйек 2015 ж.
23. Алматы – мәңгілік көктем қаласы // Егемен Қазақстан. – 21 сәуір 2015 – №72 – 2 б.

Б. Зәуірбекова
ҚР Президентінің Архиві
Ақпаратты-әдістемелік жұмыс
басқармасының бас сарапшысы

Молдажанов Ілияс Ысмайұлы өмірінен бір үзінді

Қазақ еліне еңбегі сіңген шенеуніктердің басым көпшілігі сталиндік қуғын-сүргінге ұшыраған. Солардың бірі – Қазақстан мемлекет қайраткері Молдажанов Ілияс Ысмайұлы көптеген өз замандастары сияқты елі үшін еңбек етіп, Сталин қаһарына ұшыраған азаматтың бірі. Қоғамдық мәртебесі қарапайым емес – азамат соғысына қатысқан, кеңес үкіметі жолындағы күрескер, төңкерісшіл, алашордашы. Оны 1925 ж. алашордашы деп айыптаса, 1930 ж. колхоз құрылысында партия саясатын бұрмалады деп, ақыры жаппай қуғынның шыңы болған 1937 ж., қызметінде жоғарғы лауазымға – қаржы халық комиссарлығына жеткенде жасында кесілді.

Молдажанов Ілияс Ысмайұлы 1900 ж. Семей об-ның Қараторғай ауылында шаруа отбасында дүниеге келген Әкесі Ысмайл Семей уезіндегі Долон поселкесінде бақташы болып қырық жасқа келгенше жұмыс жасаған. Ал, өзі болса 8 жасқа келгенше қозы, қой баққан. Одан әрі әкесінің Ысқақ атты інісі қолына алып, Семияров және Долон бастауыш мектепке (училище) оқуға береді. Онда үш жыл оқиды. 1912 ж., Ысқақ қайтыс болған соң 1913 ж. Семей қаласына келіп, ол екі кластық орыс-қырғыз училищесіне түседі. Алайда, бір жылын ғана оқып үлгереді, әрі қарай оқуға отбасы жағдайы көтермей, әкесі оны қайта ауылға алып кетеді. 1914 ж. бастап Молдажанов Ілиястың еңбек жолы басталады. Семей уезіндегі Грухов поселкесіндегі бір орыс көпестің пошталық стансасының кеңсе хатшысы болып жарты жылдай істеген. Қаражаттың жоғынан оқуын жалғасыра алмаған ол 1917 ж. ортасына дейін ұсақ-түйек жұмыстармен айналысып, кездейсоқ нәпақа тауып отырды. 1918 ж. елде саяси ахуал өршіп, кімді кім заманының науқаны басталған еді. Топ-топқа бөлінген ел түрлі саяси ағымдарға ілікті. Семей өңірінде бұл кезде «Алаш» газеті шығып тұрды және қазақ зиялыларының осында топтасып, алаш идеяларын тарата бастаған кезеңі болатын. Семейге көшіп келіп, қазақ мұғалімдерін оқытатын курсқа түспекші болған жас Ілияс та генерал Тоқтамышев ұйымдастырған Алаш Орда полкіне алынады, онда кавалериялық оқу-жаттығудан өткеннен кейін, полк 1919 ж. мамырда Жетісу майданына жіберіледі. Онда полк бірнеше эскадронға бөлінеді. Молдажанов эскадрон хатшысы және каптенармусы болып тіркеледі. Большевиктерге қарсы Черкасск, Қапал түбіндегі шайқастарға қатысады. Осы тұста Алашорда полкі толық атаман Анненков қарамағына көшкен екен, және көп ұзамай бұл әскерге Дутов қолы қосылады. Алайда мұнда қызылдардың да тыңшылары – Нығматуллин, Мухарятов т. б. офицерлер топтары болды. Олар Ілияс сияқты жас жауынгерлерді қызылдар жағына өту туралы үгіт жұмыстарын жүргізді. Өлі арнайы оқу оқи алмаған небәрі 18 жастағы Ілияс сияқты жасөспірімдер жүрген ортасының ығымен жүргеніне дау жоқ. Оны Ілиястың өмірбаянында жазған мына сөздерінен аңғаруға болады: «В марте м-це 1920 г. наш полк прибыл в гор. Копал, где мы связались через коренных казахов и через офицера [?] Мухорямова с красными и занялись вопросами перебежки в сторону красных, в результате пулеметная команда перебежала в целом во главе с Мухорямовым 20-21 марта. После чего, уговорив своих близких товарищей в количестве 9 чел., 23 марта ночью, совместно с ними перебежал к красным, находившимся от Копала в 70 верстах... » [?]. Осылайша жас Ілияс кеңсе жағына өтеді. 1920 ж. Молдажанов ІІ-ші Қырғыз Кавалериялық бригадасының партиялық бөлімі арқылы партия қатарына өтеді. Сол жылы-ақ Верный қаласына келіп, А.А. Шагабутдиновпен бірге қазақ атты әскерін құрады. Кавалерлік полк комиссарының хатшысы, 3-ші Қырғыз (Қазақ) полкі хатшысы, эскадрон каптенармусы және командирі, полктің әскери комиссар хатшысы қызметтерін атқарады. Осында әйгілі Верный бүлігін

басуға қатысады. Осы жылы қазанда Шымкент қаласындағы Түркістан дивизиясының әскери комиссариатының құрамында хатшы болып жүргенде, Түркістан майданының қолбасшысы М.В. Фрунзенің бұйрығымен Врангель майданына (Украина) жіберіледі. Онда Екаторинославский губерниясының Павлоград қалалық кеңесінің мүшесі болып сайланып, 3-ші қазақ кавалериялық полкінің әскери комиссары болып тағайындалады. Бұл кезде мұнда Врангель майданы толастап, Махно бандасының ғана тобы қарсылық көрсетіп тұрады. Қазақ полкі оған қарсы Никополь, Комар Днепр аудандарында бес рет ұрыс салып, соғысқа шығады. Махно бандасы талқандалғаннан кейін 1921 ж. дивизия таратылады. Осымен І. Молдажановтың революциялық қызметі аяқталады.

І. Молдажановтың үкіметтік жұмысы Орынбор қ. Саяси ағарту жұмыстары бас басқармасының үгіт аппараты меңгерушісінің орынбасарлығынан басталады. Сол қызмет бабымен 1921 ж. қыркүйекте үгіт-насихат жұмыстарын барлау және әскери бөлімдерде жұмыс жағдайымен танысу үшін Семей қ. келеді. Семей губерниялық атқару комитеті мен партия комитеті оны милиция жұмысына жұмылдырады. 1922 ж. қаңтардан маусымыға дейін уездік милиция бастығы, ал шілдеден губерниялық милиция бастығының орынбасары және саяси хатшылық бастығы, қыркүйектен қарашаға дейін губерниялық милиция басшылығына дейін көтеріледі. 1924 ж. 15 сәуірден Семей губерниялық жер басқармасының меңгерушісі қызметімен қоса губерниялық атқару комитетінің Төралқасы және РК(б)П бюросының, әрі қалалық кеңестің мүшесі болып қызмет атқарады. Жер басқармасын басқарып тұрған кезеңде І. Молдажанов Ертіс өзенінің он шақырымдық алқабында жерге қоныстандыру мәселесімен айналысады. ... Ал, 1925 ж. наурыздың 26-да Молдажановқа Өлкелік комитеттің және Қазақ КСР ОАК-нің арнайы уәкілетімен Ақмола губерниясында жергілікті мекемелермен бірлесіп Қосшы ұйымын құру жүктеледі. 1925 ж. аталған қызметтерін атқарып тұрғанында, партиялық тазалау науқаны басталады. Ілияс Ысмайұлұлы Молдажановтың атына большевиктерге қарсы соғысқан, Алаш Орда полкінде еркімен қатысып, ақтармен бірге бірнеше ұрысқа қатысқан деген шағым түсіріп, І. Молдажановты алғашқы қудалау басталады. БК(б)П Қазөлкекомы ісін қарап, партиядан шығарады. Бұл әділетсіздікке төзбеген Ілияс Өлкелік бақылау Комиссиясына апелляциялық шағым тастайды. Сондықтан да 8 сәуірдегі отырысында 37 хаттама 4 тармақ [4] Молдажановтың апелляциялық ісі қаралады. Онда айыптаушылардың өздері оның жақсы маман екенін мойындады, алайда партия мүшесі ретінде мейлінше қаралады. Алашорда полкінде болған Молдажановқа мемлекеттік қызметтерде жүрсе де Алашорда идеясы рухында болды, коммунистік партияға кіргенде де осы пиғылмен кірген деп сенімсіздік танытты. Алайда Молдажановқа тағылатын орынсыз айыптаулар алда тұрды.

Оның аз-ақ алдында І. Молдажанов БК(б)П Өлкелік комитетінің ұсынысымен Ақмола губерниялық жер басқармасын басқару жүктелген еді. Одан көп ұзамай-ақ Павлодар уездік атқару комитетінің төрағасы болып сайланады. Осы жылдың 19 тамыз – 12 қараша аралығында Бүкілодақтық тоқыма синдикатының Семей бөлімшесінің басқарма орынбасары болып тағайындалады. Осы қызметті жер айдау және шөп шабуды қайта шешу, сияқты маңызды да күрделі мәселелерді шешумен қатар жүргізеді.

1925 жылдың аяғына қарай Қазақ Өлкелік комитетінің І. Молдажановты Қызылордаға шақырып алуына байланысты Қазақ КСР Ішкі істер халкоматы алқасының мүшесі, әрі Орталық әкімшілік басқармасының басшысы болып тағайындалады. 1926 ж. наурызынан Петропавловск губерниялық жер басқармасының меңгерушісі, онда астық дайындау мәселесімен де айналысады. 1928 ж. наурыздан аталған губерниялық сауда бөлімінің меңгерушісі, 1929 ж. мамырдан Гурьев округтік атқару комитетінің төрағасы, 1930 ж. мамырдан Қостанай округіне атқару комитетінің төрағасы етіп ауыстырылады. Осы жылдың қазанынан аудандарды күшейту науқанына байланысты Шалқар, 1931 ж. қазанынан Ақтөбе аудандық атқару комитеттерінің төрағасы болады. Коммунистік партия өкілдері Молдажановтың 18 жасында Алашорда полкінде болғанын негізге алып, осы аталған қызметтерінің барлығынан ілік тапты.

Өткен ғасырдың 1930-шы жылдары шаруашылықты ұжымдастыру мәселесінде партия тарапынан өрескел қателіктерге жол берілгені жұртшылыққа мәлім. Бұл жыл Молдажановтың округтік, аудандық атқару комитеттерінің төрағалығы лауазымымен тұспа-тұс келді. Гурьев округіндегі жүн дайындау жоспарындағы асыра сілтеушілік

салдарынан адам төзгісіз жағдай орын алды. Яманхалинка (Бақсай)[8] және Испулск аудандарында шектен тыс жоспарды бай-құлақтардан ғана емес, орта шаруалардан, тіпті кедейлерден де алынған және жоспарды 24 сағаттың ішінде орындау талап етілген, ол үшін соңғылар үйлеріндегі көрпелерді жиінен таратып, жүнге айналдырып тапсырғаннан басқа амалдары қалмаған. Аудандық жауапты қызметкерлер тарапынан осы жоспарды уақытында орындай алмаған түрлі тап өкілдерінен 200 адам түрмеге қамалған. Олардың ішінде жоспарды орындағандар да бар және орта шаруалар. Аталған аудандарда ұжымдастыру мәселесі де адам нанғысыз мөлшерде ғарыштық мерзімде орындалған – бір аптаның ішінде халқы 99 пайызға ұжымдастырылған. Әрине мұндай қарқын ұжымдастырудың шынайы бейнесін бермесі хақ. Бұл әдіс үгіт-насихат емес, тек әкімшілік қысым мен қорқытудың ғана нәтижесі. Тіпті халық колхозға не үшін бара жатқанын білмеген, тек қорыққанынан және шектен тыс жоспардан құтылу үшін барған. Байлар табына жататынын анықтамастан, еш органның шешімінсіз малдарын тартып ала берген, түгі қалмаған кедейлердің тон, көрпе, жастықтарын тартып алған. Осы жағдайдың барлығын Молдажанов округтік партия комитетінің оперативті үштігі отырысында айтады. Алайда үштікте оның сөздері жерде қалады, сірә, партия басшыларын айыптаған тұстарынан батылы жетпесе керек. Молдажанов енді шешімі күрделі бұл мәселені 1930 ж. 8-ші ақпанда Гурьев округтік партия комитетіне арыз етіп жазады да, халық назасын қалпына келтіру үшін нақты бірнеше ұсыныстар айтады: асыра сілтеудің барлық фактілерін тексеріп, анықтап, оған кінәлі жауаптыларды жазаға тарту және халыққа кеңес үкіметі мен партия қателіктерді жібермейтінін, бірақ оған кінәлілерді жазалайтынын түсіндіру қажеттігін басып көрсету; округтік сот пен прокуратураға барлық үкімдерді қайта қарауды, негізсіз кесілгендерін кері қайтаруды, әсіресе орта шаруаларға назар аударуды тапсыру; аталған аудандардың ұжымдастыру әдісі мен қарқынын партияға қарсылық деп тану, сонымен шынайы колхоздар ұжымдастыру үшін жағдай жасау [5]. Осы арыздан соң Молдажановтың соңына тағы шам алып түседі. Партия басшыларының мәртебесі басым болғандықтан болар, не оны қорқытқан болар, дәл бір айдан соң Молдажанов: «округтік партий комитеті барлық шараны қабылдап жатқандықтан арызымды қайтарып аламын,» – деп өтініш жазды.

1932 ж. басында Өлкеком қайтадан өзіне Республикалық қоныстану комитетінің төраға орынбасары етіп кері шақырып алады. Одан соң, 1932 ж. сәуірде Алматы облыстық кеңестер бірінші съезінде Алматы облыстық атқару комитетінің төрағасы болып сайланады. Сонымен бір мезгілде Молдажанов Қазақ ОСК және Өлкелік партия комитетінің мүшелігі жұмыстарын қоса атқарады. Осы қызметте облыс аумағындағы апиынды көкнәр егінін жинау және себу мәселелерін Өлкеком қатты сынға алып, оны жақсарту шараларын жер мәселелері жөніндегі басқару органдарының басшыларымен қатар Молдажановқа да тапсырады. БК(б)П Қазөлкекомның 1934 жылғы 5 наурыздағы шешімімен республикадағы мұғалімдер мен дәрігерлердің алдындағы еңбек ақы қарыздарын жою үшін шара қолдануға арналған тапсырмасын орындауға ат салысты.[1] Осы жылы жоғарғы органның 17 маусымдағы шешімімен Молдажановты ет пен май салықтары бойынша міндеттерін және ет пен майдың жарты жылдық жоспарын орындау туралы, қаржы жоспары мен қаражатты жұмылдыру туралы тапсырмаларды орындайды.[1]. Барлық кеңестік қызметтерінде өңірлік партия бюроларының мүшелігі қызметтерін қоса атқарады.

Ал, 1935 ж. қаңтарда Қазақ ОСК сессиясында ҚазақКСР-нің Қаржы комиссариатының комиссары болып сайланады.[1] Осы қызметті ол 1937 жылдың тамызына дейін атқарады. Алматы қалалық партия ұйымы 1937 ж. 15 тамыздағы №14 хаттамасы бойынша халық жауы ретінде партия қатарынан шығарылады. Осы жылдың маусымында қамауға алынып, 1938 жылдың ақпанында КСРО Жоғарғы Кеңесінің Әскери Алқасының шешімімен ату жазасына кесіледі. КСРО Жоғарғы Соты Әскери Алқасының 1959 жылғы 30 шілдедегі отырысында №4Н-1492/59 ұйғарымымен, КСРО Жоғарғы Соты Әскери Алқасының 1938 ж. 25 қаңтардағы Молдажановқа қатысты үкімді, жаңа деректерге байланысты өзгертіп, қылмысының жоқтығына байланысты ол туралы іс тоқтатылсын деген анықтама беріледі (Әділет генерал-майоры А.Костромин). [3][2]

Қазақстан Кеңестері VII-IX съездерінің делегаты (1929, 1931, 1935), ҚазОАК мүшесі, БК(б) Қазөлкеком мүшесі.[1] [6]

Қазақ ССР-інің 15 жылдығына орай Қазақ ОСК сессиясында төс белгімен марапатталған.

Молдажанов атымен Семейде бір көше аталады. Оның өзі жазған өмірбаянында әйелі және бір қызым бар деп көрсеткен. Олардың аты-жөнін, туған жылын көрсетпеген.

Әрине Ілияс Молдажанов өз заманының ұлы болды. Қалай болғанда да, оның еліне риясыз берілгендігі, елі үшін аянбай еңбек еткені анық.

Пайдаланылған дерек көздер:

1. 141-қ. 1 т. 13518 іс. 142–148, 142–150 п.
2. Политические репрессии в Казахстане 1937–1938 гг. Сборник документов.— Алматы, АП РК, 1998. — С. 85, 293.
3. 8-қ. 84 т. 256 іс. 8 п.
4. 719-қ. 1т. 9 іс. — 13–17, 29–30 п.
5. 719-қ. 2 т. 211 іс. 3 п.
5. ? қ. 6606 іс, 346 п.6. Қазақстанның халық комиссарлары 1920–1946: Өмірбаяндық анықтамалық — Алматы, 2004.- Б. 308.7. Наркомы Казахстана. 1920-1946 гг.: Биографический справочник.— Алматы, 2007.- С.242
8. Казахская ССР. Административно-территориальное деление на 1 января 1945 г.— Алма-Ата, 1945. — С.32

*А. Мухамеджанова,
эксперт Управления
информационно-методической работы
Архива Президента РК*

Сейтғали Мендешев. Эпизоды жизни

Эпизоды биографии, активной общественной деятельности, насыщенной знаменательными событиями, основываются на документах политического режима эпохи тоталитаризма, хранящихся в фондах Архива Президента Республики Казахстан.

В этих документах отражены периоды, свидетельствующие о напряженной жизни республики в переломные моменты истории, информация о деятельности первых народных комиссаров, стоявших у истоков государственного строительства. Как правило, многие из них выходцы из народа, сформировавшиеся за годы революции, прошедшие через горнило гражданской войны, занимавшие ключевые посты в советской партийной иерархии. Воспитанные временем в духе строжайшей исполнительской дисциплины в партии, они способствовали формированию централизованной системы управления страной. Исследование документов архивного фонда распорядительного характера свидетельствует, что судьба большинства из них сложилась трагично.

Сегодняшнее поколение должно знать имена тех, кто сложил головы в застенках авторитарной диктатуры в период массовых политических репрессий, охвативших всю страну в 1937–1938 гг. [1].

Мендешев Сейтғалий Мендешевич родился в 1882 г. в Джангалинском районе Западно-Казахстанской области.

С 8-ми до 11-ти лет проходил азы жизненной школы как подпасок аульного стада (Букеевская орда). Затем обучался в Казанской учительской семинарии в 1900–1903 гг. В 1911 г. окончил 3-месячные педагогические курсы при Санкт-Петербургском университете.

В течение 13 лет (1903–1916 гг.) работал учителем начальных школ в с. Новая Казанка, Ханская Ставка Букеевской губ. Здесь же занялся революционной пропагандой, распространял политическую литературу, участвовал в организации тайных сходок, был инициатором и организатором Общества учителей с профессиональными и политическими задачами, проводил агитационную работу среди учащихся и трудящегося

населения Букеевской степи (организовывал маевки, содействовал распространению газет и революционной литературы).

В декабре 1913 г. – январе 1914 г. стал участником Всероссийского съезда по народному образованию, организованного Петербургским обществом грамотности. На мероприятие съехались учителя со всех глубинок Российской империи, тогда Мендешев впервые выступил с докладом о школе для казахского населения на родном языке [2].

В 1916 г. был одним из организаторов выступления населения против призыва царским правительством казахской молодежи на тыловые работы в империалистическую войну, за что был заключен в Астраханскую тюрьму на 4 месяца. По истечении срока был выпущен с лишением права поступления на государственную и общественную службу. Из состава учителей был исключен.

В 1917 г. занимался революционной агитацией в Букеевской орде, участвовал в развале местных органов Временного правительства, выполняя основную работу по линии народного образования, был председателем ревкома «Тринадцати» пос. Новая Казанка Букеевской орды.

В 1918–1919 гг. – комиссар народного просвещения Букеевской губернии, член, председатель губисполкома. В 1919 г. – Казахстанский краевой военный комиссар – член Военного совета Актюбинского укрепрайона. В августе 1919 г. вступил в члены ВКП (б). В 1919–1920 гг. – член Революционного комитета по управлению Казахским краем (Казревкома) – учрежденного для управления краем. В Казревкоме сосредоточивалось «высшее военно-гражданское управление» над Уральской, Тургайской, Акмолинской, Семипалатинской областями и частью Астраханской губернии [3].

С июля 1919 г. заведующий отделом народного образования Казревкома. В 1919 г. и 1920 г. в гг. Оренбурге, Урде и Семипалатинске открылись институты народного образования, где готовились учительские кадры со средним специальным образованием. В 1919 г. группа казахской молодежи обратилась в Казревком с просьбой определить их стипендиатами на Оренбургские трехгодичные мусульманские курсы. Казревком вынес положительное решение и поручил С. Мендешеву «ознакомиться с постановкой курсов мугалимов» [4].

В этот период работы С. Мендешев направил свои усилия на подготовку декретов по ликвидации неграмотности, переподготовку учительского персонала, о школах-коммунах, искоренению многоженства, выплаты калыма и др. [5, л.199–123, 199–208; 6].

С октября 1920 г. по апрель 1925 г. – Председатель ЦИК КирССР. В 1921 г. поехал на первое совещание ЦК РКП (б) в Москву вместе с С. Сейфуллиным, А. Жангельдиным и другими ответственными работниками от национальных республик и областей. На совещании ЦБ коммунистических организаций Восточных народов было реорганизовано в Центральное бюро агитации и пропаганды среди тюркских народов, в состав которого от Казахстана был избран С. Мендешев.

В 1923 г. принимал участие в комиссии по выделению из Сибири Семипалатинской и Акмолинской губерний, обследовал состояние работы в этих губерниях [5, л.109–123, 142–143; 7].

В 1924 г. участвовал в национальном размежевании Средней Азии, в комиссии союзного ЦИКа по разрешению спорных пограничных вопросов между Узбекистаном и Киргизией, в результате чего были присоединены к Казахстану Сыр-Дарьинская и Семиреченская области [5, л.142–143, 7, л.110–111], в создании основ новой налоговой политики, в работе специально созданной комиссии по привлечению в состав республиканского правительства рабочих казахов [5, л.79–83].

Работая в составе Киргизского областного бюро РКП (б) принимал участие в мероприятиях по борьбе с голодом 1921–1924 гг. [7;8, л.21–32; 9].

В 1925–1926 гг. Мендешев С. назначен председателем правления Казпотребсоюза (г. Кзыл-Орда).

С 1926–1930 гг. являлся членом Экономического Совета при СНК РСФСР.

В 1927–1928 гг. – преподаватель партийной школы первой ступени, руководитель кружков текущей политики на промышленных предприятиях Замоскворецкого района (г. Москва).

В 1928–1929 гг. по поручению ВЦИК проводил перевыборную кампанию в Чувашии. Участвовал в качестве председателя в комиссии по обследованию строительства Туркестано-Сибирской железной дороги.

В августе 1930 г. Мендешев С.М. назначен народным комиссаром просвещения Казахстана [10].

За период работы наркомом просвещения на заседаниях бюро Казкрайкома ВКП(б) С. Мендешев выступал с докладами по актуальным вопросам: «О детской беспризорности», «Издании учебников для начальной и средней школы», «О всеобщем обязательном начальном обучении», принимал участие в работе комитета по новому алфавиту [11].

Так, на заседании бюро Казкрайкома ВКП (б) в марте 1933 г. с участием С. Мендешева рассматривался вопрос «О детской беспризорности в Южно-Казахстанской области, состоянии детдомов», в ходе которого предлагалось НК РКИ и деткомиссиям немедленно командировать ответственных работников для детального расследования причин большой смертности среди детей в Кызыл-Ординском и Туркестанском детдомах [12].

Крайком ВКП (б) отмечал крайне тяжелое положение аульно-сельского учительства в деле снабжения продуктами питания и промтоварами, наличие бездушного, беззаботного отношения со стороны низовых партийно-советских и хозяйственно-колхозных организаций к нуждам просвещенцев, неправильное расходование на местах фондов зарплат и повсеместной непрекращающейся задолженности.

Это было результатом отсутствия достаточного внимания к делу народного образования и школе со стороны низовых и советских организаций, недооценки огромного значения дела культурного строительства [13].

В августе 1930 г. на заседании Секретариата Крайкома ВКП (б) с участием С. Мендешева по вопросу: «О ходе всеобщего обязательного начального обучения» отмечалось, что в борьбе за всеобщее обязательное начальное обучение в ряде районов Казахстана выявлен ряд, не ликвидированных до настоящего времени моментов:

- значительное отставание темпов вовлечения детей школьного возраста и охвата переростков в казахских и востнацменовских районах;

- особенно неудовлетворителен охват школой девочек востнацменок и казашек, что является следствием прямой недооценки со стороны партийных, общественных и советских районных организаций этого важнейшего участка борьбы за всеобуч;

- невыполнение заданий по охвату переростков, что необходимо для массовой подготовки квалифицированных кадров рабочей силы;

- недостаточно развернута массовая работа по мобилизации внутренних возможностей аульно-сельского и городского населения для обеспечения беднейших детей обувью, теплой одеждой и горячими завтраками;

- неудовлетворительна борьба за качество работы, особенно в деле политехнизации массовой начальной школы;

- в ряде районов бедняцкая часть аула и деревни под руководством партийных и общественных организаций успешно развертывает наступление против кулака и бая, спекулирующих на материальных трудностях всеобуча, слабо ведется борьба с иждивенческими настроениями отдельных более обеспеченных групп трудящихся в части обеспечения их детей – школьников обувью и одеждой в ущерб беднейшим;

- крайне тяжелое положение в деле снабжения казахских школ учебниками и особенно школ востнацмен.

Бюро Крайкома ВКП (б) с участием С. Мендешева принимает решение в ближайшие три декады охватить обязательным обучением детей декретированных возрастов;

- довести материальные средства и бедняцкие фонды до каждой школы;

- обеспечить беднейших учащихся теплой одеждой, обувью, организовать подвоз ребят к школе из отдаленных зимовок и селений, принять меры к устройству общежитий, выделяя для этой надобности в первую очередь конфискованные кулацко-байские дома;

- развернуть краткосрочные школы для охвата обязательным обучением переростков;

- Наркомпросу организовать переподготовку наличных педкадров, использовав для этого педтехникумы и районные школы, укрепив для последней учебно-материальную базу и учительский состав за счет лучших квалифицированных педагогов;

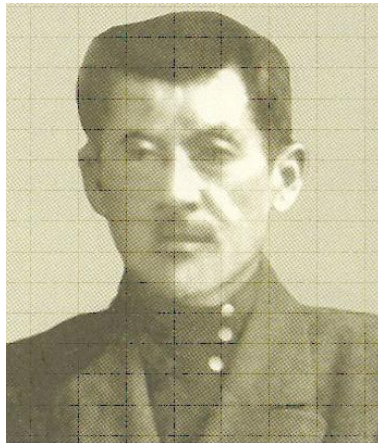
- совнаркому принять срочные меры к обеспечению изданию учебников на казахском языке к будущему году, а также выполнить план по изданию букварей для начальной школы и по ликвидации неграмотности. Обеспечить учебниками на родном языке уйгурские и дунганские школы, путем издания их внутри Казахстана, а также своевременно заказа в соседних национальных республиках (Киргизстан, Узбекистан);

- наркомпросу и ГИЗК (Государственное издательство Казахстана) обеспечить своевременный завоз учебников на русском и украинском языках и на языках других национальностей (немецкий, татарский и др.) [14].

После районирования 1928 г. в Казахстане было образовано 193 национальных района, в том числе 114 казахских, 47 русских (вместе с украинцами), 9 казачьих, 5 узбекских, 3 каракалпакских, 2 уйгурских, 13 национально-смешанных. КазЦИК принял решение о создании национально-однородных Советов. Создание национальных районов и Советов предполагало и школы с преподаванием на национальном языке. Работая на ниве просвещения Сейтгали Мендешевич, принимал участие практически во всех краевых совещаниях по работе среди нацменьшинств, уделяя внимание вопросам открытия начальных национальных школ в Казахстане. Только в январе–феврале 1933 г. состоялись узбекско-таджикско-киргизское, немецко-болгарско-татарское и мордовское, украинское совещания [15].

В 1933–1937 гг. Мендешев С.М. являлся председателем комитета по научным учреждениям при ЦИКе КАССР, а также начальником Управления заповедников и охраны памятников старины при Совнаркоме КазССР.

Однако 27 сентября 1937 г. Алма-Атинский горком КП (б) Казахстана исключил Мендешева С.М. из членов ВКП (б) «как врага народа».

Портрет фототека АП РК.Ф.896. Оп.1.арх. № 6168
1930-е гг. Публикация – см. «Наркомы Казахстана 1920–1946 гг. Биографический справочник», изд. Архив Президента РК, 2007 г., л. 236.

Приговором Военной коллегии Верховного суда СССР от 25 февраля 1938 г. он осужден по ст. 58-а, 58-2, 58-7 и 58-11 УК РСФСР к высшей мере наказания – расстрелу, с конфискацией имущества за принадлежность к «буржуазно-националистической организации» и японской разведке.

Определением Военной коллегии Верховного суда СССР от 7 декабря 1957 г. этот приговор отменен, дело в отношении Мендешева С.М. прекращено за отсутствием состава преступления, восстановлен в члены КПСС с августа 1919 г., посмертно [16].

С. Мендешев оставил богатое литературное наследие, опубликовав свыше 40 статей и докладов. Именем С. Мендешева названы средняя школа в Жанакалинском районе Западно-Казахстанской области, улица в г. Алматы.

Список использованных источников

1. «Наркомы Казахстана 1920–1946 гг. Биографический справочник», изд. Архив Президента РК, 2007 г., л. 236-237.
2. <http://www.charmingrussia.ru/2016/07/blog-post.html> (дата обращения к сайту 22.07.2016)
3. АП РК. Ф.141. Оп.1. Д. 13520. Л.120–130. База данных «Справочник «Номенклатурные кадры Советского Казахстана. Часть 1. 1919–1936 гг.» Архив Президента РК; «Казахстан. Национальная энциклопедия» – Т.3. – Алматы, 2005 г. – С.518; Ашимбаев Д. «Кто есть кто в Казахстане. Биографическая энциклопедия». – Алматы, 2010. С.707–708.
4. История Казахстана с древнейших времен до наших дней в пяти томах. – Алматы: Атамұра, 2010 – С.104.
5. АП РК. Ф.139. Оп.1. Д.818а.
6. Там же. Д.818. Л.16–21.
7. Там же. Д.13. Л.71–73, 90–94, 114–117.
8. Там же. Д.818в. Л.21–32, 110–111.
9. Там же. Д.266. Л.28–31.
10. Там же. Ф.141. Оп.17. Д.422. Л.47.
11. Там же. Оп.1. Д.5769. Л.44–45, 49, 54, 94.
12. Там же. Д.6559. Л.344–352.
13. Там же. Д.6553. Л.487–488.
14. Там же. Д.2935. Л.219–222. Из постановления краевого уйгурско-дунганского совещания по докладу наркома просвещения КАССР [Мендешева] о всеобуче детей национальных меньшинств / В братском единстве народов СССР. Государственное строительство Казахстана. Алма-Ата: Казахстан, 1972. – С. 425–427.
15. Из истории депортаций Казахстан. 1935–1939 гг. Сборник документов. – Алматы: LEM, 2014. – С.26. В братском единстве... Указ. соч. – С.627.
16. Там же. Ф.8. Оп.84. Д.253. Л.12.

А. Төлетбеков
ҚР Президенті Архивінің
Құжаттарды пайдалануды ұйымдастыру
басқармасының бас сарапшысы

Семей ядролық сынақ полигонының жабылғанына 25 жыл

1991 ж. 29 тамызда Қазақ КСР-нің Президенті Н. Ә. Назарбаев «Семей ядролық сынақ полигонының жабылуы туралы» Жарлығына қол қойды және ол Қазақстанның Тәуелсіздік жолындағы айнымас оқиға болды.

Осы уақытқа дейін Қазақстан Президенті Н. Ә. Назарбаевтың бастаған республика басшылығы мен басында қазақстандық ақын және қоғам қайраткері О. О. Сүлейменов тұрған «Невада-Семей» қозғалысына ұйымдасқан республика жұртшылығының жігерінің арқасында полигондағы сынақтар 1989 жылдың ортасынан бастап толықтай тоқтатылғандығын атап өту қажет.

КСРО-ның ыдырауы нәтижесінде Қазақстан қуаты жөнінен әлемдегі төртінші ядролық арсеналдың (АҚШ, Ресей және Украинадан кейін) иесі болды. Кеңес Одағы мен Құрама Штаттардың көпжылдық қарулану жарысының нәтижесінде қалыптасқан ядролық қару қуаттылығы жөнінен Ұлыбритания, Франция мен Қытайдың ядролық қару күштерін қоса алғандағы әлеуетінен асып түсетін болған.

Республика аумағында 1949 ж. бастап 468 ядролық жарылыс өткізілген сынақ полигондарының кешені орналасты. Ол жарылыстардың – 91-і әуеде, 26-ы жер бетінде, 8-і биіктікте, 343-і жер астында жасалған және қуаты бірнеше килотоннадан 1,5 мегатоннаға дейін жететін болған. Олардың жалпы қосындысы 1945 ж. Жапония қаласы Хиросимаға тасталған бомбадан 2,5 мың есе асып түседі.

Ядролық қалқанның қолда болуын ел ішінде, сонымен қатар шет елдерде де егемендікті сақтаудың кепілі ретінде қарастырғандар да болды. Және де Нұрсұлтан Назарбаев сындарлы саясаткер ретінде ол жағдайды да түсінді. Бірақ та көпшілік жағдайда ядролық арсеналды сақтап қалудың да қандай қауіп әкелетінін жіті түсінді.

Ел Президенті ядролық қарудан толығымен бас тартқанымен ұлттық қауіпсіздігімізді сақтау басқадай шешімдер жасауды талап етті: Қазақстан әлемдік державалардан, бірінші кезекте «ядролық клуб» мүшелерінен ұлттық қауіпсіздігімізге нақты кепілдік алмайынша ядролық арсеналын жоймайтын болды. Н. Ә. Назарбаев әлемге еліміздің ядролық мәртебесін тек қана өзара тиімді келісім негізінде ғана шешетін анық түсіндірді.

Келіссөз процестері өте шиеленісті әрі ауыр жағдайда жүргізілді. Түбінде Қазақстандық дипломатия жеңіске жетіп, Н. Ә. Назарбаев көздеген мақсатына жете алды. АҚШ, Ресей, Ұлыбритания, Франция және Қытай сынды алдыңғы қатарлы ядролық державалар тарапынан Қазақстанның қауіпсіздігі пен еліміздің аумақтаң тұтастығына нақты кепілдіктер берілді. Сонымен қатар біздің еліміз белді халықаралық ұйымдар Бүкіләлемдік банк, Халықаралық валюта қоры және т. б. қажетті экономикалық көмектер ала алды.

ҚР ПА. 7-қ. 1-т. 88 іс. 1–70 б.; 172 іс. 79–82 б.; Нурсұлтан Назарбаев. Биография/ М. Б. Касымбеков. – Астана: Деловой Мир Астана, 2012 – 124–127 б.

**Қазақ КСР Президентінің «Семей ядролық полигонын жабу туралы»
1991 ж. 29 тамыздағы Жарлығы
Указ Президента Казахской ССР «О закрытии Семипалатинского испытательного
ядерного полигона» от 29 августа 1991 г.
АП РК. Ф.7. Оп.1. Д.172. Л. 79, 80. Подлинник**

25 лет со дня закрытия Семипалатинского испытательного ядерного полигона

29 августа 1991 г. Президент Казахстана Н.А. Назарбаев подписал Указ «О закрытии Семипалатинского ядерного полигона», который стал точкой невозврата в движении Казахстана к своей независимости.

Следует отметить, что к этому времени совместными усилиями руководства Казахстана в лице Президента Н.А. Назарбаева и общественности республики, объединенной в движении «Невада–Семипалатинск» во главе с известным казахстанским поэтом и общественным деятелем О.О. Сулейменовым, испытания на полигоне, начиная с середины 1989 г., были полностью прекращены.

Как известно, с распадом СССР Казахстан оказался обладателем четвертого в мире по мощности ядерного арсенала (после США, России и Украины). Порожденный многолетней гонкой вооружений между двумя военно-политическими блоками во главе с Советским Союзом и Соединенными Штатами, по своей мощи он превышал ядерные силы Великобритании, Франции и Китая, вместе взятые.

На территории республики располагался целый комплекс полигонов, на которых, начиная с 1949 г., было осуществлено 468 ядерных взрывов. Из них – 91 воздушных, 26 наземных, 8 высотных, 343 подземных мощностью от нескольких килотонн до 1,5 мегатонны. Их суммарная мощность в 2,5 тысячи раз превысила мощность бомбы, сброшенной на японский город Хиросиму в 1945 г.

Наличие ядерного щита многие как внутри страны, так и за ее пределами рассматривали как гарантию сохранения суверенитета. И Нурсултан Назарбаев как прагматичный

политик вполне понимал сторонников этой позиции. Но еще в большей мере он представлял, какую опасность несет с собой сохранение ядерного арсенала.

Несмотря на то, что свой человеческий выбор Президент страны сделал в пользу безоговорочного отказа от ядерного оружия, интересы национальной безопасности требовали иного решения: Казахстан не ликвидирует свой ядерный арсенал до тех пор, пока не получит твердые гарантии безопасности от мировых держав и, в первую очередь, членов «ядерного клуба». Н.А. Назарбаев дал понять миру, что он готов решить вопрос о ядерном статусе страны только на взаимовыгодных условиях.

Переговорный процесс проходил очень сложно. В конце концов, казахстанская дипломатия победила, и Н.А. Назарбаев добился своего. Ведущими ядерными державами – США, Россией, Великобританией, Францией, Китаем – Казахстану были предоставлены твердые гарантии безопасности и территориальной целостности страны. Наша страна также получила необходимую экономическую помощь со стороны ключевых международных организаций, в том числе Всемирного банка, Международного валютного фонда и др.

За 5 последующих лет Казахстан при участии США и России полностью демонтировал свой арсенал. Наша страна также присоединилась к Договорам о нераспространении ядерного оружия и всеобъемлющем запрещении ядерных испытаний и стала одним из признанных лидеров мирового антиядерного движения.

АП РК. Ф.7. Оп.1. Д.88. Л.1–70; Д.172. Л.79–82; Нурсултан Назарбаев. Биография/ М.Б. Касымбеков. – Астана: Деловой Мир Астана, 2012– с. 124–127

БКП (б) Орталық комитеті саяси бюросының «Түркістан-Сібір темір жолының құрылысы туралы» Қаулысының қабылдануына 90 жыл

2016 ж. 25 қарашада БКП (б) Орталық комитеті саяси бюросының «Түркістан-Сібір темір жолының құрылысы туралы» Қаулысы қабылданды. Қазақстанның құрыш магистральдары тарихында аты әйгілі Түрксібке көптеген айтулы беттер арналған. Түркістан-Сібір темір жол магистралінің құрылуының бастауында сол жылдары РКФСР Халық комиссарлар кеңесі төрағасының орынбасары қызметін атқарған қазақ халқының белгілі өкілі Тұрар Рысқұлов тұрды. Оған Ресей Федерациясы Халық комиссарлар кеңесі жанындағы Түркістан-Сібір темір жолы салу құрылысын басқару жүктелді.

Өткен жүзжылдықтың отызыншы жылдары Қазақстанның темір жолдары негізінде оның батыс және солтүстік өңірлерінен өтіп, ірі өндіріс құрылысының салынуы көзделген мақсат республиканың алшақ аудандарына жүрмейтін. Қазақстанның, әсіресе оның шығыс және оңтүстік-шығыс аймақтарының халық шаруашылығын дамыту мен қайта құру мәселелері кеңінен темір жол құрылысын салуды, бірінші кезекте – Түркістан-Сібір темір жолын бастауды қажет етті.

Темір жол магистральдарының құрылысы 1927 ж. көктемде басталды. Сол жылғы 15 шілдеде солтүстікте – Семейде алғашқы рельс қойылды, ал қарашаның 2-де оңтүстікте – Луговой станциясынан алғашқы жол километрлері салынды.

1927 ж. 21 қарашада Луговой станциясында ұлы құрылыстың ресми ашылу салтанаты өтті және осы шараға орай өткізілген митингте Т. Рысқұлов, В. Штатов, республика басшылары сөз сөйледі.

Семей станциясынан трассаның бірінші звеносын қою 1927 ж. 15 қыркүйекте, келесі шеті – 19 қарашада Луговой станциясынан орын алды. Қазақтың салты бойынша бірінші паровоз Луговой станциясынан жаңа жолға арнайы салынған, сәбиді астынан өткізетін қазақ үйді бейнелейтін қақпаның астынан өтті. Қақпаның бір бетінде «Түркістан», келесі бетінде «Сібір» деп жазылыпты. Паровозда «Даешь Сибирь» жазуымен қызыл мата ілінді.

1929 ж. мамырда солтүстікте 562 км жол, оңтүстікте 350 км жол салынды. Жол салынып жатты, сонда да поездар жүруін тоқтатпады. 1929 ж. 10 мамырда Семейден Сергиопольға (Аягөзге) бірінші тұрақты жүретін жолаушылар поезы жүрді.

1930 ж. 28 сәуірде Айнабұлақ станциясында Түркістан-Сібір темір жолының солтүстік және оңтүстік учаскелері қосылды, ал 1 мамырда ол уақытша пайдалануға, 1931 ж. 1 мамырында тұрақты пайдалануға енгізілді. Тура сол уақыттан бастап Түркісіб бұрынғы КСРО темір жол желісінің құрамында келесідей техникалық жағдайда жұмысын жалғастырды: бас жолдардың эксплуатациялық ұзындығы 2046,78 км, ал станциялық жолдар – 375,708 км құрады.

Қазақтар Түркісбті «өмірдің жаңа жолы» деп атап кетті. Байтақ өлке өміріне көп ықпалын тигізу арқылы өз атына сай болды: Кезінде алыс түкпірдегі уезд қаласы – Алматы республиканың әкімшілік және мәдени орталығына айналды, жаңа қалалар мен Жаңасемей, Шар, Жаңғызтөбе, Ақтоғай, Лепсі, Тамай, Сарыөзек, Шу, Аягөз, Отар және одан да көп жұмыс поселкелері салынды. Айтып өткендей, Түркісіб ұлттық кадрлерді қалыптастыру шеберханасы болып табылады. Өйткені оның салынуы жылдарынан-ақ он мыңдаған бұрынғы көшпенділер темір жол ісімен айналысып, кадрлық қызметкерлер қалыптасты, Қазақстанда бұрын-соңды болмаған қөліктік әулет бастамашылары болды. Еңбек ерлерінің аттары мен істері осы күнге дейін сыйлы, әрі танымал. Олар түрлі уақытта жұмыс істеп, әртүрлі қызметтерді атқарды, сонда да еңбекшілердің әрқайсысы Түркісбтің салынуы мен дамуында өшпес із қалдырды.

ҚР ПМ. 141-қ. 1-т. 2927-іс. 140–142 б.; 2930-іс. 212–217 б.; 2931-іс. 116, 201–205 б.; 2932-іс. 223, 224, 295–297 б.; articlekz.com

90 лет со дня принятия постановления Политбюро ЦК ВКП (б) «О строительстве Туркестано-Сибирской железной дороги»

25 ноября 1926 г. Политбюро ЦК ВКП (б) приняло постановление «О строительстве Туркестано-Сибирской железной дороги». В истории стальных магистралей Казахстана много славных страниц посвящены легендарному «Турксибу». У истоков рождения Туркестано-Сибирской магистрали стоял выдающийся представитель казахского народа Турар Рыскулов, занимавший в те годы должность заместителя Председателя Совнаркома РСФСР. Именно ему было поручено возглавить Комитет содействия постройке Туркестано-Сибирской железной дороги при Совнаркоме Российской Федерации.

В тридцатые годы прошлого столетия железные дороги Казахстана в основном проходили по его западным и северным окраинам и не проникали в глубинные районы республики, где предполагалось наиболее крупное промышленное строительство. Проблемы развития и реконструкции народного хозяйства Казахстана в целом, его восточных и юго-восточных районов в особенности требовали широкого железнодорожного строительства и в первую очередь – Туркестано-Сибирской магистрали.

Строительство железнодорожной магистрали началось весной 1927 г., 15 июля того же года уложили первые рельсы на севере – в Семипалатинске, а 2 ноября были уложены первые километры пути на юге – от станции Луговая. Одновременно велось строительство Иртышского моста, который являлся одним из крупнейших сооружений на Турксибе.

21 ноября 1927 г. на станции Луговая состоялось официальное открытие великой стройки и на митинге, посвященном этому событию, выступили Т. Рыскулов, В. Шатов, руководители республики.

Укладка первого звена трассы от станции Семипалатинск произошла 15 сентября 1927 г., с другого конца от станции Луговая — 19 ноября. Согласно казахскому обычаю, первый паровоз вышел с Луговой на новую линию через специально построенную арку, символизирующую юрту, через которую пронесят новорожденного. На одной стороне арки было написано «Туркестан», на другой – «Сибирь». На паровозе трепетал кумач с лозунгом «Даёшь Сибирь!»

К маю 1929 г. было построено 562 км пути на севере и 350 км на юге. Дорога ещё строилась, но по ней уже шли поезда. 10 мая 1929 г. первый регулярный пассажирский поезд прошёл от Семипалатинска до Сергиополя (Аягуза).

28 апреля 1930 г. на станции Айнабулак сомкнулись северный и южный участки Туркестано-Сибирской железной дороги, и 1 мая 1930 г. она вошла во временную эксплуатацию, а 1 января 1931 г. – в постоянную. И с того момента Турксиб стал функционировать в составе единой железнодорожной сети бывшего СССР со следующей технической характеристикой: эксплуатационная длина главных путей составила 2046, 78 км, станционных путей – 375, 708 км.

Казахи назвали Турксиб «дорогой новой жизни». Он оправдал это название, оказав огромное влияние на жизнь обширного края: вырос и по праву стал административным и культурным центром республики некогда захолустный уездный город Алматы, родились новые города и рабочие поселки Жанасемей, Чарск, Жангызтобе, Актотай, Лепсы, Матай, Сарыозек, Шу, Аягуз, Отар и многие другие. Как уже говорилось, Турксиб явился кузницей национальных кадров. Ведь только за годы его строительства десять тысяч бывших кочевников овладели железнодорожным делом, стали кадровыми рабочими, родоначальниками невиданных дотоле в Казахстане транспортных династий. Имена и дела героев труда и по сей день пользуются уважением и признанием. Они работали в разное время, занимали различные посты, но каждый из них оставил глубокий след в становлении и развитии Турксиба.

АП РК. Ф.141. Оп.1. Д.2927. Л.140–142; Д.2930. Л.212–217; Д.2931. Л.116, 201–205; Д.2932. Л.223, 224, 295–297; articlekz.com

РКФСР Халық Комиссарлар Кеңесі төрағасының орынбасары, РКФСР ХКК жанындағы Түркісіб құрылысын комитетінің төрағасы Тұрар Рысқұлов темір жол құрылысы аяқталуына арналған митингіде сөз сөйлеуде.
Тұрар Рысқұлов, зам. председателя Совета Народных Комиссаров (СНК) РСФСР, председатель комитета содействия строительству Турксиба при СНК РСФСР, выступает на митинге по случаю завершения строительства железной дороги.
АП РК. Ф.896. Оп.5335 Д.5339.

Түрксібтің солтүстік және оңтүстік учаскелерінің қосылуына байланысты митинг қатысушылары.

**Участники митинга по случаю смычки Северного и Южного участков Турксиба.
АП РК. Ф.896. Оп.1. Д.5339**

Қазақстан Президентін Тұңғыш жалпыхалықтық сайлау өткізілгеніне 25 жыл

Қазақстан бұрынғы одақтас республикалар арасынан бірінші болып Президент лауазымын енгізген мемлекет. 1990 ж. 24 сәуірде тұңғыш рет демократиялық негізде балама сайлауда сайланған Қазақстанның Жоғарғы Кеңесі өзінің бірінші жұмыс күнінде «Қазақ КСР-де Президент лауазымын енгізу және Қазақ КСР Конституциясына (Негізгі Заңы) өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңын қабылдап, осы лауазымға Н.Ә. Назарбаевты сайлады. Қазақстанда президенттік институттың енгізілуі жас егемен мемлекеттің саяси табыстарға жетуінің шешуші қадамы болды.

1991 ж. желтоқсанда өткен Қазақстан тарихындағы алғашқы жалпыхалықтық президент сайлауы – биліктің жаңа мемлекеттік құрылымдары мен институттарын қалыптастыру жолындағы маңызды оқиға болды. Республика территориясы бойынша құрылған 21 сайлау учаскелерінің тізіміне 9961 242 азамат тіркелді. Оның 8778726 адамы, яғни 88,23%-ы сайлауға қатысты. Құпия дауыс беру үшін сайлау бюллетеніне Қазақ КСР-нің Президентігіне үміткер Н.Ә. Назарбаев пен Қазақ КСР-нің Вице-президентігіне үміткер Е.М. Асанбаев енгізілді. Сайлау қорытындылары бойынша Н.Ә. Назарбаевқа 8681276 адам немесе сайлауға қатысқандардың 98,78%-ы дауыс берді.

Тәуелсіз мемлекеттің жаңа саяси жүйесіндегі жоғары лауазымды Н.Ә. Назарбаевқа мемлекеттің құрылуының қиын кезеңдерінде бір ауыздан сеніп табыстауы Қазақстан халқының жоғары сенімінің белгісі еді.

1991 ж. 10 желтоқсанда Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Ант қабылдау рәсімі болды. Салтанатты рәсімге КСРО халық депутаттары, Республика Кеңесі мен үкімет мүшелері, министрстволар мен ведомстволар, облыс басшылары қатысты.

Конституцияға сәйкес Н.Ә. Назарбаев Қазақстан Республикасы Президентінің Антын қабылдады және Ант беруге арналған сөзін сөйледі. Негізі бұл, шешуші бағытты айқындаған, кейінгі жылдары еліміздің даму жолына айналған және Тәуелсіз Қазақстанды бүкіл әлемнің мойындауына негіз болған стратегиялық бағдарлама болды. Қазіргі

Қазақстандағы президенттік институт – саяси табыстардағы және стратегиялық дамудағы айқындаушы негіз болып табылатын қалыптасқан мемлекет.

ҚР ПА. 7-қ. 1-т. 168 іс. 1–2 б.; Нурсултан Назарбаев. Биография/ М. Б. Касымбеков. – Астана: Деловой Мир Астана, 2012 – 128 б.

25 лет со дня проведения Первых всенародных выборов в Президенты Казахстана

Казахстан стал первой союзной республикой, учредившей пост Президента. 24 апреля 1990 г. Верховный Совет Казахстана, впервые, избранный на демократической основе, в ходе альтернативных выборов, в первый день своей работы принял Закон «Об учреждении поста Президента Казахской ССР и внесении изменений и дополнений в Конституцию (Основной Закон) Казахской ССР и избрал на эту должность Н.А. Назарбаева. Введение института президентства в Казахстане стало решающим шагом политического успеха молодого суверенного государства.

Важнейшей вехой на пути формирования новых структур и институтов власти стали первые в истории Казахстана всенародные выборы Президента страны, состоявшиеся 1 декабря 1991 г. В списки избирателей по 21 избирательному округу, образованному на территории республики, были включены 9 961 242 гражданина. Из них в голосовании приняли участие 8 778 726 человек, или 88,23%. В избирательный бюллетень для тайного голосования были включены кандидат в Президенты Казахской ССР Н.А. Назарбаев и кандидат в вице-президенты Казахской ССР Е.М. Асанбаев. По итогам выборов за Н.А. Назарбаева проголосовали 8 681 276 избирателей, или 98,78% от числа принявших участие в голосовании.

Это было знаком высокого доверия Н.А. Назарбаеву народа Казахстана, единодушно вверившего ему высший пост в новой политической системе независимого государства на начальном, самом сложном этапе его строительства.

10 декабря 1991 г. состоялось инаугурация Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева. В торжественной церемонии приняли участие народные депутаты СССР, члены Совета Республики и правительства, руководители министерств и ведомств, руководители областей и т. д.

В соответствии с Конституцией, Н.А. Назарбаев принес Присягу Президента Республики Казахстан и выступил с инаугурационной речью. По сути, это была стратегическая программа, определившая ключевые контуры, в которых в последующие годы и развивалась наша страна, и благодаря которым Независимый Казахстан признали во всем мире. Сегодня Казахстан – состоявшееся государство, где институт президентства – мощный скреп его политического успеха и стратегического развития.

АП РК. Ф.7. Оп.1. Д.168. Л.1–2; Нурсултан Назарбаев. Биография/ М.Б. Касымбеков. – Астана: Деловой Мир Астана, 2012 – 128 с.

Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығы

Еліміздің тәуелсіздігінің алғашқы конституциялық актісі Қазақ КСР-нің мемлекеттік егемендігі туралы декларациясы болды. Ол Қазақстанның дербес конституциялық заңнамасының қалыптасуының алғышартына айналды.

Қазақ КСР-нің мемлекеттік өкімет органдары Декларация қабылданғанға дейін КСРО мемлекеттік өкімет органдарының құрамдас бөлігі болды. КСРО Жоғарғы Кеңесінен бастап ауылдық Кеңестерге дейінгі Кеңестердің барлық буындары мемлекеттік өкіметтің бірыңғай жүйесін құрады. Декларация бойынша Қазақстан республикадағы саяси, экономикалық, әлеуметтік және ұлттық-мәдени құрылысқа қатысты барлық шешімдер шығаруға құқылы болып, мемлекеттік басқару сатыларын құрудағы дербестікті де білдірді. Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі мен Қазақ КСР Президентіне бағынатын және солардың бақылауында болатын өз ішкі әскерін, мемлекеттік қауіпсіздік және ішкі істер органдарын ұстау құқығына ие болды. Декларацияның келтірілген ережелері оның Қазақстанда социалистік мемлекеттік машинаны ығыстыруға және дербес, егемен Қазақстан мемлекетін құруға жол ашты.

Белгілі тамыз оқиғаларынан кейін, 1991 ж. басында үш республика басшылары: Ресейдің – Б. Ельцин, Украинаның – Л. Кравчук және Беларусьтің – С. Шушкевич 1922 ж. одақтық келісімнің күшінің жойылуы туралы Беловеж келісіміне қол қойды. Заңды түрдегі КСРО-ның ыдырауы 1991 жылдың 10 желтоқсанға сай келді. Жоғарғы Кеңес Қазақ КСР-ін Қазақстан Республикасы деп атауын өзгерту туралы шешім қабылдап, 16 желтоқсанда «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заң қабылдады.

Еліміздің тарихында жаңа кезең басталды. Конституциялық Заң бойынша Қазақстан Республикасы бұдан ары тәуелсіз мемлекет ретінде өзінің барлық қарым-қатынастарын халықаралық құқық негіздеріне сүйене отырып, жасайтын болды. Алғаш рет бірыңғай азаматтық жүйесі енгізілді. Декларация бойынша меншіктің сан алуандығы, мемлекеттік биліктің заң шығару, атқару және сот билігіне бөлінуі заңдастырылып, мемлекеттің өз қаржы-кредиттік, салық және кеден саясатына негізделген дербес экономикалық жүйесі айқындалды. Қазақстан Республикасының тәуелсіздігі мен аумақтық біртұтастығын қорғау мақсатында Конституциялық Заңмен өзінің Қарулы күштерін қалыптастыру да көзделді. Конституцияны сақтаудың жоғарғы сот органы болып Қазақстан Республикасының Конституциялық Соты анықталуы да жаңалық ретінде қарастырылды.

Конституциялық Заң қабылдана сала, Қазақстанды көптеген әлем мемлекеттері жаһандық қауымдастықтың толыққанды мүшесі ретінде мойындады. Халықаралық байланыс орнатуға барлық халықаралық-құқықтық механизмдері құрылды, республика аймақтық және әлемдік деңгейдегі мәселелерді шешуде дауыс беру құқығына ие болды.

Қазіргі таңда Қазақстанның халықаралық бейбітшілік пен қауіпсіздіктің нығаюына қосқан үлесі мен жеткен жетістіктері ешкімнің күмәнін туғызбайды. ҚР Тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаев жүргізіп отырған Қазақстанның көпжақты ынтымақтастыққа бағытталған сыртқы саясаты Қазақстанды әлемдік қауымдастықтың толыққанды және маңызды мүшесі болуын қамтамасыз етті.

ҚР ПМ. 7-қ. 1-т. 374-іс; 387-іс; Қазақстан тарихы, 5-т. – Алматы; «Атамұра», 2010. – 119–122-б.

25-летие Независимости Республики Казахстан

Первым конституционным актом независимости страны стала Декларация о государственном суверенитете Казахской ССР. Она положила начало формированию самостоятельного конституционного законодательства Казахстана.

Органы государственной власти Казахской ССР до принятия Декларации были составной частью органов государственной власти СССР. И все звенья органов советской

власти, от Верховного Совета СССР до сельских Советов, составляли единую систему государственной власти. Декларация же дала Казахстану право самому решать все вопросы, связанные с политическим, экономическим, социальным и национально-культурным строительством в республике. Это же касалось и формирования звеньев самостоятельности в государственном управлении. Казахстан получал право на собственные внутренние войска, органы государственной безопасности и внутренних дел, подчиненные и подконтрольные Верховному Совету и Президенту Казахской ССР. Декларация положила начало слову социалистической государственной машины в Казахстане и образованию самостоятельного, суверенного государства Казахстан.

После известных августовских событий в начале декабря 1991 г. лидеры трех республик: России – Б. Ельцин, Украины – Л. Кравчук и Беларуси – С. Шушкевич подписали Беловежское соглашение о денонсации союзного договора 1922 г. Распад СССР был юридически оформлен 10 декабря 1991 г. Верховный Совет принял решение о переименовании Казахской ССР в Республику Казахстан, а 16 декабря 1991 г. Верховный Совет принял Конституционный закон «О государственной независимости Республики Казахстан».

Начался новый этап в истории страны. Конституционный Закон однозначно закрепил, что Республика Казахстан отныне строит свои взаимоотношения со всеми государствами на принципах международного права, как и подобает независимому государству. Впервые было установлено единое гражданство. Узаконивалось провозглашенное Декларацией многообразие форм собственности, принцип разделения государственной власти на законодательную, исполнительную и судебную, закреплялся курс государства на самостоятельную экономическую систему со своей финансово-кредитной, налоговой и таможенной политикой. Для защиты независимости и территориальной целостности Республики Казахстан Конституционный Закон также впервые предусматривал создание собственных Вооруженных сил. Новым явилось и то, что высшим органом судебной защиты Конституции признавался Конституционный Суд Республики Казахстан.

Сразу же после принятия Конституционного закона Казахстан был признан многими государствами мира как полноценный член мирового сообщества. Были созданы все необходимые международно-правовые механизмы сотрудничества, республика приобрела право голоса в решении вопросов регионального и глобального характера.

Сегодня успехи и вклад Казахстана в укрепление международного мира и безопасности не вызывают сомнений. Реализация многовекторной внешней политики Первого Президента РК Нурсултана Назарбаева позволила Казахстану стать полноправным и весомым игроком на мировой арене.

АП РК. Ф.7. Оп.1. Д.374; Д.387; История Казахстана, Т.5. – Алматы, «Атамұра», 2010. – С.119–122.

Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының құрылуы туралы Алматы Декларациясына қол қойылғанына 25 жыл

1991 ж. 21 желтоқсанда Қазақстан Республикасы Президентінің бастамасымен Алматы қаласында бұрынғы кеңестік республикалардың басшылары бас қосты және Кеңестің Социалистік Республикалар Одағының ресми түрде өміріні тоқтатқан және де Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығын дүниеге әкелген Алматы Декларациясына қол қойды.

Алайда ТМД-ның әлемнің саяси картасына пайда болуына күрделі оқиғалар алғышарт болды. 1991 ж. 8 желтоқсанда Ресей басшысы Б.Н. Ельцин, Беларусь басшысы С.С. Шушкевич және Украина басшысы Л.М. Кравчук Беловеж орманында ТМД-ның құрылуы туралы Келісім жасаған болатын. Орта Азия мен Закавказья республикалары бұл оқиғаны сақтықпен қарап, оны славян республикаларының мемлекетаралық бірігуі ретінде қабылдады. Осыған байланысты бес Орталық Азия республикалар басшылары шұғыл түрде 13 желтоқсанда Түркіменстан астанасы

Ашхабадта жиналып, өзіндік қарсылық ретінде ортаазиялық мемлекеттер одағын құру мүмкіндіктерін қарастырды. Өз әріптестерін Достастыққа қосылуға сендірген Қазақстан басшысының абыройының арқасында ғана оқиғалардың тайталастық желіде өрбуіне жол берілмеді.

Осылайша Нұрсұлтан Назарбаев өз елі көп күткен тәуелсіздікке қол жеткізу мен Қазақстанның көпғасырлық тарихындағы жаңа дәуірін бастау алуындағы дәуірлік міндетін орындады.

ҚР ПМ. 7-қ. 1-т. 374-іс. 1–26-б.; 387-іс, 1–124; 391-іс, 1–143-б.; Нурсұлтан Назарбаев. Биография / М. Б. Касымбеков. – Астана: Деловой Мир Астана, 2012 – С.132, 133

25 лет со дня подписания Алма-Атинской Декларации о создании Содружества Независимых Государств

21 декабря 1991 г. по инициативе Президента Казахстана в городе Алма-Ате собрались руководители 11 бывших советских республик и подписали известную Алма-Атинскую декларацию, провозгласившую де-юре конец Союза Советских Социалистических Республик и создание Содружества Независимых Государств.

Однако появлению СНГ на политической карте мира предшествовали драматические события. 8 декабря 1991 г. главы России Б.Н. Ельцин, Беларуси С.С. Шушкевич и Украины Л.М. Кравчук в одностороннем порядке подписали в Беловежской пуще Соглашение о создании СНГ. В республиках Центральной Азии и Закавказья многие отнеслись к этому факту крайне настороженно и восприняли как попытку учреждения межгосударственного объединения славянских республик. В этой связи лидеры пяти центральноазиатских государств, оперативно собравшиеся 13 декабря в столице Туркменистана г. Ашхабаде, в качестве своеобразного противовеса рассматривали возможность образования союза центральноазиатских государств. И только благодаря авторитету казахстанского лидера, сумевшего убедить своих коллег присоединиться к Содружеству, развитие событий не пошло по этому конфронтационному сценарию.

Так Нурсұлтан Назарбаев выполнил эпохальную миссию, добившись для своей республики долгожданной независимости и открыв новую эру в многовековой истории родного Казахстана.

АП РК. Ф.7. Оп.1. Д.374. Л.1–26; Д.387. Л.1–124; Д.391. Л.1–143; Нурсұлтан Назарбаев. Биография / М.Б. Касымбеков. – Астана: Деловой Мир Астана, 2012 – С. 132, 133

**Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының өмірге келуі. 1991 ж.
Рождение Содружества Независимых Государств. 1991 г.**

**10 лет со дня выхода первого номера
«Бюллетеня Архива Президента Республики Казахстан»**

Исполнилось 10 лет со дня выпуска в мае 2006 г. первого номера Информационно-методического бюллетеня Архива Президента РК. Выпуск издания инициировал директор Архива В.Н. Шепель. Целесообразность издания бюллетеня была обусловлена рядом обстоятельств. Прежде всего, сокращением, как в республиканской, так и в другой доступной литературе, публикаций по теории, методике и практике архивного дела и документирования. С другой стороны бюллетень был нужен как новая форма организационно-методического руководства ведомственными архивными и делопроизводственными службами учреждений – источников комплектования Архива Президента РК.

Первоначально бюллетень состоял из двух разделов: «Архивоведение» и «Документоведение». В свою очередь, были выделены рубрики по основным направлениям работ: нормативно-организационное обеспечение; методика, практические ситуации (семинар на рабочем месте); архивные термины; комментарии и разъяснения; общая информация.

В первый состав редакционной коллегии входили: 7 сотрудников Архива: Ж. Абдукадырова, С. Аубакиров, Л. Дегитаева, В. Печерских, В. Чупров, З. Хашимбаева, возглавил редакцию В. Шепель.

Не имея опыта работы по изданию бюллетеня, мы сначала конечно переживали, каким получится первый номер, как подать материал, будет ли он интересен читателю? Конечно же, подготовка бюллетеня происходила за счет уплотнения рабочего времени, выходных дней. Много приходилось редактировать тексты, вносить дополнения в виде примеров, без которых особенно статьи методического характера были неполноценными. Конечно, были и откровенные компиляции ранее изданных пособий, такие мы не принимали к публикации и требовали новых подходов в методике или совершенствовании.

Но время расставило все по местам. Как правило, номер открывался статьями директора В. Н. Шепеля по актуальным вопросам деятельности Архива, в том числе по проблемным темам. Периодически со статьями выступал заведующий Общим отделом Администрации Президента РК М.Х. Жакыпов. Первые мои статьи были посвящены комментариям Закона РК «О Национальном архивном фонде и архивах». Особое внимание было уделено вопросам архивных технологий, которые требовали разъяснений для работников наших источников комплектования. Опубликован опыт работы с электронными документами в Российских архивах. Были изданы статьи, приуроченные к проведению в Архиве Президента РК первой Республиканской конференции в 2006 г. по электронному документообороту и электронным архивам.

С 2009 г. в бюллетень была введена новая рубрика «Архивные находки», где публиковались отдельные уникальные документы, проливавшие свет на «белые пятна истории» Вести новую рубрику было поручено Е.М. Грибановой, ей помогала в этом деле Е.В. Чиликова Эта рубрика логически дополняла публикации из календаря знаменательных дат, которую вели сначала А.А. Сейсенбаева, а затем А.М. Толетбеков.

Со второго номера 2009 г. в бюллетене начали появляться фотоиллюстрации, по различным мероприятиям, проводившимся в Архиве. К сожалению, они были в черно-белом цвете, но все же запечатлели встречу с Г.К. Бельгером и встречу, посвященную памяти М.Т. Оспанова.

Характерно, что с приходом нового директора Б.А. Джапарова изменилась концепция бюллетеня. В 2014 г. главным редактором стал Б.А. Джапаров, который инициировал усиление публикаций по информационным технологиям. В частности были опубликованы, по сути, программные документы: Концепция и программа информатизации Архива. В следующем году перешли к новому формату бюллетеня как того требовали новые требования. Были введены разделы:

«Архивоведение, источниковедение, документоведение и археография»;

«Исторические исследования»;
«Новые технологии и технотронные архивы»;
«Отечественный и зарубежный опыт»;
«Научная публикация архивных документов»;
«Исторические личности. Архивные находки»;
«Официальный отдел».

С приобретением печатно-издательского комплекса обложка бюллетеня качественно улучшилась в цветовой гамме, подобрала национальный колорит оформления, значительно больше стало статей на казахском языке, что сделало его более доступным для читателей. Статьи и сообщения уже иллюстрировались в цветном изображении, что придало бюллетеню профессиональный вид.

В 2016 г. существенно изменился состав редакционного совета: главный редактор – Б.А. Джапаров, К.Ш. Алимгазинов, А.Т. Сулейменова, Г.О. Бекишева, М.Т. Жылгелдинов, Н.Т. Исаева, Е.В. Чиликова, В.М. Чупров.

Таким образом, за 10 лет в 21 бюллетене опубликовано 167 статей, в том числе 52 – методического характера, более 50 ответов на вопросы читателей. Хотелось бы отметить публикации С.И. Черновой «СОМ – технологии для обработки информации», Д.Ю. Абдукадыровой «Деловая игра-практикум по оформлению ОРД», «Составление и оформление официальных документов», Б.А. Касенова «Организация и методика исполнения тематических и социально-правовых запросов в ведомственном архиве», А.А. Сейсенбаевой «Формирование фонда Президента РК», Р.М. Абдуали «Методические рекомендации по форматированию сборников документов», Е.В. Чиликовой «Памятка по публикации визуальных документов», Б.Д. Шайлазымова за цикл статей по электронным технологиям», а также ряд статей программного характера директора Архива Б.А. Джапарова Отрядно отметить, что стали публиковаться статьи научно-популярного характера Е.М. Грибановой и Е.В. Чиликовой «К вопросу о выявлении и отборе и публикации ретроспективной информации персонального характера», К.Ш. Алимгазинова «Из истории конституционного строительства в Казахстане по документам Архива Президента РК», «Казахстанская модель национального согласия как фактор консолидации полиэтнического общества» и др.

Как показывает состояние организации документирования и архивного хранения документов в учреждениях – источниках комплектования Архива Президента РК бюллетень является эффективным средством руководства, внедрения новых форм и методов работы, методического обеспечения работы с документами и хранения, распространения передового опыта работы, он востребован работниками ведомственных архивов и службами документирования. Бюллетень уже вышел за пределы ведомственных изданий, и наши статьи пользуются успехом при публикации в журнале «Вопросы документооборота». Приведу некоторые примеры. Статьи Д.Ю. Абдукадыровой «Основные принципы и методы формирования документов в дела», «Назначение паспорта ведомственного архива», «Составление и оформление официальных документов» привлекли внимание более 5 тыс. читателей; В.М. Чупрова «План работы ведомственного архива», «Составление и оформление протокола», «Составление Устава организации» – 1877 – читателей, Е.В. Чиликовой – цикл статей по краеведению, эвакуации – 1385; статья директора Б.А. Джапарова «Концепция информатизации Архива Президента РК» – 850. И это далеко не полная статистика.

В заключение хотел бы остановиться на некоторых недостатках и перспективах расширения тематики и качества публикаций в нашем бюллетене. В последнее время ослаблена обратная связь с читателями, значительно сократилось число вопросов от них, требующих разъяснения. Не публикуются статьи по отечественному и зарубежному опыту архивной работы.

Как методическому центру по работе с партийными документами сотрудникам Архива необходимо в следующем году начать публикацию статей по интеграции документов бывших партархивов в систему государственных архивов, методики построения научно-справочного аппарата, каталогов, справочников, методические рекомендации по проведению целевой экспертизы ценности документов, по ведению научных проектов на базе партийных документов и другим вопросам.

*Ж. Байқаш,
ҚР Президенті Архивінің
Құжаттарды ғылыми жариялау
басқармасының бас сарапшысы*

**«Друг или враг. Сталинские репрессии и система лагерей»
Дөңгелек үстел туралы**

2016 ж. 31 мамырда Қарағанды облыстық бейнелеу өнері музейінде Қазақстан Гёте Институты, Шет мемлекеттермен байланыс институты (IFA), Қазақстандағы Ф. Эберт атындағы қор өкілдігімен саяси қуғын-сүргін құрбандарын еске алу күніне орай ұйымдастырылған, «Друг или враг, Сталинские репрессии и система лагерей» тақырыбындағы дөңгелек үстел өтті.

Сол күні Қарағанды облыстық бейнелеу өнері музейінде «Паула Модерзон-Беккер және Ворпсведе суретшілері. Суреттер мен гравюралар 1895–1906 жж.» көрмесінің ашылуы өтті. Көпшілік назарына Паула Модерзон-Беккер мен оның Ворпсведелік әріптестері Отто Модерзон, Фриц Макензен, Ганс ам Энде, Фриц Овербек и Генрих Фогелердің 60-тан астам суреттері мен гравюраларынан тұратын экспозициялар ұсынылды. Генрих Фогелер бірінші дүниежүзілік соғыстан кейін КСРО-ға барып, Мәскеуде өмір сүреді. 1940 жылдары Қазақстанға қоныс аударылып, 1942 ж. Қарағанды облысында дүние салды.

Дөңгелек үстелді Қарағанды облысы Мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшысы Е. Ағымбаев ашты. Сонымен қатар дөңгелек үстел барысында Қазақстандағы Германияның өкілетті елшісі Джонни Крамер, Қазақстан Гёте институтының басшысы Барбара Фрайфрау фон Мюнххаузен, Ф. Эберт атындағы қордың Қазақстандағы, Өзбекстандағы және Түркменстандағы аймақтық директоры Пэр Тешендорф алғы сөз сөйледі.

Публицист, әскери тарихты зерттеуші Д. Игсатова, Е.А. Бекетов атындағы ҚарМУ Этномәдени және тарихи-антропологиялық зерттеулер орталығының директоры З. Сақтағанова, ҚБТУ Базалық факультетінің деканы М. Акулов, Шымкент өңірлік мемлекеттік архивінің директоры Г. Шардарбекова өз баяндамаларын оқыды.

Дөңгелек үстелде ҚР Президенті Архивінің бас сарапшысы Ж.Т. Байқаш қатысушыларды «О проекте Архива Президента РК по созданию базы данных военнопленных Второй мировой войны» баяндамасымен таныстырды.

Сонымен бірге, Дөңгелек үстелді ұйымдастырушылар тарапынан екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық тұтқындарының құжаттың өмірімен қызметтері туралы арналған көрме ұсынылды.

О Круглом столе «Друг или враг. Сталинские репрессии и система лагерей»

31 мая 2016 г. в Карагандинском областном музее изобразительного искусства состоялся Круглый стол «Друг или враг. Сталинские репрессии и система лагерей», посвященный Дню памяти жертв политических репрессий в Казахстане. Организаторы мероприятия Гёте-Институт Казахстан, Институт связей с зарубежными странами (IFA) и Представительство Фонда имени Ф. Эберта в Казахстане.

В этот же день в Карагандинском областном музее изобразительного искусства (г. Караганда) состоялось открытие выставки «Паула Модерзон-Бекер и художники Ворпсведе. Рисунки и гравюры 1895–1906 гг.». На экспозиции представлено более шестидесяти рисунков и гравюр Паулы Модерзон-Бекер и ее коллег-художников из Ворпсведе, в том числе Отто Модерзон, Фриц Макензен, Ганс ам Энде, Фриц Овербек и Генрих Фогелер. Генрих Фогелер был самым молодым среди художников Ворпсведе. После Первой мировой войны он приехал в СССР, жил в Москве, в 1940-х гг. был депортирован в Казахстан. Художник умер в 1942 г. в одной из деревень недалеко от Караганды.

Круглый стол открыл руководитель Управления культуры, архивов и документации Карагандинской области Е. Агимбаев. С приветственным словом к гостям и участникам мероприятия обратились полномочный посланник Германии в Казахстане Джонни Крамер, руководитель Гёте-Института Барбара Фрайфрау фон Мюнххаузен и региональный директор Фонда имени Ф. Эберта в Казахстане, Узбекистане и Туркменистане Пэр Тешендорф.

С докладами выступили: публицист, исследователь военной истории Д. Игсатова, директор Центра этнокультурных и историко-антропологических исследований КарГУ им. Е.А. Букетова З. Сактаганова, декан базового факультета КБТУ, ассистент профессор, Ph.D. М. Акулов, директор Шымкентского регионального государственного архива Г. Шардарбекова.

Главный эксперт Архива Президента РК Ж.Т. Байкаш выступила с сообщением на тему: «О проекте Архива Президента РК по созданию базы данных военнопленных Второй мировой войны».

Работа Круглого стола сопровождалась историко-документальной выставкой, посвященной военнопленным-казахстанцам Второй мировой войны.

Ж. Зейнелов
ҚР Президенті Архивінің
Жинақтау және құжаттама
басқармасының басшысы

Қазақстан халқы тілдерінің күніне орай қоғам қайраткері
Асылы Әлиқызының қатысуымен «Архив және қоғам: тарихи сананың
қалыптасуындағы мемлекеттің рөлі» тақырыбында өткен іс шара туралы

Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығын атап өту шеңберінде және Қазақстан халқы тілдерінің күніне орай 2016 ж. 21 қыркүйекте Қазақстан Халқы Ассамблеясының, Әзірбайжан этномәдени орталығының, «Мемлекеттік тілге құрмет» Қоғамдық бірлестігінің төрайымы, елімізге танымал тұлға, қоғам қайраткері Асылы Әлиқызы Османның қатысуымен «Архив және қоғам: тарихи сананың қалыптасуындағы мемлекеттің рөлі» тақырыбында Дөңгелек үстел өткізді. Бұл аталған іс шараны өткізуге Асылы Әлиқызының жеке қорының құжаттарын ҚР Президентінің Архивіне салтанатты түрде қабылдау шарасы арқау болды.

Осман Асылы Әлиқызы 1941 ж. 13 тамызда Грузияның Ахалкалак ауданында Хавет ауылында дүниеге келді. 1944 ж. қараша айында отбасы Қазақстанға жер аударылған. 1957 ж. Оңтүстік Қазақстан облысының Түлкібас ауданындағы Жаңаталап жетіжылдық мектебін тамамдады. 1957–1961 жж. Түркістан педучилищесінде оқып, оны бастауыш мектеп мұғалімі мамандығы бойынша аяқтады. Сол жылдың қыркүйегінен бастап 1963 ж. шілдесіне дейін аталған облыстың Түлкібас ауданы Жаңаталап ауылында мұғалім болып қызмет атқарды.

1963 ж. 1967 ж. дейін Алматыдағы Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институтының филология факультетінде оқып, оны қазақ тілі мен әдебиеті мамандығы бойынша үздік бітірді. 1969 ж. 30 желтоқсаннан ҚР ҰҒА-ның Тіл білімі институтына аспирант болып қабылданған. 1973 ж. ҚР ҰҒА-ның корреспондент-мүшесі, филология ғылымдарының докторы, профессор А. Ысқақовтың жетекшілігімен М. Әуезовтің «Абай жолы» романы бойынша «Қазақ тіліндегі синонимдес етістіктердің семантика-стилистикалық қызметі» деген тақырыпта филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін диссертация қорғады.

1973 ж. 1993 ж. дейін ҚР ҰҒА-ның Тіл білімі институтында қызмет еткен Асылы Әлиқызы 1993 ж. ҚР Министрлер кабинеті жанындағы Тіл комитетінің Ұлт тілдерін дамыту басқармасының бастығы қызметін атқарды. 1996 ж. ҚР Ұлт саясаты жөніндегі мемлекеттік

комитетінің Мемлекеттік тілді дамыту, терминология және ономастика жұмысы жөніндегі Бас басқармасының бастығы болып қызмет істеген.

Асылы Әлиқызы қаламынан «Синонимдес етістіктердің семантика-стилистикалық қызметі», «Қазақша-түрікше-орысша тілашар» еңбектері жарық көрген. Сонымен қатар, он томдық «Қазақ тілінің түсіндірме сөздігінің» (1974–1986 жж.) құрастырушылардың бірі әрі ғылыми жинақтар жазуға қатысқан. 300-ден астам ғылыми және ғылыми-көпшілік мақалалары, басқа тілдерден аудармалары жарияланған. Ол қазақ тілінің мәртебесі жайлы өзекті мәселе көтеріп, Халықаралық ғылыми-теориялық конференцияларға, дөңгелек үстелдерге қатысып, радио-теледидардан хабарлар беріп, газеттерге үзбей мақала жазып, «Қазақ тілі» мен «Қазақстан мұсылман әйелдері», «Адамын құқығын қорғау» қоғамдарына белсене ат салысып жүрген ғалым апаларымыздың бірі.

Асылы Әлиқызы қазіргі таңда Алматы облыстық Әзірбайжан этно-мәдени орталығының, «Мемлекеттік тілге құрмет» бірлестігінің төрайымы, «Мемлекеттік тіл» қоғамдық қозғалысы төрағасының орынбасары, Қазақстан халқы Ассамблеясының мүшесі. Мемлекет басшысы Н. Назарбаевтың бастамасымен құрылған «Мемлекеттік тілді дамыту қорының» Қамқоршылық кеңесінің мүшесі. Сондай-ақ, Оңтүстік Қазақстан облысы Түлкібас ауданының және Алматы облысының «Құрметті азаматы» атағы берілген. «Достық» және «Парасат» ордендерінің иегері, «Қазақстан Конституциясына 10 жыл», «10 жыл Астана» медальдарымен, ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігінің «Мәдениет қайраткері» құрмет белгісімен және Құрмет грамотасымен, Халықаралық «Қазақ тілі» қоғамының «Алғыс» грамотасымен, «Отан» республикалық саяси партиясының «Белсенді қызметі үшін» омырау белгісімен, Қазақстан халқы Алматы облыстық кіші Ассамблеясының грамотасымен және т. б. марапаттармен марапатталған. 2004 ж. Американың өмірбаяндық халықаралық зерттеу институты Асылы Әлиқызына «Әлемдегі 2004 ж. ең таңдаулы әйелі» деген атақ берді.

Асылы Әлиқызының: «Қазақ халқы – ұлт құраушы халық, яғни барлық өзге ұлттар оның айналасына топтасуға тиіс. Қазақ халқының тілі мен мәдениетін, әдет-ғұрпын білуіміз, сыйлауымыз керек», – деген сөздері бүгінгі таңда үлкен маңызға ие болып отыр. Асылы апамыз қазақ ұлтының бар мейірімі мен шапағатын бойына молынан сіңіре алуымен ерекшеленіп тұрады. Оған куә оның: «Менің ойымша, бәріміздің үйіміз аспан асты кең дала – Қазақстан, ұлтымыз – қазақ» деген сөзі дәлел бола алады.

Қазақстандағы тілге қатысты барлық игі істерден Асылы Әлиқызы тысқары қалған емес. Тілді – ұлттың жаны, ұлттың өзі деп білген Асылы Әлиқызының еңбегі жоғары бағаланып, халықтың ыстық ықыласына бөленді. Көптеген қоғамдық істерге білегін сыбана кірісіп, бүгінгі күнге дейін іскери белсенділігін жоғалтқан жоқ. Қай жерде болмасын «Қазағым, тілім, елім» деп ана тіліміздің мәртебесін көтеріп, оның іргесінің берік қалануы үшін тынымсыз еңбек етуден еш жалықпайды. Еліміздің «Тіл күрескері әрі жанашыры» деген марапатына ие болуға лайық адам. Асылы Әлиқызының бойындағы ең бірінші Отанға деген ізгі сүйіспеншілік бәрімізге үлгі екені рас. Міне, Асыл апайдың азаматтық бейнесі осындай.

Асылы Әлиқызы Осман Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің толықтыру көздері болып табылатын Қазақстан халқы Ассамблеясының, әзірбайжан ұлттық мәдени орталықтарының белсенді мүшесі ретінде Архивтің жеке тұлғалармен толықтыру көздерінің тізіміне енгізілді. Тараптардың ұсыныстары мен келісімдері нәтижесінде Асылы Әлиқызының өмірбаяндық, қызметтік, шығармашылық құжаттарын мемлекеттік сақтауға қабылдау жөнінде ҚР Президенті Архивінің директоры Б. Ә. Жапаров пен А. Ә. Османның арасында келісімшарт жасалды.

Жинақтау және құжаттама басқармасының басшысы Ж. Зейнелов пен бас сарапшы Ә. Сүлейменова белгілі қоғам қайраткері, ғалым А. Ә. Османның қызмет кабинетінде болып жеке архивтің құрамына қабылдануы тиіс құжаттардың түрлері мен әртүрлілігі жөнінде әңгімелесу жүргізіп, ҚР Президентінің Архивінде ғалымның жеке қорын жасақтау жөнінде келісілген болатын. Әңгіме барысында Асылы Әлиқызы жеке өмірі, қызметі, ғылыми еңбектері, шығармашылығы және т. б. тақырыптар қозғалды. Ғалым, ұстаз қайраткер А. Осман әңгіме соңында мемлекеттік сақтауға жеке архивіндегі халықаралық «Қазақ тілі» қоғамында, Қазақстан халқы Ассамблеясының құрамында қызмет еткен жылдарында дайындалған құжаттармен қатар, өзіне жазылған жеке тұлғалардың

хаттарын, пікірлерін, түрлі симпозиумдар, ғылыми жиындар мен қоғамдық басқосуларда болғанын айғақтайтын баспа өнімдерін тапсырды. ҚР Президентінің Архивінің кітапхана қорына өзі дайындаған мақалалар жинағы мен орысша-қазақша-түрікше тілашар сөздігін, түрлі авторлардың қолтаңбамен сыйланған кітаптарын сыйға тартты.

Қазақ тілінің жанашыры, ұлттық тұтастық пен ұлтаралық ынтымақтастықтың алтын тұғырын бекемдеп жүрген Асылы апамыздың өмір өрнегі мен тағдыр тамыры зерленген құжаттар мен суреттер негізінде дайындалған слайд-шоу қатысушылардың назарына ұсынылды. Жеке қордың құрамында болуы тиіс құжаттардың түрлерін Асылы Османның жеке архивінен толықтай көруге болады.

Қазақстанға 1942 жылы «сенімсіз элемент» ретінде жер аударылған ата-анасының бауырында келген сәби Асылының тағдыры көптеген кеңестік азаматтардың өміріне ұқсас келгенімен, өзіндік өрнегі бар өмірбаян иесі екендігі белгілі. Кеңестік мектеп, социалистік қоғам, коммунистік тәртіп тәуелсіздікпен, егемендікпен ауысқан сәттегі аумалы тағдыр иелерінің айқын көрінісіндей Асылы Әлиқызының тағдыры барша қазақстандыққа ортақ тағдыр, ортақ қасірет, ортақ мәртебе.

Өмірінің негізгі кезеңдерін сипаттайтын құжаттарын мемлекеттік сақтауға өткізуге шешім қабылдап, Қазақстан Республикасы Президенті Архивімен тығыз қарым-қатынас орнатып, үздіксіз байланыс жасап отыратындығы үшін Асылы Әлиқызына басшылар тарапынан лағыс білдіреді.

Дөңгелек үстелді А. Османның құжаттарын Архивке мемлекеттік сақтауға тапсыру туралы келісім-шартқа қол қою және А. Османды Архивтің жеке қорларын толықтырушы көздері қатарына қосу туралы шешім қорытындылады. Аталған іс шараға қоғам қайраткерлері, ғалымдар, бұқаралық ақпарат құралдары, Алматы қаласының жоғары оқу орындарының студенттері қатысты.

С. Шайжанова
ҚР Президенті Архивінің
Құжаттарды ғылыми жариялау
басқармасының сарапшысы

**«Еуразияның түркі және мұсылман халықтарының саяси көшбасшылары:
тұлғалар, идеялар, тағдырлар. ХХ ғасырдың басы» атты халықаралық
ғылыми-тәжірибелік конференциясы туралы**

2016 ж. 30 қыркүйекте Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті және Қазақстан тарихшыларының қауымдастығы, Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві, сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі, Қазақстан Республикасы Орталық Мемлекеттік архиві, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының ұйымдастыруымен «Еуразияның түркі және мұсылман халықтарының саяси көшбасшылары: тұлғалар, идеялар, тағдырлар. ХХ ғасырдың басы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы өтті. Конференция Қазақстанның мемлекет, қоғам қайраткері, ұлт-азаттық және Алаш қозғалысының жетекшісі, публицист, ғалым, аудармашы Ө. Бөкейхановтың туылғанына 150 жыл толуына орай ұйымдастырылған. Конференцияның мақсаты Ө. Бөкейхановтың ұлт тарихындағы орнын, қоғам қайраткері, ұлт-азаттық қозғалысының жетекшісі ретіндегі қызметін бүгінгі көзқарас және методологиялық ұстаным тұрғысынан қорыту және білім жүйесінде оқыту мәселелерін талқылау болып табылады.

Конференцияға Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Қазақстан тарихы кафедрасының меңгерушісі, Қазақстан тарихшыларының қауымдастығының Төрағасы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА-ның мүше-кореспонденті М. Қойгелдиев, «Егемен Қазақстан» Республикалық газеті Акционерлік қоғамы Басқармасының төрағасы, Халықаралық түркі академиясының Президенті, тарих ғылымдарының докторы, профессор Қ. Дархан, Ш.Ш. Уәлиханов

атындағы Тарих және этнология институтының директоры, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА-ның мүше-корреспонденті Х. Әбжанов, Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының Бас ғылыми қызметкері, тарих ғылымдарының докторы, профессор К. Есмағанбетов, Ж. Баласағұн атындағы Қырғыз ұлттық университетінің Тарих факультетінің деканы, тарих ғылымдарының кандидаты, профессор А. Беделбаев, С. Демирель университетінің профессоры Ә. Ілияс, И. Арабаев атындағы Қырғыз Мемлекеттік университетінің доценті, тарих ғылымдарының кандидаты Ж. Байділдеев, ҚР Президенті Архивінің директоры, техника ғыл. докторы, профессор Б. Жапаров, ҚР Президенті Архиві директорының орынбасары Қ. Әлімғазин және ҚР Президенті Архивінің құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының басшысы мен архивисті Е. Чиликова, С. Шайжанова және т.б. Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарының профессорлары мен оқытушылары қатысты.

Конференцияда саяси көшбасшылардың өмірбаянын зерттеудің теориялық және методологиялық негіздері, саяси көшбасшылардың жеке тарихын жасаудың деректері, спецификасы, жеке құжаттарды өңдеу және интерпретациялаудың ерекшеліктері, Ә. Бөкейханов және қазақ ұлттық идеясы, т.б. бағыттағы мәселелер де талқыланды.

Конференцияның екінші бөлімі Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің Қазақстан тарихы кафедрасының меңгерушісі, Қазақстан тарихшыларының қауымдастығының төрағасы, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА-ның мүше-корреспонденті М. Қойгелдиевтің 70 жасқа толуына орайластырылды. Ол ҚР Президенті Архивінің ғылыми кеңесінің мүшесі болып табылады. Көп томдық «Алаш қозғалысы» атты құжаттар мен материалдар жинағының жауапты редакторы және құрастырушыларының бірі.

Конференцияға ҚР Президенті Архивінен Е. Чиликова «Движение Алаш в документах Архива Президента Республики Казахстан», «Судьба Алихана Букейханова по документальным сборникам и библиотечному фонду Архива Президента Республики Казахстан», Ә. Сүлейменова «Серікбай Ақиев: заманы тағдырын билеген тұлға» деген тақырыптарда өз баяндамаларын ұсынды.

Сондай-ақ, конференцияда тарихи-құжаттық көрме ұйымдастырылып, ҚР Президенті Архивінің қорындағы құжаттар мен кітаптары қойылды.

*Ю. Серовайская,
кандидат исторических наук, доцент*

**Отзыв на книгу Павел Мариковский
«Воспоминания натуралиста, зоолога, писателя»**

В 2016 г. в Архиве Президента Республики Казахстан состоялась презентация историко-документальной выставки и прошло заседание Круглого стола «Интеллектуальный капитал страны: зоологическая наука Независимого Казахстана», приуроченные к 70-летию Национальной Академии наук Казахстана. Это запоминающееся мероприятие было проведено в рамках празднования 25-летия Независимости Республики Казахстан и по замыслу его организаторов направлено на пропаганду достижений в науке суверенного Казахстана.

На торжественном открытии выставки выступили директор Архива Президента РК, доктор технических наук, профессор Б.А. Джапаров, заместитель руководителя представительства Россотрудничества в Республике Казахстан, консул Генерального Консульства Российской Федерации в Алматы И.В. Переверзева, директор РГУ «Центральный государственный архив научно-технической документации» Министерства культуры и спорта РК Г.С. Сарсенова. В мероприятии приняли участие архивисты, музейеведы, ученые, журналисты, представители общественности и др.

На выставке, подготовленной сотрудниками Архива Президента РК, Центрального государственного архива научно-технической документации РК (далее – ЦГА НТД РК), Ведомственного архива «Ғылым ордасы» были представлены уникальные фотографии и письменные документы, связанные с историей академического Института зоологии, а также материалы из фонда документов личного происхождения учёного-биолога П.И. Мариковского, в том числе картины, принадлежащие его кисти, перу и карандашу. Экскурсию по выставке провели главный эксперт Управления научной публикации документов Архива Президента РК Ж.Т. Байкаш и заместитель директора ЦГА НТД РК Б.А. Жуматаева.

Затем состоялось, заседание Круглого стола. Доклады собравшихся здесь ученых-биологов: А.М. Мелдебекова – генерального директора Института зоологии КН МОН РК, доктора сельскохозяйственных наук, профессора, академика НАН РК, А.Т. Канаева – заведующего кафедрой биоразнообразия и биоресурсов факультета биологии и биотехнологии КазНУ им. аль-Фараби, В.Л. Казенаса – ученого-энтомолога, доктора биологических наук, профессора, в совокупности дали целостное представление о создании, становлении и развитии Института зоологии КН МОН РК (ранее – Институт зоологии АН КазССР, затем – Институт зоологии НАН РК). При этом не были забыты имена основателей и организаторов зоологической науки в Казахстане, начиная с первого заведующего сектора зоологии и ботаники, открытого в 1932 г., С.И. Снегиревского (1905–1942), и видных зоологов, сложившегося на его основе Института зоологии в 1943 г. Именно эти ученые: П.А. Янушко, А. Бялыницкий-Бируля, В.А. Селевин, Л.М. Шулпин, А.В. Афанасьев, Н.С. Бутарин; Е.М. Ауэзов, С.Т. Рыскулова, Т.Н. Досжанов, А.Б. Бекенов, стояли у истоков республиканской науки зоологии.

Среди этих имен наиболее часто звучало имя талантливого, самобытного, уникального ученого-энтомолога, доктора биологических наук, профессора Павла Иустиновича Мариковского (1912–2008). Это было неслучайно: во-первых, потому что долгие годы П.И. Мариковский трудился в Институте зоологии АН КазССР на должности заведующего лабораторией ядовитых животных, а затем – лаборатории энтомологии. Во-вторых, издание книги его мемуаров «Воспоминания натуралиста, зоолога, писателя (Под ред. Б.А. Джапарова. – Алматы: «Принт Экспресс», 2016. – 384 с.; 4 л. илл.)» было приурочено к 70-летию Академии наук РК. Презентация книги воспоминаний П.И. Мариковского была посвящена значительная часть заседания Круглого стола. Именно поэтому выступления ряда его участников, в разные годы являвшихся сначала учениками, затем – коллегами П.И. Мариковского, были связаны с его личностью и его научными достижениями. Так, ученик П.И. Мариковского доктор биологических наук, профессор В.Л. Казенас в своем докладе обратил внимание собравшихся на то, что в период, когда Мариковский заведовал лабораторией энтомологии в Институте зоологии АН КазССР, наука энтомология ус-

пешно развивалась и имела солидные достижения. Тогда при его непосредственном участии и под его руководством было зарегистрировано 20 тысяч видов насекомых и открыты 2 тысячи новых, ранее неизвестных науке видов, а также создана богатейшая коллекция в 100 тысяч видов насекомых.

Другой ученик Павла Иустиновича – Б.Т. Таранов, кандидат биологических наук, ассоциированный профессор КазНАУ, участник многих его экспедиций, рассказал о самоотверженном труде своего учителя во время полевых исследований. По его словам: «П.И. Мариковский сам был удивительным человеком и не переставал удивляться природе».

В связи с презентацией книги воспоминаний ученого директор ЦГА НТД Г.С. Сарсенова в своем выступлении дала представление о содержании фонда документов личного происхождения П.И. Мариковского, состоящего из 383 единиц хранения, и в частности, она сообщила, что в этом фонде содержится первый вариант его мемуаров, более кратко названный автором «*Воспоминания натуралиста*» [2].

Книгу воспоминаний П.И. Мариковского на заседании Круглого стола представила Р.А. Артемьева, член Союза писателей РК и член Союза журналистов РК. Она же являлась автором идеи этого проекта. На презентации присутствовали спонсоры издания – И. Литвиненко, А. Труш, М. Айманов, А. Калистратов, а также, оказавший организационную помощь проекту В. Мосин, без участия которых книга, скорее всего, не увидела бы свет в настоящее время. И если конференц-зал Архива Президента РК послужил местом проведения презентации книги воспоминаний ученого, то сам архив более десятилетия был и остается самым надежным хранилищем рукописи пера П.И. Мариковского.

Появление рукописи Мариковского в Архиве Президента РК относится к 2005 г. Павел Иустинович сам никогда в Архиве Президента РК не был. С ним при его жизни работали сотрудники ЦГА НТД РК, и в частности, Г. Яндульская. В 2005 г. с просьбой рассказать о периоде сталинских репрессий, коснувшихся и Мариковского, к нему обратилась Е.М. Грибанова, руководитель Управления научной публикации документов Архива Президента РК. П.И. Мариковский, испытывавший к Е.М. Грибановой доверие как к человеку и профессиональному архивисту, передал ей свою рукопись воспоминаний (Это был второй, значительно дополненный им, вариант рукописи мемуаров, уже хранящейся к этому времени в ЦГА НТД РК). Следуя профессиональному долгу, Е.М. Грибанова сдала переданную ей автором рукопись на государственное хранение в Архив Президента РК. Рукопись содержится в Коллекции документов жертв, пострадавших от политических репрессий в СССР.

Какова же роль Архива Президента РК в опубликовании книги: Павел Мариковский «*Воспоминания натуралиста, зоолога, писателя*». Отвечая на этот вопрос скажем, что подготовленная к печати рукопись была рекомендована к изданию Научным Советом Архива Президента РК. О большом значении, которое придавалось этому проекту в Архиве, свидетельствует тот факт, что в рабочую группу по подготовке к изданию рукописи вошли директор АП РК, доктор технических наук, профессор Б.А. Джапаров (редактор), заместитель директора АП РК, доктор исторических наук К.Ш. Алимгазинов, руководитель Управления научной публикации документов АП РК Е.В. Чиликова, главный эксперт Управления научной публикации документов АП РК Ж.Т. Байкаш.

В сжатые сроки, от 14 октября – дата рекомендации к изданию Научным Советом, до начала 2016 г. – времени опубликования книги, коллегия участников проекта провела основательную, профессиональную, творческую работу по превращению рукописи, хранящейся в архиве, в увидевшую свет отпечатанную книгу. Тем более что рукопись П.И. Мариковского представляет собой сложный материал, в котором заключено много исторических событий XX–XXI вв., произошедших на гранях сменяющихся эпох, фигурируют разные персоналии: политические деятели и руководители научных учреждений, известные ученые, его коллеги и ученики. И автор рукописи в целом ряде случаев не избежал субъективных оценок и характеристик. Поэтому составителям книги приходилось не только глубоко и вдумчиво вникать в повествование автора, но и обдумывать, как в силу этических соображений, корректно и тонко произвести необходимые изъятия некоторых фрагментов так, чтобы, по словам Е.В. Чиликовой в предисловие к книге – «... незначительные купюры не повлияли на смысловое восприятие текста» [3, с.9].

Воспоминания натуралиста, зоолога и писателя П.И. Мариковского фактически предваряют два предисловия. Первое из них – «Его религия – согласие с природой» написано Р.А. Артемьевой, а другое от коллектива составителей Е.В. Чиликовой. Само произведение Павла Иустиновича занимает в книге немногим более 340 страниц. Академический характер данному изданию придает раздел «Примечания». Это двадцать страниц текста петитом тщательно и кропотливо выполнены составителями. Примечания представляют особый интерес и познавательное значение, а в иных случаях, являются ключом к пониманию отдельных фрагментов и деталей повествования. Читатель найдет здесь разного рода пояснения, подробные ссылки на труды автора воспоминаний, и библиографические описания работ многих ученых, биографические данные и справки по персоналиям, встречающимся в рукописи, выверенные, дополненные, а порой и исправленные, строки стихов и песен, цитируемых Мариковским.

Само содержание мемуаров П.И. Мариковского заслуживает отдельного, самого пристального рассмотрения и даже изучения представителями самых разных наук – биологами, особенно, зоологами – энтомологами, экологами, природоведами, историками, археологами, астрономами, сейсмологами и др. Ведь в автобиографическом произведении Павла Иустиновича много пластов. И сложно в немногих словах ответить на вопрос о чем эта повесть? Поэтому отметим лишь некоторые ее грани. Воспоминания Мариковского, открытые и искренние, идущие от сердца о его детстве, отрочестве, юности, зрелости и о последних десятилетиях жизни разворачиваются на фоне переломных исторических событий. И он, обладая незаурядным талантом, исторически достоверно и образно описывает жизнь достойной и скромно живущей семьи Мариковских на Дальнем Востоке Российской империи во время и после революций Февраля и Октября 1917 г., Гражданской войны, периода коллективизации, а также свою жизнь последующих времен. Еще эта книга о его необыкновенной тяге к знаниям, о верности и приверженности профессии, единожды избранной на всю жизнь фактически еще в детстве и юности. Перед взором читателя предстает повествование о тернистом жизненном пути и замечательной судьбе человека науки, его поразительном трудолюбии, об обостренном ощущении морали и нравственности в отношении среды и мира ученых, о гражданской позиции и совершенно особенной любви к природе, выражающейся в понимании ответственности человека за ее сбережение и сохранение.

В заключении трудно удержаться, чтобы не привести хотя бы два фрагмента из воспоминаний Павла Иустиновича Мариковского ярко свидетельствующие о его необычайной любви к природе, трудолюбии и подвижничестве в науке.

«Я счастлив, что с детства полюбил природу и сохранил эту любовь до конца жизни. Приученный к труду или, быть может, кроме того, получив к нему склонность по наследству и примеру родителей, находил в природе отраду в тяжкие годы жизни моего поколения» [3, с. 10].

«Годы, когда я занимался изучением ядовитого паука каракурта, очень далекие, но глубоко сохранились в памяти, и сейчас воспоминания о них всплывают в мельчайших деталях. Помню, сколько сил было истрачено на разгадку жизни этого интересного паука, сколько не только дней, но и бессонных ночей прошло над ним в наблюдениях в полевой обстановке. Мне нисколько не жаль потраченных сил и здоровья, быть может, потому что увлечение творчеством принесло глубокое удовлетворение и радость» [3, с. 193].

Опубликование рукописи П.И. Мариковского и ее открытие для читателей является благородным, смелым и своевременным делом. Несомненно, заслуживают благодарности все участники, имеющие отношение к реализации этого проекта. И в этом важная и определяющая роль принадлежит коллективу составителей книги Архива Президента Республики Казахстан.

Список использованных источников:

- 1 ЦГА НТД РК. Ф.113.
- 2 Там же. Оп.2. Д.34.
3. Мариковский Павел «Воспоминания натуралиста, зоолога, писателя» / Под ред. Б.А. Джапарова. – Алматы: «Принт Экспресс», 2016. – 382 с.

*Б. Зәуірбекова,
ҚР Президенті Архивінің
Ақпаратты-әдістемелік
жұмыс басқармасының
бас сарапшысының м.а.*

Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві кітапханасына 2016 жылғы төртінші тоқсанда түскен жаңа кітаптар топтамасы

Идеи Нурсултана Назарбаева — идеология независимого Казахстана. /Усенов С. Алматы, 2014. — 280 с.

В книге раскрывается система идей Первого Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева, изложенная в его трудах. Центральное место в системе идей Нурсултана Абишевича занимает рост благосостояния всех казахстанцев – эта идея проходит красной нитью через его труды.

Жастық шақ жырлары. /Қойшыбаев Б. – Алматы, 2015. – 832 б.

Жинаққа жеткіншектер мен жастар тақырыбына жазған көркем шығармаларының таңдаулылары топтастырылған. Жинақтағы хикаяттарда, әңгімелер мен романдарда жасөспірімдердің, жігіттер мен қыздардың ең асыл сезімдері мен сенімдерінің түрлі көріністері, олардың нәр алатын қайнар көзі, табиғаты мен дамуы қарастырылады.

Шығармашыл жұп белесі. /Дүйсен Б.

Кітап жазушы, тарихшы Бейбіт Қойшыбаевтың 70 жылдық және баспагер, аудармашы Балжан Хабдинаның 60 жылдық мерейтойларына арналады. Б.О. Қойшыбаевтың қаламынан туындаған кітаптар сөз болады. Кітап автордың сыйлығы ретінде түскен.

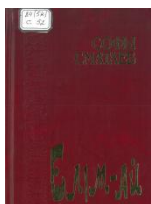
Қарқара. Публицистикалық хроника. /Қойшыбаев Б. /Алматы, 2010. – 320 б.

Жазушының бұл жинағы бұрын жарық көрген «Ар-Құат» (2000) және «Талтүске дейін» (2005) деп аталатын публицистикалық хроника кітаптарының жалғасы іспеттес. Туындыға кейінгі оншақты жылдардағы мақалаларының бірқатары және көркем шығармаларынан бірер туынды енген.

Алаш жолы. /Қойшыбаев Б. – Алматы, 2015. – 400 б.

«Алаш жолы» рисәләсі қазақ азаттық қозғалысы тарихынан сыр шертеді. Кітаптың «Аңсау» бөлімінде Алаш қозғалысын өмірге әкелген ХХ ғ. басындағы отарлық ахуал, саяси-әлеуметтік тыныс-тіршілік суреттеледі, халықтың мұң-мұқтаждары туралы үкіметке петициялар беруге рұқсат еткен ақ патшаның белгілі рескриптіне сәйкес, қазақ зиялыларының Қарқаралы жәрмеңкесіне жиналып тарихи тілекхат әзірлеуі туралы баяндалады.

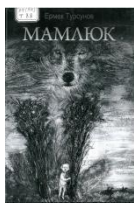
Елім-ай. Үшінші кітап. / Сматаев С.. – Алматы, 2003. – 752 б.

Көрнекті қазақ қаламгері, айтулы сөз зергері С. Сматаевтың романы Қаз дауысты Қазыбек би мен Абылай ханның тарихи тұлғасын ашып көрсетуге арналған.

Сыпатай батыр. Тарихи деректі роман. /Әбілдаұлы Б. – Алматы, 2000. – 240 б.

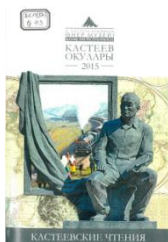
Кітапта Сыпатай батыр Әлібекұлы туралы баяндамады. Ол халқымыздың тәуелсіздігі үшін 1821 жылдан – Қоқан, 1860 жылы Ресей отаршыларына қарсы қару алып, қол бастап күрескен, қырғыз феодалдарының Абылай хан өлімінен кейін басып алған жерлеріміздің көбісін бейбіт жолмен қайырып алып, Жетісудағы ботпайларды Аспара-Меркі алқаптарына қоныстандырған, тоғандар, каналдар қаздырып, елін егіншілікке баулыған, медіреселер ашқызған. Батырдың өмірі мен қызметі туралы зерттеу негізінде жазылған.

Мамлюк: Исторический роман. /Турсунов Е. Алматы, 2009. – 246 с.

Книга – итог многолетних исследований автором истории стран Ближнего Востока периода раннего Средневековья. Именно в это переломное для судеб арабского мира и ислама время возшла звезда Бейбарса – выходца из Великой степи, которого современники-единоверцы называли Рукн ад-Дин (Опора Веры).

В каждой строке романа – следы странствий по тропам библейских старцев, путям пророков, святых мучеников веры. В каждом слове – отзвук дыхания далеких времен, запечатленного на страницах древних манускриптов и трудов современных историков, богословов, религиоведов. Эти источники стали для автора объективными ориентирами при выработке своего оригинального взгляда на легендарного тюрка и создании его художественного образа.

Қастеев оқулары 2015. Кастеевские чтения. – Алматы, 2016. - 250 б.

Жинақ 2015 жылғы 25 қарашада Алматы қ. Ә. Қастеев атындағы ҚР Мемлекеттік өнер музейінде өткен жыл сайынғы «Қастеев оқулары» ғылыми-практикалық конференцияның қорытындысын жариялаған. Қазақ және орыс тілдерінде.

Сборник подготовлен по итогам ежегодной научно-практической музейной конференции «Кастеевские чтения», которая состоялась 25 ноября 2015 г. в Государственном музее искусств РК им. А. Кастеева в Алматы на казахском и русском языках.

Өзегім толы ақ жалын. /Ерғали Х. – Алматы, 2011. – 416 б.

Қазақтың көрнекті ақыны, Қазақстан халық жазушысы, Қазақстан Республикасы мемлекеттік сыйлығының иегері Х. Ерғалидың бұл кітабына естелік-эссе жанрындағы ғұмырнамалық ой-толғамдары, қаламдас бауырлары мен әріптес достарының естеліктері және өлеңдері топтастырылған.

Ғылым тарланы. /Баяндин Қ. – Алматы, 2001. – 316 б.

Бұл кітапта қоғам қайраткері, мемлекеттік сыйлықтың иегері, ҚР Ұлттық ғылым академиясының академигі, химия ғылымдарының докторы, профессор, Химия ғылымдары институтының директоры, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің вице-министрі, Америка Құрама Штаттары Нью-Йорк академиясының академигі, «Алтын адам», «Платиналы Тарлан» сыйлықтарының иегері Еділ Ерғожаұлының өмір жолы мен өскен ортасы, ғылыми еңбектері мен қоғамдық қызметі, бастан өткен қызық-қуаныштары мен реніш-өкініштерге толы оқиғалары баяндалады.

Карагандинская область в годы Великой Отечественной войны. 1941–1945 гг. Сборник документов и материалов.

/Сост. О.Е. Беркун и др. – Караганда, 2015. – 560 с.

В сборнике публикуются документы о боевом пути карагандинцев, мобилизации людских и материальных ресурсов Карагандинской области на нужды войны, о перестройке работы всех предприятий, учреждений и организаций на военный лад, формировании национальных войсковых соединений, о подготовке и направлении техники, боеприпасов и продовольствия в Красную Армию, о приеме и размещении эвакуированных учреждений, организаций, предприятий и граждан, возрождении всеобщего военного обучения, о размещении эвакуогоспиталей, введении карточной системы, сборе средств, о работе женсоветов и др. В сборник включены также воспоминания о войне и участниках войны, переписка военных лет.

3 маусымда Құжаттама және құжаттардың ведомстволық сақталуын дамыту бойынша 2016 жылға арналған бірлескен іс шаралар жоспарына сәйкес Президенті Архивінің Жинақтау және құжаттама басқармасы толықтырушы көздері болып табылатын мекемелер үшін ведомстволық архивті ұйымдастыру және құжаттарды сақтау тәртібін қамтамасыз ету мәселелеріне арналған кезекті семинар өткізді. Семинар жұмысына ұлттық-мәдени орталықтардың және қоғамдық бірлестіктердің өкілдері қатысты.

3 июня Управлением комплектования и документации Архива Президента Республики Казахстан проведен очередной семинар для учреждений – источников комплектования, посвященный вопросам организации ведомственного архива и обеспечения режима хранения документов. В работе семинара приняли участие представители национально-культурных центров и общественных объединений.

8 маусымда Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері министрі Т.С. Донақовпен есептік кездесу өтті. Бұл шараның қол жетімділігі үшін халыққа интернет-порталдар арқылы онлайн-таратылымы ұйымдастырылды. Онлайн режимінде сұрақ қою мүмкіндігі еліміздің барлық аймақтарының тұрғындары үшін ұсынылды. Іс-шараға орталық мемлекеттік, жергілікті және сайлау органдарының өкілдері қатысты. Қоғамдық ұйымдардың, үкіметтік емес мекемелердің және БАҚ-ның басшылары кездесуге шақырылды. Қазақстан Республикасы Президенті Архивінен Әкімшілдік және қоғамдық байланыс басқармасының қызметкерлері Г. К. Дараева және Ә. А. Сыдықова қатысты. Кездесу барысында Т.С. Донақов ҚР Мемлекеттік қызмет істері министрлігінің қызметі және оның негізгі бағыттары, сыбайлас жемқорлыққа қарсы және мемлекеттік органның халыққа көрсетілетін мемлекеттік қызметтердің сапасын бақылау жұмыстары, 100 нақты қадам – ұлт жоспарының аясында, меритократия қағидаларына негізделген мансап моделіне өту үшін мемлекеттік қызметті жетілдіруге бағытталған іс-шараларды жүзеге асыру барысы және нәтижелері туралы баяндады.

8 июня состоялась отчетная встреча министра по делам государственной службы Т.С. Донакова В мероприятии приняли участие представители центральных государственных, местных и выборных органов. Приглашены руководители общественных организаций, неправительственных учреждений, а также СМИ. От Архива Президента РК в мероприятии приняли участие сотрудники Управления администрирования и общественных связей Г.К. Дараева и А.А.Сыдыкова.

На встрече было рассказано о деятельности Министерства по делам государственной службы РК, работе по противодействию коррупции и по контролю за качеством оказания госорганами услуг населению, о ходе и результатах реализации мероприятий, направленных на совершенствование государственной службы для перехода к карьерной модели основанной на принципах меритократии в рамках Плана нации – 100 конкретных шагов.

9 маусымда ҚР Президентінің Архивінде «Архив және қоғам» семинарларының шеңберінде «Болашағы біртұтас Ел» тақырыбында Әп-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті «Тарих», «Мұрағаттану, құжаттарды жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығы, Абылайхан атындағы қазақ

Халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінің «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы және Назарбаев университеті Гуманитарлық және әлеуметтік ғылым мектебінің «Тарих» мамандығы бойынша студенттерімен кездесу өтті. Іс-шара Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына орай және «Мәңгілік ел» патриоттық актісін талқылауға арналған. Қазақстан халқы Ассамблеясының қызметін көрсететін архивтік құжаттардың тарихи-құжаттық көрмесі қатысушылар назарына ұсынады.

9 июня в Архиве Президента РК, в рамках цикла гостевых семинаров «Архив и общество», состоялась тематическая встреча «Нация единого будущего» со студентами Казахского национального университета им. аль-Фараби, Казахского университета международных отношений и мировых языков им. Абылай хана, Назарбаев Университета. Мероприятие посвящено обсуждению Патриотического акта "Мәңгілік ел" и приурочено к 25-летию Независимости Республики Казахстан. На встрече был торжественно зачитан Патриотический акт "Мәңгілік ел". Мероприятие сопровождалось историко-документальной выставкой архивных документов, освещающих деятельность Ассамблеи народа Казахстана. Впервые экспонаты этой выставки были представлены 26 апреля 2016 г. в Астане на XXIV сессии АНК «Независимость. Согласие. Нация единого будущего», проходившей под председательством Президента РК Н.А. Назарбаева.

10 маусымда ҚР Президенті Архивінің Астана қаласындағы басқармасы (филиал) Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы «Қоғамдық келісім» РММ-де іс жүргізу мен құжаттарды архивтік сақтау бойынша семинар өткізді. Семинар 2016 жылы құжаттандыру мен құжаттарды ведомстволық сақтауды дамыту бойынша бірлескен іс-шаралар жоспарына сәйкес ұйымдастырылды. Семинар конструктивті форматта өтті, тыңдаушыларға сұрақтар қоюға мүмкіндік беріліп, олар тиісінше жауаптар алды. Семинар қорытындысы бойынша ҚР Президенті Архиві Астана қаласындағы басқармасының (филиал) сарапшылары Ғ.О. Оспанов және Ф.Т. Дуванова жаңа оқу материалын бекіту үшін тыңдаушылармен тәжірибелік сабақ жүргізді.

10 июня Управлением Архива Президента РК в г. Астане (филиал) проведен обучающий семинар в Республиканском государственном учреждении «Қоғамдық келісім» при Президенте РК по делопроизводству и архивному хранению документов. Семинар организован согласно Плану совместных мероприятий по развитию документирования и ведомственного хранения документов на 2016 г. В нем приняли участие руководители и специалисты структурных подразделений учреждения.

10 июня в государственном архиве Восточно-Казахстанской области состоялась встреча с директором Архива Президента Республики Казахстан, профессором, **Б.А. Джапаровым**. Директор КГУ «Государственный архив» управления культуры, архивов и документации ВКО Т.Т. Тусипбеков представил гостя сотрудникам. Директор Архива Президента РК в своем выступлении отметил, что приехал в Восточный Казахстан для совместного решения проблемных вопросов, касающихся архивного дела в нашей стране. Это вопросы по материально-техническому обеспечению архивов Казахстана, о кадровом составе, методические вопросы.

30 маусымда ҚР Президенті Архивінде Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті студенттерінің «Тарих», «Мұрағаттану, құжаттарды жүргізу және құжаттамалық қамтамасыз ету» мамандығы бойынша 1, 2, 3 курс студенттері және Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университетінің «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығы бойынша 3 курс студенттері, Назарбаев университеті Гуманитарлық және әлеуметтік ғылым мектебінің «Тарих» мамандығы бойынша 3 курс студенттері өндірістік практикасы басталды.

30 июня на базе Архива Президента РК началась производственная практика для студентов Казахского национального университета им. аль-Фараби, Казахского университета международных отношений и мировых языков им. Абылай хана, а также Назарбаев Университета.

Студенты ознакомились с основными моментами реализации двух научно-исследовательских проектов «Военнопленные-казахстанцы Второй мировой войны: литература, источники и база данных» и «Голод

1930-х гг. в Казахстане: документы и факты».

4 шілдеде ҚР Президенті Архивінде Астана күніне орай «Астана – Тәуелсіз Қазақстанның жетістігі мен гүлденуінің, болашағының символы» атты тарихи-құжаттық көрме және дөңгелек үстел өткізілді. Қонақтар мен қатысушылар назарына астананың Алматыдан Астана қаласына көшірілуі, құрылысы мен дамуы туралы құжаттық көрме ұсынылды. Дөңгелек үстелге көрнекті мемлекет және қоғам қайраткерлері, ғалымдар, тарихшылар мен Алматы қаласындағы мемлекеттік архив қызметкерлері қатысты.

4 июля в Архиве Президента РК состоялись историко-документальная выставка и круглый стол «Астана – символ успеха, процветания и будущего Казахстана», посвященные Дню столицы. Вниманию гостей и участников была представлена историко-документальная выставка, содержание которой раскрывает хронику событий, связанных с переносом столицы нашего государства из Алматы в Акмолу.

На выставке представлены документы из фондов Архива: выступления Президента РК Н.А. Назарбаева на сессии Верховного Совета РК о переносе столицы в г. Акмолу, текст

Конституционного Закона РК «О государственной независимости Республики Казахстан», Указы Президента РК о столице, о создании Акмолинской специальной экономической зоны, об объявлении города Акмолы столицей Казахстана, о сооружении монумента «Астана-Байтерек» и др. Выставка архивных документов дополнена фотографиями Астаны из фонда Музея города Алматы.

7 шілдеде ҚР Президенті Архивінде Жас архивистер кеңесінің ұйымдастыруымен «Архив және қоғам: Тәуелсіздік құндылықтары» тақырыбындағы жетекші ғалымдар және қоғамтанушылармен кездесулер циклы аясында Аризона университетінің Орыс және славян зерттеулері факультетінің профессоры – Наоми Бет Кафеймен кездесу өтті. Гриннел (АҚШ, Айова штаты) колледжінің түлегі, Калифорния университетінде магистр дәрежесін алып, докторлық диссертациясын қорғаған. Қазақстанға Халықаралық білім бойынша Америкалық кеңестің (ACCELS) қолдауымен келген.

7 июля Советом молодых архивистов Архива Президента РК в рамках цикла встреч с ведущими учеными и обществоведами «Архив и общество: ценности Независимости» была организована встреча с профессором факультета русских и славянских исследований университета Аризоны – Наоми Бет Кафей. На встрече Н.Б. Кафей подробно рассказала об особенностях своего проекта, поделилась опытом исследовательской работы, также ответила на вопросы молодых архивистов. Встреча прошла в формате свободной дискуссии.

8 шілдеде Архив қорларын сақтау және мемлекеттік есепті қамтамасыз ету басқармасы ҚР Президенті Архивінің қызметкерлеріне архив құжаттарын сақтауға қолайлы жағдай ұйымдастыру және дұрыс пайдалану бойынша өндірістік оқу өткізді.

Оқу барысында Басқарма басшысы Г.О. Бекішева қызметкерлердің кабинеттерде архив құжаттарын пайдалану және сақтау бойынша ұсыныстар жасады. Бірінші кезекте құжаттарды жабылатын сөрелер мен шкафтарда сақтау, сонымен қатар кабинеттерде жарық режимін сақтауға бақылау жасау, құжаттарға тікелей күн көзінің түспеуі және т. б. көптеген ұсыныстар жасалды. Архив қоймаларына құжаттардың уақытылы өткізілуі және Қазақстан Республикасының Ұлттық архив қорына ұқыпты қарауға ерекше көңіл аударылды.

8 июля Управлением обеспечения сохранности и государственного учета архивных фондов проведена производственная учеба для сотрудников Архива Президента РК по созданию оптимальных условий хранения и правильного использования архивных документов.

В ходе учебы руководителем Управления Г.О. Бекишевой даны рекомендации по вопросам хранения и использования в случаях, когда сотрудники работают с архивными документами в служебных кабинетах. В первую очередь обращено внимание на то, что документы должны храниться в запираемых шкафах или полках, так же необходимо контролировать световой режим в кабинетах, не допускается прямое солнечное освещение и т. д. Кроме того обращено внимание на своевременную сдачу документов в архивохранилище и бережное отношение к Национальному архивному фонду Республики Казахстан.

15 шілдеде ҚР Президентінің Архивінде «Саяси партиялар туралы» Қазақстан Республикасының Заңының қабылдануына арналған «Тәуелсіз Қазақстан тарихындағы партиялық құрылыс» тарихи-құжаттамалық көрменің ашылуы өткізілді. Көрме тақырыптық дөңгелек үстелдің жұмысымен жалғасты.

Іс-шара Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығына орай, Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Бес институционалдық реформаларын орындау бойынша 100 нақты қадам ұлт жоспарын жүзеге асыру аясында өткізіліп отыр.

Экспонаттар арасында «Нұр Отан» партиясының, Қазақстанның Социалистік партиясы, Қазақстан Халық бірлігі партиясының құжаттары, Қазақстан Республикасының «Саяси партиялар туралы» Заңы, Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың саяси партиялар мен қозғалыстар басшыларымен кездесулерінде, «Нұр Отан», Қазақстанның азаматтық партиясы съездерінде сөйлеген сөз дерінің тезистері, ел аймақтарындағы партиялар мен қозғалыстар туралы мәліметтер, сайлауалды платформалары, парламенттік сайлауға партиялардың қатысуы туралы құжаттар бар.

15 июля в Архиве Президента РК состоялась открытие историко-документальной выставки «Партийное строительство в истории Независимого Казахстана», посвященной принятию Закона Республики Казахстан «О политических партиях». Выставка сопровождалась работой тематического круглого стола.

Среди экспонатов – архивные документы партии «Нұр Отан», Социалистической партии Казахстана, партии Народного единства Казахстана, Законы РК «О политических партиях», тезисы выступления Президента РК Н.А. Назарбаева на встрече с руководителями политических партий и движений, съездах партии «Нұр Отан» и Гражданской партии Казахстана, информации о деятельности партий и

движений в регионах страны, списки и сведения о политических партиях, их предвыборные платформы, а также документы об участии партий в парламентских выборах.

18 шілдеде ҚР Президентінің Жас архивистер кеңесінің ұйымдастыруымен «Архив және қоғам: Тәуелсіздік құндылықтары» тақырыбындағы атақты ғалымдар және қоғамтанушылармен кездесулер циклы аясында Солтүстік Каролина университетінің профессоры, тарих ғалымдарының докторы, Ресей, Еуразия және Шығыс Еуропа елдерін зерттеу орталығының директоры Дональд Рейлимен кездесу өтті. Кездесу барысында Дональд Рейли жас архивистерді өзінің еңбектерімен таныстырып, өзінің еңбек жолы және өзінің мемлекеті жайында баяндады, сондай-ақ жас мамандардың сұрақтарына жауап берді. Кездесу еркін пікір алмасу форматында өтті.

18 июля Совет молодых архивистов Архива Президента РК в рамках цикла встреч с ведущими учеными и обществоведами «Архив и общество: ценности Независимости» провел встречу с доктором исторических наук, профессором Университета штата Северной Каролины, директором Центра по изучению России, Евразии и стран Восточной Европы Дональдом Рейли.

На встрече Д. Рейли поделился опытом исследовательской работы, рассказал о себе и своей стране, а также ответил на вопросы молодых сотрудников Архива Президента. Встреча прошла в формате свободной дискуссии.

21 шілдеде. ҚР Президенті Архивінің Ақпараттық-әдістемелік бюллетенінің жарық көре бастағанына 10 жыл толуына орай, өткен уақытқа есеп беріп, келер сәтке жоспар құру мақсатында Бюллетеннің 10 жылдық мерейлі күні атап өтілді.

Бүгінгі таңда Ақпараттық-әдістемелік бюллетенінің 21 нөмірі ҚР Президенті Архивінің шағын баспаханасында Архив ұжымы мен Архивтің толықтыру көздері – мекеме, ұйым, кәсіпорындардың құжаттандыру, құжаттама және ведомстволық сақтау мәселелерімен айналысатын қызметкерлерінің, тарихшы, құжаттанушы ғалымдардың, республика өңірлерінің архивист мамандарының күшімен жарық көріп келеді.

Іс-шараны кіріспе сөзбен ҚР Президенті Архивінің директоры, техника ғылымдарының докторы, профессор Б.Ә. Жапаров ашып, республика көлемінде құжаттандыру, құжаттама және ведомстволық сақтау мәселелерін ақпараттық-әдістемелік, нормативтік-ұйымдастыру бойынша атқарылып жатқан жұмыстарға, Ақпаратты-әдістемелік бюллетенінің маңызы мен мақсатына тоқталып өтті.

Жиын соңында ақпараттық-әдістемелік бағыттағы жұмыстарға белсенді және тұрақты түрде қатысып жүрген, Архивте сақталған тарихи құжаттарды зерттеп, жан-жақты пайдалану мақсатында ұйымдастырылған төте жазу курсына ерекше өзге түскен қызметкерлерге ҚР Президенті Архивінің басшылығы атынан алғысхаттар табыс етілді.

22 шілдеде ҚР Президенті Архиві Дирекциясының кезекті отырысы өткізілді.

Дирекция отырысының нәтижесінде Архивтің 2016 жылғы жоспарлық көрсеткіштерін орындауды қамтамасыз ету және бірінші кезекте мекемелердегі құжаттар құндылығына сараптама жасау бойынша жоспардан қалушылықты жою, басқарма басшыларына сайттың тиісті бөлімдерін үнемі жаңғыртуды қамтамасыз ету бойынша тапсырмаларды қамтитын шешімдер қабылданды.

Архив қызметкерлерін қайта даярлау және біліктілігін арттыруды ұйымдастырғанда бұл жұмыстың нәтижелі болуына ерекше назар бөлу қажет, қызметкерлердің қосымша білімдері Архивтің өндірістік процестеріне оң әсер етіп, нақты нәтиже беруі керек. Сонымен қатар, Ақпараттық және әкімшілік технологиялар институтымен бірге Архив қызметкерлері мен сырттан ұйымдарды тартып, архивтік құжаттарды қалпына келтіруді үйретуді ұйымдастыруды ойластыру қажеттігі туралы айтылды.

22 июля в Архиве Президента РК состоялось очередное заседание Дирекции.

По итогам заседания Дирекции приняты решения, в которых даны поручения по обеспечению плановых показателей Архива 2016 г., в первую очередь по устранению отставания по экспертизе ценности документов в учреждениях, а также всем руководителям управлений обеспечить постоянное обновление соответствующих разделов сайта.

По организации переподготовки и повышения квалификации сотрудников Архива необходимо обратить внимание на результативность данной работы, с тем, чтобы дополнительные знания сотрудников положительно влияли на производственные процессы Архива и имели конкретные результаты. Кроме того, необходимо проработать с Институтом административных и информационных технологий возможность проведения обучения по реставрации архивных документов с привлечением как сотрудников Архива, так и сторонних организаций.

26 шілдеде ҚР Президенті Архивінде өндірістік оқу өткізілді.

Өткізілген оқу «Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің толықтырушы көздері болып табылатын мекемелер» деректер базасының жұмысымен және толтыру тәртібімен таныстырды. Деректер базасы мекемелер тізімін жүргізу, мекемелердегі іс жүргізу бойынша нормативтік базасының жағдайына бақылау жасау, құжаттарды есепке алу, архивтік сақтау жайлы мәлімет алу үшін жасалған.

26 июля в Архиве Президента РК проведена производственная учеба.

Во время учебы присутствующие ознакомлены с работой и порядком заполнения базы данных «Учреждения-источники комплектования Архива Президента Республики Казахстан». База данных создана для ведения списка учреждений, анализа данных о

состоянии нормативной базы по документированию в этих учреждениях, учета документов, сбора данных об архивном хранении.

Тамыз айының басында Архив қорларын сақтау және мемлекеттік есепті қамтамасыз ету басқармасының басшысы Г.О. Бекішева және архивтік технологиялар басқармасының сарапшысы Г.Б. Нұрғожина Астана қаласындағы басқарма және толықтырушы дереккөздерінің ведомстволық архивтерінің жұмыстарымен танысты.

Архивтің толықтырушы дереккөздеріне архивтік құжаттардың құндылығын анықтау, ведомстволық архивтердің есептік құжаттамасын жүргізу және сақтауды қамтамасыз ету бойынша әдістемелік және тәжірибелік көмектер көрсетілді. Архивтік құжаттар сақталынатын бөлмелерді техникалық жарақтандыру, күзеттік сигнал беру және бақылау-өлшеуші құралдар бойынша және т. б. ұсыныстар берілді. Төтенше жағдайларда ескертетін сақтау шараларына да ерекше көңіл аударылды.

Әріптестермен тәжірибе алмасу мақсатында Г.О. Бекішева және Г.Б. Нұрғожина Қазақстан Республикасының Ұлттық архивінің және Қазақстан Республикасының Ұлттық музейінің жұмыстарымен танысты.

В начале августа руководитель Управления обеспечения сохранности и государственного учета архивных фондов Г.О. Бекишева и эксперт Управления архивных технологий Г.Б. Нургожина ознакомились с работой филиала и ведомственных архивов-источников комплектования в г. Астане.

Во время посещения учреждений – источников комплектования Архива была оказана методическая и практическая помощь по вопросам обеспечения сохранности архивных документов, ведению учетной документации ведомственных архивов, экспертизе ценности. Были даны рекомендации по техническому оснащению помещений, где хранятся архивные документы, оборудованию охранной сигнализацией и контрольно-измерительными приборами и т. д. Особо обращалось внимание на соблюдение мер по предупреждению чрезвычайных ситуаций.

В целях обмена опытом с коллегами Г.О. Бекишева и Г.Б. Нургожина ознакомились с работой Национального архива РК и Национального музея РК.

7 тамызда Орталық демалыс саябағында Қазақстан мен АҚШ арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастар орнауының 25 жыл толуына орай ұйымдастырылған USKZ Fest фестивалінде Гарвард университетінен келген тарихшы Мария Блэквуд сөз сөйледі.

М. Блэквуд Қазақстан туралы өзінің жылы лебіздерін білдірді. Ол архив материалдарының қолжетімділігі және осыған орай басқа елдерде жұмыс істеген әріптестерінің қиындықтарға тап болғандары туралы айтты.

7 августа в Центральном парке отдыха города Алматы, в рамках фестиваля USKZ Fest, приуроченного к 25-летию установления дипломатических отношений между Казахстаном и США, выступила историк Гарвардского университета Мария Блэквуд.

Исследовательница тепло отозвалась о Казахстане, о казахстанцах, о городе Алматы. Она высоко оценила условия работы в Архиве Президента РК и привела пример опыта ее коллег, которым было трудно работать в архивах других стран.

9 тамызда ҚР Президентінің Архивіне Архивтің толықтыру көздерінің қатарына енгізілген жеке қор иесі, мемлекет және қоғам қайраткері Тоқтағали Жангелдиннің жеке қорына оның отбасында сақталған құжаттар қосымша қабылданды. Ерлен

Тоқтағалиұлы Жангелдин қара шаңырақта сақтауда болған әкесінің құжаттарын Архивтегі жеке қордың құрамына бауырларының рұқсатымен өткізуге шешім қабылдады.

Жеке қордың құжаттарын өткізу-қабылдау ҚР Президенті Архивінің директоры техника ғылымдарының докторы, профессор Б. Жапаровтың, Архив ұжымының қатысуымен салтанатты жағдайда өткізілді.

Кездесу барысында Архив директоры Б. Ә. Жапаров қор иесінің өмірі мен қоғамдық-саяси қызметіне, оның отбасы мүшелерінің жеткен жетістіктеріне, атқарған қызметтеріне тоқталып, жеке қордың құрамындағы құжаттарының мазмұны жөнінде қысқаша әңгімелеп берді.

18 тамызда ҚР Президенті Архивінің Астана қаласындағы басқармасының (филиал) сарапшысы А.С. Ыдырысова ҚР Президенті жанындағы «Қоғамдық келісім» РММ шақыруымен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығына арналған «Спорт бейбітшілік пен келісім үшін» девизимен өткен «Олимпиадалық жаз – Ел рухы» фестивалінің ашылуына қатысты.

«Олимпиадалық жаз» фестивалі 2016 жылғы тамызда Бразилияда өтіп жатқан Олимпиадалық ойындардың құрметіне өткізілді. Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығына арналған осы форматтағы спорттық шаралар Қазақстан халқы Ассамблеясының аясында тұңғыш рет өткізіліп отыр. «Олимпиадалық жаз – Ел рухы» фестивалінің салтанатты ашылуы Астана қаласында Назарбаев Университеттің алаңында ұйымдастырылды.

18 августа эксперт Управления Архива Президента РК в г. Астане (Филиал) А.С. Идрисова, по приглашению РГУ «Қоғамдық келісім» при Президенте Республики Казахстан, приняла участие в открытии спортивного фестиваля Ассамблеи народа Казахстана «Ел Рухы» – «Олимпийское лето», проходившем под девизом: «Спорт во имя мира и согласия» и посвященному 25-летию Независимости Республики Казахстан.

Фестиваль «Олимпийское лето» проводится в честь Олимпийских игр, проводимых в Бразилии в августе 2016 г. Спортивное мероприятие подобного формата проводится впервые в Казахстане под эгидой Ассамблеи народа Казахстана. Торжественное открытие фестиваля Ассамблеи народа Казахстана «Ел Рухы» – Олимпийское лето» состоялось в г. Астане на площади Назарбаев Университета.

19 тамызда ҚР Президенті Архивінің Жас архивистер кеңесінің төрағасы А. Төлетбеков Қызылорда облысының архив саласы бойынша Жас архивистер кеңесі төрайымының орынбасары Д.А. Қалтаевамен кездесті. Д.А. Қалтаева Қызылорда облысының архив саласы бойынша Жас архивистер кеңесі ҚР Президенті Архивінің кеңесі үлгісінде құрылғандығын атап өтті.

Қызылордадан келген әріптестер ҚР Президенті Архивінің Жас архивистер кеңесінің жұмыстарымен танысты. Д.А. Қалтаева ағымдағы жылдың қазан айында Қызылорда облысы бойынша архивистер арасында байқау өтетін хабарлады және 2015 ж. қарашада өткізілген Республикалық Жас архивистер байқауының ұйымдастырушылық тұстарымен таныстырылды.

26 тамызда Конституция күніне орай Алматы қ. Орталық архивінде «Конституция: бірлік, тұрақтылық және өркендеу» атты Дөңгелек үстел өтті.

Аталған мерекелік іс-шарада ҚР Президентінің Архиві директорының көмекшісі А. Төлетбеков Архив атынан құттықтау сөз сөйлеп, Ата заңымыздың қабылдану тарихына деректік шолу жасады. Сонымен бірге, Архив қорларын сақтау және мемлекеттік есепті қамтамасыз ету басқармасының сарапшысы Ж. Өзбеков «Тәуелсіз Қазақстанның 1993 және 1995 жылғы Конституциясы: салыстырмалы талдау» атты тақырыпта баяндама жасады.

26 тамызда Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінде ҚР Президенті Архивімен бірлескен Н.Ә.Назарбаевтың Семей ядролық сынақ полигонын жабу туралы Жарлыққа қол қоюының 25 жылдығына орай «Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың жаһандық және аймақтық қауіпсіздікті нығайтудағы бастамалары» тақырыбында тарихи-құжаттық және фотоқұжат көрмесінің ашылу салтанаты өтті.

Семей сынақ полигоны жабылған соң, әлемде ядролық арсеналы бойынша төртінші орынды иеленген Қазақстан, ядролық сынақтарды тоқтату және ядролық қарусыз әлем құрудың әлемдік қозғалысының жетекшілерінің біріне айналды. 2012 ж. Қазақстан АТОМ жобасын жасап, ядролық сынақтарға тыйым салатын халықаралық Келісімді ратификациялау ұсынысын енгізді.

Р.Ю. Василенко ашылып отырған көрме жаһандық ядролық қарусыздану үрдісіне Қазақстанның қосқан үлесін және біздің еліміздің Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Семей сынақ полигонын алаңын жабудағы ролін жариялау екенін атап өтті.

ҚР Президенті Архиві директорының орынбасары Қ.Ш. Әлімғазин өз сөзінде, Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің және Семей қаласындағы жаңа құжаттар орталығының 1949 және 2013 жылдар аралығындағы бірегей құжаттарының көрме экспонаттары ретінде қойылған 128 көшірмесі туралы баяндады.

26 августа в Министерстве иностранных дел РК состоялась церемония открытия выставки исторических документов и фотографий к 25-летию подписания Указа о закрытии Семипалатинского испытательного ядерного полигона под названием «Инициативы Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева по укреплению глобальной и региональной безопасности», организованной Архивом Президента РК.

После закрытия Семипалатинского испытательного полигона Казахстан, обладавший четвертым в мире по величине ядерным арсеналом, стал одним из лидеров мирового движения за прекращение ядерных испытаний и создание мира без ядерного оружия. В 2012 г. Казахстан инициировал Проект АТОМ – международную инициативу для скорейшей ратификации Договора о всеобъемлющем запрещении ядерных испытаний (ДВЗЯИ). На выставке представлены 128 уникальных документов Архива Президента РК и Центра новейшей документации г. Семей, фотографии за период с 1949 г. по 2013 г.

29 тамызда ҚР Президентінің Архиві Алматы қаласының Медеу ауданы әкімдігімен бірлесіп Қазақстан Республикасы Конституциясы Күніне орай Дөңгелек үстел өткізді. Іс-шара Қазақстан Тәуелсіздігінің 25 жылдығына орай және Еліміздің Негізгі Заңын сыйлау рухында келешек жасөспірім ұрпақты отансүйгіштік сезіміне тәрбиелей отырып мемлекеттік құрылыстың жетістігін насихаттау мақсатында ұйымдастырылды.

Дөңгелек үстел Негізгі Заңды қабылдаудағы дайындау үрдістерін, 1995 ж. Конституцияның жобасын талқылап және дайындаудағы тарихи кезеңдерді ашатын тарихи-құжаттамалық көрмемен жалғасын тапты.

29 августа Архив Президента РК совместно с акиматом Медеуского района г. Алматы провели **Круглый стол** ко Дню Конституции Республики Казахстан. Мероприятие было приурочено 25-летию Независимости Казахстана и организовано с целью пропаганды успехов государственного строительства, привития чувства патриотизма и воспитания подрастающего поколения в духе уважения к Основному Закону страны.

Круглый стол сопровождался историко-документальной выставкой, раскрывающей исторические моменты по разработке и обсуждению проекта Конституции 1995 г., подготовительные процессы по принятию Основного Закона.

29 тамызда ҚР Президентінің Архивінде ҚР Конституциясы күніне арналған салтанатты жиналыс өтті.

Архив басшылығы ұжымды Конституция күнімен құттықтады. Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров бұл салтанатты күннің жалпы Архив ұжымы үшін маңыздылығын атап өтті. Қазақстан Республикасы Ата Заңының түпнұсқасы ҚР Президенті Архивінде мемлекеттік сақтауда.

29 августа в Архиве Президента РК состоялось торжественное собрание, посвященное Дню Конституции Республики Казахстан.

Руководство Архива поздравило коллектив с праздником. Директор Архива Президента РК Б.А. Джапаров подчеркнул, что этот торжественный день имеет особое значение для всего коллектива Архива, ведь именно здесь на государственном хранении находится подлинник действующей Конституции Казахстана.

2 қыркүйекте ҚР Президенті Архивінің директоры, техника ғылымдарының докторы, профессор Б.Ә. Жапаровтың қатысуымен Жезқазған қаласының мемлекеттік архивінде «Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві және аймақтық архивтер: архив саласын жетілдіру аясындағы өзара қарым-қатынастар» атты семинар-кеңес өтті.

Шараның басты мақсаты сала бойынша жұмыс тәжірибесімен алмасу, өзара ынтымақтастықты нығайту, аймақтық архивтердің түйіткілді мәселелерінің шешілу жолдарын қарастыру болды. Кеңес қатысушылары архив саласының өзекті мәселелері: архив құжаттарын сақтауды қамтамасыз ету, оның ішінде кезек күттірмейтін күрделі мәселе аймақтық архивтердегі сақтау қоймаларының тапшылығынан бастап, архив қызметкерлерінің тиісті деңгейдегі әлеуметтік қорғалмауы мәселесіне дейінгі және т.б. өзекті мәселелерді талқылады.

Іс-шараға Қарағанды облысының мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшының орынбасары Е.М. Нелдібаев, Қарағанды облысының мемлекеттік архивінің басшысы Ж.Ж. Тұрсынова, Жезқазған қаласының мемлекеттік архивінің директоры Б.Т. Байжантаев, Сәтбаев қаласының мемлекеттік архивінің басшысы А.Қ. Төлендина, Ұлытау ауданы мемлекеттік архивінің басшысы Г.С. Рыспаева, тарих ғылымдарының кандидаты, профессор Т.Қ. Алланиязов және архив қызметкерлері қатысты.

Кездесу соңында ҚР Президентінің Архиві мен Жезқазған қаласының мемлекеттік архиві арасындағы ынтымақтастық туралы меморандум қабылданып, екі тарап өкілдері құжатқа қол қойды.

2 сентября в Государственном архиве г. Жезказган состоялся семинар-совещание «Архив Президента РК и региональные архивы: взаимодействие в рамках совершенствования архивной отрасли Казахстана» с участием директора Архива Президента РК, доктора технических наук, профессора Б.А.Джапарова

Главная цель данного мероприятия – обмен опытом работы, укрепление взаимосо-трудничества, рассмотрение путей реше-ния проблем в развитии региональных ар-хивов. Выступавшие обсудили актуальные вопросы архивной отрасли: от обеспечения сохранности архивных документов и, в первую очередь, дефицит площадей у хра-нилищ в региональных архивах, до недо-статочной социальной защищенности архи-вистов и прочее.

В работе семинара приняли участие за-меститель руководителя Карагандинского областного управления культуры, архивов и документации Е.М. Нелдибаев, директор Государственного архива г. Жезказган Б.Т. Бай-жантаев, Государственного архива г. Сатпаев А.К. Толендина, Улытауского государственного районного архива Г.С. Рыспаева, кандидат исторических наук, доцент Высшей аттестационной комиссии Т.К. Алланиязов и сотрудники архивов.

В ходе семинара между Архивом Президента РК и Государственным архивом города Жезказган был подписан Меморандум о сотрудничестве.

5 қыркүйектен бастап ҚР Президенті Архивінде Алматы қаласы технология және флористика колледжінің «Электронды есептеуіш техникасы мен операторлары» мамандығы бойынша 3 курс студенттерінің өндірістік практикасы басталды.

Өндірістік практиканың мақсаты студенттерді Архив қызметінің негізгі бағыттары бойынша архив құжаттарымен жұмыс істеуге дайындық. Архив мамандары теориялық және практикалық сабақтар, сонымен қатар, тақырыптық лекция-экскурсиялар жүргізеді.

С 5 сентября в Архиве Президента РК началась производственная практика студентов 3 курса по специальности «Электронная вычислительная техника и операторы» Алматинского колледжа технологий и флористики (АКТИФ).

Цель производственной практики – ознакомление студентов с основными направлениями деятельности Архива, участие в архивной работе. Специалисты Архива проведут теоретические и практические занятия, а также тематические лекции-экскурсии.

5–9 қыркүйек аралығында Құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының бас сарапшысы М.Т. Жылгелдинов «Из истории депортаций. Казахстан. 1940–1955 гг.» құжаттар жинағының III томына материалдарды іріктеп алу мақсатында Атырау облысы мемлекеттік архивінде іздестіру жұмыстарын жүргізіп қайтты.

Іс-сапар барысында 1940–1945 жж. аралығында Солтүстік Кавказ, Прибалтика елдері, Қырым АКСР-нан қоныс аударған халықтар туралы біршама материалдар табылды. Атап айтқанда, іздестіру жұмыстарының нәтижесінде жинақтың деректік қоры Атырау облысына мәжбүрлі түрде қоныс аударылған және жұмылдырылған неміс, грек, болгар, фин, қырым татарлары, шешен-ингуштер, қарашай және т. б. халықтар туралы бірегей құжаттар кешенімен толықтырылды.

8 қыркүйекте ҚР Президенті Архивінде «Архив және қоғам» кездесулер циклі аясында Ресей Федерациясы мен Беларусь Республикасының мемлекеттік архивтері басшыларымен кездесу өтті.

Қонақтар «Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың жаһандық және аймақтық қауіпсіздікті нығайтудағы бастамалары» және «Конституция: бірлік, тұрақтылық, өркендеу» атты тарихи құжаттық көрмелерімен танысты. Шетелдік әріптестеріміз Архивтың архив құжаттарын микрофильмдеу мен цифрлық форматқа көшіру жұмыстарына зор қызығушылық танытты.

Ресей мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама архиві филиалының директоры (Самара қ.) И.Н. Давыдова өз сөзінде филиал қызметі жөнінде айтып, қазақстандық әріптестерінің жұмыстары жоғары деңгейде екендігіне тоқталды. ҚР Президенті Архивіндегі архив құжаттарын цифрлық форматқа көшіру жұмысының ұйымдастырылғанына қызығушылық білдірді. Ресей мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама архиві филиалының бөлім бастығы О.Н. Солдатова филиалдың ғылыми жариялау және шығармашылық

жоспарлары туралы сөз сөйледі. Сонымен қатар филиалдың сақтау қорларында Ұлы Отан соғысы жылдарында Қазақстанға өнеркәсіп орындарының көшірілуі туралы материалдар сақталғандығын атап өтті.

Беларусь мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама архивінің директоры А.М. Запартыко мен Ресей мемлекеттік ғылыми-техникалық құжаттама архивінің бөлім бастығы С.В. Тиханович қазақстандық әріптестерін осындай жағымды қабылдаулары үшін алғыстарын жеткізіп, кәсіби байланыстардың жалғасын табатынына үміттерін білдірді.

8 сентябрь в Архиве Президента РК состоялась гостевая встреча из цикла «Архив и общество», в которой приняли участие руководители государственных архивов Российской Федерации, Республики Беларусь, сотрудники Архива.

Гости ознакомились с историко-документальными выставками «Инициативы Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева по укреплению глобальной и региональной безопасности» и «Конституция: единство, стабильность, процветание». Интересным для зарубежных коллег-архивистов было посещение хранилища Архива и знакомство с процессами микрофильмирования и оцифровки архивных документов.

Директор филиала Российского государственного архива научно-технической документации (г. Самара) И.Н. Давыдова рассказала о деятельности филиала, поделилась своими впечатлениями о работе казахстанских коллег, отметив высокий уровень организации процессов оцифровки документов в Архиве Президента РК. Начальник отдела филиала Российского государственного архива научно-технической документации О.Н. Солдатова рассказала о публикациях и творческих проектах филиала, отметила, что в архивных фондах филиала имеются материалы по эвакуации в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. промышленных объектов в Казахстан.

Директор Белорусского государственного архива научно-технической документации А.М. Запартыко и начальник Отдела Российского государственного архива научно-технической документации С.В. Тиханович поблагодарили казахстанских архивистов за теплый прием и выразили надежду на продолжение профессиональных контактов.

16 қыркүйекте ҚР Президентінің Архиві Алматы қаласының Орталық мемлекеттік архивімен бірлесіп «Алматы – тарих толқынында» тақырыбында тарихи-құжаттық көрме және Дөңгелек үстел өткізді. Көрме Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына және Алматы қаласының 1000 жылдығына арналды.

1000 жылдық тарихымен тығыз байланысты. Осыған дәлел ҚР Президенті Архивінің, Алматы қаласының Орталық мемлекеттік архивінің, Алматы облысы мемлекеттік архивінің, ҚР Ғылыми-техникалық құжаттама Орталық мемлекеттік архивінің қорларынан алынған құжаттар көрмеде ұсынылды. Көрме жәдігерлері қаланың 1887 ж. бүгінгі күнге дейінгі тарихымен танысуға мүмкіндік береді. Бұлар 1887 ж. суреттер, астананың Қызылорда қ.

Алматы қ. көшуіне байланысты оқиғалардың жылнамасын ашатын құжаттар, өткен ғасырдың 30-шы жылдарындағы қала көріністері.

Іс-шараға Медеу ауданы әкімдігінің өкілдері, ЮНЕСКО-ның Алматы қаласындағы кластерлік бюросының директоры А.С. Шевелев, ҚР Ұлттық ғылым академиясының Президенті М. Жұрынов, Алматы қ. маслихатының Депутаты, қоғамдық кеңесінің мүшесі Қ. Шалабаев және тағы басқа ҚР мемлекет және қоғам қайраткерлері, Алматы қаласының ұлттық-мәдени орталықтарының басшылары, ғалымдар, тарихшылар, архив қызметтерінің басшылары қатысты.

16 сентябрь в Архиве Президента РК прошла историко-документальная выставка и Круглый стол «Алматы – в потоке истории». Мероприятие организовано совместно с Центральным государственным архивом г. Алматы и приурочено к 25-летию Независимости Республики Казахстан и 1000-летию города Алматы.

В 1000-летней истории города периоды новой и новейшей истории Алматы занимают особое место. Подтверждением этому являются архивные документы из фондов Архива Президента РК, ЦГА г. Алматы, ЦГА НТД РК. На выставке были представлены документы по истории развития города с 1887 г. по сегодняшний день: это фотографии конца XIX и начала XX вв., документы о переносе столицы из г. Кызыл-Орда в г. Алма-Ата, панорама города прошлого столетия.

В мероприятии принимали участие Президент Национальной академии наук М.Ж. Журинов, директор Кластерного бюро ЮНЕСКО в Алматы по Казахстану А.С. Шевелев, Депутат маслихата, член общественного совета г. Алматы К.К. Шалабаев, представители акимата Медеуского района, известные государственные и общественные деятели Республики Казахстан, руководители национально-культурных центров г. Алматы, ученые, историки, руководители архивных служб.

16 қыркүйекте Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына және Қазақстан Республикасы мен Израиль мемлекетінің дипломатиялық қатынастарының орнауына 25 жыл, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік архивіне 95 жыл толуына орай VIII Халықаралық ғылыми-тәжірибелік тарихи конференция өтті.

Конференцияның ашылуында ҚР Орталық мемлекеттік архивінің директоры Л. Ақтаева, «Мицва» қауымдастығы Кеңесінің төрағасы, Қазақстан халқы Ассамблеясы Кеңесінің мүшесі, Еуразиялық Еврей Конгресі Президиумының мүшесі А. Барон, Алматыдағы АҚШ Бас консулы М. Муди, Қазақстан Республикасындағы Израиль мемлекетінің Төтенше және өкілетті елшісі М. Бродский, Ресей халықаралық гуманитарлық ынтымақтастық жөніндегі федералды агенттігінің (Россотрудничество) Қазақстандағы, Алматы қаласындағы өкілдігі басшысының

орынбасары И. Переверзева, БҰҰ Қоғамдық ақпарат департаментінің жетекшісі В. Самек сөз сөйледі.

Конференцияда белгілі қазақстандық ғалымдар, архивистер, журналистер, тарихшылар, өнертанушылар, орталық мемлекеттік архивтердің бас сарапшылары баяндама жасады. ҚР Президенті Архивінен Е.В. Чиликова «М.Пинчевский – один из 100 эвакуированных в Казахстан литераторов» тақырыбында сөз сөйледі.

16 қыркүйекте Астана қалалық архивінде ТМД-ның 25 жылдығына арналған Қырғыз Республикасының Бішкек қалалық архиві қорынан алынған құжаттар мен фотоматериалдар көрмесінің ашылуы өтті.

Көрмеге қойылған фотоқұжаттар Қазақстан мен Қырғыз Республикасының әртүрлі хронологиялық кезеңдердегі қарым-қатынасының тарихын бейнелейді. Олардың ішінде – Орта Азия мемлекеттері басшыларының 1992 ж. Бішкек қаласындағы басқосулары, Қазақстанның мемлекет басшысы Н.Ә.Назарбаевтың Қырғыз Республикасына 2001 ж. ресми сапары, 1949 ж. Мәскеуде 1-ші бүкілодақтық конференцияда жазушы Сәбит Мұқановтың Түрікменстан, Ресей және Қырғыз Республикасынан келген әріптестерімен кездесу сәттері бар.

Көрмеге Астана қаласының мәдениет мекемелерінің, Қырғыз Республикасы өкілдігінің өкілдері, Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің Астана қаласындағы басқармасының (филиал) қызметкерлері, студенттер қатысты.

16 сентября в Государственном архиве города Астаны состоялось открытие выставки документов и фотографий, из фондов Бишкекского городского государственного архива Кыргызской Республики, посвященной 25-летию СНГ.

Представленные на выставке фотодокументы отражают историю взаимоотношений Казахстана и Кыргызской Республики в различные хронологические периоды. Среди них – встреча глав государств Средней Азии и Казахстана в г. Бишкек, 1992 г.; официальный визит Президента Казахстана Н.А.Назарбаева в Кыргызскую Республику, г. Бишкек 2001 г.; участие писателя Сабита Муканова в 1-й Всесоюзной конференции с коллегами из Туркменистана, Кыргызской Республики и России, Москва, 1949 г.

В мероприятии приняли участие представители учреждений культуры Астаны, посольства Кыргызской Республики в Республике Казахстан, сотрудники Управления Архива Президента РК в г. Астане (филиал), студенты.

19 қыркүйекте Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті – Елбасы кітапханасының Сараптамалық кеңесінің отырысы өтті.

Кеңесте Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың жеке архивіндегі аса құнды құжаттарды іріктеу, сақтық қорларын құру және құжаттарды пайдалану қорларын құру мәселесі талқыланды. Сараптамалық кеңес отырысының жұмысына Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігінің Жалпы бөлімінің меңгерушісі М.Х. Жақыпов, Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, саяси ғылымдарының докторы Қ. Сұлтанов, Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті Музейінің директоры А. Сағынғали, Қазақстан Республикасы Президентінің ТРК Бас директоры Е.Х. Бекхожин, Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің Астана қ. басқармасының (филиал) жетекшісі С.Ж. Әубәкіров және басқа мемлекеттік ұйымдар мен мекемелердің өкілдері қатысты.

19 сентября состоялось очередное заседание Экспертного совета Библиотеки Первого Президента РК – Лидера Нации.

В ходе встречи обсуждались вопросы отбора особо ценных документов личного архива Президента РК Н.А. Назарбаева, создание страхового фонда и фонда использования документов. В работе приняли участие заведующий Общим отделом Администрации

Президента РК М.Х. Жакыпов, депутат Мажилиса Парламента РК, доктор политических наук К. Султанов, директор Музея Первого Президента РК А. Сагынғали, генеральный директор ТРК Президента РК Е.Х. Бекхожин, руководитель управления Архива Президента РК в г. Астане (филиал) С.Ж. Аубакиров и другие представители государственных органов и учреждений.

21 қыркүйекте ҚР Президентінің Архиві Тәуелсіздіктің 25 жылдығын атап өту шеңберінде және Қазақстан халқы тілдерінің күніне орай мемлекет және қоғам қайраткері Асылы Әлиқызы Османның қатысуымен «Архив және қоғам: тарихи сананың қалыптасуындағы мемлекеттің рөлі» тақырыбында Дөңгелек үстел өткізді.

Кездесу барысында ҚР Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров Елбасы Н.Ә. Назарбаев тілді білудің біріктіруші ролін, оның негізінде ұлттық идея мен тарихи сананың қалыптасатыны туралы әрқашан атап өтетінін айтты. Тарихи сананы қалыптастырудың маңызды құралы – мемлекеттік тіл деп сөзін тұжырымдады.

Дөңгелек үстелді А. Османның құжаттарын Архивке мемлекеттік сақтауға тапсыру туралы келісім шартқа қол қою және А. Османды Архивтің жеке қорларын толықтырушы көздері қатарына қосу туралы шешім қорытындылады.

21 сентября Архив Президента РК, в рамках празднования 25-летия Независимости и в преддверии Дня языков народа Казахстана провел Круглый стол на тему: «Архив и общество: роль государства в формировании исторического сознания» с участием государственного и общественного деятеля – Асылы Алиевны Осман.

Директор Архива Президента Республики Казахстан Б.А. Джапаров подчеркнул, что Глава государства Н.А. Назарбаев не раз отмечал первостепенное значение знания языка как одного из консолидирующих факторов, на базе которых строится национальная идея и формируется историческое сознание.

Итогом работы Круглого стола стало заключение договора о передаче документов А.Осман на государственное хранение в Архив и включении ее в список источников комплектования Архива по личным фондам.

22 сентября в рамках соглашения о сотрудничестве Архива Президента РК с КазНУ им. аль-Фараби началась производственная практика студентов 3 курса по специальности: «Архивоведение, документоведение и документационное обеспечение» истории, археологии и этнологии факультета КазНУ им. аль-Фараби. Производственная практика продлилась до 31 декабря 2016 г.

23 қыркүйекте ҚР Президенті Архиві қызметкерлерінің «Архив және қоғам» циклі семинарлар аясында «Еуразия жазғы мектебінің» тындаушылары – Өзірбайжан, Беларусь, Германия, Грузия, Қазақстан, Қырғызстан, Польша, Түркия, Өзбекстан және Украина елдерінің университеттерінен келген докторанттары және магистранттарымен кездесуі өтті. Қонақтар «Алматы – тарих толқынында» атты тарихи-құжаттық көрмемен танысты. Тындаушыларға микрофильмдеу және архивтік құжаттарды цифрлеу үрдістерімен танысу өте қызықты болды.

Кездесу Дөңгелек үстелде жалғасын тапты. ҚР Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров қонақтарға Архив жұмысы туралы баяндап, болашақ жоспарлармен бөлісті. Өз баяндамасында, Б.Ә. Жапаров, ҚР Президентінің Архиві кәсіби ынтымақтастыққа және бірлескен ғылыми-зерттеу жобаларын жүзеге асыруға дайын екендігін атап өтті.

Еуразиялық ғылыми-зерттеу институты директорының орынбасары А. Әмірбек институттың қызметі жайлы баяндап, Архив туралы өз әсерлерімен бөлісті. Ол Архивтен алған мәліметтер жазғы мектеп тындаушыларына Қазақстан тарихын жақсы танып-білуде пайдалы екендігін атап өтті.

23 сентабры в Архиве Президента РК состоялась гостевая встреча архивистов из цикла «Архив и общество» со слушателями «Евразийской летней школы» – докторантами, магистрантами из университетов стран Азербайджана, Республики Беларусь, Германии, Грузии, Казахстана, Кыргызстана, Польши, Турции, Узбекистана и Украины. Гости ознакомились с историко-документальной выставкой «Алматы в потоке истории». Интересным для зарубежных гостей было зна-

комство с процессами микрофильмирования и оцифровки архивных документов.

Встреча была продолжена за Круглым столом. Директор Архива Президента Республики Казахстан Джапаров Б.А. рассказал гостям о работе Архива, поделился ближайшими планами. Он отметил, что Архив Президента РК открыт для профессионального сотрудничества и совместных научно-исследовательских проектов.

Заместитель директора Евразийского научно-исследовательского института А. Амирбек рассказал о деятельности института, поделился своими впечатлениями об Архиве. Он отметил, что знания и сведения, полученные во время визита, будут полезными слушателям летней школы и позволят им лучше узнать историю Казахстана.

29 қыркүйекте Ақмола облыстық тарихи-өлкетану музейінде «Ізгілік естелігі құқығы: Екінші дүниежүзілік соғыстағы қазақстандық әскери тұтқындарды қуғындау тарихы» жобасы шеңберінде, «Қуғын-сүргін тарихы» тақырыбындағы көрменің көрсетілімі мен Дөңгелек үстел өтті.

ҚР Президенті Архивінің Астана қ. басқармасының (филиал) сарапшысы Ф. Дуванова ҚР Президенті Архивінің «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары» жобасы туралы әңгімелеп берді.

29 сентабры в Акмолинском областном историко-краеведческом музее в г. Кокшетау, при поддержке международного Фонда им. Ф. Эберта, прошла презентация выставки на тему «История репрессий». Она проводилась в рамках проекта «Право на добрую память: история репрессий бывших военнопленных казахстанцев Второй мировой войны».

С докладом «Проект Архива Президента РК «Военнопленные-казахстанцы Второй мировой войны: литература, источники и база данных» выступила эксперт Управления Архива Президента Республики Казахстан в г. Астане (Филиал) Ф. Дуванова. Она рассказала о проекте, изучении Архивом истории военнопленных-казахстанцев, выяснении их судеб и создании многофункциональной информационной системы и базы данных по теме.

30 қыркүйекте Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақстан тарихшыларының қауымдастығы, ҚР Президентінің Архиві, сонымен қатар, ҚР Білім және ғылым министрлігі, ҚР Орталық Мемлекеттік архиві, Ш.Ш. Уәлиханов ат. Тарих және этнология институтының ұйымдастыруымен «Еуразияның түркі және мұсылман халықтарының саяси көшбасшылары: тұлғалар, идеялар, тағдырлар. XX ғасырдың басы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы өтті. Конференция Қазақстанның мемлекет және қоғам қайраткері, ұлт-азаттық және Алаш қозғалысының жетекшісі, публицист, ғалым, аудармашы Ө. Бөкейхановтың туғанына 150 жыл толуына орай ұйымдастырылған.

Конференцияға ҚР Президенті Архивінен Е.В. Чиликова «Движение Алаш в документах Архива Президента Республики Казахстан», «Судьба Алихана Букейханова по документальным сборникам и библиотечному фонду Архива Президента Республики Казахстан», Ө. Сүлейменова «Серікбай Ақаев: заманы тағдырын билеген тұлға» деген тақырыптарда өз баяндамаларын ұсынды.

Сондай-ақ, конференцияда көрме ұйымдастырылып, ҚР Президенті Архивінің қорындағы құжаттар мен кітаптары қойылды.

30 сентябрь в Архиве Президента РК состоялось очередное заседание Дирекции, в котором приняли участие руководство и руководители управлений Архива, а также представители организаций-источников комплектования: Управления Делами Президента Республики Казахстан и Музей Первого Президента Республики Казахстан.

Заведующий Отделом организационно-контрольной и кадровой работы Управления Делами Президента РК Б.К. Князбаев рассказал о документировании, управлении документацией и архивном хранении документов в Управлении Делами Президента РК. О состоянии документирования, управления документацией и архивного хранения документов в Музее Первого Президента РК доложила заместитель директора Музея К.К. Актаева.

По вопросу выполнения решения Дирекции от 30 сентября 2015 г. № 7 «О состоянии организации документирования и архивного хранения в НАО «Телерадиокомплекс Президента Республики Казахстан» выступил С.Ж. Аубакиров. Вопрос О состоянии подготовки

справочно-информационных изданий, путеводителя по фондам Архива, методического обеспечения архивных работ за 2013–2016 гг. был подготовлен руководителем Управления информационно-методической работы Н.Т. Исаевой
Руководитель Хозяйственной службы Архива Б.С. Раев доложил о подготовке здания и инженерно-технических коммуникаций к осенне-зимнему периоду 2016/2017 г.
По итогам заседания Дирекции приняты соответствующие решения.

3 қазанда ҚР Президентінің Архивінде үстіміздегі жылы наурыз айынан бастау алған «1930–1933 жж. Қазақстандағы ашаршылық» жобасы аясында дереккөздер мұрагерлері және ғалымдармен кездесу өтті. ҚР Президенті Архивінің директоры

Б.Ә. Жапаров қасіретті жылдардағы ашаршылық салдарынан қаза болған азаматтарымыздың аты-жөні енгізіліп жатқан республикалық бірыңғай электронды база деректермен толықтырылып жатқанын әңгімелей келіп, бүгінгі кездесудің де негізгі мақсаты деректер қабылдау екенін атап өтті.

Осындай деректердің бір топтамасы – филология ғылымдарының кандидаты, профессор А.Қ. Әлімовтың редакциясымен өңделген «1931–1933 жылдардағы ашаршылық: куәгерлер сөйлейді» атты Жетісу өңірі бойынша естеліктер жинағының қолжасбасы болды. Бұл зерттеу жұмысын Асхат Қамзаұлы 2003–2009 жж. академик Ө. Жолдасбеков атындағы институтында қызмет етіп жүргенде студенттер қауымымен бірге ұйымдастырған.

Ашаршылықтан қаза болғандарды анықтау жұмысын жүргізген белгілі деректанушы ғалым, профессор Қ.М. Атабаев болды. Ғалым 1990 ж. арнайы экспедиция ұйымдастырып, көз көргендерден деректер жинақтаған. Экспедиция жұмысының нәтижесінде студенттердің есептік дәптерлері түзілген. Осы қолжазбалар 2014 ж. «32-нің зұлматы. Профессор Қ.М. Атабаев жетекшілік жасаған тарихи-этнологиялық экспедиция деректері. 1932–1933» атты кітап болып жарық көрді. Кездесуде ғалымның жұбайы М.М. Садықова Архивке аталған кітаппен

қолжазбалар түпнұсқаларын мемлекеттік сақтауға тапсырды.

13–14 октябрь по приглашению кызылординских коллег, директор Архива Президента РК Б.А. Джапаров принял участие в работе Круглого стола «Развитие архивной деятельности Кызылординской области». В работе Круглого стола участвовали руководители областных и районных архивных учреждений, представители Акимата области, преподаватели высших учебных заведений.

Участники встречи проявили интерес к научно-исследовательским проектам Архива «Военно-пленные-казахстанцы Второй мировой войны: литература, источники и база данных», «Голод 1930-х гг. в Казахстане: документы и факты» и «Номенклатурные кадры советского Казахстана 1919–1991 гг.», о которых рассказал Б.А. Джапаров. Подробно был освещен вопрос организации оцифровки архивных документов, который ведется Архивом в массовом масштабе и имеет приоритетное значение в производственной деятельности.

Во время встречи акима Кызылординской области К.Е. Кушербаева и директора Архива Президента РК Б.А. Джапарова обсуждались вопросы развития архивного дела в регионе, сотрудничества Архива Президента РК с кызылординскими государственными архивами. Также в ходе рабочей поездки для директора Архива Президента РК было организовано посещение Сырдарьинского районного архива.

24–28 қазан аралығында Корея Республикасы Ұлттық Архивінің арнайы шақыруы бойынша ҚР Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров Оңтүстік Кореяға (Сеул қ.) барып қайтты. Іссапар бағдарламасы іскерлік байланыстар мен кездесулерге толы болды. Кореяның архивтік мекемелерін аралау барысында экскурсия өткізіліп, кәсіби мәселелер талқыланды.

Іссапардың басты оқиғасы Корея Республикасының Ұлттық Архиві мен Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві арасында Өзара түсіністік пен ынтымақтастық туралы Меморандумға қол қою рәсімі болды.

Архивтік мекемелерді аралау кезінде корейлік әріптестер архивтік үдерістерді автоматтандыру мен компьютерлендіру саласындағы жаңа өнімдерімен таныстырды. Бүгінде Корея Республикасы Ұлттық Архиві – жаңа ІТ өнімдер енгізілген, архивистің жұмыс орнынан автоматтандыру технологиясы ұсынылған, қолданушылардың архивтік ақпараттарға кең көлемде қолжетімділігі қамтамасыз етілген, әлемдегі техникалық жағынан озық жабдықталған архивтердің бірі.

Қазақстан мен Корея архивистерінің арасындағы кәсіби байланыс орнату, мәдени қарым-қатынас пен мамандардың өзара түсіністігі мемлекеттер арасындағы достық қатынасты нығайтуға өз үлесін қосады және мемлекеттердің стратегиялық серіктестігі талаптарына сай болып табылады.

25 қазанда ҚР Президенті Архивінің Астана қаласындағы басқармасының (филиал) бас сарапшылары Қ.М. Мырзабекова және А.А. Ермағамбетова құжаттауды және құжаттарды ведомстволық сақтауды жетілдіру бойынша бірлескен жоспарға сәйкес Сыртқы істер министрлігінде «Ұйымда іс жүргізу және құжаттарды архивте сақтау» бойынша семинар өткізді. Оған министрліктің құрылымдық бөлімшелеріндегі іс жүргізуге жауапты қызметкерлері қатысты.

25 октябрь главные эксперты Управления Архива Президента РК в г. Астане (филиал) К.М. Мурзабекова и А.А. Ермагамбетова согласно плану совместных мероприятий по развитию документирования и ведомственного хранения документов провели в Министерстве иностранных дел РК семинар на тему: «Делопроизводство и архивное хранение документов в организации». В нем приняли участие ответственные за делопроизводство структурных подразделений министерства.

27 қазанда Оңтүстік Корея Республикасының астанасы Сеул қаласында Корея Республикасының Ұлттық Архиві мен ҚР Президентінің Архиві арасында өзара түсіністік пен ынтымақтастық туралы Меморандумға қол қою рәсімі өтті. Аталған құжатқа қол қоюдың мақсаты өзара тәжірибе, мағлұмат және екі жақ архивтеріне, архивтерді басқару, архив өміріндегі негізгі оқиғаларға қатысты ақпараттармен алмасу, архивтердің басқару персоналы үшін семинарлар мен профессионалдық оқу сабақтарын ұйымдастыру болып табылады. Меморандумға Корея Республикасы Ұлттық Архивінің президенті Ли Санг Джин мен Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің директоры Жапаров Борис Әлікенұлы қол қойды. Салтанатты қол қою рәсіміне Қазақстан Республикасының Корея Республикасындағы Төтенше және Өкілетті Елшісі Бәкішев Дулат Хангерейұлы қатысты.

27 октября в столице Южной Кореи г. Сеуле состоялось подписание Меморандума о взаимопонимании и сотрудничестве между Национальным Архивом Республики Корея и Архивом Президента РК. Меморандум заключен с целью обмена опытом, знаниями, и информацией касательно архивов, управления архивами, архивными событиями, а также организации семинаров и профессионального обучения для управленческого персонала архивов. Меморандум подписали Президент Национального архива Республики Корея Ли Санг Джин и директор Архива Президента РК Б.А. Джапаров. На подписании Меморандума присутствовал Чрезвычайный и Полномочный Посол Республики Казахстан в Республике Корея Д.Х. Бакишев.

27 қазанда тарих ғылымдарының докторы, профессор, қазіргі Қазақстан тарихы ғылымының дамуына елеулі үлес қосып жүрген ғалым Б. Аяған жеке зерттеу жұмыс барысымен ҚР Президенті Архивінде болды.

Жұмыс сапары барысында Б. Аяған ҚР Президенті Архивінің қорында сақтаудағы құжаттар мен кітапхана қорындағы әдебиеттермен танысып, Архив басшылығы және қызметкерлерімен кездесті. Кездесу барысында Архивтің Құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының бас сарапшысы М.Т. Жылгелдинов Архивте 2015 ж. ақпан айынан бастап қолға алынған «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, деректер және мәліметтер базасы» жобасы негізінде жүргізіліп жатқан жұмыстарға тоқталып өтті.

Кездесу соңында Бүркітбай Ғелманұлына ҚР Президенті Архивінің Ақпаратты-әдістемелік бюллетенінің соңғы нөмірлері мен Қазақстанның уездік және аудандық деңгейден бастап партиялық, комсомолдық, әкімшілік, қаржы, кәсіподақ, білім беру және денсаулық сақтау ұйымдары басшыларының және әскери комиссариат комиссарларының өмірбаяндары топтастырылған «Кеңестік Қазақстанның номенклатуралық кадрлары. I бөлім. (1919–1936 жж.)» электрондық анықтамалығы сыйға тартылды.

28 қазанда ҚР Президентінің Архиві Архивтердің «Ашық Үкімет» шеңберіндегі Қазақстан архивтерінің міндеттері» атты республикалық семинар-кеңесінің қатысушыларға арнап электронды архив құру жөніндегі жұмысты ұйымдастыру бойынша мастер-класс өткізді.

ҚР Президентінің Архиві әріптестерін Архивтің басты жұмыс бағыттары – архив құжаттарының сақталуын қамтамасыз ету мен сканерлеу жұмыстарымен таныстырды. Кездесуге қатысушылар архив құжаттарын сандық форматқа көшіру процесімен танысты. Архивтік процестерді автоматтандыру мәселесін «ФАКТОР» жүйелі зерттеу компаниясы қызметкерлері ұсынған Электрондық архив бағдарламасы толықтырды. Ақпараттық және әкімшілік технологиялар институтының бас директоры Т.Е. Әбілова институт жұмыстары туралы айта отырып, архивистердің біліктіліген арттыру мәселелеріне тоқталды.

28 октября Архив Президента РК провел на своей базе мастер-класс по организации работы по созданию электронного архива для участников республиканского семинар-совещания «Архивы в сфере задач «Открытого Правительства».

Сотрудники Архива Президента РК ознакомили коллег-архивистов с приоритетными направ-

лениями деятельности Архива: обеспечение сохранности и оцифровка архивных документов. Гостям был продемонстрирован процесс поточного сканирования документов. Вопросы автоматизации архивных процессов дополнили сотрудники компании системных исследований «ФАКТОР», которые презентовали программное обеспечение «Электронный Архив». Генеральный директор Института информационных и административных технологий Т.Е. Абилова рассказала о деятельности института, высказала пожелание о сотрудничестве с архивами в вопросах повышения квалификации архивистов.

3 қарашада ҚР Президенті Архивінің директоры, техника ғылымдарының докторы, профессор Б.Ә. Жапаров жұмыс сапарымен Оңтүстік Қазақстан облысында болды.

Іссапар барысында Архив директоры облыс орталығы Шымкент қаласында орналасқан Оңтүстік Қазақстан облысы Тілдер, құжаттама және архивтер басқармасының ұжымымен танысты. Сонымен қатар Б. Жапаров, Ж. Зейнелов, Н. Шарафиев 2015 ж. пайдалануға берілген Шымкент қалалық архивінің жаңа ғимаратында болып, соңғы үлгіде жарақтандырылған материалдық-техникалық базасымен танысып шықты. Алматылық мамандар Шымкенттік әріптестерімен бірге Қожа Ахмет Ясауидің ұстазы Арыстанбабтың кесенесінде, Отырар ауданында орналасқан әл-Фараби музейінде болып, Отырардан шыққан ірі ғұлама ғалымдардың еңбектерімен, жергілікті жердің тыныс-тіршілігін көрсететін этнографиялық экспозицияларды тамашалады.

4 қарашада Тәуелсіздіктің 25 жылдығына және халықаралық ЮНЕСКО ұйымы тарапынан 2016 ж. «Қожа Ахмет Ясауи жылы» болып жариялануына орай ҚР Президентінің Архиві «Әзірет Сұлтан» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-мұражайымен бірлесіп «Елдің интеллектуалдық капиталы – тәуелсіздіктің рухани іргетасы» атты тарихи-өлкетанулық іс-шаралар өткізді.

Іс-шаралар аясында Елбасының Түркістан өлкесіне жасаған іссапарлары, шет мемлекет басшыларымен Түркістан қаласында кездесулері мен сұхбаттары жөнінде әңгімелейтін құжаттар негізінде ҚР Президентінің Архиві даярлаған тарихи-құжаттық көрменің ашылу салтанаты жүзеге асырылды. Іс-шараға облыстық және қалалық әкімдік басшылары, мемлекет және қоғам қайраткерлері, архив мекемелерінің қызметкерлері, жоғары, орта арнаулы оқу орындарының басшылары мен студенттерінің қатысуымен өткен Дөңгелек үстел жұмысымен жалғасты.

5 қарашада «Вензь» поляк мәдени орталығының Польша Республикасының Алматы қаласындағы Бас Консулдығымен бірігіп ұйымдастыруымен, поляктардың Қазақстанға күштеп қоныс аударылуына 80 жыл толуына орай, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің журналистика факультетінде, ғылыми-теориялық конференция өтті.

Конференцияға қатысушылардың қатарында Польша Республикасының Алматы қаласындағы Бас Консулы Анджей Папез, Польша Республикасы Сеймінің депутаты, Сеймнің Халықаралық істер және шетелдегі поляктармен байланыс комитетінің вице-төрайымы Малгожата Госьевска, Ардагерлер мен репрессияға ұшырағандар істері басқармасы басшысының кеңесшісі Магдалена Бригита Мерта, басқармасының төрағасы Кордиан Юзеф Борейко, Сібірліктер одағының бас хатшысы Евгений Кишка, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Абай атындағы ҚазҰПУ ғалымдары мен т. б. болды.

ҚР Президенті Архивінің Құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының бас сарапшысы М.Т. Жылгелдинов «Отражение истории депортации поляков в документах Архива Президента РК» атты баяндамасымен сөз сөйледі. ҚР Президенті Архивінің Құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының басшысы Е.В. Чиликова күштеп қоныс аударулар тарихына қатысты Архивте жүзеге асырылып жатқан жобалар туралы «Ассамблея народа Казахстана в пространстве исторической памяти» тақырыбындағы презентациясы негізінде айтып өтті.

Іс-шараның соңында қатысушылар назарына «Polonia» Талдықорған аймақтық поляк мәдени-ағарту қоғамы дайындаған «Депортация в Казахстан в 30–50-е годы» деректі фильмі ұсынылды. Бас Консул тарапынан конференцияға қатысушылар поляктардың Қазақстанға күштеп қоныс аударылуының 80 жылдығына орай арнайы шығарылған естелік медальдармен марапатталды.

5 ноября состоялась научно-теоретическая конференция, посвященная 80-летию депортации поляков в Казахстан, организованная Центром польской культуры «Вензь» совместно с Генеральным Консульством Республики Польша в г. Алматы. Мероприятие прошло на базе факультета журналистики Казахского национального университета им. аль-Фараби.

Среди участников, выступавших на конференции, Генеральный Консул Республики Польша в Алматы Анджей Папеж, депутат Сейма Республики Польша, вице-председатель комитета Сейма по международным делам и связям с поляками за границей Малгожата Госьевска, советник Главы Управления по делам ветеранов и репрессированных Магдалена Бригита Мерта, председатель правления Союза сибиряков Кордиан Юзеф Борейко, генеральный секретарь Союза сибиряков Евгений Кишка, ученые КазНУ им. аль-Фараби, КазНПУ им. Абая и др.

От Архива Президента в работе конференции приняли участие главный эксперт Управления научной публикации документов Архива Президента РК М.Т. Жылгелдинов и руководитель Управления научной публикации документов Е.В. Чиликова.

Вниманию участников мероприятия был продемонстрирован документальный фильм «Депортация в Казахстан в 30–50-е годы», представленный Талдықорғанским региональным польским культурно-просветительским обществом «Polonia». От имени Генерального Консула участники конференции получили в дар памятные медали, выпущенные к 80-летию депортации поляков в Казахстан.

9 ноября в Архиве Президента РК состоялась встреча директора Архива Б.А. Джапарова с председателем Центра польской культуры «Вензь» О. Червинским.

В ходе встречи была достигнута договоренность о сотрудничестве и развитии контактов, проведении совместных мероприятий. Председатель Центра польской культуры предложил передать в библиотечный фонд Архива Президента все номера журнала польской диаспоры «Almatynski Kurier Polonijny».

9 қараша күні ҚР Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров АҚШ президент сайлауы қарсаңында АҚШ-тың Алматы қаласындағы Бас консулдығы ұйымдастырған «Election Day Breakfast» шарасына қатысты.

Шара барысында АҚШ-ның Алматы қаласындағы Бас консулы Марк Мудимен кездесті. Бас консул Б.Ә. Жапаровты назар аударғаны мен өзара түсіністік, ҚР Президенті Архивінде зерттеу жұмыстарымен айналысып жүрген америкалық зерттеушілерге ұсынған көмегі үшін алғысын білдірді. Архив директоры Б.Ә. Жапаров америка халқы үшін осы бір тарихи сәт – президент сайлауының маңыздылығын атап өтіп, өзара ынтымақтастықты одан ары дамыту қажеттілігіне назар аударуды және АҚШ-тың Бас консулын ҚР Президентінің Архивімен танысуға шақырды.

9 ноября директор Архива Президента РК Б.А. Джапаров принял участие на мероприятии Генерального консульства США в г. Алматы «Election Day Breakfast», которое было организовано по случаю президентских выборов США.

Во время мероприятия состоялась встреча с Генеральным консулом США в г. Алматы господином М. Муди, который поблагодарил директора Б.А. Джапарова за оказанное внимание, а также за взаимопонимание и поддержку американских исследователей, посещающих Архив. Директор Архива Б.А. Джапаров отметил важность исторического момента – президентских выборов для американского народа, обратил внимание на необходимость дальнейшего расширения сотрудничества и пригласил Генерального консула США в г. Алматы посетить Архив Президента РК.

чества и пригласил Генерального консула США в г. Алматы посетить Архив Президента РК.

14–25 қараша аралығында ҚР Президенті Архивінің Құжаттарды ғылыми жариялау басқармасының жетекшісі Е.В. Чиликова мен бас сарапшы М.Т. Жылгелдинов «Екінші дүниежүзілік соғыстың қазақстандық әскери тұтқындары: әдебиеттер, дереккөздер және мәліметтер базасы» ғылыми-зерттеу жобасы бойынша мәліметтерді іздестіру мақсатында Подольск қ. Ресей Федерациясы Қорғаныс министрлігінің Орталық архивінде және Мәскеу қ. РФ Мемлекеттік Архивінде іздестіру жұмыстарын жүргізді.

Іздестіру жұмыстары барысында Ұлы Отан соғысы жылдарында Қазақстанда жасақталған 196, 100, 102 және т. б. ұлттық әскери құрамаларға қатысты бірқатар құжаттар табылып, олардың көшірмелері алынды.

Қарашаның 21–25 аралығында Архив қызметкерлері Ресей Федерациясының Мемлекеттік Архивінде жұмыс істеді. Архив қорының құжаттарынан Польша, Германия, т. б. мемлекеттердің территорияларында орналасқан Ламсдорф, Маутхаузен, Бухенвальд, Освенцим, Люкенвальд, Демблин, Штутгоф концентрациялық лагерлеріндегі кеңестік әскери және азаматтық тұтқындарға қатысты құжаттар табылып, олардың көшірмелері мен электронды бейнелері алынды.

15 қарашада ҚР Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров Венгрияның Алматы қаласындағы Бас консулдығының «Венгрия революциясының 60 жылдығы» шарасына қатысты. Шара әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетімен бірлесіп ұйымдастырылды.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-ның оқытушылары мен студенттерінің алдында Қазақстан Республикасындағы Венгрия Елшісі Андраш Барани мен ҚР Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаров кіріспе сөз сөйледі.

Шара бағдарламасы аясында 1956 ж. Венгриядағы оқиғалар туралы «Играем спокойно» атты деректі фильм көрсетілді. Профессор Миклош Кун «1956 жылғы революция туралы» баяндама жасады. Аталған тақырыпты талқылауға профессорлар Г.К. Көкебаева, Г.Р. Дадабаева, С.М. Мәшімбаев және Тарих, археология және этнология факультетінің студенті А. Өмірзақова қатысты.

Шара соңында Архив директоры Б.Ә. Жапаров профессор Миклош Кунды Қазақстан Республикасы Президентінің Архивіне шақырды.

15 ноябрь директор Архива Президента Республики Казахстан Б.А. Джапаров принял участие в мероприятии Генерального консульства Венгрии в г. Алматы «60-летие революции в Венгрии», которое было организовано совместно с Казахским национальным университетом им. аль-Фараби.

С приветственными словами к студентам и преподавателям КазНУ им. аль-Фараби обратились посол Венгрии в Республики Казахстан господин А. Барани и директор Архива Президента РК Б.А. Джапаров.

В рамках программы мероприятия был показан документальный фильм «Играем спокойно» о событиях в Венгрии в 1956 г. Профессор Миклош Кун выступил с докладом «О революции 1956 года». В обсуждении данной темы приняли участие профессора Г.К. Кокебаева, Г.Р. Дадабаева, С.М. Машимбаев и студентка факультета истории, археологии и этнологии А. Омирзакова

По завершении мероприятия директор Архива Б.А. Джапаров пригласил профессора М. Кун посетить Архив Президента РК.

16 қарашада ҚР Президентінің Архивінде «Мәңгілік Ел» қайраткерлері: ақын Ғалым Жайлыбай» тақырыбында белгілі ақын Ғ. Жайлыбаймен шығармашылық кездесу өткізілді.

Кездесуге Ғ. Жайлыбайдың үзеңгілес әріптестері, белгілі ақындар – Құныпияұлы Кәдірбек, Бегманов Қасымхан, Қайран Әбубәкір келді. Олар ақынның шығармашылығы мен азамат ретіндегі ерекше қырларын әңгіме етті.

Ғ. Жайлыбай Ұлы Отан соғысының әскери тұтқындары мен саяси қуғындалған ұлт зиялылары қамалған КарЛАГ-та тұтқындардың жан азабы мен тән азабы туралы жазылған «Қара орамал», 1930-шы жылдары осы лагерді салуға жер босату үшін Жаңаарқа ауданының аумағындағы Түгіскен деген жерден Шу өзені бойына күштеп көшірілген бір қауым ел туралы жазылған «Тамақөшкен» поэмалары туралы қызықты ақпаратпен бөлісті.

Кездесу соңында Б. Жапаров ақынға оның баға жетпес шығармашылығы, ерен еңбегі үшін алғыс білдіріп, оған зор денсаулық пен жаңа шығармашылық табыстар тіледі.

18 қарашада ҚР Президентінің Архивінде Жас архивистер кеңесінің ұйымдастыруымен Венгриялық тарихшы-ғалым, профессор Миклош Кунмен кездесу өтті. Шара ҚР Президенті Архивінің 2016 ж. арналған Медиа-жоспарына сай жоспарланған «Архив және қоғам: Тәуелсіздік құндылықтары» тақырыбындағы

жетекші ғалымдар және қоғамтанушылармен кездесулер циклы аясында өткізілді. Кездесу басында Венгриядағы 1956 ж. революция туралы «Играем спокойно» деректі фильмі көрсетілді.

Профессор М. Кун 1956 ж. Венгриядағы революция мен одан кейінгі елдегі орын алған тарихи оқиғаларға мазмұнды шолу жасады.

Кездесуге Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Тарих факультетінің студенттері мен Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының қызметкерлері қатысты.

Кездесу соңында Архив директоры Б.Ә.Жапаров екі елдің осы күнге дейінгі дипломатиялық, мәдени қарым-қатынастарына тоқталып, екі ел арасында архив саласы мен тарихшылар арасында да байланыстың нығая түсетініне сенім білдіретінін атап өтті.

18 ноябрь Советом молодых архивистов Архива Президента РК в рамках цикла встреч с учеными и обществоведами «Архив и общество: ценности Независимости» организована встреча с известным венгерским ученым-историком, профессором М. Куном.

В начале встречи был показан документальный фильм «Играем спокойно» о событиях в Венгрии в 1956 г., авторы сценария фильма М. Шмидт,

Г. Таллаи, режиссер Ф. Терек.

В своем выступлении профессор М. Кун подробно остановился на событиях в Венгрии 1956 г.: причины массовых вступлений, требования и лозунги протестующих, действия венгерского руководства, реакция советских властей и т. д. Эти вопросы изучены ученым, и он продолжает дополнять новыми фактами свои научные работы. М. Кун подчеркнул значение архивов и архивистов для истории и историков: «Благодаря архивистам, благодаря Вашей работе мною написано столько книг».

Участники мероприятия – студенты КазНПУ им. Абая и сотрудники Института истории и этнологии имени Ч. Валиханова поблагодарили профессора М. Куна за интересную лекцию, Генерального консула Венгрии в г. Алматы Ф. Блауманна за предоставленный фильм, Архив Президента РК за организацию встречи.

Для венгерских гостей была проведена экскурсия по Архиву, они ознакомились с процессами оцифровки архивных документов для создания Электронного архива, посетили читальный зал и библиотеку Архива.

25 қарашада ҚР Президентінің Архивінде қазақ зиялыларының жарқын өкілдерінің бірі, 1941–1945 жж. Ұлы Отан соғысының ардагері, ғалым, партизан-жазушы

Тоқтағали Жангелдиннің дүниеге келгеніне 100 жыл толуына орай Дөңгелек үстел және тарихи-құжаттық көрменің ашылуы өткізілді. Дөңгелек үстел барысында әл-Фараби ат. Қазақ ұлттық университетінің баспаханасынан «Өнегелі өмір» айдарымен шығарылған «Тоқтағали Жангелдин» кітабының (құрастырушылар: Б. Жапаров, Е. Жангелдин, Ө. Сүлейменова) тұсаукесері өтті.

25 ноября в рамках мероприятий, посвященных 25-летию Независимости Казахстана, в Архиве Президента РК прошел Круглый стол и открытие историко-документальной выставки, посвященной 100-летию ветерана Великой Отечественной войны, известного государственного и общественного деятеля, ученого, писателя Токтағали Жангельдина.

На Круглом столе состоялась презентация книги «Токтағали Жангелдин» (составители: Б. Жапаров, Е. Жангельдин, А. Сулейменова), изданной Казахским национальным университетом им. аль-Фараби в серии «Өнегелі өмір».

25 қарашада Астана қаласында ҚР Президенті Архиві мен ҚР Сыртқы істер министрлігінің ұйымдастыруымен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығына арналған «Тәуелсіздік туы астында» тарихи-құжаттамалық көрмесінің ашылуы өтті.

Көрме экспозициясында Қазақстан Республикасының заңдарының мәтіндері, ҚР Президентінің Жарлықтары, ҚР Президентінің жасаған баяндамаларының мәтіндері, ҚР Президентінің сыртқы саясат бойынша хаттары, әр түрлі елдердің мемлекеттік, саяси және қоғам қайраткерлерінің хаттары, құттықтаулар және басқа да ресми құжаттар қойылды.

25 ноября в Министерстве иностранных дел Республики Казахстан состоялось открытие историко-документальной выставки «Под стягом Независимости», организованной Архивом Президента РК и Министерством иностранных дел РК и посвященной 25-летию Независимости Казахстана.

На выставке были представлены тексты законов РК, указов Президента РК, выступлений Президента РК, документы эпистолярного жанра Президента РК, государственных, общественных деятелей

разных стран, по внешнеполитическим и иным вопросам, поздравительные письма и другие официальные документы.

28 қарашада ҚР Президенті Архивінде Ұлы Отан соғысының ардагері, Социалистік Еңбек Ері, 1970–1984 жж. Қазақ КСР Министрлер Кеңесінің төрағасы болған, мемлекет және қоғам қайраткері Б.Ә. Әшімовке арналған Н.С. Колинконың «Реквием» кітабының тұсаукесері өтті.

Іс-шараға Б. Әшімұлының достары мен үзеңгілестері, қоғам қайраткерлері, Алматы қаласы ЖОО студенттері қатысты.

Іс-шара соңында Б. Әшімовтың жеке құжаттарын ҚР Президентінің Архивіне мемлекеттік сақтауға қабылдау туралы келісім жасалды.

28 ноября в Архиве Президента РК состоялась презентация книги писателя, почетного журналиста Казахстана Н.С. Колинко «Реквием» о выдающемся государственном деятеле Б.А. Ашимове, в 1970–1984 г. возглавлявшем Совет Министров Каз ССР.

В презентации приняли участие соратники и друзья Б. Ашимова, общественные деятели, студенты вузов г. Алматы.

С семьей Б.А. Ашимова заключен договор о приеме на государственное хранение его личных документов, которые будут востребованы многими поколениями исследователей истории Казахстана.

29 қарашада ҚР Тұңғыш Президенті күніне орай ҚР Президенті Архивінде Алматы қаласы әкімдігі Ішкі саясат басқармасының қолдауымен «Елбасының мемлекеттіліктің қалыптасуы мен нығаюындағы рөлі» тақырыбындағы қалалық ғылыми-тәжірибелік конференция өткізілді. Конференцияның ұйымдастырушысы – «Ұлыс» ғылыми-зерттеу орталығы» қоғамдық қоры болды. Сондай-ақ бұл іс-шараға Қазақстан Республикасы Президенті Архиві мен «Алматы қалалық музейлер бірлестігі» КМҚК мекемесі де атсалысып отырды.

Конференцияға республикамыздың ғалымдары мен зерттеушілері, ғылыми-зерттеу институттары мен орталықтарының қызметкерлері, жетекші заңгер-ғалымдар, саяси партиялар мен қоғамдық ұйымдардың өкілдері, сондай-ақ жоғары оқу орындарының оқытушылары, PhD докторанттары мен магистранттары қатысты.

Іс-шара аясында конференцияға қатысушы-студенттер «Қазақстан Республикасында президенттік институттың қалыптасуы» және «Тоқтағали Жангелдин – 100 жыл» атты тарихи-құжаттық көрмелерімен танысты.

29 ноябрь при поддержке Акимата города Алматы, Управления внутренней политики города Алматы в Архиве Президента РК состоялась научно-практическая конференция «Роль Главы государства в становлении и укреплении государственности», посвященная Дню Первого Президента РК. Организатор мероприятия общественный фонд «Научно-исследовательский центр «Улыс». В подготовке и проведении активное участие приняли Архив Президента РК и ГККП «Объединение музеев города Алматы».

В конференции участвовали ученые и исследователи, сотрудники научно-исследовательских институтов и центров, ведущие юристы-ученые, представители политических партий и общественных объединений, а также преподаватели, доктора PhD и магистранты ВУЗов.

В рамках мероприятия студентам были представлены историко-документальные выставки «Становление института президентства в Республике Казахстан» и «Тоқтағали Жангелдин – 100 жыл».

29 қарашада Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университетінде Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығы және Алматы қаласының 1000 жылдығына орай ҚР Президенті Архиві қызметкерлерінің және тарихшы ғалымдардың қатысуымен «Алматы – Алаштың айнасы» атты тақырыпта Дөңгелек үстел өтті. Дөңгелек үстел жұмысын университеттің Тәрбие ісі жөніндегі проректоры, с.ғ.д., профессор Ж.Е. Ішпекбаев ашып берді. Архив қорларын сақтау және мемлекеттік есепті қамтамасыз ету басқармасының басшысы Г.О. Бекішева «Алматы тарихы – Қазақстан Республикасы Президенті Архиві құжаттарында» тақырыбында баяндама жасады. Сонымен қатар Дөңгелек үстел жұмысына сарапшы Ж.К. Өзбеков қатысты. Жиын Алматы тарихына қатысты. Олар: «Әлем тарихы» кафедрасының профессоры, т.ғ.д. Ғ. Әзімбаев, Қазақстан тарихы кафедрасының доценті А.Ә. Нуржанов, докторанттар, магистранттар және 1–2 курс студенттері қызықты баяндамалар жасалды.

29 ноября в Казахском Национальном педагогическом университете им. Абая с участием сотрудников Архива Президента РК и ученых-историков прошел **Круглый стол** на тему «Алматы – Алаштың айнасы», приуроченный к 25-летию Независимости Республики Казахстан и 1000-летию города Алматы. Открыл работу Круглого стола проректор университета по воспитательной работе, профессор Ж.Е. Ишпекбаев. С докладом на тему «История города Алматы в документах Архива Президента Республики Казахстан» выступила руководитель управления обеспечения сохранности и государственного учета архивных фондов Г.О. Бекишева. Также в работе Круглого стола принял участие эксперт Ж.К. Узбеков. С разными интересными докладами выступили д. и. н., профессор кафедры «Мировая история» Г. Азимбай, доцент кафедры «История Казахстана» А.А. Нуржанов, докторанты, магистранты и студенты 1–2 курсов исторического факультета.

8 желтоқсанда ҚР Президентінің Архивінде Қазақстан Тәуелсіздігінің 25-жылдығына арналған «Қазақстанның жасампаздық және жетістік жолы» тақырыбында тарихи-құжаттық көрме және дөңгелек үстел өткізілді. Шараның мақсаты - Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың басшылығымен еліміздің тәуелсіздік жылдарындағы жеткен жетістіктерін насихаттау мен дәріптеу. Көрмеде Президент Архивінің қорынан Қазақстан Тәуелсіздігінің қалыптасу тарихына қатысты заңнамалық және нормативтік құжаттардың түпнұсқалары, стратегиялық жоспарлар және Қазақстанның ішкі және сыртқы саясатының құжаттары, Тәуелсіздік тарихынан фотохроникалар ұсынылды. «Қазақстанның жасампаздық және жетістік жолы» Дөңгелек үстел барысында «Тәуелсіздік жылнамасы» атты ҚР Президентінің Телерадиокешені ұсынған деректі фильм көрсетілді. Өз баяндамаларын ҚР ҒБМ ҒК-нің Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының директоры, тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА-ның корреспондент мүшесі Х.М. Әбжанов, ҚР-ның БҰҰ-дағы тұңғыш тұрақты өкілі, Қазақ КСР-і Сыртқы істер министрі (1989–1991), тарих ғылымдарының докторы, профессор А.Х. Арыстанбекова және т. б. оқыды.

8 декабря в Архиве Президента РК в честь 25-летия Независимости РК прошла историко-документальная выставка и **Круглый стол** на тему: «Казахстанский путь созидания и успеха!». Цель мероприятия – широкое освещение и пропаганда достижений страны за годы суверенитета во главе с Первым Президентом РК – Лидером Нации Н.А. Назарбаевым. На выставке были представлены оригиналы законодательных и нормотворческих документов по истории становления Независимости Казахстана, стратегические планы, документы внутренней и внешней политики Казахстана, фотохроники из истории Независимости.

Во время Круглого стола «Казахстанский путь созидания и успеха!» был показан документальный фильм «Хроника Независимости», предоставленный Телерадиокомплексом Президента РК. С докладами выступили директор Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МОН РК, доктор исторических наук, профессор член-корр. НАН РК Х.М. Абжанов, первый Постоянный представитель Республики Казахстан в ООН, в 1989–1991 г. министр иностранных дел КазССР, доктор исторических наук, профессор А.Х. Арыстанбекова.

14 желтоқсанда Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25-жылдығына орай ҚР Президентінің Архивінде салтанатты жиналыс болды.

Архив директоры Б.Ә. Жапаров жиналысқа қатысушы әріптестерін Тәуелсіздіктің 25-жылдығымен құттықтай отырып, осы жылдың Архив үшін ерекше болғанын атап өтті. Қазіргі таңда ҚР Президентінің Архиві еліміздің архивтері арасындағы көшбасшы болып отыр, осындай жетістікке жетуіміз Архив ұжымының арқасында.

Қазақстан Тәуелсіздігінің 25-жылдығына арналған ерекше сый – Жас архившілер кеңесі мүшелерінің орындауындағы «Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің әнұранының» тұсаукесері болды.

ҚР Президенті Архивінің қызметкерлері Е.А. Салғараев пен А.М. Хабибуллаеваның мемлекеттік қызметкер санатына өтуіне орай салтанатты ант қабылдау рәсімі өткізілді.

Салтанатты жиын барысында Архивтің бірнеше қызметкерлері «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 25 жыл» медалімен, ҚР Президенті Әкімшілігінің Жалпы бөлімінің меңгерушісі М.Х. Жақыповтың Алғыс хатымен және Қазақстан Республикасы Президенті Архивінің директоры Б.Ә. Жапаровтың Алғыс хатымен марапатталды.

14 декабрь в честь 25-летия Независимости Республики Казахстан состоялось торжественное собрание в Архиве Президента Республики Казахстан.

Открывая собрание директор Б.А. Джапаров отметил, что юбилейный год стал действительно особенным для Архива. Сегодня Архив Президента РК – лидер среди казахстанских архивов. И в этом заслуга всего коллектива.

В честь 25-летия Независимости Республики Казахстан состоялась премьера песни «Марш Архива Президента», которую исполнили члены Совета молодых архивистов.

Сотрудники Архива Президента РК Е.А. Салғараев и А.М. Хабибуллаева приняли присягу государственного служащего.

Во время торжественного собрания ряд сотрудников Архива были награждены медалью «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 25 жыл», благодарственным письмом заведующего Общим отделом Администрации Президента РК М.Х. Жакыпова, благодарственным письмом от имени директора Архива Президента РК Б.А. Джапарова.